سنڌ

جون لوڪ آکاڻيون

(Sind Folk Tales)

ليکڪ:

ڪنڪيڊ

ترجمو:

خانم خديجه دائودپوٽو

سنڌي ادبي بورڊ

ڄامشورو/حيدرآباد سنڌ

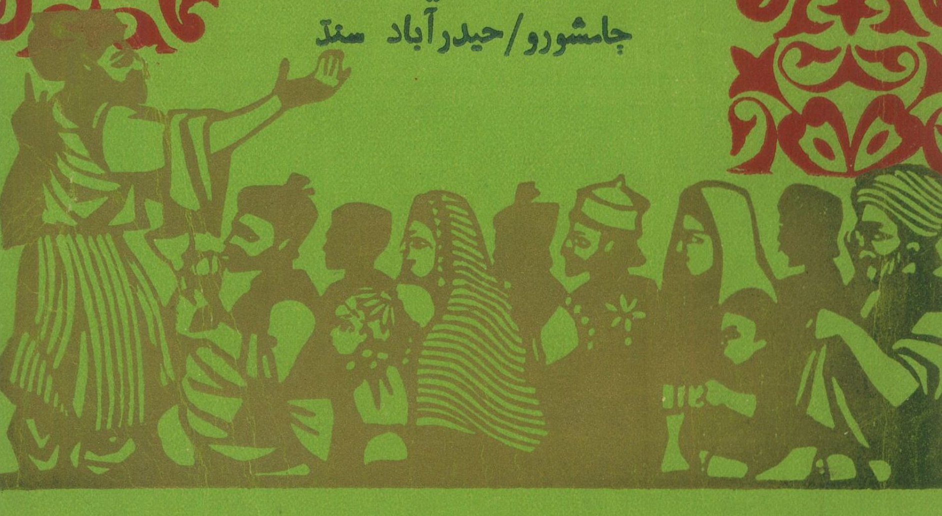

سنڌ جون لوڪ آکاڻيون

سنڌ جون لوڪ آکاڻيون

(Sind Folk Tales)

ليکڪ:

ڪنڪيڊ

ترجمو:

خانم خديجه دائود پوٽو

سنڌي ادبي بورڊ

ڄامشورو/حيدرآباد سنڌ

١٩٨٥ع

ڇاپو پهريون ۱۴۰۶هه/۱۹۸۵ع تعداد ۲۰۰۰
پاران ايم ايڇ پنهور انسٽيٽيوٽ آف سنڌ اسٽڊيز، ڄامشورو.

[سنڌي ادبي بورڊ جا سڀ حق ۽ واسطا قائم]

قيمت:
اڇو ڪاغذ ۲۵.۰۰ رپيا ۽ سادو ڪاغذ ۲۰.۰۰ رپيا

Sind Joon Loak Akhanayoon: (Sind Folk Tales).
Written by: Kincaid
Translated from English into Sindhi by: Khanum Khadija Daud pota.
Published by: Sindhi Adabi Board Hyderabad Sind, Pakistan
G. P. O. Box No: 12.
First Edition, 1985.
Digitized by M. H. Panhwar Institute of Sindh Studies, Jamshoro.

فهرست

● ناشر طرفان ۾ لفظ	7
● مصنف جي باري ۾ احوال	9
۰۱ مسئي ۽ پنهون	۹
۰۲ عمر ۽ مارئي	۱۴
۰۳ مومل ۽ راڻو	۲۱
۰۴ راجبالا	۴۰
۰۵ دودو ۽ چنيسر	۵۰
۰۶ نوري ۽ ڄام تماچي	٦۳
۰۷ راءِ ڏياچ ۽ ٻيجل	٦٦
۰۸ هير ۽ رانجهو	۷۵
۰۹ ٻيرسنگ ۽ سُندر ٻائي	۸۵
۰۱۰ ڪامسين ۽ ڪامروپ	۹۷
۰۱۱ سيف الملوڪ	۱۱۷
۰۱۲ سهڻي ۽ ميهوال	۱۳۹
۰۱۳ شهزادو امل ماڻڪ ۽ شهزادي حسيني	۱۴۷
۰۱۴ ڪؤرو ۽ چنيسر	۱٦۳

هي ڪتاب سنڌي ادبي بورڊ پرنٽنگ پريس تلڪ چاڙهي حيدرآباد سنڌ ۾ مئنيجر ميان الله بچائي يوسف زئي ڇپيو ۽ مسٽر محمد حسين ترڪ سيڪريٽري سنڌي ادبي بورڊ ان کي ڇپائي پڌرو ڪيو.

ناشر طرفان ٻه لفظ

مسٽر سي. آء. ڪنڪيڊ برصغير هند و پاڪ ۾ آفيسر جي حيثيت سان ٣٤ سال نوڪري ڪئي هئي. هن پنهنجي فرصت جي وقت سنڌ جون لوڪ آکاڻيون ٻه انگريزي ۾ لکيون هيون.

بيگم خديجه دائود پوٽو صاحبه انهن آکاڻين کي سنڌيءَ ۾ ترجمو ڪيو آهي، اهي آکاڻيون ٻارن لاءِ تمام سٺيون آهن. انهيءَ ڪري سنڌي ادبي بورڊ انهن کي ڇپائڻ جو ڪم هٿ ۾ کنيو ۽ ڪتاب پڙهندڙن جي هٿن ۾ آهي.

ٻار قوم جو عظيم سرمايو آهن. انهن جي سٺي تربيت قوم جي جوابداري آهي. انهي سٺي تربيت لاءِ ٻارن جي دماغي نشو و نما ۽ تفريح نهايت ضروري آهن. سنڌي ادبي بورڊ انهي قومي جوابداري کي محسوس ڪندي هن کان اڳ ٻه ٻارن لاءِ ڪئين ڪتاب شايع ڪيا آهن ۽ ازان سواءِ ماهوار رسالو ”گل ڦل“ ٻه باقاعدي هر مهيني شايع ڪندو رهندو آهي.

اسين بيگم خديجه دائود پوٽه صاحبه جا بيحد شڪرگذار آهيون، جنهن هي آکاڻيون سهڻي سنڌي ۾ ترجمو ڪيون آهن.

جامشورو	محمد حسين ترڪ
١١- شوال ١٤٠٥ هه	سيڪريٽري
مطابق ٣٠- جون ١٩٨٥ع	سنڌي ادبي بورڊ

مصنف جي باري ۾ احوال

سندس ڪتاب "Forty Four Years–A Public Servant" تان ورتل.

سي. آءِ. ڪنڪيڊ، بنيادي طرح آئرلينڊ جي مشهور ڪنڪيڊ گهراڻي سان تعلق رکي ٿو، پر انڊيا سان به سندس رشتو نئون نه آهي. سندس پڙڏاڏو، ايسٽ انڊيا ڪمپنيءَ ۾ آرمي آفيسر هو. جڏهن ته سندس پيءُ به مدراس آرميءَ ۾ آفيسر ٿي ڀرتي ٿيو ۽ ١٨٤٩ع ۾ انگلنڊ کان انڊيا آيو.

ڪجهه وقت لاءِ آئرش ملٽريءَ ۾ ڪئپٽن جي عهدي تي فائز رهيو ۽ وري ٻيهر انڊيا ۾، بائونڊري آفيسر جي حيثيت سان آيو ۽ ١٨٨٧ع ۾ انڊيا ۾ ئي هڪ اعليٰ عهدي تان رٽائر ٿيو ۽ پنهنجي رٽائرمينٽ وقت ڀوپال ۾ ئي مقيم هو.

اهڙيءَ طرح سندس ماءُ جو ڪٽنب به هندستان سان وابسته هو. سندس ماءُ جي چاچي جنرل اليگزنڊر ۽ سندس ٽن ڌين کي بلوي دوران اتي قتل ڪيو ويو، سندس ڌين جا لاش ناناصاحب جي فسادين ڪانپور جي هڪ کوهه ۾ اڇلايا هئا.

سي. آءِ. ڪنڪيڊ پاڻ به هندستان ۾ ڄائو ۽ پهريان ٽي سال اتي ئي نپنو، ان کان پوءِ ڇهه سال ڏاڏيءَ سان Dublin ۾ رهيو، ڇهه مهينا پنهنجن مائٽن سان اٽليءَ ۾ هو، ٻن سالن لاءِ پئرس جي هڪ اسڪول ۾ داخل ٿيو، پنج سال انگلنڊ ۾ رهيو، ٻه سال Crammer ۾، ۽ ٻه سال آڪسفورڊ ۾.

آڪسفورڊ ۾ پڙهائيءَ دوران هو مرهٽي پڻ سکي. ١٨٨٩ع ۾، انڊين سول سروس ۾ پروبيشنر جي حيثيت سان داخل ٿيو، ١٨٩١ع ۾ هندستان آيو، بمبئي ۾ پهچڻ کان پوءِ کيس سنڌ ڪمشنر ڪيمپ لاءِ ڪراچي موڪليو ويو.

هٽ ڪيس لوئر ڊپارٽمينٽل اسٽينڊرڊ جو امتحان پڻ پاس ڪرڻو هو، جنهن ۾ سنڌي ٻوليءَ جو امتحان پڻ شامل هو. ٻه ڀيرا هي سنڌيءَ جي امتحان ۾ ناڪام ٿيو، پر ٽيون ڀيرو مانَ شانَ سان ڪامياب ٿيو، ۽ انهيءَ ڪان پوءِ ٿي ڪيس، ان وقت جي سکر ڪليڪٽوريٽ ۾ ميهڙ ۾ اسسٽنٽ ڪليڪٽر جي خودمختيار پوسٽ ۽ سيڪنڊ ڪلاس سب ڊويزنل مئجسٽريٽ جا اختيارات مليا. ١٩١٨ع ۾ سنڌ ۾ ائڊيشنل جوڊيشنل ڪمشنر پڻ مقرر ٿيو ۽ ٻن ٽن سالن ڪان پوءِ جوڊيشنل ڪمشنر سنڌ جي چارج اچي سنڀاليائين.

گورنمينٽ آف بمبئي ۾ سيڪريٽري جي حيثيت سان پڻ رهيو، ان ڪان سواءِ پونا، ساترا، ڪاٺياواڙ، ناسڪ، بمبئي، ڇربرگ ۽ برن ۾ مختلف وڏن سرڪاري عهدن تي فائز رهيو. ۽ آخر ۾ برن Berne مان ڪائونسليٽ جي عهدي تان ١٩٣٣ع ۾ سرڪاري نوڪريءَ جا چوٽيتاليهه سال پورا ڪري رٽائر ڪيو.

سرڪاري نوڪريءَ دوران مختلف جاين تي رهڻ دوران هن انهن ماڳن جي سماجي ۽ ثقافتي زندگيءَ جو گهرو مشاهدو ۽ مطالعو پڻ ڪيو، ۽ انهن کي ساڳئي وقت قلمبند پڻ ڪيو. سندس ڪجهه ڪتاب هن ريت آهن:

ٽن جلدن ۾ مرهٽن جي تاريخ.

1. History of Marhatha People.
2. Our Parsi Friends.
3. The Hindu Gods, how to recognise them.
4. Shri Krishna of Dwarka.
5. Teachers of India.
6. The Anchorite.
7. The Indian Heroes.
8. Tales from Indian Epics.
9. Deccan Nursery Tales.

10. The Tales of Tulsi Plant.
11. Tales of old Sind.
12. Folk tales of Sind and Gujarat.
13. Forty Four Years A Public Servant. Etc.

هن پنهنجي نوڪريءَ دوران گذاريل زندگيءَ جي باري ۾ سمورو احوال، فارٽي فور ايئرس آءِ پبلڪ سروينٽ ۾ درج ڪيو آهي.

سنڌ ۾ نوڪريءَ دوران هن، هتان جو قديم ورثو "سنڌ جون لوڪ آکاڻيون" پڻ سانڍڻ جي ڪوشش ڪئي آهي، جنهن جو سنڌي ترجمو اوهان جي هٿن ۾ آهي.

١. سسئي ۽ پنهون

جنهن زماني ۾ راجا دلوراءِ سنڌ تي راڄ ڪندو هو، تن ڏينهن ۾ نائونءَ نالي هڪ ٻرهمڻ سندس وزير هوندو هو. هن برهمڻ وٽ وڏو خزانو هو ۽ هيرن جواهرن جو مالڪ هو، پر هو اولاد جهڙي نعمت کان بلڪل محروم هو. هن جيتوڻيڪ هزارين رپيا جوڳين ۽ سنياسين تي خرچ ڪيا، مگر تنهن هوندي به پاڻ ۽ سندس زال بي اولادي ۽ ڏکي رهيا. هڪڙي ڏينهن، وزير جي زال کي ڪنهن نجوميءَ جي خبر پئي جو نه فقط هندي علم جو ڄاڻو هو، مگر يوناني حڪمت ۽ ٻين علمن کان به چڱيءَ ريت واقف هو. هن کي اولاد جي هيڪر وري اچي آس ٿي، سو مڙس کي چوڻ لڳي ته "اولاد کان سواءِ زندگي اهڙي آهي، جهڙي تارن کان سواءِ رات. بهتر آهي ته سفر ڪري هلي انهيءَ نجوميءَ کان ڏس پتو پڇون؛ چوته هن جي ڏاهپ جي واڪاڻ هر ڪنهن جي وات آهي". برهمڻ ٿوري دل هڻڻ کان پوءِ ڳالهه مڃي ۽ دولت جا انبار ساڻ ڪري زال سميت نجوميءَ جي آستان ڏانهن روانو ٿيو.

جوتشي جڏهن برهمڻ ۽ سندس زال کي ايندو ڏٺو، تڏهن آئي هنن کي ڪيڪاري پنهنجي جهوپڙيءَ ۾ وٺي ويو ۽ ڪانئن حال احوال ورتائين. برهمڻ هٿ ٻڌي هن جي پيرن تي ڪري چوڻ لڳو ته: "اي ڀڳوان جا پيارا! ڌڻيءَ کان اسان لاءِ دعا گهُر ته اسان کي ڪو اولاد ٿئي؛ چاڪاڻ ته اولاد کان سواءِ اسان جي حياتي ويڳاڻي ۽ ڪڙي ٿي پئي آهي". جوتشيءَ ڪافي سوچ ويچار کان پوءِ ڏاري جي ڏبلي ڪنئي ۽ ڏارو وڌائين. انگ وجهڻ کان پوءِ جادوءَ جي هڪ آرسي ڪڍي آيو ۽ ان ۾ ڏسي چوڻ لڳو ته: "مون کي مشتري

مريخ جي ويجهو ٿو ڏسجي، جنهن مان معلوم ٿو ٿئي ته ڌڻي توهان کي نياڻي عطا ڪندو، مگر هن جو لکيو مسلمان سان ٿيندو". اهو حال ٻڌي، پنڊي برهمڻ جي اکين ۾ ڳوڙها ڳڙي آيا ۽ ليلائي نجوميءَ کي چوڻ لڳو ته سنهنجي ڌيءَ جو لکيو ڪيئن به ڪري بدلائي ڏيو. نجوميءَ کي نائونءَ جي ليلائڻ تي قياس ته گهڻوئي آيو، پر هن جي وس ۾ ڪجهه به نه هو، سو وراڻيائين ته: "جيڪي ڌڻيءَ لکيو، سو لکجي ويو". اهي لفظ چئي، هن کي وڃڻ جي اجازت ڏنائين.

وقت گذرندو رهيو، برهمڻ جي زال کي پوري ميعاد تي ٻار ڄائو. ڄمڻ سان دائيءَ کان پڇيائين ته "ڇا ڄائو آهي؟" ڇوته هن کي هروقت اهائي اميد هوندي هئي ته من ڀڳوان جي ديا سان پٽ ڄمي پوي! دائيءَ وراڻي ڏني ته "نياڻي ڄائي آهي". اها خبر ٻڌي برهمڻ جي دل ٻڏڻ لڳي، ڪيس پڪ ٿي ته نجوميءَ جي اڳڪٿي ضرور پوري ٿيندي، سو وڏي ارمان ۽ ڪاوڙ مان چيائين ته: "مان انهيءَ نياڻي ڇوريءَ کي گهر ۾ نه رکندس، پر آڻي ڏيوم ته هئي هن کي ٽڪر ٽڪر ڪري ڇڏيان يا ڇڏيوم ته هن کي ٻاهر ۾ اڇلي وڃان". مڙس جا اهي لفظ ٻڌي، جوڻس به ساڻس شامل راءِ ٿي ته ڇوڪريءَ مان جند ڪنهن طرح ضرور آزاد ٿئي، مگر هوءَ نياڻيءَ جي مارڻ ۾ رضامند ڪانه هئي. هن جي مرضي هئي ته ٻار کي پيٽيءَ ۾ بند ڪري، سنڌو درياءَ ۾ لوڙهي ڇڏجي ته جيئن لڙهندي ڪنهن جي نظر چڙهي ۽ حياتي بچي پويس، ماءُ جي دل ائين ئي چاهيندي! برهمڻ کي به اها صلاح آئڙي، سو پيٽي وٺي آيو ۽ معصوم ٻارڙي انهيءَ ۾ وجهي، پاسي کان سون ۽ جواهرن جي ٿيلهي به رکي ڇڏيائون. پيٽيءَ کي ڪلف لڳائي بند ڪيائون. ان کان پوءِ پيٽي کڻي نديءَ جي ڪناري تي ويو ۽ وڃي درياءَ ۾ اڇلايائين. اها پيٽي وهڪرن جي ور چڙهي، جن

ڪيس لوڙهيندي لوڏيندي آڻي ڀنڀور جي شهر ۾ ڪڍيو. ڪناري تي محمد نالي هڪ ڌوٻيءَ درياءَ ۾ پيتي ترندي ۽ ڪناري ڏانهن ايندي ڏٺي. نظر پوندي ئي پاڻيءَ ۾ ٽپو ڏيئي، پيتيءَ کي ڇڪي ڪناري ڏانهن کڻي آيو. قلف ڀڃي پيتي کي کوليائين، ڇا ڏسي ته هڪڙي ننڍڙي سهڻي ڇوڪري اندر ستي پئي آهي. جان کڻي ان کي کڻيائين ته هن جي پر مان هڪ ڳوٿري سون ۽ جواهرن جي مليس، جنهن کي ڏسي خوشيءَ جي حد ئي نه رهيس ۽ پنهنجو ٻئو خزانو کڻي گهر ڏانهن راهي ٿيو. ڌوٻيءَ جي زال، جا اڪيئي اولاد جي سڪايل هئي، سا بيحد خوش ٿي ۽ پنهي زال مڙس هن لڏل ٻار کي کڻي گود ورتو. سڀني پاڙيسرين، دوستن ۽ برادريءَ وارن کي دعوت ڏنائون، جن ٻارڙيءَ کي ڏٺو ۽ هن تي "سسئي" نالو رکيو ويو. جيئن وقت گذرندو ويو، تيئن هيءَ سهڻي نينگري ڏينهون ڏينهن سونهن ۾ سرس ٿيندي ٿي وئي، ايتري قدر جو هن حسين ڇوڪريءَ کي ڏسڻ لاءِ ماڻهو پنهنجو ڏندو ڏاڙي سيڙائي ڌوٻيءَ جي گهر جي گهٽين وٽ منتظر بيٺا هوندا هئا ته من هن جي سهڻي صورت جو ديدار نصيب ٿئين. سون ۽ جواهرن جي ڳوٿري، جا پيتيءَ مان لڌي هئائون، انهيءَ مان ڇوڪريءَ لاءِ زيور ۽ سينگار جو سامان ۽ رهڻ لاءِ ٻه طبقو گهر ٺهرايائين، جنهن جي چوگرد گلاب جو باغيچو رکايو ويو. انهيءَ گهر ۾ سسئي پنهنجون ساهيڙيون ۽ سرتيون سڏي انهن سان گڏجي ويهي کٽيندي هئي يا وري باغيچي ۾ سارو ڏينهن پسار پئي ڪندي هئي.

انهن ڏينهن ڪيچ - مڪران ۾، ڄام آريءَ نالي هڪ بلوچ رهندو هو، جنهن جي بهاديءَ جي ايڏي ته هاڪ هئي، جو اتان جي بلوچن هن کي پنهنجو سردار مقرر ڪري سڄي ڪيچ ۽ مڪران جي پڳ ٻڌائي. ڄام آريءَ کي پنج پٽ هئا — چنو، پنهون، هوتو، نڪرو ۽ نوتو. هونئن ته

سيڻي حسين جوڌا جوان هئا، پر سيڻي کان بهادري ۽ سونهن ۾ سرس پيو نمبر پنهون هوس. بلوچن جي سردار ڪيءَ پنهنجي پٽ "پنهون" سان ايندڙ ويندڙ قافلن تان محصول ملندا هئا ۽ جيڪي ڏيڻ کان انڪار ڪندا هئا، تن تي هن جا پٽ حملا ڪندا هئا. بدقسمتيءَ سان "سسئيءَ" جي حسن جي هاڪ هن ڏورانهين ملڪ ۾ 'پنهون' جي دماغ تي وڃي واسو ڪيو. هڪ ڏينهن، ڀنڀور نالي هڪ سوداگر، ڪيچ ۾ آيو، ڄام آريءَ هن جي گهڻي آجيان ڪئي ۽ هن جي گفتگوءَ ۽ هلت چلت کان ايترو متاثر ٿيو جو ڪيس محصول معاف ڪري ڇڏيائين. ٿورن ڏينهن ۾ ڀائي پنهنجو سڀ سامان وڪڻي ٻيو خريد ڪري وري ڀئي پاسي واپار لاءِ آسهيو. وڃڻ وقت ڄام کان موڪل ورتائين، جا هن خوشيءَ سان ڪانه ڏنيس، ارهو ٿي ڏنس. پر جڏهن پنهونءَ کان ٿي موڪلايائين، تڏهن هن ڪن ۾ چيس ته "ڀنڀور ۾ 'سسئيءَ' جي ڳولا ڪج ۽ مون کي مخفي نياپي ذريعي ٻڌائج ته سسئي واقعي اهڙي سهڻي آهي، جهڙي ماڻهو چون ٿا."

سوداگر مُشڪندي واعدو ڪيو ۽ پوءِ پنهنجي اٺ ڏانهن وڌيو. لانگ ورائي، مهار کي ڇڪي ڏني ۽ قافلو روانو ٿيو. سيڻي جي اڳ ۾ مشڪي مهري ڏاڍي شان سان تيز قدم کڻندو ٿي هليو. اهڙيءَ ريت اهو قافلو ڏينهن جا ڏينهن هلندو اچي ڀنڀور پهتو. ڀئي ڏينهن ڀائي پنهنجو مال اسباب ڪڍي ٻاهر ڪيو، جنهن تي سڄي ڀنڀور شهر ۾ سندس سودي ۽ سامان جي هاڪ پکڙجي ويئي. جوان توڙي ٻڍا، زالون ۽ مرد، سڀ آتي اچي ڳاهڪ ٿيڻ لڳا. ڏينهن ٻن کان پوءِ، ڀائيو سسئيءَ جي گهر وٽان اچي لانگهائو ٿيو. اتفاق سان اوڏيءَ مهل سسئي پنهنجي ساهيڙين سان راند پئي ڪئي ته، اوچتو ماڙيءَ جي دريءَ مان سندس نظر وڃي ڀائي تي پئي جو هيٺ گهٽيءَ مان پئي ويو. سسئيءَ کي هن جي سونهن ۽ صورت موهي وڌو ۽ پنهنجي ساهيڙي، ساقيءَ کي منت ڪيائين

تہ وچي انهيءَ سوداگر کي متي وٺي اچ. ساڳي ڏوڙندي گهٽيءَ ۾ وٺي ۽ ٻاٻئي کي سسئيءَ جو نياپو وچي ڏنائين. ٿورو مشڪيو ۽ پاڻ سان وڪري جو ڪجهہ قيمتي سامان کڻي ساڳيءَ سان گڏجي سسئيءَ جي گهر ويو. جيئن پنهنجو سودو سسئيءَ کي ڏيکاريائين پئي، تيئن سسئي سندس ڪن ۾ ٻڌڪو ڪري چيو تہ "سوداگر! تو تہ منهنجي دل چٽ ڪنديءَ ۾ قاسائي آهي ۽ هاڻي مان توکان سواءِ رهي نٿي سگهان." ٻاٻئي اهي اکر ٻڌي پهر پائين تہ ڪو جواب ڪونہ ڏنو، هو سسئيءَ جي منهن ۾ نهارڻ لڳو، جنهن جي حُسن خود ٻاٻئي کي بہ موهي وڌو هو. هو دل ۾ سوچڻ لڳو تہ "هيءَ چوڪري ڀلي کڻي ڪنهيءَ جو ٻار هجي، تڏهن بہ پنهونءَ جي لائق آهي. چنڊ جهڙو چهرو اٿس ۽ هن جي قد قامت ۾ مون کي ڪو بہ نقص نظر نٿو اچي. هھڙو حُسن تہ ڪنهن شهزادي جي ڪنوار کي سونهين." ان کان پوءِ ٻاٻئي، سسئيءَ ڏانهن ڪنڌ ڌوڻي چيو: "اي حسين نينگري، منهنجي ڳالهہ ٻڌ! تون مون تان پنهنجو خيال لاهي ڇڏ. مان هڪ جوان سڃاڻان، جنهن جو نالو "پنهون" آهي، جو مون کان وڌيڪ تنهنجي لائق آهي. مان تہ عام رواجي ماڻهو آهيان، پر سڄو ڪيچ ۽ مڪران پنهونءَ جي تابع آهي. مان تہ فقط هڪ سوداگر آهيان، پر پنهون هڪ شهزادو ۽ وڏيءَ دل وارو سخي آهي. جيڪو هن وٽ آيو سو پنهنجي غرض پوري ڪرڻ کان سواءِ نہ موٽيو. هن وٽ اٺ، گهوڙا، انبار سون ۽ چانديءَ جا، سپاهي، دربان ۽ منشي هن جي حاضريءَ ۾ رهن ٿا. مان بہ حقيقت ڪري هن جي خدمتگارن مان آهيان. مون هن جي حسن جي تعريف نہ ڪئي آهي، ڇاڪاڻ تہ هن جو حسن اهڙو آهي، جنهن جي تعريف لاءِ مون وٽ لفظ نہ آهن. فقط ڏسڻ سان ئي ان حسن جو اندازو لڳائي سگهنديءَ. خدا شال اهو ڏينهن آڻي، جڏهن تون هن سان ملي سگهين."

سسئيءَ جا خيال هاڻي ٻاڻي تان لهي وڃي شهزادي تي ڪَتا، جنهن جي ديدار ڪرڻ لاءِ اندر ۾ آس جاڳيس. دل ۾ دعا گهرڻ لڳي ته، شل خدا منهنجي اها تمنا جلد پوري ڪري ته، مان شهزادي پنهونءَ کي اکين سان ڏسان. ان بعد ٻاڻي کي مخاطب ٿي چيائين، ”سوداگر! تون انهيءَ حسين جوان کي وڃي وٺي اچ، جو منهنجي دل هاڻي هن جي ڏسڻ لاءِ بيقرار آهي.“ ٻاڻيو هن سوچاريءَ ڇوڪريءَ کان موڪلائي اچي گهر پهتو. گهر پهچڻ شرط خطنويس ڏانهن ماڻهو موڪليائين. خطنويس کي ٻن خطن لکڻ جو حڪم ڏنائين، هڪڙي جو مضمون هن ريت هو: ”مون سسئي ڏٺي آهي، جا هڪ ڌوٻيءَ جي ڌيءَ آهي، مگر هن کي خدا ڪمال جو حسن ڏنو آهي. هن جو حسين چهرو چنڊ جي سونهن ۽ سج جي روشنيءَ کي مات ڪيو ڇڏي. اوهان سوداگر جي ويس ۾ جلد هليا اچو ۽ پاڻ سان عطر ۽ عنبير جو ذخيرو آڻجو.“ ٻئي خط جو مضمون وري هن ريت هو: ”جلد منهنجي مدد لاءِ اچو، جو ڀنڀور جي ماڻهن زبردستي مون کي پڪڙي نظربند ڪري رکيو آهي ۽ محصول جي تقاضا ٿا ڪن، سو ڇڏائي ڪري شهزادا پنهون! تون اچ، ڇاڪاڻ ته توکان سواءِ مان ڇٽي نه سگهندس.“ اهي ٻئي خط لکرائي، قاصد کي ڏنائين جو هڪ ٻلي اٺ تي روانو ٿي جلد پنهونءَ جي ڳوٺ پهتو. اتي پهريون خط پنهونءَ کي ڏيئي چيائينس ته، هيو خط تنهنجي پيءُ لاءِ آهي. پنهون، سسئيءَ جي سونهن جي ساراهه پنهنجي خط ۾ پڙهي ته، اکيون تجلا ڏيڻ لڳس ۽ پوءِ ٻيو خط چام آريءَ وٽ کڻي ويو، جنهن خط پڙهايو. جڏهن معلوم ٿيس ته، سندس سوداگر ٻاڻي سان بدسلوڪي ٿي آهي، تڏهن، کيس سخت غصو آيو ۽ پنهونءَ کي گهرائي چيائين ته، ”تون ڀنڀور وڃ ۽ ٻاڻي کي آزاد ڪرائي پاڻ سان وٺي اچ.“

پنهونءَ قاصد کي حڪم ڪيو تہ موٽي ڀنڀور وڃي ۽ ڀاڀي کي ٻڌائي تہ پنهون جلد اچڻ وارو آهي. پوءِ پنهون عطر ۽ عنبير جو وڏو انبار ڏيڻ ۾ بند ڪرائي، مخفي طور پنهنجي اُٺ سان ٻڌائي ڇڏيو. هن جي اُٺ جا سنج ۽ سنجڻ جا پوش سون ۽ چانديءَ سان چمڪي رهيا هئا ۽ موتين جا هار ۽ سهڻن مڻين سان ڳانيون اٺ جي ڳچيءَ ۾ پئي لڙڪيون. پنهونءَ ۽ سندس همراهن پنهنجا مُقيشي ڪوٽ پهريا ۽ شاهي پڳون مٿن سان ٻڌي ۽ سايون سٿڻيون پائي ۽ ڪلهن تي سون ۽ چانديءَ جي جهالرن وارا بوڇڻ رکي اٺي هليا. جڏهن پنهون ۽ ان جا ساٿي اسهيا ٿي، تڏهن ان وقت چام آريءَ، پنهونءَ جو ننڍو ڀاءُ چنون ساڻ ڪري آيو ۽ چيائين تہ هن کي ساڻ وٺيو وڃ، جو ضرورت وقت هي تنهنجو ٻانهن ٻيلي ٿي تنهنجي مدد لاءِ تيار رهندو. پچاڙيءَ جو هن کي تاڪيد ڪيائين تہ جيترو ڄقدر ٿي سگهي تہ جلد موٽي واري ڪج، ڇو تہ تون منهنجو لاڏلو آهين. جڏهن سوڀارو ٿي موٽين تہ اڳيان ڍهل دمام وڄائيندا اچجو. پنهون پيءُ ۽ ماءُ کان موڪلائي پنهنجي ساٿين سميت روانو ٿيو. هيڏانهن پنهونءَ جي اسهڻ کان پوءِ، ماءُ پيءُ اچي ڳاراٽي ۾ پيا. پنهون ۽ سندس ساٿ سفر جي سختين سان منهن ڏيندا هلندا ويا. سندن آوازن ۽ ان سان گڏ اٺن جي ڇڙن جي چانگار سارو آسمان گونجي ٿي ڇڏيو. رات ڏاري وڃي ڪهير ٻيلا پهتا. رات اتي منزل ڪيائون، صبح جو سڄو ڳوٺ هنن مسافرن کي ڏسڻ لاءِ اچي ڪٺو ٿيو. انهيءَ ڳوٺ ۾ هڪڙي سوناري جي ڏيءَ، ساجن، نالي رهندي هئي. هن جڏهن پنهونءَ کي ڏٺو، تڏهن دل ۾ چيائين تہ هاڻي پنهونءَ کان سواءِ ٻئي ڪنهن سان حياتيءَ ۾ نينهن نہ لڳي سگهندو.

هن هڪ ٻيڍي مائي پنهون، ڏانهن موڪلي تہ وڃي هن کي منت ڪري تہ پنهنجو سودو آڻي ڏيکاري ۽ گڏوگڏ

هيءَ ٻہ چويس تہ آءٌ تنھنجي عطر عنبر بدران توکي هيرا موتي ۽ ياقوت ڏيندس ۽ اهو نياپو انهيءَ نيت سان موڪليائين تہ شايد پنھون انهيءَ لالچ تي هرڪجي اچي. پنھون پيڙيءَ مائيءَ سان گڏجي ويو، پر پنھنجو مال ڪين موڪليائين ۽ سوچيائين تہ ڀنڀور ۾ مون کي انهيءَ سامان جي وڪري جي ضرورت پوندي. اها رات وڏي خوشيءَ سان ساهجان سان گذاريائين، جنهن لاءِ هن پرتڪلف ماني تيار ڪرائي، جا هن ڏاڍي اشتياق سان کاڌي. ٻئي ڏينهن باوجود ساهجان جي آزيءَ نيزاريءَ جي، پنھون پنھنجي رفيقن سان روانو ٿي ويو. وري ٻہ ساڳئي پنھنجي ڳائڻ جي آوازن ۽ چڙن جي چونڪارن سان ڪيهر ٻيلا سان روانا ٿيا. ڀنڀور پهچڻ کان اڳ وري وچ تي منزل نہ ڪيائون. جڏهن شهر کي ويجهو پهتا، تڏهن پنھون، ٻانهي کي ماڻهو موڪليو، جنهن هن کي شهر جي ڏکڻ طرف منزل لاءِ جاءِ ڏسي. ان هنڌ تي ٻنهي ڀائرن پنھنجن اٺن تان سامان لهرائي ۽ اتي خيما کوڙي غاليچن کي وڇارائي، سهڻي نموني ديرو دسائي ويٺا. پنھنجو واپاري مال جهڙوڪ مشڪ، عنبر ۽ عطر ڪڍي اهڙيءَ طرح ڏيک ويک لاءِ رکيائون، جڻ تہ هي واقعي ڪي جهونا سوداگر هئا. اها خبر هوا جيان سسئيءَ جي ڪن تائين پهتي تہ هڪ وڏو سوداگر ڀنڀور ۾ آيو آهي. مڃاڻ تہ اهو سوداگر پنھون هو، جنهن کي ٻانهي گهرايو هو. سسئيءَ پنھنجون سڀ جيڏيون سرتيون گهرايون ۽ سڀئي جواهرن سان سينگارجي هڪ ٻئي پٺيان ائين قطار ڪري هليون، جڻ سياري جي سانجهيءَ وقت ڪونجون آسمان ۾ ولر ڪري آڏامنديون هجن. سڀئي ڀاڻ ۾ هم عمر هيون، مگر سونهن ۾ سسئي سڀني کان سرس هئي: هرڻ جهڙيون سندس اکيون، ڏند جهڙا موتين جي قطار، نڪ جهڙي انب جي قار، سندس وار سونن گهنگهرن سان مڙهيل هئا. سندس هلڻ جو

انداز اهڙو هو، جهڙو ڏيل ٻهار جي مُنڊ ۾ صبح جو ٽلندي آهي. هنن ڇوڪرين جي پازيبن ۾ گهنگهرن جي آواز تي پنهونءَ جي دربانن کي ڪڙڪ پئجي وئي، جن پنهونءَ جي اجازت سان تنبن جا در کولي ڇوڪرين کي اندر اچڻ جي اجازت ڏني. خيمن جي اندر پنهونءَ جو سارو مال اسباب ٽڙيو پکڙيو پيو هو. ڇوڪرين جڏهن سامان کي ڏٺو، تڏهن حيرت ۾ پيهي اکهه، ٻولائڻ ۽ قيمتن جي گهٽ ڪرائڻ تي ريڙهه پيڙهه ڪرڻ لڳيون. مگر جڏهن پنهونءَ ۽ سسئيءَ جون اکيون پاڻ ۾ لڙيون، تڏهن ته هنن کي ٻي ڪابه تمنا باقي ڪانه رهي. جڏهن سسئيءَ کان سواءِ ٻيون ڇوڪريون پنهنجي سودي جي اکهه پاڙ پڇڻ کان وانديون ٿيون، تڏهن گهر موٽڻ جي ڪيائون. هاڻي سسئيءَ جي دل ۾ پنهونءَ جي عشق جي آگ پڙڪي چڪي هئي ۽ ساڳئي وقت پنهونءَ جي حالت به سسئيءَ کان گهٽ ڪانه هئي. لاچار سسئي ويچاري تنبن کان نڪري، پنهنجين سهيلين سان آئي هلي. گهر پهچندي ئي ساقيءَ کي سڏائي چيائين ته ”منهنجي اکين ۾ لڙڪ ۽ دل ۾ عشق جي آگ آرام وٺڻ نه ٿي ڏني. مون کي پنهون آڻي ڏيو، نه ته آءٌ مري وينديس.“

ساقيءَ، سسئيءَ کي ريجهائڻ جي ڪوشش ڪئي، مگر اُن کي تيسين آرام نه آيو، جيسين ساقي اهو دلاسو ڏنس ته خاطري ڪر آءٌ سڀاڻي پنهنجي مائٽن سان ملي، پنهونءَ سان تنهنجي شاديءَ جو بندوبست ڪندس. ٻئي ڏينهن ساقي، سسئيءَ جي ماءُ وٽ وئي ۽ چيائينس ته ”سائڻ! هڪ سوداگر ڪنهن ڏوراهين ڏيهه کان ڀنڀور ۾ وارد ٿيو آهي. سونهن ۾ سج ۽ چنڊ کي مات ڪيو ويٺو آهي. منهنجي صلاح آهي ته تون پنهنجي نياڻيءَ جي شاديءَ جي ڪيس آڇ ڪر، ڇو ته هن کان وڌيڪ سهڻو ۽ دولتمند نوجوان توکي ڏيءَ لاءِ مشڪل هٿ اچي.“ ڏوڙ عجب ۾ پئجي ساقيءَ کان سوال

ڪيو تہ: ”ذات ڪهڙي اٿس؟“ اتفاق سان اوڏيءَ مهل محمد ڪٺي بہ گهر اچي سهڙيو. جوٽس هن کي ساقيءَ واري ڳالهہ سربستي ڪري ٻڌائي. هنن ٻاڻ ۾ اچا ڳالهيون پئي ڪيون تہ ٻاپيو گهٽيءَ مان اچي لانگهائو ٿيو. ساقيءَ کيس ڏسي چيو تہ اجهو هن سوداگر جو منشي پيو وڃي، هن کي سڏائي پڇو تہ سوداگر جي ذات ڪهڙي آهي. محمد هن جي ڳالهہ مڃي ۽ ٻاپئي کي سڏايائين. ٻاپيو هن قسم جي سوال جو مطلب سمجهي ويو ۽ جواب ڏنائين تہ ”سوداگر اڪثر مون کي ٻڌائيندو آهي تہ هو ڪنهن وقت ڌوٻي هو، پر پوءِ ڌڌهن ملڪ مان ڀڄي نڪتو، تڏهن کان وٺي واپار جو ڌنڌو اختيار ڪيو اٿس. انهيءَ تي محمد ٻاپئي کي، پنهونءَ تائين سندس دعوت پهچائڻ ۽ سندس گهر وٺي اچڻ لاءِ منت ڪئي. ٻاپئي ائين ئي ڪيو. پنهونءَ خوشيءَ مان دعوت قبولي ۽ جڏهن هو ٻاپئي سان گڏجي ڌوٻيءَ جي گهر آيو، تڏهن پنهونءَ کي پرکڻ لاءِ چوڻ لڳو تہ ”مون ٻڌو آهي تہ توهان ذات جا ڌوٻي آهيو. هاڻي مهرباني ڪري مون کي ٿورن ڪپڙن ڌوئڻ ۾ مدد ڪريو.“ ائين چئي پنهونءَ کي صابڻ ۽ هڪ ڳٿڙي ريشمي ڪپڙن جي ڌوئڻ لاءِ ڏنائين. ٻاپئي پنهونءَ کي اڳي ئي خبردار ڪري ڇڏيو هو تہ پنهنجي ذات ڌوٻي ٻڌائي. انهيءَ ڪري کيس ڪپڙا ڪٽڻا پيا، جيتوڻيڪ هن کي ڪپڙن ڌوئڻ جي ڪابہ خبر ڪانہ هئي.

پنهون جيئن ڪپڙا ڪنيو پئي ويو، تيئن سندس پيءُ چنو کيس گڏيو ۽ ڪاوڙ مان پڇيائين تہ ”مان جيڪي ٻڌي رهيو آهيان، سو سڀ سچ آهي؟ ڇا تون هڪ ڪنيءَ جي ڇوڪريءَ سان شادي ڪري اسان جي عزت ٻوڙيندين؟“ پنهونءَ جواب ڏنو تہ ”ادا! انهيءَ ۾ ڪهڙي بي عزتي آهي، جيڪڏهن ڪو ماڻهو پنهنجي دل گهرئي محبوب سان شادي ڪري.“ اهو ٻڌي، چنو ماٺ ۾ رهيو ۽ پنهون درياءَ جي

ڪپ ڏانهن هليو ويو. آتي ڪپڙن کي ڌوئڻ جي ڪوشش ڪندي، هن ڪپڙا ڦاڙي ليڙون ليڙون ڪري وڌا ۽ جيئن ئي انهن ٽڪرين کي ارمان مان پٽي ڏنائين، تيئن سسئي هن وٽ اچي نڪتي ۽ هن کي مشڪندي ڪيڪاريائين. ان کان پوءِ کيس چيائين ته، ”نا اميد نه ٿيءُ، منهنجا محبوب، هر هڪ ڪپڙي جي ڪيسي ۾ سوني مُهر وجهي ڇڏ ته پوءِ ڪنهن وٽان به ڪا دانهن ڪانه ايندي.“ پنهون ائين ڪيو ۽ ڪپڙا ڪٺي وڃي مالڪن کي پهچايائين ۽ کين چيائين ته ”کيسا ڏسجو.“ جڏهن هنن کي پنهنجن ڪپڙن جي کيسن مان سوني گيني هٿ آئي، تڏهن سندن ڪاوڙ آتي ئي ٺڏي ٿي ويئي. محمد کي جڏهن خبر پيئي ته پنهون ڪپڙا ڌوئي مالڪن کي پهچائي آيو ۽ ڪنهن وٽان به ڪا شڪايت ڪانه آئي آهي، تڏهن پڪ ٿيس ته سوداگر سچ پچ ذات جو ڌوٻي آهي ۽ هو سسئي ۽ پنهونءَ جي شاديءَ لاءِ رضامند ٿيو. شاندار مجلس جي تياري ڪرايائين، جنهن ۾ پنهونءَ ۽ سسئيءَ جو ميڙاڻو ٿيو. چنوءَ پنهنجي پيءُ جي شاديءَ ۾ ڪوبه حصو نه ورتو ۽ ڏاڍيءَ غمگين حالت ۾ پنهنجا ماڻهو ساڻ ڪري، پنهنجي ملڪ موٽي ويو. آتي اچي خبر ڪيائين ته ڪيئن پنهون سسئيءَ جي سونهن جي جار ۾ ڦاسي چڪو آهي. پيءُ جو منهن ڪاوڙ ۽ صدمي کان ڪارو ٿي ويو. ٿي ڏينهن انهيءَ ماتم ۾ گذري ويس، جنهن کان پوءِ چنو، هوتو ۽ نوتو کي حڪم ڏنائين ته آٺن تي سوار ٿي، وڃي پنهونءَ کي موٽائي اچو. ٽئي ڀائر اچي ڀنڀور پهتا. دلين ۾ دولاب، مگر چپن تي مٺڙا ٻول ٻوليندا اچي سسئي ۽ پنهونءَ سان ڀيڻ ڀاءُ وانگر مليا. پنهونءَ ڌوڙي سندس ڪنوار کي پنهنجن ڀائرن ۾ ڪابه بدگماني ڪانه هئي. چنوءَ هنن کي ٻڌايو ته ”بابي سندن شاديءَ جي خبر ٻڌي، انهيءَ جي خوشي ملهائڻ لاءِ ڪيترائي ڏينهن دعوتون ۽ مجلسون ڪيون آهن.“

هڪ رات هينئن ٿنهي ڀاڙن ڳڏجي پنهونءَ ۽ سسئيءَ کي سخت نشي واري شئي پياري، ۽ هو جڏهن رات جو اگهور ننڊ ۾ هئا، تڏهن آڌيءَ رات پنهونءَ کي سسئيءَ کان جدا ڪري، بيخبريءَ جي حالت ۾ هڪ اٺ تي سهاري، اٺن کي تيز هڪليندا تکا ڪيچ ڏانهن راهي ٿيا. ٻئي ڏينهن صبح جو جڏهن سسئي ننڊ مان سجاڳ ٿي ۽ پاڻ کي اڪيلو ڏٺائين، تڏهن سندس دل ڏاريندڙ دانهن ڀاڙي وارن کي ڇرڪائي ڇڏيو. پوءِ ته پنهنجي سچي ڪهاڻي انهن کي بيان ڪري ٻڌايائين، ۽ ڪو پهه ڪيائين ته پنهونءَ جي پٺيان پيادي وينديس ۽ جيسين پنهونءَ کي ڳولي هٿ نه ڪنديس، تيسين پاڻ کي لَڪَن ۾ رولي پورو ڪري ڇڏينديس. ساٿيءَ کان سواءِ ٻين سيني کيس سمجهائڻ جي ڪافي ڪوشش ڪئي، مگر ساٿيءَ هن جو صدمو ڏسي، هن کي پنهنجي وچن پوري ڪرڻ جي نصيحت ڪئي.

آخر سسئي پنهونءَ جي اٺن جو پيرو ڪڍندي، جبل جهاڳيندي رواني ٿي. جڏهن رات پئي ۽ پنڌ سببان ٿڪجي بيحال ٿي پئي، تڏهن هڪ ڌڪار جي جهوپڙيءَ وٽ اچي نڪتي. ويجهو پهچي ڌڪار کان پڇيائين ته ”ادا، ڪو قافلو هتان لنگهندو ڏٺئه؟“ ڌڪار جيئن سسئيءَ ڏانهن اک ڪنئين ته هن جي سونهن جو تاب نه جهلي سگهيو ۽ جواب ڏيڻ جي بدران هن کي جهلي، پنهنجي جهوپڙيءَ ۾ اندر نيڻ جي ڪوشش ڪيائين. سسئي پنهونءَ کي مدد لاءِ رڙيون ڪيون، مگر پنهون ڪٿان ٿي پهچي سگهيو، جواب نه مليس. آخر بيوس ٿي، ڌڻيءَ کي ٻاڏايائين ”اي مالڪ مهربان! مون کي هن زمين اندر جاءِ ڏي ته آءٌ هن ڪميڻي جي بدنيتيءَ کان بچي پوان.“ ڌڻي هن جي دعا قبول ڪئي، ۽ سندس پيرن هيٺان زمين هڪدم ڦاٽي پئي ۽ سسئيءَ کي ڌڪار جي چنبن مان نجات ملي. ان کان پوءِ زمين وري ميڙي ويئي، مگر سسئيءَ جي پوتيءَ جو پلوُ ٻاهر رهجي ويو. اهو حال ڏسي، ڌڪار خوف کان پنهنجي جهوپڙيءَ ۾ وڃي لِڪو.

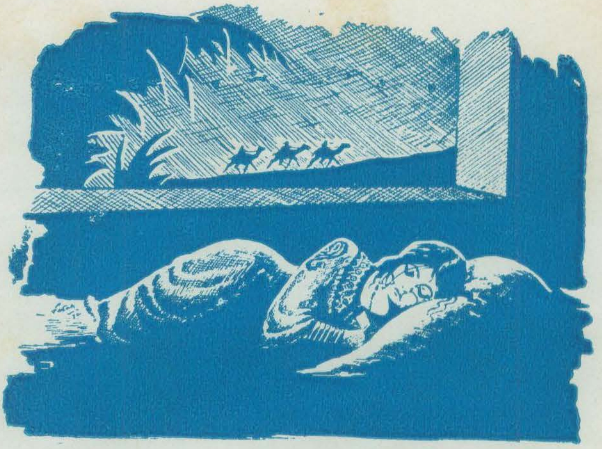

سسئي

ڀٺي پاسي، منجهند ڌاري پنهون نشي مان سجاڳ ٿيو ۽ پاڻ کي آٺ جي پٺيءَ تي جڪڙيل ڏسي چنو ڪان ان جو سبب پڇيائين. جنهن تي سندس ننڍي ڀاءُ وراڻي ڏني ته ”بابي جي حڪم موجب توکي ڪيچ ڏي وٺيو ٿا وڃون.“ پنهون اهو ٻڌي، هڪدم ٽپو ڏئي آٺ تان هيٺ لٿو. جنهن تي چنو ۽ سندس ڀائرن آٺ بيهاري ڪوشش ڪئي ته هن کي زوريءَ جهلي قابو ڪن، مگر پنهون پنهنجي تلوار مياڻ مان اهڙي جوش ۽ ڪاوڙ مان ڪڍي جو هنن ڊڄي ڪيس ڇڏي ڏنو. پنهونءَ وانڱائيپ ۽ ڇرڀائيپ واريءَ حالت ۾ پنهنجو رخ ڀنڀور ڏانهن ڪيو. هو ماڳيا پير وٺي پوئتي موٽيو. هلندي هلندي هو انهيءَ هنڌ اچي پهتو، جتي سسئيءَ کي ڌرتيءَ پناهه ڏني هئي. انهيءَ هنڌ جي ڀر پاسي ۾ هن هڪ ڀڪرار کي ڏٺو، جو ان وقت ڪي قدر خوف تي غالب پئجي چڪو هو ۽ پنهنجي جهوپڙي ڪان ٻٺي موٽيو. پنهونءَ هن کان پڇيو ته ”تو ڪا هتان سهڻي عورت لنگهندي ڏٺي؟“ چو ته ڪيس پڪ هئي ته سسئي سندس ڳولا ۾ ضرور نڪتي هوندي. ڀڪرار جواب ڏنو ته ”ٿوري دير اڳ هڪ زال هت آئي هئي، مگر اوچتو هن کي زمين ڳڙڪائي ويئي.“ هن پنهنجي ڳالهه جي ثابتيءَ لاءِ سسئيءَ جي پوتيءَ واري پلاند ڏانهن اشارو ڪيو جو ٻاهر نڪتل رهجي ويو هو. پنهونءَ پوتيءَ جي پلؤ کي ڏسندي هڪدم سڃاڻي ويو. هن عشق ۽ محبت جي جذبي وچان ڌڻيءَ کي ٻاڏايو ۽ دعا گهريائين ته ”اي مالڪ مهربان! زمين کي ڦاٽ ۽ مون کي به انهيءَ هنڌ جاءِ ڏي!“ هن جو عرض اگهاڻو ۽ اکئين وانگر هن جي پيرن هيٺان زمين ڦاٽي پيئي. اکڇنڀ ۾ پنهنجي محبوب سان وڃي مليو. ڌرتي وري اهڙي ٿي ويئي جهڙي اڳ هئي. اهڙيءَ ريت، ڌڻيءَ پنهي محبت جي مشتاقن جو پنهنجيءَ ڪمال قدرت سان دائمي ميڙائو ڪيو.

٢- عمر ۽ مارئي

ڪنهن زماني ۾ عمرڪوٽ ۾، هڪ مشهور بادشاهه، عمر، نالي راڄ ڪندو هو. هو راجپوت گهراڻي جي سومرا نسل مان هو، هن جي حڪومت ۾ اهڙو ته انصاف هو، جو شينهن ۽ ٻڪري گڏ چرندا هئا. اهڙا هاڪ هنڌين ماڳين مشهور هوندي هئي.

قدرت جا به اهڙا ته عجيب ڪارناما آهن جو اڪثر ڪنهن کي به هڪ حال ۾ رهڻ ڪانه ٿي ڏئي، ڪڏهن چڱن هٿان برا ڪم سرزد ٿيو پون ته ڪڏهن برن کان چڱا ڪم سرانجام ٿيڻ لڳن.

اهڙيءَ طرح هڪڙي ڏينهن جيئن عمر بادشاهه پنهنجي دربار ۾ پنهنجي اميرن ۽ وزيرن کي پئي سمجهايو ۽ چتايو ته ڪين خدا جو خوف دل ۾ رکي، ڪنهن کي به ستائڻ نه گهرجي، تيئن عين انهيءَ وقت هڪ اجنبي وڏي واڪي عرض ڪيو ته ”مون کي بادشاهه سلامت سان مخفي طرح ڪا ڳالهه ڪرڻي آهي. مون سندس لاءِ هڪ مخفي پيغام آندو آهي“. جڏهن بادشاهه اهي لفظ ٻڌا، تڏهن سڀني اميرن ۽ وزيرن کي برخاست ڪري، انهيءَ اجنبي شخص کي پاڻ وٽ گهرايو.

تن ڏينهن ٿر واري علائقي ۾ هڪ ڳوٺ ملير ۾ پالوي نالي هڪ غريب ٻڪرار رهندو هو. هن جي زال جو نالو ميراد هو ۽ مارئي نالي هڪ نياڻي هيس. ونس ڦوڳ نالي هڪ نوڪر هوندو هو، جنهن جي تمنا هئي ته مارئي جي پانهن کيس ملي. مگر پالوي پنهنجي ڌيءَ اڳ ئي پنهنجي سوٽ کي ڏيئي ڇڏي هئي، انهيءَ ڪري هن ڦوڳ جي آڇ کي رد ڪري ڇڏيو هو. ڦوڳ انهيءَ غصي کان ملير ڇڏي

ويو ۽ انتقام وٺڻ جي ارادي سان عمرڪوٽ ۾، بادشاهه جي دربار ۾ اچي پهتو. هي ته اهو ئي اجنبي هو، جنهن بادشاهه سان مخفي ملاقات ڪرڻ ٿي گهري.

جڏهن ڦوڳ بادشاهه سان نويڪلو ٿي مليو، تڏهن عرض ڪيائين ته "بادشاهه سلامت! مون کي هڪ عرض ڪرڻو آهي ۽ اهو هيءُ آهي ته ملير ۾ هڪ ڪنيا، مارئي نالي، رهي ٿي، جنهن جي سونهن سج کي به شرمايو ڇڏي. سرو قد جسم ۽ اکيون پوُنر جيان ڪاريون ۽ سندس نظر تلوار کان تکي ۽ سندس چمڙي، اطلس جهڙي ۽ جڏهن کِلي ٿي ته چڻ موتين جو مينهن ٿو وسي. سندس سينو بهار جي موسم وارن ڪرن جهڙو سفيد آهي. انهن تي جي مکڙيون آهن، سي هوند تنهنجي باغ جي مکڙين کي شرمائين. هن جو چهرو چنڊ کان وڌيڪ حسين آهي ۽ نور اهڙي ٿي هلي چڻ ته ڏيل ٿي ٿلي ۽ جڏهن پئي ڳالهائي ته ڪوئل جهنگن مان هن کي ورائي پئي ڏئي. جنهن به هڪ واريءَ هن جو حسن ڏٺو هوندو، انهيءَ کي پيو ڪي ڪين وٽندو. پر آهي هڪ ٻڪرار جي ڌيءَ ۽ جسم تي ٽڪڙيون اٿس، ليڪن جيڪڏهن سهڻي پوشاڪ پارائجيس ته هوند پرين کان به سونهن ۾ سرس ٿي وڃي. بادشاهه سلامت، سچ پڇ ته هوءَ اوهان وٽ سونهين ٿي. حسن اهڙو اٿس ته وري دل به محبت جي ڪاڻ اٿس. مون سان گڏ هلو ته مان توهان کي ڏيکاريان ته هوءَ ڪٿي ٿي رهي".

عمر بادشاهه کان اهي نصيحت جا الفاظ سڀ وسري ويا، جيڪي هن ٿورو وقت اڳ پنهنجي اميرن اڳيان چيا هئا ۽ ٻڪرار جي حسين ڌيءَ جي عشق ۾ ديوانو ٿي پيو. پنهنجو تيز اٺ سنهرائي ۽ مهار هٿ ۾ ڪري اڳيان سوار ٿي ويٺو. پٺيان اهو دغاباز ڦوڳ ويٺو ته جيئن مارئيءَ جي ڳوٺ جو رستو ڏيکاري.

مارئي جيئن پنهنجي ساهيڙين سان پير واري کوه، تان پاڻي ڀرڻ تي ويئي، ته ڇا ڏسي ته ٻه ماڻهو هڪ اٺ تي سوار پيا اچن. مارئي ڏسي ڊڄي ويئي. هوءَ هوند گهر ڀڄي وڃي ها، مگر سنڌس سرتين کي انهن ڌارين ماڻهن کي ڏسڻ جو شوق هو، تن چيس ته "ڀؤ نه ڪر. هي واٽهڙو آهن ۽ توکي ڪو نقصان ڪونه رسائيندا. جڏهن کوهه وٽ ايندا ته پاڻي گهرندا ۽ اسين انهن کي پاڻي ڏيندي، ڪاڻ ان جي عيوض خبرون ٻڌنديوسين." مارئي پنهنجي سهيلين جي سمجهاڻ تي هنن سان گڏ کوهه تي وئي ۽ ساڳئي وقت عمر جو اٺ به کوهه وٽ پهتو. ڦوڳ جي ڀڪي ۽ عمر جي اکين سمجهي ورتو ته اِها جيڪا سندس سامهون بيٺي آهي، سا ئي آها حسين مارئي آهي. عمر، اٺ کي هيٺ جهڪايو ۽ مارئي کان پاڻي گهريو. هن سادي ڇوڪريءَ پاڻي ڏيڻ تي چاهيو ته ايتري ۾ عمر ۽ ڦوڳ هن کي پڪڙي، اٺ تي ٻڌي، پاڻ سان کڻي هليا ۽ اچي عمرڪوٽ ۾ پهتا.

انهيءَ رات عمر، مارئيءَ وٽ ويو ته ڇا ڏسي ته هوءَ ويٺي روئي ۽ ڪاڻو ائين هن جي اکيان رکيو آهي. هن ريجهائڻ جي گهڻي ڪوشش ڪئي ۽ چيائينس ته "مارئي، تون هاڻي روءُ نه، جيڪي ٿيڻو هو، سو ٿي چڪو. هاڻي تون منهنجي پٽ راڻي آهين ۽ منهنجون ٻيون راڻيون تنهنجون ٻانهيون ٿي رهنديون ۽ پنهنجي حڪومت جون واڳون تنهنجي هٿ ۾ ڏيندس." مگر مارئي اڃان به وڌيڪ روئڻ لڳي، ڇو ته هن کي پنهنجو گهر، مائٽ ۽ سندس مڱيندو کيت ياد ٿي آيا. انهيءَ تي عمر ڪاوڙ مان چيس ته "مارئي، تون پنهنجي مائٽن ۽ مڱيندي لاءِ ڇو ٿي پاڻ کي جهورين. آهي ته جهنگل جا مارو آهن. هتي ته تون شهزادين تي حڪمراني ڪندينءَ. پنهنجي ڳوٺ ۾ توکي پره، ڦٽيءَ آئي، ٻڪرين کي ڪاهي جهنگ ۾ وٺي وڃڻو پوندو هو، پر هت ته توکي

تڏيءَ ڇانو ۾، محلات جي سڙي کي خوشيءَ سان قبول ڪرڻ گهرجي."

مارئي هڪدم جواب ڏنو تہ "تنهنجي راڻين لاءِ اها وڏي ڳالهہ آهي تہ برقعا پائي محلات جي چؤديواريءَ ۾ گذارين، مگر مون کي آزاد فضا ۽ کليل هوا ۾ رهڻ تہ وڻي. مون کي ننڍڙن ڇپرن کي هنج ۾ ڪري ٻڪرين جي ڌڻ سان جهنگ ۾ وڃڻ ۾ لطف ايندو آهي. مون ۾ تنهنجي وڏ گهراڻين راڻين جي ڪابہ خاصيت ڪانهي. انهن کي نازڪ طعام وڻن ۽ منهنجو ڪاچ ٻير ۽ جهنگ جو ڦل آهي. هو جواهر ڳچيءَ ۾ پائين ۽ مان ڳاڙهن مڻين جو هار پائي، خوش ٿي ٿيان. هو نرم بسترن تي سمهن ۽ آءٌ ڌڏيءَ واريءَ تي ليٽي پوان. هنن جي اڳڻ ۾ نوڪر چڻڪار ڪري، دز کي وهارين ۽ مون کي مينهن جي بوندن مان مزو اچي. هو پائين پٽ پٽيهر ۽ آءٌ پايان کهُري کاڌِي. هو دهل ۽ بانسري ٻڌي دل وندرائين ۽ منهنجي روح کي ٻڪرين جي ٻاڪار وڏيڪ مٺي ٿي لڳي."

عمر وراڻيس تہ "مان توکي دنيا جو بهترين باغيچو ڏيکاريندس، جنهن ۾ سونا شمعدان لٽڪيل هوندا، جنهن ۾ انگور، کجور، ڪيلا، ليما، انجير ۽ سنگترا، ناريل ۽ بادام هوندا ۽ سارو باغيچو ايلاچي ۽ صندل جي خوشبوءِ سان واسيل هوندو."

مارئي انڪار ۾ ڪنڌ ڌوڻي جواب ڏنو، "عمر بادشاهہ! اهي سڀ نعمتون ٻين لاءِ رک. مون کي منهنجا کليل ميدان ۽ ماڙيون، جي منهنجي ڳوٺڙي جي چوڌاري پکڙيل آهن ۽ آهي ڪانڊيرا ۽ ڏيلهن جا ٻوٽا انهن ٽڪرين تي ۽ جهنگ جا ٻير ۽ ميوا مون کي موٽائي ڏي."

عمر گهڻيون ئي راتيون مارئيءَ کي ريجهائڻ ۽ هن جي قرب حاصل ڪرڻ جي ناڪام ڪوشش ڪئي، مگر هن تي ڪي

عمر جي آزين - نيزارين جو، نڪي دڙڪن ۽ ڌمڪين جو ڪو اثر ٿيو. هڪڙي ڏينهن عمر، شهر کان ڪجهه ميل دور هڪ جهوپڙي ٺهرائي ۽ ڌنارن کي حڪم ڪيائين ته پنهنجو مال ان جي چوڌاري چارين ته متان مارئيءَ جي روح کي اهو منظر ريجهائي ۽ آن کي ڏسي متان مٺرڪي. مگر مارئي انهن کي ڏسي ڌڪار مان کلي ۽ چيو: "ادا عمر، تنهنجي ساري محنت رائگان وئي. پڪريون آهي آهن ۽ جهوپڙي به منهنجي ڳوٺ جهڙي آهي، مگر ان ۾ منهنجا مائٽ آئي ويهارين ها ۽ پڪرار منهنجو پرين، ڪيت هجي ها، ته انهن کي ڏسي، دل باغ بهار ٿئي ها!"

هڪ ڏينهن، عمر بادشاهه، هڪڙي جٽ کي حڪم ڪيو ته ملير جي ڪڙمين جهڙي پوشاڪ پائي اچي ۽ مارئيءَ کي چوائي موڪليائين ته سندس ڳوٺ کان هڪ قاصد سندس مائٽن وٽان نياپو کڻي آيو آهي ۽ سندس ڪمري ۾ اچڻ جي اجازت گهري ٿو. مارئيءَ اجازت ڏني، جڏهن هو اندر داخل ٿيو ته چيائين "تنهنجي ماءُ مون کي توڏانهن موڪليو آهي ۽ هن جو سنيهو ڏيان سان ٻڌ. هن جو توڏانهن پيغام آهي ته "منهنجي ڌيءَ، تو چو پنهنجي هٺ ۽ ضد جي ڪري عمر بادشاهه کي ڪاوڙايو آهي. ساري جڳ کي خبر پهچي چڪي آهي ته هو توکي پنهنجي محلات ۾ وٺي ويو آهي، پوءِ ڀلي ڪٿي تون باعصمت رهين، تم به ساري دنيا توکي ستي نه سمجهندي. تنهنڪري هن جو پيار نه موٽاءِ." مگر مارئي هيءَ اٽڪل سمجهي وئي ۽ جيئن ئي هن تيز نظر سان هن ڪوڙي قاصد کي ڏٺو ته هو هيسجي ويو. مارئيءَ ڪاوڙ مان چيو "چاجو پيار؟ هتي ڪو به پيار ڪونهي، پر پيار اهو آهي، جيڪو قدرت ڪنهن جي دل ۾ ڪنهن لاءِ پيدا ڪري. منهنجي مائٽن مان ڪو به اهڙو نياپو، مون ڏي ڪونه موڪليندو. اهو نسورو ڪوڙ آهي، جو توکي لڱ اچي

مارئي

چوَرايو ويو آهي." جڏهن عمر جي اِها رٿ بہ ناڪامياب ٿي، تڏهن ڪاوڙ مان محلات مان ٻاهر نڪتو ۽ پڪو پهہ ڪيائين تہ مارئيءَ جي مائٽن کان ۽ سنڌس مڱينديءَ کان وير وٺي. پر پوءِ ڪجهہ وقت لاءِ مارئيءَ کي مهلت ڏنائين.

انهيءَ وچ ۾، مارئيءَ جي سرتين کان سنڌس مائٽن کي خبر پئي تہ هوءَ ڪهڙيءَ طرح کڄي وئي ۽ پوءِ جڏهن پتو پين تہ ان ڏوهہ جو ڏوهاري خود عمرڪوٽ جو بادشاهہ عمر آهي، تڏهن ان جي آزاد ڪرائڻ جو خيال لاهي ڇڏيائون ۽ سمجهيائون تہ هوءَ بادشاهہ جي محبت جي ڄار ۾ ڦاسي ۽ شاهي محلات جي رونق تي موهجي پئي هوندي.

مارئيءَ جي قرب جو فراقيل ڪيت، پيرين پيادو هن جي ڳولا ۾ عمرڪوٽ اچي پهتو ۽ ڏهاڙي نااميديءَ جي حالت ۾ هن جي محلات جي چوڌاري پيا ڦيرا ڪيائين. هڪ ڏينهن مارئيءَ هن کي دريءَ مان ڏسي ورتو ۽ آنڱل سان هن ڏانهن نياپو ڏياري موڪليائين تہ فلاڻي مشهور ٽڪاڻي وٽ، فلاڻي ڏينهن تي تکي اُٺ سان تيار بيٺو هُجُ. هڪ دفعي جڏهن عمر بادشاهہ مارئيءَ کي ڏسڻ آيو، تڏهن مارئيءَ هن سان وعدو ڪيو تہ جيڪڏهن منهنجي مائٽن ۽ ڳوٺ وارن منهنجي سار نہ لڌي ۽ هنن مون کي ٻارهن مهينن ۾ نہ ڇڏايو تہ پوءِ آءٌ هميشہ لاءِ تنهنجي ٿينديس. انهيءَ واعدي جي ٻهاني هن کي مندر ڏانهن وڃڻ جي اجازت ملي وئي ۽ انهيءَ ڏينهن جڏهن ڪيت ڪيس ملڻ لاءِ اچڻو هو، مارئي ۽ سنڌس ساهيڙيون وڳا ويس ڪري، گڏجي مندر ڏانهن پرارٿنا لاءِ هليون. اتي پهچڻ سان پالڪين مان لهي، هڪ ٻئي سان کيلنديون ۽ دل وندرائينديون پئي ويون ۽ هنن جو ڌيان انهيءَ غريب جَت ڏانهن اصل نہ ويو، جيڪو اُٺ وٺيو پر ۾ بيٺو هو. هو جڏهن ان جي ويجهو لنگهيون تہ مارئي پنهنجن ساهيڙين کان پاسو وٺي ڊوڙي وڃي اُن ويٺل اُٺ وٽ پهتي. کن ۾ هوءَ ۽

اوٺي (سنڌس مڱينڊو ڪيت) ٻئي ٽپ ڏيئي اٺ تي سوار ٿيا، اٺ ڪڙو ٿيو ۽ تڪڙو ملير ڏانهن رخ رکيائين. ڇوڪرين پڇيان وٺي واڪا ڪيا ”مارئي، هي ڇا ٿي ڪرين؟ ڇو هڪ ڌارئي ماڻهوءَ سان اٺ تي سوار ٿي وڃين ٿي؟“ مارئيءَ وراڻي ڏني ته ”عمر کي وڃي چئجو ته مون کي اٺ تي کڻي آيو هئين، اڄ آءٌ وري اٺ تي چڙهي پنهنجي ملڪ وڃي رهي آهيان.“

ڇوڪريون موٽي اچي پنهنجين پالڪين ۾ ويٺيون ۽ گهر پهچي عمر کي سچي حقيقت ٻڌايائون. عمر سومري، رعيت جي ڊپ کان مارئيءَ جي آڻڻ لاءِ لشڪر نه موڪليو ته متان سنڌس ماڻهو ڪيس مهڻو ڏين ته اسان کي نصيحت ٿو ڪري ته ظلم نه ڪريو ۽ خود پاڻ بي گناهه ماڻهن سان ظلم پيو ڪري. اهڙيءَ ريت مارئي صحيح سلامت پنهنجي ڳوٺ پهتي، جتي وڃي پنهنجي مڱڻ کيت سان لائون لڌائين ۽ ان کان پوءِ پيئي باقي حياتيءَ جا ڏينهن خوشي سان گهارڻ لڳا.

٣- مومل ۽ راڻو

ڪنهن زماني ۾ سنڌ ۾، نند نالي هڪ راجا رهندو هو. هن وٽ سونُ جو هڪ عجيب ڏند هو، جنهن ۾ اها خاصيت هوندي هئي ته جيڪڏهن ان کي پاڻيءَ جي ويجهو آڻبو هو ته پاڻيءَ کي سڪائي ڇڏيندو هو. راجا نند ان ڏند کي پنهنجي خزاني جي بچاءَ لاءِ ڪم آڻيندو هو. هو اهو ڏند سنڌو نديءَ تي کڻي ويندو هو ۽ ڏند سميت جڏهن پاڻيءَ ۾ گهڙندو هو ته نديءَ جو پاڻي خشڪ ٿي ويندو هو. اهڙيءَ ريت جڏهن به راجا نند کي پئسي جي گهرج ٿيندي هئي، تڏهن ڏند کڻي، سنڌو درياءَ جي ڪپ تي ويندو هو ۽ انهيءَ کي پنهنجي طلسمي ڏند سان سُڪائي، پوءِ جيڪي به خزانا هن کي درڪار هوندا هئا، سي کڻي گهر موٽندو هو. وري جڏهن ڏند سميت درياءَ مان نڪري ڪناري تي ايندو هو ته ساڳي ندي اڳئين وانگر وهڻ لڳندي هئي.

هڪ ڏينهن ائين ٿيو جو هڪ نجوميءَ کي رمل ۽ نجوم جي علم وسيلي انهيءَ سونُ جي ڏند جي خبر پئجي ويئي. هو انهيءَ لالچ ۾ اچي ويو ته ڪهڙيءَ طرح سان به اهو جادوءَ وارو ڏند ضرور هٿ ڪجي. انهيءَ نيت سان هو هڪ ڏينهن راجا نند جي غيرموجودگيءَ ۾ هن جي محلات ۾ ويو. راجا نند کي ٩ (نَوَ) ڌيئون هيون، جن مان مومل بيحد سهڻي هئي ۽ سومل سيڻي ۽ سياڻي. محلات جي ويجهو پهچي، نجوميءَ مڪر ڪري، زور سان وڏي دانهون ڪوڪون شروع ڪيون، جو هن جي شور تي راجڪماريون محلات مان نڪري آيون. بدقسمتيءَ جي ڳالهه وري اهڙي جو سومل، جا هوند انهيءَ نجوميءَ جو مڪر سمجهي وڃي ها، سا راجا نند سان باهر ويل هئي. سو مومل نجوميءَ کي گهرائي هن جي

تڪليف جو سبب دريافت ڪيو. نجومي چيو ته ”آءٌ هڪ نهايت خطرناڪ بيماريءَ ۾ مبتلا آهيان، جيڪڏهن مون کي سوئر جو ڏند ملي وڃي ته هوند هن آزار مان ڇٽي پوان.“ مومل کي يادگيري پئي ته بابا وٽ هڪ سوئر جو ڏند رکيل آهي، پر ان ڏند جي ڪرامت جي خبر ڪانه هيس، سو پيءُ جي ڪمري مان اهو ڏند ڪڍي انهيءَ اجنبيءَ کي ڏنائين. نجومي ڏند وٺڻ سان هڪدم پاڻ کي انهيءَ مڪر ڀلي بيماريءَ مان ڪيقدر چاڪ ظاهر ڪرڻ لڳو، ۽ پوءِ سنڌ وندي جي ڪناري تي، جتي راجا نند پنهنجو خزانو درياءَ جي پيٽ ۾ رکايو هو، اتي پهچي، خزانو ڪڍي، ڪنهن دور دراز شهر ۾ وڃي آرام ۽ مزي سان زندگي بسر ڪرڻ لڳو.

جڏهن راجا پنهنجي ڌيءُ سومل سان گڏ موٽي آيو ۽ خبر پيس ته مومل سوئر جو ڏند ڪنهن بيمار فقير کي ڏئي ڇڏيو آهي، تڏهن اهڙي ته ڪاوڙ آيس جو جيڪر مومل کي هڪ ئي ڌڪ سان ماري پورو ڪري ڇڏي ها، مگر سومل سياڻيءَ هن جي دل کي ٺاريو ۽ چيائين ته مون وٽ هڪ طريقو آهي، جنهن سان مومل ايڏو وڏو خزانو حاصل ڪري سگهي ٿي، جهڙو هن فقير دولاب ڪري چورايو آهي. پوءِ ٻئي ڏينهن مومل کي ساڻ وٺي پري ڪنهن هنڌ، سنڌ کان ٻاهر، ”پاٽ“ يا بيابان ڏانهن وٺي ۽ اتي پنهنجي جادوءَ جي زور تي هڪ سهڻو محلات اڏايائين، جنهن جي چوڌاري ميوي ۽ خوشبوءِ وارن گلن سان هڪ باغيچو کڙو ڪيائين. باغ جي سامهون هڪ آلَ بازار ٺهرايائين، جنهن جي چوڌاري ائين ٿي پانيو چڙ ته ڪو وڏو گاڙهو درياءُ ٿو وَهي، جنهن کي ”ڪاڪ“ جو نالو ڏنائين. آلَ بازار جي منهن وٽ هڪ سرنگهه رکيائين، جنهن جي اندر سومل پنهنجي جادوءَ جي زور تي خوفناڪ جانور کڙا ڪرايائين، جن مان گجگوڙون ۽ خوفناڪ آواز پنهنجو پاڻ پئي نڪتا. طلسمي محلات جي هرهڪ ڪند تي

زنجيرن سان ٻڌل شينهن ٻيهاريا هئائين ته جيڪڏهن ڪو به محلات اندر گهڙڻ جي ڪوشش ڪري، ته ان کي ڏيچاري واپس موٽائي ڇڏين. جڏهن سومل اهو سارو مانداڻ تيار ڪرايو، تڏهن مومل ۽ سندس ڀانهين کي گهرايائين ته اچي انهيءَ محلات ۾ رهن ۽ اعلان ڪن ته مومل انهيءَ سان شادي ڪندي، جيڪو ڀيرين سرنگهه مان خطرناڪ رستو پار ڪري، سندس ڪمري ۾ پهچندو.

مومل جي حسن جي هاڪ ٻڌي ڪيترا شهزادا ۽ امير ديسان ديس کهي، خزانا ۽ نوڪر ساڻ ڪري، وڏي آس ۽ اميد سان آسهيا ته، وڃي ٿا انهيءَ سهڻي راجڪماريءَ کي هٿ ڪريون. پر جيئن ئي اهي عاشق ڀاهرئين دروازي تي آيا ٿي ته، مومل پنهنجيون ڀانهيون کين آدر ڀاءُ ڪرڻ ۽ دعوت ڏيڻ لاءِ ٿي موڪليون. آهي عاشق، انهن ڀانهين جي پٺيان انهيءَ سرنگهه ۾ گهڙي اچي آل-بازار ۾ پهتا ٿي، جتي ڪاڪ ندي کين گيهلي وڃي اوجهڙ ۾ ٿي رسايو ۽ پوءِ اتان نڪرڻ جا سڀ رستا بند ٿيو ٿي وياءِ آخر اهي عاشق اتي پنڪي مري ويندا هئا ۽ مومل جون ڀانهيون سندن مال خزانا ۽ جسم جا ڪپڙا به کانئن ڦري وٺنديون هيون.

تن ڏينهين عمرڪوٽ ۾ هميرُ بادشاهه راج ڪندو هو، جو سومري خاندان جو راجپوت هو. هن کي ٽي وزير هئا، جيڪي هڪٻئي سان ڏاڍا قرب ۾ ٻڌل هئا ۽ بادشاهه سان تمام گهڻو پيار هوندو هون. بادشاهه جو به سائن اهترو قرب هوندو هو، جو شڪار تي يا جنگ تي هنن کان سواءِ نه ويندو هو. گهڻو ڪري دنار، شينرو ۽ راڻو، ٽنهي مان ڪو نه ڪو سائس ضرور گڏ هوندو هو. چارئي همراه جهڙا شڪل شبيهه ۾ سهڻا هئا، تهڙا وري سورهيه هئا، پر راڻو سڀني کان وڌيڪ ٺاهوڪو ۽ جوڌو جوان هو.

هڪ ڏينهن بادشاهه ۽ سندس وزير شڪار تي نڪتا. جيئن هو هڪڙي ڳوٺ جي ويجهو پهتا، تيئن هنن هڪ فقير کي رستي جي پرسان ويٺل ڏٺو. هن جي شڪل ۽ صورت مان ائين ٿي معلوم ٿيو ته هو ڪنهن وڏي گهراڻي ۾ ڄاول ۽ نپنل هو، مگر انهيءَ وقت ڦاٽل اڳڙيون پيل هيس. غربت ۽ مسڪينيءَ کان ڏاڍو مايوس ۽ منجهيل پئي لڳو. پهريائين ته چارئي جوان فقير جي حالت تي کلڻ لڳا، پر پوءِ اڳتي وڌي هن کان پڇيائون ته "تون ڪير آهين ۽ ڪٿان کان آيو آهين؟ تون ته ڪنهن وڏي خاندان جو اولاد ٿو ڏسڻ ۾ اچين. اسان هن کان اڳ تو جهڙو ڏکي حال ۾ ڪو به ڪونه ڏٺو آهي." فقير نيوڙت سان ورائي ڏني "بادشاهه سلامت! آءٌ به ڪنهن وقت توهان جي انهن ٽنهي اميرن وانگر شاهوڪار ۽ سکيو ستابو هوس. مون وٽ به گهوڙا، زمينون ۽ گهڻئي خدمتگار هئا، پر هڪ ڏينهن مون مومل جي سونهن جي هاڪ ٻڌي ۽ وڏا انبار سون جا ساڻ ڪري، ساٿي وٺي هن جي ٻانهن هٿ ڪرڻ لاءِ نڪتس، مگر مومل ۽ سندس ٻانهين منهنجا ماڻهو ماري ۽ مون کي ڦري، هن حال ۾ فقير ڪري ڇڏيائون- هينئر آءٌ پيرين پيادو، دربدر ۽ خاڪ بسر رلندو ٿو وتان ته جيئن ڪنهن طرح موٽي پنهنجي وطن پهچان."

بادشاهه پڇيس ته "مومل ڪير آهي؟" سيلاني فقير سموري ڪهاڻي بيان ڪري ٻڌايس. حقيقت ٻُڌڻ کان پوءِ بادشاهه ۽ سندس ٽنهي وزيرن پڪو پهه ڪيو ته هو به مومل کي هٿ ڪرڻ جي ڪوشش ڪندا پوءِ توڙي آن آزمائش ۾ ڪين فنا ئي ڇو نه ٿيڻو پوي. سيلاني فقير کان مومل جي محلات جو ڏس پڇيائون ۽ ڪجهه ڏينهن جي سفر کان پوءِ هن جي باغ جي ٻاهرئين دروازي تي اچي پهتا. ان وقت اوندهه ٿي ويئي هئي، تنهنڪري اتي ئي ديرو دمائي رات جا چار پهر گذاريائون. ٻئي ڏينهن صبح جو مومل جي هڪ ٻانهي دستور

موجب ڪين ڪيڪارڻ لاءِ آئي. هن جو نالو ناتر هو ۽ هوءَ اهڙي تہ سهڻي هئي جو هنن ڇٽني ائين سمجهيو تہ شايد اهائي مومل آهي. پر ناتر کلي چيو تہ ”مان مومل نہ آهيان، هن کي ڏسڻ لاءِ توهان کي هن باغ مان لنگهي محلات ۾ پهچڻو پوندو. مومل جي صورت سندس والد کان سواءِ، هن وقت تائين، ڪنهن بہ غير مرد نہ ڏٺي آهي. مومل مون کي موڪليو آهي تہ مان توهان جي آڌرڀاءُ ڪريان ۽ هي خونچو کاڌي جو اوهان لاءِ موڪليو اٿس.“ پوءِ هن خونچو لاهي هيٺ پٽ تي رکيو ۽ جيئن هنن جوانن اهو مزيدار کاڌو پئي کاڌو، تيئن مومل جي سونهن جي وڏيڪ ساراهہ پئي ڪيائون؛ ايتري قدر جو هو سڀئي هن جي عشق ۾ ايترو تہ ديوانا ٿيا جو خود پاڻهي مٿن چٽرون ڪرڻ لڳي ۽ چوڻ لڳي تہ: ”توهان ڪير آهيو جو مومل سان پنهنجي محبت جي هام هڻي سگهو؟ جيڪو سورهيہ مومل کي هٿ ڪندو، انهيءَ جو منهن مهاندو ئي نرالي قسم جو هوندو. توهان لاءِ بهتر آهي تہ موٽي پنهنجي ڳوٺ وڃو، جي نہ تہ توهان هن سرنگهہ ۾ ٽڪر ٽڪر ٿي ويندا، يا بک ۽ اُڃ وگهي هن جي وروڪڙ واريءَ واٽ ۾ منجهي ختم ٿي ويندا.“ اهڙيءَ طرح، ناتر هنن جي همت ۽ شوق کي ايترو تہ پڙڪايو جو هنن سڀني هڪل ڪري چيو تہ ’اسين نڪي سرنگهہ کان ٿا ڊڄون، نڪي اوجهڙ کان، اسين تيستائين مومل جو در نہ ڇڏينداسين، جيستائين مومل کي هٿ نہ ڪنداسين.“ انهيءَ تي پاڻهيءَ جواب ۾ ڪين منجهيل پٽ جو هڪ منجهيل ڏيرو اُڇلائي ڏنو ۽ چيو تہ هن کي ويهي کوليو ۽ پنهنجي ڪاريگريءَ کي آزمايو ۽ ان کان پوءِ سامهون آل بازار مان لنگهڻ جي ڪوشش ڪريو.“ همير هڪدم اهو پٽ جو ڦورو کنيو، پر هو سلجهائي نہ سگهيو، ان کان پوءِ ڏنار ۽ پوءِ شيهري پٽ کي کولڻ جي ڪوشش ڪئي، مگر سندن سموري ڪوشش اجائي ويئي، آخر ۾

ڪڪ تي اهو ڦورو هنن 'راڻي' کي ڏنو، جنهن جي چالاڪ آڱرين جلد ڳنڍين کي سلجهائي، پٽ جي ڏيڍي مان مٽڪيارو ڦاهي، پنهنجي گهوڙي جي منهن تي ٻڌي ڇڏيو.

ٻانهيءَ راڻي جي حرفت کي ڏسي ڏانهس وڏي عجب مان نهاريو ۽ پوءِ پنهنجي سائڻ ڏانهن ويئي ۽ وڃي چيائينس ته "چار سهڻا جوان توکي حاصل ڪرڻ لاءِ آيا آهن، پر هڪڙو راڻي نالي سان، سڀني کان سونهن ۽ عقل ۾ سرس آهي، بلڪ انهن چئجي ته جيڪي به عاشق هيل تائين تنهنجي محلات جي در تي آيا آهن، انهن سڀني کان مٿانهون آهي. سائڻ! منهنجي صلاح آهي ته تون انهيءَ سان هڪدم شادي ڪر ۽ هن جوڌي جوان کي ٻين وانگر نه مارائجانءِ." اها ڳالهه ٻڌي مومل کي في الحال ته راڻي تي رحم آيو، پر پوءِ وري به پنهنجي دستوري فريب تي ڪار بند رهندي جواب ڏنائين ته: "جيڪڏهن سچ پچ، جيئن تون چوين ٿي، هو اهڙو ئي عقلمند آهي ته ڀل مون کي پنهنجي همت سان هٿ ڪري. جيڪڏهن ان ۾ ناڪامياب ويو ته عقلمند نه آهي، پر بيوقوف آهي ۽ پوءِ مان هن جي تن دولت کي پنهنجي پيءُ جي خزاني ۾ ملائي ڇڏيندس."

انهيءَ کان پوءِ مومل وڏيڪ لذيذ طعام تيار ڪرايا (ست رڇيون ٺهرايون) ۽ انهيءَ ۾ قاتل زهر وجهائي ڇڏيائين. اهو ڪاڏو ٻانهيءَ کي ڏنائين ته وڃي بادشاهه ۽ سندس ٽنهي وزيرن کي ڏي. ٻانهيءَ حڪم جي تعميل ڪئي. پوءِ ٻانهي ڪاڏي جا ٿانوَ هنن جي اڳيان رکي، پنهنجي هٿن سان هنن کي وڏيندي ڏيندي وئي ۽ چوندي پئي وئي ته اِهي طعام سائڻ پنهنجي هٿن سان توهان لاءِ تيار ڪيا آهن، انهيءَ خيال کان ته اوهان پٽ سُلجهائڻ ۾ ٿڪجي چُور ٿي پيا هوندا."

بادشاهہ شينرو ۽ ڏنار وزير جيڪر اِهو ڪاڏو ڪاٿي بي موت مري وڃن ها، مگر راڻي ڪاڏي مان هڪ ڳرنهہ ڪڍي ڪي اُڇلائي ڏنو. ڪتو ڳرنهہ ڪائڻ سان، زمين تي ڦٿڪي ڪري پيو ۽ ايذاءَ ڪان ڪوڪاٽ ڪرڻ لڳو. همير سخت ڪاوڙ مان اُٿي ڪڙو ٿيو ۽ وزيرن کي چيائين تہ ”هلو تہ موٽي پنهنجي گهر هلون ۽ هن خونڻ کي اِتي ئي ڇڏي ڏيو.“ راڻي وراڻي ڏني تہ، ”موٽي وڃڻ ڳيدين جو ڪم آهي. اسان کي پنهنجي همت ڪرڻ گهرجي ۽ خدا جي مدد سان اسين هن فريبڻ کي هٿ ڪنداسون.“

انهيءَ وچ ۾ ناتر محلات ڏانهن موٽي وئي ۽ مومل کي وڃي ٻڌايائين تہ راڻي ڪيئن پنهنجي ساٿي کي زهر کان بچائي ورتو. ناتر وري بہ پنهنجي سانڻ کي ليلايو تہ راڻي کي جيئدان ڏي. مگر مومل هن کي ڇنڀيو ۽ چيو تہ جيڪڏهن مان هن کي ڇڏي ڏينديس تہ سڀئي مون تي کلندا. هاڻي وڃ ۽ هنن جوانن کي هڪ هڪ ڪري سڏي اچ تہ منهنجي محلات ۾ پهچڻ جي سوب ڪٿن ۽ جڏهن آلَ بزار ۾ گهڙندا، تڏهن ڪين ساري سڌ پئجي ويندي.

ناتر ڪي جيئن ئي سندس سانڻ چيو، هن ائين ڪيو. پوءِ همير بادشاهہ وٽ وڃي عرض ڪيائين تہ توهان مون سان گڏ هلو. مومل توهان جي طلب ٿي ڪري تہ توهان ڪيس حاصل ڪرڻ جي ڪوشش ڪريو. جيڪڏهن توهان هن جي ڪمري تائين پهچي ويا تہ پوءِ هوءَ ساري ڄمار توهان جي آهي.

همير اها ڳالهہ ٻڌي تپ ڏيئي ناتر جي پويان مرڪهہ ۾ هليو، جتي اونده ۾ هوءَ ڪانئس کسڪي وئي ۽ بادشاهہ اڪيلو رهجي ويو. سومل جي جادوءَ جي رٿيل رمزن اهڙيون تہ گجگوڙون ۽ رانيات لائي ڏنا، چڻ تہ وحشي جانورن سڄيءَ فضا تي حملو ڪرائي ڏنو هجي. بادشاهہ ذري گهٽ

بيهوش ٿيڻ تي هو، پر پوءِ هن جلد هوش سنڀالي ورتو ۽ سرت ۾ آيو. آخر ڪڪ تي اڳتي وڌڻ جي پچر ڇڏي پنهنجي موٽڻ جي ڪيائين، جتي سنڌس ساٿي انتظار ۾ ويٺا هئا. اتي پهچي دوستن کي غار جي هيبتناڪ منظر ۽ خوفناڪ آوازن جو سربستو احوال ڏنائين ۽ چيائين ته هاڻي اسان کي هتي وڌيڪ ترسڻ نه گهرجي. هلو ته موٽي عمرڪوٽ هلون". انهيءَ تي راڻي ورندي ڏني ته "بادشاهه سلامت! توهان ڪوشش ڪئي، پر توهان ڪامياب ڪونه ٿيا، انهيءَ ڪري توهان کي ڪير به مهڻو نه ڏيندو. پر جيڪڏهن اسين بنا آزمائش جي موٽي عمرڪوٽ هلنداسون ته اسان تي چئرون ۽ کلون ٿينديون. ڇڏيو ته اسين به ڪوشش ڪري ڏسون، پوءِ جي هارايوسين ته گڏجي موٽي هلنداسون."

اوڏيءَ مهل ناتر خيمي ۾ گهڙي آئي ۽ ٺٺولي واري مُرڪ سان چوڻ لڳي ته "بادشاهه سلامت! توهان ته مومل جي باغيچي ۾ ترسيا ئي ڪين، اهي حال اٿو ته ڪيئن مومل ماڻي سگهندا؟ هاڻي اوهان جي وزيرن مان ڪهڙو ٿو مومل کي هٿ ڪرڻ لاءِ مون سان گڏجي هلي؟"

اها ٺوڪ ٻڌي، دنار ٽپ ڏيئي گهوڙي تي سوار ٿيو ۽ ناتر جي پٺيان سرنگهه ۾ گهڙيو. اڃا ٻه-چار قدم اڳتي مس هليو ته هوءَ کسڪي وئي ۽ دُنار جي چوطرف سومل جي رٿيل نڪسات جي ڏمچر کيس لرزائي وڌو. هو دل جهلي ڪين سگهيو ۽ گهوڙي جي واڳ ڦيرائيندي ڊوڙڪيندو اچي دوستن جي ديري تي پهتو ۽ ساٿين کي ساري ماجرا اچي ٻڌايائين.

ڪجهه منٽن کان پوءِ ناتر وري باغ مان نڪري آئي ۽ گهٽمڪ پائي چوڻ لڳي ته "بادشاهه سلامت! تنهنجي وزير ته تو جيتري به ست ڪانه جهلي! اهڙيءَ ڪمزور دل وارا مومل جي ماڻڻ جي چالاءِ ٿا سڌون ڪن؟"

اهو ٻڌي، شينهن وانگر آئيو ۽ زره پائي پنهنجي ڀلي گهوڙي تي سوار ٿي، ناتر جي پٺيان سرنگهه ۾ هليو. مگر هن ڀڻ دل کانسواءِ جهلي ۽ گهوڙي کي پٺتي وراڻي اوجهڙ ۾ گهڙڻ کان اڳ ئي موٽي اچي ماڳ پهتو.

آخر ۾ راڻو پنهنجي قسمت آزمائيءَ لاءِ آئيو ۽ ٻين سڀني هن کي روڪيو، مگر هن ڪاٻه ڳالهه ڪانه ٻڌي. ايتري ۾ ناتر به خيمي ۾ موٽي آئي ۽ چوڻ لڳي ته ”اوهان کي مومل جي باغيچي ۾ وٺي هلڻ وقت جو زيان آهي. توهان سڀ بزدل آهيو! ٿوري ئي آواز تي ڊڄي سهي وانگر وٺي ٿا ڀڄو. اهڙا ڪانئر ڪڏهن به مومل جو منهن ڏسي نه سگهندا“.

راڻو پنهنجي زرهه پائي، صمند گهوڙي تي سوار ٿي، ڏٽيءَ کان دعا گهرندو، ناتر جي پويان سرنگهه ۾ گهڙيو. ٻه-چار قدم هلي راڻي هن کي چوٽيءَ کان جهلي ورتو ته جيئن هوءَ ڇڏائي نه وڃي. نهايت قابو ڪري جهليائينس. انهيءَ مهل چوڌاري مومل جي جادوءَ جي مانداڻ خوفناڪ آواز ۽ گجگوڙون شروع ڪيون. انهيءَ سببان راڻي جي ڪنن تي تاڙيون ۽ اکين اڳيان اونداهه ٿي ويو. چالاڪ ۽ دغاباز ٻانهي جڏهن ڏٺو ته هاڻي راڻي کان پاڻ نه ٿي ڇڏائي سگهان، تڏهن ڇا ڪيائين جو راڻي کي هڪ تلاءَ جي ڪپ تي گهلي وئي، جتي راڻي کي وٺي ڌڪو ڏنائين. راڻو گهوڙي سوڌو وڃي تلاءَ ۾ ڪريو ۽ ڪرڻ سان چوطرف اونده ٿي وئي. انهيءَ اونده ۾ راڻي کي ٻانهيءَ جي حقارت ڀري کل جو آواز ٻڌڻ ۾ آيو.

قسمت جي ڪايا وري هئي جو راڻو گهوڙي هيٺان اچڻ ۽ ضرب رسڻ کان بچي ويو. وڏيءَ تڪليف سان رڙهندو ٻاهر نڪتو ۽ سرنگهه مان لنگهي اچي اوجهڙ ۾ پهتو. راڻو

اچان ور وڪڙن ۾ ئي قاتل هو ته ڪاڪ نديءَ جي پاڻيءَ وٽي آٿل ڪيس. پاڻيءَ جي وهڪري کي آزمائڻ لاءِ راڻي هڪ سوپاري آڇلائي، جا ترڻ بدران نديءَ جي سطح تي بيهي رهي. راڻي انهيءَ مان سمجهيو ته اها ندي هڪ طلسم آهي ۽ سامهون جيڪا زمين پئي ڏسجي، سا انهيءَ ويران بيابان جو ئي ٽڪر آهي. سو انهيءَ تان هلي وڃي نديءَ جي ڪناري تي پهتو ۽ جرئت سان انهيءَ ۾ قدم رکيائين. ندي هڪدم غائب ٿي وئي ۽ راڻو پنڌ ڪندو وڃي مومل جي محلات کي ويجهو ٿيو.

محلات جي اڳڻ ۾ شينهن چڱو ماري پيو هو، جڻ ته هن جوان تي حملو ڪرڻ وارو هو، پر مومل مٿان دريءَ مان رڙيون ڪري هن کي چنبيو. ان هوندي به راڻو تلوار ڪڍي ڊوڪيندو، شينهن کي لتاڙيندو، محلات جي در مان نڪري ويو، جتان ماڙيءَ تي چڙهي، انهيءَ ڪمري ۾ ويو، جتي مومل ويٺي هئي. راڻو ڊوڪيندو سڌو هن جي ڪمري ۾ وڃي گهڙيو. مومل ڊوڙي وڃي پاڪر وڌس ۽ چيائينس ته "اي بهادر راڻا، تو مون کي وڏيءَ بهادريءَ سان جيتيو آهي. اڄ کان تنهنجي آهيان ۽ مون کي قبول ڪر."

پيرهه ڦٽيءَ ويل راڻي مومل کان موڪلايو. پڇيائين ته مومل هن جي وٽانئس وڃڻ جي ڳالهه ٻڌڻ ڪانه ٿي گهري، پر پوءِ راڻي وچن ڏنس ته هڪ رات موٽي وٽس ايندو، تڏهن گهڻي روڄ راڙي کان پوءِ پنهنجي عاشق کي موڪل ڏنائين. راڻو زره پائي، صمند گهوڙي تي چڙهي، اوجهڙ مان لنگهي، سرنگهه پار ڪري، اچي راجا همير جي ديري تي پهتو، جتي بادشاهه ۽ سندس ٻن وزيرن وڏي خوشيءَ مان هن جي آجيا ڪئي، ڇاڪاڻ ته هنن کي پڪ ٿي وئي هئي ته راڻو ضرور انهيءَ سرنگهه ۾ ختم ٿي ويو هوندو ۽ هنن راڻي کي مٺو سڃائي ويٺا هئا. سڀئي هن کان پڇڻ لڳا ته "تون ڪٿي

هئين؟ تون ايترو وقت ڇو ترسي پئين؟ تو ڪي انهيءَ طلسمي محلات جي واٽ هٿ آئي ڇا؟"

راڻي ڪي بادشاهہ جي حسد جو ڊپ ٿيو، انهيءَ ڪري مايوسيءَ واري انداز ۾ جواب ڏنائين تہ مون بہ هارايو. ساري رات انهيءَ نياڳي سرنگهہ ۾ رلندو رهيس ۽ اجهو هينئر جان بچائي اوهان سان اچي مليو آهيان.

شينرو ۽ ڏنار هن تي ويساهجي ويا، مگر بادشاهہ هن جي ڳالهہ تي شڪيو ۽ سمجهيائين تہ ڪوڙ ٿو ڳالهائي، ڇاڪاڻ تہ هن جي حالت اهڙي ڪانہ هئي، جهڙي شڪست کاڌل ماڻهوءَ جي ٿيندي آهي. آخر بادشاهہ پنهنجي ٽنهي وزيرن کي چيو تہ "اسان سڀني بي همت ٿي هارايو آهي ۽ هاڻي اسان کي عمرڪوٽ ھلڻ گهرجي، پر انهيءَ ماجرا جي ڪنهن سان بہ ڳڙڪ ڪڍڻ نہ گهرجي، ورنہ اسان جي خواريءَ جو ڍنڍورو ساري ديس ۾ شروع ٿي ويندو."

بادشاهہ ۽ سندس ٽئي ساٿي وزير گهوڙن تي سوار ٿي عمرڪوٽ روانا ٿيا. همير جي دل ۾ راڻي لاءِ بدگماني پيدا ٿي چڪي هئي. شينرو ۽ ڏنار پنهنجيءَ هار تي تمام گهڻو پريشان هئا ۽ راڻو بادشاهہ جي غصي جي غضب کان ڪافي ڊنو ٿي.

عمرڪوٽ ۾ پهچڻ تي راڻي کي پنهنجي وچن جي يادگيري پئي، جيڪو هو مومل سان ڪري آيو هو. پوءِ تہ روزانو رات جو راڻو پنهنجي هڪ تيزرفتار ڏاچيءَ تي سوار ٿيندو هو، جا کيس ڪلاڪ-ڏيڍ ۾ عمرڪوٽ کان مومل جي محلات ۾ آڻي پهچائيندي هئي، ۽ پرهہ ڦٽڻ کان اڳ مومل کان موڪلائي، سج نڪرڻ کان اڳ پنهنجي گهر پهچي ويندو هو. اهڙيءَ طرح راڻو مومل وٽ ايندو ويندو هو. ٻئي طرف بادشاهہ جو ڏمر ڏينهون ڏينهن وڌندو ٿي ويو.

نيٺ هن راڻي سان ڳالهائڻ ڇڏي ڏنو ۽ سوچڻ لڳو ته ڪهڙيءَ ريت راڻي کي تباهہ ۽ برباد ڪجي.

آخر هڪ ڏينهن راڻي، بادشاهہ سان مخفي ملاقات ڪئي ۽ اهو قبول ڪيائين ته مون اوهان سان ڪوڙ ڳالهايو هو ۽ پوءِ بادشاهہ کي رحم جي درخواست ڪيائين. همير پڇيس ته جيڪي توسان ٿي گذريو، اهو سڀ مون کي ٻڌاءِ ته مان توکي معاف ڪري ڇڏيندس. راڻي بادشاهہ کي اها ساري حقيقت ٻڌائي ته ڪيئن هو سرنگهہ ۽ آل بازار مان لنگهي طلسمي نديءَ مان پار اڪري، تلوار هٿ ۾ ڪٺي، مومل جي ڪمري ۾ ڏوڪيندو ويو، ۽ پوءِ مومل جي حسن جي ساراهہ اهڙن زوردار لفظن ۾ ڪيائين جو همير کي مومل جي ديدار جو شوق اڳي کان به وڌي ويو ۽ راڻي کي سختيءَ سان چيائين ته "مان رڳو هڪ واريءَ مومل کي ڏسان، پوءِ آءٌ توتي اڳئين وانگر مهربان رهندس."

راڻي ٿوري دير ويچار ڪري، ورندي ڏني ته "جيڪڏهن توهان بادشاهہ جي حيثيت ۾ هلندا ته هوءَ توهان سان شايد ڪانہ ملڻ چاهيندي، پر جيڪڏهن توهان ڏنار جي ويس ۾ هلندا ته هن کي شڪ ڪونه پوندو ۽ اهڙيءَ طرح مومل کي چڱيءَ طرح سان ڏسي سگهندؤ."

آخر همير راڻي جي صلاح سان ڏنار جو ويس پائي، بوچڻ مٿي تي ويڙهي، لٺ هٿ ۾ ڪٺي، تيزرفتار اٺ تي راڻي سان سوار ٿي ويٺو. ٿوري وقت کان پوءِ مومل جي باغيچي جي ٻاهرئين دروازي وٽ اچي پهتا. راڻو اٺ جي واڳ وٺي سرنگهہ ۽ آل بازار مان لنگهي، ندي پار ڪري اچي مومل جي اڳڻ تي پهتو. همير به ساڻ هوس، هن اٺ کي اڳڻ تي جهڪايو ۽ اٺ جي مهار همير کي ڏيئي پاڻ محلات ۾ گهڙي، مٿينءَ ماڙي تي مومل جي ڪمري ۾ لنگهي ويو. مومل پڇيس ته "اهو نئون ماڻهو توسان ڪير آهي؟" جواب ڏنائينس ته

”اسان جو ڌنار آهي.“ تنهن تي مومل وراڻي ڏنس ته ”ڌنار جو ٻار ۽ رنگ جو اهڙو پورو؟“ راڻي وراڻي ڏني ته ”ٻانهيءَ جو پٽ آهي ۽ اسان جي گهر ۾ نپنو آهي.“ انهيءَ تي مومل کي شڪ پيو ته هي ماڻهو ڌنار ناهي، سو انهيءَ آزمائش لاءِ پنهنجي هڪ مينهن گهرائي، راڻي کي چيائين ته ”ڌنار کي چئو ته هيءَ مينهن ڏهي وٺي.“ ائين چئي راڻو ۽ پاڻ گڏجي محلات ۾ وڃي آرامي ٿيا.

هوڏانهن همير مينهن کي ته جيئن تيئن ڪري ڏهي ورتو، مگر هن جي جسم ۾ اچي خارش ٿي ۽ زور سان ڪير ڏهڻ سبب سندس هٿن ۾ لڦون پئجي ويون. هو مومل جي حسن ۽ راڻي جي خوشنصيبيءَ تي سوچيندي پنهنجي اندر ۾ ڪامڻ لڳو ۽ راڻي کي نقصان رسائڻ جا پهه پچائڻ لڳو. هيئنر هن کي مومل جي محلات ۾ هڪ منٽ به وڌيڪ ترسڻ نٿي وڻيو. راڻي هن جي حسد ۽ بيقراريءَ کي تاڙي ورتو ۽ مومل کان موڪلائي اگڻ ۾ وڃي بادشاهه کي ريجهائڻ جي ڪوشش ڪرڻ لڳو، مگر بادشاهه جي ڪروڌ جي باهه تنهان ئي تيز ٿيندي ويئي. آخر راڻو بيوس بڻجي همير سان گڏ موٽي عمرڪوٽ آيو.

عمرڪوٽ پهچڻ شرط همير، راڻي کي ڪٺي قيد ۾ وجهايو، جتي ست راتيون ۽ ست ڏينهن هڪ ڪوٺڙيءَ ۾ بند رهيو. ائين ڏينهن راڻي جي ڀيڻ، جا همير جي سيڻي راڻين ۾ حسين هئي، مڙس کي پاڻ جي رهائيءَ لاءِ ليلايو. ڀهريائين ته همير نهڪار ڪئي، پر پوءِ چيائين ته ”سپاٽي مان راڻي کي هڪ پرولي ڏيندس، جيڪڏهن اها ڀڳائين ته آءٌ کيس آزاد ڪندس، پر جيڪڏهن ڀڄائي نه سگهيو ته ڦاسيءَ تي لٽڪائيندو سانس.“ راڻي جي ڀيڻ پنهنجي مڙس کي انهيءَ خيال تان لاهڻ جي گهڻي ئي ڪوشش ڪئي، پر همير پنهنجي ضد تي قائم رهيو.

پئي ڏينهن راڻو، صبح جو، زنجيرن ۾ جڪڙيل شاهي دربار ۾ آندو ويو. بادشاهه هن ڏانهن سخت ڪاوڙ ۽ نفرت سان نهاريندي چيو ته ”مون کي توکان هڪ پرولي پڇڻي آهي، جيڪڏهن تو سلي ته پوءِ تون آزاد آهين، پر جيڪڏهن تو نه ڀڳي ته توکي اڄ جو اڄ موت جي سزا ڏبي.“ راڻي هٿ ٻڌي، وراڻيو ته ”جيڪا بادشاهه سلامت جي مرضي.“

ان کان پوءِ همير وراڻيو ته ”اِجها هيءَ پرولي آهي:“

”ريشمي ساڙهيءَ ۾ ايڏو انگ ڪيئن آيو؟“

راڻي جي ڏاهپ کي مومل جي معاملي ۾ اڳي ئي آزمايو ويو هو، سو ڪجهه سوچ ويچار کان پوءِ جواب ڏنائين:

”همير پنهنجي راڻيءَ سان، جنهن کي تازو نئڙو پيار چاول هو، ناز نخرا پئي ڪيا ته ايتري ۾ سندس ٻار ڪير لاءِ رُنو، جنهن تي راڻي ٽپ ڏئي اٿي ته ساڙهي ڦاٽي پيس.“

همير کي پنهنجي وزير جي حاضر جوابيءَ تي حيراني ٿي ۽ هڪدم هن جي آزاديءَ جو حڪم ڏنائين. ايتري قدر جو سڪجهه موٽائي ڏنائينس ۽ سندس پراڻا القاب به عطا ڪيائينس.

ان کان پوءِ راڻو هر رات، اڳي وانگر، پنهنجي اٺ تي سوار ٿي، مومل جي ملاقات لاءِ ويندو هو.

آخرڪار راڻي جي زال ۽ سندس پيءُ کيهر کي راڻي جي روزانو گم ٿيڻ تي شڪ جاڳيو. راڻي جي گهر واريءَ کي پنهنجي مڙس جي ڪپڙن تي ڪاڙهي دڙ ۽ عمرڪوٽ جي اڇي مٽي نظر آئي، ۽ ساڳئي وقت مومل ۽ راڻي جي عشق جا قصا ڪُوڙ ڪُوٽ ۾ پکڙيا کيهر جي ڪنن تي اچي پيا. هن کي عجب لڳو ته ڪيئن راڻو راتو رات مومل وٽ وڃي ۽ موٽي سگهي ٿو، ڇو ته فاصلو تمام گهڻو هو. گهڻيءَ جاچ کان پوءِ کيس هڪ تيز رفتار ڏاچيءَ جي خبر پيئي، جنهن کي هن هٿ ڪري، ڪُنهرائي ڦٽو ڪيو، ۽ عاڻ پڪ ٿيس ته راڻو، مومل وٽ پهچي ڪونه سگهندو.

انهيءَ رات راڻي پنهنجي ڏاچيءَ جي ڳولا ڪئي، پر هن کي هٿ نه آئي ۽ نڪي هن کي جٽ مليا، ڇاڪاڻ ته جڏهن ڪبير ڏاچيءَ کي ڪڍهرائڻ لاءِ آتاولو هو، تڏهن هو خوف سببان پڄي نڪتا هئا. آخرڪار هن کي ٻوڙو جٽ مليو، جو پٺتي رهجي ويو هو. راڻي هن کان نهايت ئي رازدارانه نموني پڇا ڪئي ته "منهنجي ڏاچي ڪٿي آهي؟" ٻوڙي جٽ جواب ڏنو "تنهنجي پيءُ ڪهرائي ڇڏي، پر انهيءَ جو هڪ توڏو آهي، جو توکي اهڙيءَ ئي تيزيءَ سان پهچائيندو." ائين چوندي هن کي اٺن جي جهوڪ تي وٺي آيو، ۽ اهو توڏو، راڻي جي حوالي ڪيائين، ۽ پوءِ راڻي جي لانگ ورائڻ جي دير هئي. ان پنهنجي ماءُ کان به تيز رفتاريءَ سان راڻي کي مومل جي محلات ۾ آڻي رسايو.

ان رات راڻو پنهنجي دستور خلاف مومل وٽ ساري رات ڪين ترسيو، بلڪ صبح کان اڳ گهر موٽي آيو ۽ ڪپڙا صاف ڪري اچي زال وٽ حاضر ٿيو ته جيئن هن کي شڪ نه پوي. راڻي کي صبح جو گهر ۾ ڏسي جوٽس ۽ سندس پيءُ سمجهيو ته راڻو هاڻي مومل وٽ ڪونه ٿو وڃي.

بدقسمتيءَ سان مومل ۽ راڻي جي محبت جو قصو مومل جي ماءُ جي ڪنن تائين پهتو ۽ مومل جي پيءُ سومل کي به اها خبر پئجي ويئي. ماءُ کي پنهنجي ڌيءُ جي بدناموسيءَ جو گهڻو ارمان ٿيو، مگر سومل کي پنهنجيءَ ڌيءُ مومل جو راڻي سان عشق ۾ آڙجڻ ۽ پنهنجي ڪاروبار (شهزادن کي ڦاسائڻ ۽ دولت حاصل ڪرڻ) کي ترڪ ڪرڻ جو وڏو افسوس ٿيو. هن سوچيو ته هاڻي پيءُ جي وڇايل خزاني جو پورائو نه ڪري سگهبو. آخر سومل هڪ ظالمانه سٽ سٽي، ڇا ڪيائين جو هڪدم مومل جي محلات ۾ ويئي ۽ هن کي مڪريلي نموني جو پيار ڏيکاري ساڻس گڏ سمهي پئي. رات جو

جڏهن مومل کي ننڊ کڻي ويئي، تڏهن سومل پلنگ تان اٿي، مردانہ ڪپڙا پهري وري اچي هن جي پاسي ۾ ليٽي پئي.

هوڏانهن راڻو پنهنجي تيز اٺ تي اونداهي رات ۾ پنهنجي محبوب ڏانهن پئي ويو. وات تي هن کان رستو وڃائجي ويو. اوچتو هڪ اوٺيءَ تي نظر پوندي ڪانئس مومل جي محلات جو ڏس پڇيائين. حقيقت هيءَ هئي تہ آهو اوٺي خود سومل جو موڪليل هو ۽ راڻي جو انتظار ڪري رهيو هو. هو چوڻ لڳو "آها مومل، جا راجا ننڊ جي ڌيءَ آهي ۽ سيتل جي ساهيڙي آهي؟" ائين چوندي، راڻي کي رستو ڏيکاريائين. راڻي اِهي لفظ هڪ ڪَن کان ٻڌي ٻئي ڪان ڪڍي ڇڏيا، ڇو تہ کيس مومل جي محبت ۽ وفاداريءَ تي يقين هو. راڻو محلات ۾ پهچي ويو ۽ ماڙيءَ تي چڙهي، مومل جي ڪمري جو در کوليائين. ڇا ڏسي تہ هن جي پر ۾ هڪ مرد ستو پيو آهي. اوڏيءَ مهل وات تي گڏجندڙ اوٺيءَ واري ڳالهہ ذهن تي تري آيس.

راڻي کي اول تہ اهڙو جوش آيو، جو چاهيائين تہ تلوار جي هڪ ئي ڌڪ سان ٻنهي کي آتي جو اتي پورو ڪري ڇڏي، پر پوءِ جڏهن مومل جي من موهيندڙ پيشانيءَ تي نظر پيس، تڏهن ٿڌو ٿي ويو. هن پنهنجي اٺ کي هڪلڻ وارو لڪڻ مومل جي پاسي ۾ رکيو ۽ ڏاڪڻ تان آهستي لهي، اٺ تي سوار ٿي عمرڪوٽ واپس پهتو.

صبح جو مومل جڏهن ننڊ مان سجاڳ ٿي، تڏهن پنهنجي پاسي ۾ راڻي جو لڪڻ پيل ڏٺائين. ٻاهر نڪري ڏٺائين تہ اٺ جي اچڻ ۽ وڃڻ جا پيرا بہ موجود هئا. سمجهي وئي تہ راڻو رات آيو هو ۽ سومل کي منهنجي پاسي ۾ ستل ڏسي، بيوفا سمجهي موٽي هليو ويو. سڄي ڏينهن جي انتظار کان پوءِ مومل هن ڏانهن ليلائي نياپو ڏياري موڪليو تہ "يلائي ڪري موٽي مون وٽ آءُ. تو جنهن ماڻهوءَ کي مون سان گڏ ستل

موصل

ڏنو هو، آهو ڪو مرد ڪونہ هو، پر منهنجي ڀيڻ سومل هئي."
راڻي انهيءَ قاصد هٿان جواب موڪليو تہ: "مون جيڪي اکين سان ڏٺو، تنهن تي ڪيئن نہ ويساهہ ڪريان؟ ڪابہ عورت مرد جا ڪپڙا پائي ڪانہ سمهندي آهي." انهيءَ جواب کان پوءِ مومل هڪبئي پٺيان ڪيئي قاصد موڪليا تہ، راڻي سان ملي ڪيس اصلي حقيقت کان آگاهہ ڪن، مگر راڻي کي ويساهہ نہ آيو، سو نہ آيو. آخر راڻي قاصد هٿان اهو جواب ڏياري موڪليو تہ "مومل کي وڃي چئو تہ مان توکي هرگز معاف نہ ڪندس، توڙي ڪٿي تون منهنجي در تي ڪيترو بہ ليلائي اچي معافي گهُرين."

جڏهن قاصد اهو نياپو مومل کي اچي ڏنو، تڏهن ٻڌڻ شرط مومل جي دل کي سخت صدمو رسيو، پر پوءِ همت ڪري، مرداڻا گيڙوءَ رتا ڪپڙا پائي ۽ ڪشتو هٿ ۾ کڻي در در سڻن هڻندي اچي عمرڪوٽ پهتي. انهيءَ ٿي ڏينهن پتا پار پڇي اچي راڻي جي دروازي تي سڻن هنيائين. هڪ دردلي آواز واري سڻن ٻڌي، راڻو ٻاهر نڪتو. فقير کي مرداڻا ڪپڙا ڏسي سڃاڻي ڪونہ سگهيو، پر هن جي موهيندڙ مهانڊي تي موهت ٿي پڇيائين تہ، "فقير! توهان ڪٿان آيا آهيو؟ ڪڏهن کان سنياسي ٿيا آهيو؟ اصل کان انهيءَ حالت ۾ هئا يا دنيا کان بيزار ٿي ڪنهن ساڌوءَ جي سنگت ۾ هيءَ روپ ورتو اٿو؟" سنياسيءَ جواب ڏنو تہ "ڪنهن ساڌوءَ جي سنگت ۾ هيءَ روپ ڪين ورتو اٿم، پر ڏُکي سنسار جا ئي ڪرشما آهن، جنهن هيءَ ماڳ ڏيکاريو آهي." راڻو هن جي جواب کان تمام گهڻو متاثر ٿيو ۽ نهايت دل جي محبت سان چيائين تہ "سيلاني، ٻہ- چار ڏينهن اسان کي پنهنجيءَ خدمت جو جيڪر موقعو ڏين تہ تنهنجا وڏا لائق ٿيندا." مومل تہ پنهنجي دل ۾ ڏٺيءَ کان اهوئي سوال ٿي گهريو، سو سواءِ ڪنهن رد ڪد جي هڪدم ڪنڌ ڌوڻي هاڪار ڪيائين.

پن - چئن ڏينهن گذرڻ کان پوءِ، هڪ ڏينهن راڻي سنياسيءَ کي ڏاري راند جي آڇ ڪئي ۽ ڪانئس راند جي هار جيت جا شرط پڇيائينس. سنياسيءَ وراڻي ڏني ته: "جيڪڏهن مون کٽيو ته مان توهان وٽ هميشه لاءِ ترسي پوندس، پر جي هارايم ته سياڻي هتان هليو ويندس." راڻي کلندي جواب ڏنو ته: "جيئن توهان جي مرضي." ائين چئي ٻئي چٽا راند تي ويهي رهيا. راڻو پنهنجو وارو هليو ۽ جيئن ئي مومل جو وارو آيو ۽ ڏاري کڻڻ لاءِ پنهنجو هٿ ڊگهيريائين، تيئن هن جي ٻانهن اگهاڙي ٿي پيئي ۽ بدقسمتيءَ سان ٻانهن وارو تير، جو راڻي جو ڏنل هو، ظاهر ٿي پيو. ٻانهن جي تير تي نظر پوندي، راڻو راند ڇڏي، ٽپ ڏيئي، اٿي ڪڙو ٿيو. مومل ڄاڻي ويئي ته راز ظاهر ٿي پيو. پوءِ ته مومل راڻي کي راضي ڪرڻ لاءِ آزين ۽ نيزارين ۾ ڪابه ڪوتاهي ڪانه ڪئي، پر راڻي جي دل تي ڪوبه اثر ڪونه ٿيو، ۽ هو پنهنجي ضد تي قائم رهيو.

مومل دل شڪسته ٿي شهر کان ٻاهر نڪتي، هن سوچيو ته هاڻ هن زندگيءَ کان مرڻ بهتر آهي. اهو فيصلو ڪري هڪ چکيا تيار ڪرايائين. اها خبر راڻي جي ڪنن تائين وڃي پهتي ته هڪ سٽي ٻاڻ کي شهر کان ٻاهر چکيا تي چاڙهي رهي آهي. هن کي يقين ٿيو ته شايد اها مومل هجي، جنهن ناميد ٿي، اهو قدم محبت جي ناڪاميءَ سببان کنيو آهي. اهو سوچي هن کي سخت ارمان ٿيو ۽ بي اختيار ٿي دانهن ڪري چيائين ته: "او مومل! مون توکي معاف ڪيو، آءٌ غلطيءَ تي هوس. مان تنهنجي محبت کي سچو سمجهان ٿو." پر هاڻي چا ٿي ٿي سگهيو. محبت پنهنجي آخري انجام جو فيصلو ڪري چڪي هئي. مومل وراڻيو: "تنهنجي انهيءَ اقرار کان پوءِ مون لاءِ هاڻي وڌيڪ ٻي ڪهڙي خوشي ٿي سگهي ٿي." ائين چئي، هن هڪدم پنهنجو پاڻ مچ ۾ اڇلي وڌو.

باهہ جو وڏو پڃپٽ آسمان کي ڇهي رهيو هو. مومل جو هيءُ انجام ڏسندي، راڻي جو هوش حواس گم ٿي ويو. هن بي اختيار ٻنجي ڊوڙي وڃي باهہ ۾ ٽپ ڏنو. اهڙيءَ ريت هي ٻيئي عاشق ۽ معشوق، محبت جي آخري امتحان ۾ پنهنجو پاڻ سچو ثابت ڪري، هميشه لاءِ جاودان ٻنجي ويا.

٤- راجبالا

راجبالا ويشلپور جي هڪ ٺڪر، پرتاب‌سنگ جي ڌيءَ هئي ۽ ساري ملڪ ۾ سونهن سوڀيا، عقل ۽ سمجهه ۽ جرئت ۾ پنهنجو مٽ پاڻ هئي. اڃا ننڍڙي ٻار هئي، جو سندس پيءُ هن جو مڱڻو سوڍي راجپوت، انارسنگ جي پٽ اجيت‌سنگ سان ڪري ڇڏيو هو. هي انارسنگ امرڪوٽ تي راڄ ڪندو هو.

انارسنگ هڪ ننڍڙي ملڪ جو راجا هو ۽ جيئن ته هن پاڻ وٽ گهوڙيسوارن جو هڪ لشڪر رکيو هو ۽ انهن جي خرچ جي پورائي لاءِ پنهنجي پاڙيسري ملڪ جي ڳوٺن تي ڦرلٽ ڪرائيندو رهندو هو. هڪ ڏينهن سنڌ جي راجا، پنهنجو خزانو هڪ پيدل قافلي سان ڪنهن طرف روانو ڪيو. اها خبر انارسنگ جي ڪن تي وڃي پئي، جنهن فيصلو ڪيو ته انهيءَ خزاني کي ضرور لٽجي. ان نيت سان پنهنجي گهوڙيسوارن سان قافلي کي گهيرو ڪري انهن تي حملو ڪيائين، مگر خزاني جي حفاظت وارا وڏا بهادر ۽ فرض شناس هئا، ان ڪري وڏيءَ مردانگيءَ سان مقابلو ڪيائون. انارسنگ جا گهوڙيسوار ڪي ڀڳا ۽ ڪيترا قيد ٿيا. سنڌ جي راجا کي جڏهن اها خبر پيئي، تڏهن انارسنگ کي سيکت ڏيڻ لاءِ، سندس سموري جائداد ضبط ڪري، کيس سندس ملڪ مان نيڪالي ڏيئي ڇڏيائين. بدنصيب انارسنگ ڀڄي وڃي ڪنهن هنڌ پناهه ورتي، جتي آخرڪار غربت ۽ گمناميءَ ۾ مري ويو.

انارسنگ جي موت کان پوءِ، هن جي بيوه زال، پنهنجو مارو تن من پنهنجي پٽ اجيت‌سنگ، جي سنڀال لاءِ وقف

ڪري ڇڏيو. آخرڪار جنهن وقت سندس پٽ ٻوهه جوانيءَ ۾ قدم رکيو، انهي وقت هوءَ گذاري ويئي. اجيتسنگ پنهنجي مٿي اڪيلو رهجي ويو. پهريائين سنڌ جي راجا کي منت ڪيائين ته سندس ملڪ موٽائي ڏئي، پر راجا انڪار ڪري ڇڏيو. تنهن کان پوءِ هن کي پنهنجي مڱينديءَ، راجبالا، جو خيال آيو ۽ هڪ عزيز کي ٺاڪر پرتابسنگ ڏانهن موڪليائين ته وڃي هن کي چوي ته پنهنجو وعدو پورو ڪري ۽ پنهنجي ڌيءَ هن کي پرڻائي ڏئي.

جڏهن اجيتسنگ جو ماڻهو، ويشلپور پهتو، انهيءَ وقت راجبالا سورهن سالن جي هئي ۽ هوءَ پنهنجي ننڍيءَ عمر ۾ ٿيل مڱڻي بابت پئي سوچيندي هئي. جڏهن خبر پيس ته هو هينئر هڪ وڏو بهادر ۽ سهڻو جوان آهي، تڏهن هن کي انهي ڳالهه جي ڪابه پرواهه نه رهي ته هو هينئر دنيا ۾ سڀڪجهه وڃائي ويٺو آهي. راجپوت لاءِ تلوار کان وڌيڪ ٻي ڪابه دولت ڪانه ٿي ٿي سگهي، سو جڏهن اجيتسنگ جو قاصد ويشلپور آيو، تڏهن راجبالا کيس چوائي موڪليو ته آءٌ هرحالت ۾ تنهنجي آهيان، پوءِ ڇا به ٿئي ۽ جيڪڏهن منهنجي پيءُ شاديءَ کان انڪار ڪيو ته آءٌ ٻئي ڪنهن سان به شادي ڪانه ڪنديس.

ٺاڪر پرتابسنگ جواب ۾ چيو ته "مان راجبالا جو سڱ ڏيڻ لاءِ تيار آهيان، مگر مون کي اها پڪ ڏئي ته هو مون تي ڪين ڀاڙيندو ۽ ٻيو شرط هيءُ آهي ته پاڻ سان ٢٠ هزار رپيا ڪٺي اچي ته راجبالا جو سنگ کيس ڏيندس".

قاصد ٻئي نياپا ڪٺي اچي اجيتسنگ کي پهچايا. هو راجبالا جو نياپو ٻڌي ڏاڍو خوش ٿيو، مگر ٺاڪر جو شرط ٻڌي پريشان ٿيو. ٢٠ هزار ته ٺهيو، پر ٢٠ رپيا به هن وٽ پونجي ڪانه هئي ۽ انهيءَ ڳڻتيءَ ۾ ڪجهه عرصو غلطان رهيو. پر آخر هن کي جيسلمير جي هڪ شاهوڪار صراف

جي يادگيري آئي، جنهن سان هن جو پيءُ اڪثر وهنوار رکندو هو. هو جيسلمير ويو ۽ صراف کي پنهنجي کهاڻي ٻڌائي، هن کان ٢٠ هزار رپيا اڌارا گهريائين. ٻڍو صراف ڪجھ دير تائين اجيتسنگ ڏانهن ڏسندو رهيو ۽ آخر جواب ڏنو ته ٢٠ هزار توکي ڏيندس، مگر شرط هيءُ آهي ته زال کي تيستائين پنهنجو نه ڪري سمجهندين، جيستائين اهو قرض وياج سميت مون کي ادا نه ڪندين. بدنصيب اجيتسنگ ٿوريائين خيال ڪيو ته اهو شرط قبول نه ڪري، مگر ٻيو ڪو به وسيلو پئسن هٿ ڪرڻ جو نه ڏسي، آخرڪار راضي ٿيو ۽ ٢٠ هزار رپيا وٺي ويشلپور روانو ٿيو.

ٻڌي لشڪر، جنهن سمجهيو هو ته انهيءَ شرط سببان اجيتسنگ مان جند آزاد ٿيندي، تنهن جو اجيتسنگ کي محلات جي دريءَ مان ايندي ڏٺو، سو ڪٺيءَ ۾ پئجي ويو. هو وڇن ڏئي ويٺو هو، سو ناڪار نٿي ڪري سگهيو. آخر راجبالا کي اجيتسنگ سان مناسب رسمن رواجن جي ادائگيءَ سان پرڻايائين ۽ کين رهڻ لاءِ پنهنجو هڪ محلات ڏنائين.

جڏهن هيءُ جوان جوڙو رات جو آرامي ٿيو، تڏهن راجبالا کي هي ڏسي حيرت لڳي ته مڙس تلوار مياڻ مان ڪڍي، ٻنهي جي وچ تي رکي ڇڏي. شرميلي راجبالا کان اهو نٿي پڇيو، جو مڙس کان ان ڳالھ جو سبب معلوم ڪري. ڪيترائي ڏينهن ائين گذري ويا. آخرڪار همت کي هٿ ۾ جهلي، هن وٽ ويٺي ۽ چيائينس: ”منهنجي دل جا راجا! مان اڪثر توهان کي تڏو ساھ کڻندو ڏسندي آهيان، ڄڻ ڪنهن وڏي غم جو شڪار آهيو. مان توهان کي منٿ ٿي ڪريان ته مون کي ٻڌايو ته ماجرا ڪهڙي آهي؟ مان توهان جي ٻانهي آهيان، اوهان جيئن به چوندؤ، سان ڪرڻ لاءِ تيار آهيان، ويندي پنهنجي جان به، توهان لاءِ ڏيڻ کان نه ڪيٻائيندس. هر تڪليف جو ڪو نه ڪو علاج ضرور آهي، مگر غم لاءِ

انهيءَ کان وڏيڪ ٻيو ڪو بہ مؤثر ڏَس ڪونهي تہ پنهنجي دل جي دوست سان حال اورجي.“

پهريائين تہ اجيتسنگ کي ڪين ڪڇيو، پر پوءِ اکيون مٿي ڪيائين ۽ راجبالا جي سندر ۽ سهڻيءَ صورت ۽ سادي ٻوليءَ هن کي موهي وڌو ۽ هن جو هٿ پنهنجي هٿ ۾ جهلي ساري ڪهاڻي کيس ٻڌايائين.

راجبالا ڪهاڻي ٻڌي، رڙ ڪري چيو تہ ”سائين! تو سون کي منهنجي لائقيءَ کان بيحد وڏيڪ ملهہ ڏني ورتو آهي، مگر هاڻي هتي ترسڻ سان توکان ويهہ هزار ڪتان ڪڏ ٿيندا. اسان کي هتان پڇي هلڻ گهرجي. مان چوڪراڻو ويس ڪندس ۽ اسين ائين ڏيکاريندا سين تہ پاڻ ۾ سَنڌوُ آهيون. اسان کي جلد کان جلد هتان نڪرڻ گهرجي. اسين جيترو جلدي ڪنداسون، اوترو ئي ترت انهيءَ منحوس صراف کي ويهہ هزار سونائي ڏيئي سگهنداسون.“

انهيءَ ئي رات راجبالا مردانو ويس ڪيو ۽ جڏهن محلات ۾ سيئي سمهيا پيا هئا، تڏهن اجيتسنگ ۽ راجبالا ٻئي گڏجي محلات کان ٻاهر نڪتا. گهوڙن کي خرزين چاڙهيائون ۽ سوار ٿي ويشلپور کان نڪري روانا ٿيا.

ڪجهہ ڏينهن کان پوءِ، اديپور جي راڻي، جڳتسنگ جيٺ پنهنجي گهر جي ڪَڏ تي ويٺي پنهنجي شهر کي ڏٺو تہ اوچتو هن هڪڙا ٻہ جوان گهوڙن تي سوار شهر جي دروازي ڏانهن ايندا ڏٺا. هنن جو ڊيل ڊول اڻ ڏٺل هو، ان ڪري ماڻهو موڪلي کين پاڻ وٽ گهرايائين. هنن جوانن راڻي کي سلام ڪيو ۽ منجهانئن وڏي ٻڌايو تہ: ”اسين راجپوت آهيون، منهنجو نالو اجيتسنگ آهي ۽ منهنجي سالي جو نالو گلابسنگ. اسين نوڪريءَ جي تلاش ۾ نڪتا آهيون ۽ قدرت اسان کي توهان جي دربار ڏانهن وٺي آئي آهي.“

راٺو نوجوان راجپوت جي ساديءَ گفتار مان ڏاڍو خوش ٿيو ۽ هنن ٻنهي جوانن کي پاڻ وٽ اجهو ڏنائين ۽ حڪم ڪيائين ته روزانو هنن کي پنج رپيا ڪاڌي خرچ لاءِ ڏنا وڃن. شروع ۾ اجيتسنگ ۽ راجبالا آدرڀاءَ تي ڏاڍا سرها ٿيا، پر جيئن جيئن وقت گذرندو ويو ته هنن ڏٺو ته صراف جي قرض کان نجات جا آثار نظر ڪين ٿا اچن. هو اڳ ۾ سانوڻ کان ٿورو اڳ پهتا. مينهن جي منڌ جلد گذري وئي ۽ دسهڙو اچي پهتو، مگر هو پنهنجي روزانه جي ڀَتي مان ڪجهه به نه بچائي سگهيا هئا، چاڪاڻ ته اها رقم ڪاڌي ۽ ڪپڙي لاءِ مس پوري هئي.

هڪ ڏينهن راڻي جڳتسنگ، هميشه جي دستور موجب دسهڙي جي شڪار جي تياري ڪئي ۽ دسهڙي واري ڏينهن شڪار تي نڪتو. ان سان گڏ گلابسنگ ۽ اجيتسنگ به ويا. هو جيئن رستي سان ويا پئي ته هڪ پيادو شخص ڊوڙندو وٽن آيو ۽ اچي خبر ڏنائين ته هڪ شينهن ۽ ڪجهه هرڻ پريان ڏسجن پيا. راڻي هڪدم ويچاريو ته چونه شينهن جو شڪار ڪجي ۽ پوءِ هڪل ڪري چيائين ته ”دسهڙي جي ڏينهن شينهن جو شڪار بلڪل موزون آهي“. ۽ پوءِ هاٿيءَ تي سوار ٿي ۽ پنهنجن اميرن سان انهيءَ هنڌ پهتو. شڪار تي ٽن پاسن کان گهيرو ڪيو ويو ۽ شينهن کي سوڙه مان ڌڪيلي، جتي راڻو جڳتسنگ انتظار ۾ بيٺو هو، اتي آندائون اميرن ٻين پاسن کان گهيرو ڪيو. هڪ هيبتناڪ شينهن هڪدم راڻي تي حملو ڪيو ۽ راڻي جي هاٿي تي ڪاهه ڪيائين ۽ اهڙو ته خوفناڪ منظر هو جو راڻي جو خوف ۽ هراس وچان تير ۽ ڪمان پٽ تي ڪري پيا. وحشي درندي، هاٿيءَ جي سونڊ تي چال ماري ڪپهل ماس جو پٽي ورتو، ۽ وري پيو حملو ڪيو. هاٿي سور ۽ زخم کان بيحال ٿي ڪرڻ تي هو ته گلابسنگ، اجيتسنگ کي، راڻي جي مدد لاءِ رڙ ڪئي.

فقط آواز جي ديـر هئي. اجيتسنگ هڪدم گهوڙي تـي سوار ٿي تيز رفتاريءَ سان شينهن کي تيز ڀالو آر پار لنگهائي وڌو ۽ شينهن زمين تي ڪري پيو. انهيءَ کان اڳ جو هو ساه ڪڍي وري اٿي، گلاب سنگ پنهنجي تلوار جي هڪ ئي ڌڪ سان هن جي سسي ڌڙ کان ڌار ڪري ڇڏي. انهيءَ کانپوءِ گهوڙي تان هيٺ لهي، شينهن جا ڪن ۽ ڇنبا ڪپي خرزين ۾ وجهي، تيز رفتاريءَ سان گهوڙي کي هڪليندو پنهنجي مڪان تي اچي پهتو.

راڻي جو موت جي منهن مان هن طرح بچڻ ڄڻ ته هڪ معجزو هو. هو پوءِ ٻئي هاٿيءَ تي سوار ٿيو، ۽ پنهنجي اميرن کي چوڌاري ٻيهاري پڇيائين ته اهو ڪير هو، جنهن شينهن کي ماريو؟ چو ته گلاب سنگ جو اچڻ ۽ موٽڻ جهٽ پٽ ٿيو هو ۽ راڻو هن کي سڃاڻي نه سگهيو هو. هر هڪ امير اهو ئي رايو ڏيکاريو ته "مون ئي اهو سور هيائيءَ جو ڪم ڪيو آهي." مگر راڻو ڪنڌ ڌوڻي، پنهنجي هاٿيءَ تي چڙهي اچي محلات ۾ پهتو.

محلات جي در وٽ پهچي، پنهنجي اميرن کي حڪم ڪيائين ته سڀ سندس پر وٽان لنگهن، جو هن جو خيال هو ته پنهنجي بچائيندڙ کي ڏسندو ته ضرور سڃاڻي وٺندو. جڏهن گلاب سنگ هن جي سامهون لنگهيو، تڏهن راڻي هن کي سڃاڻي ورتو ۽ سڏ ڪري چيائين ته، "اهو راجپوت تون آهين، جنهن شينهن کي ماري منهنجي جان بچائي." گلاب سنگ ادب سان جواب ڏنو: "جيئندا قبلا! جيئن توهان سمجهو ٿا، تنهن ئي شينهن کي ماريو آهي." راڻو اهو ٻڌي منجهي پيو ۽ ڀڪ ڪانه ٿيس ته ڪو منهنجو گمان ليڪ آهي. مگر اجيت سنگ اچي کليو ۽ چوڻ لڳو ته: "غريب پرور! جنهن به شينهن کي ماريو هوندو، تنهن ضرور ان جا ڇنبا ۽ ڪن پاڻ وٽ شاهدي لاءِ رکيا هوندا." راڻي ڪاوڙ مان هن جي طرف نهاريو

۽ چيائين ته: ”ڪن هجنس يا نه، چنبا هجنس يا نه، مگر تو ته شينهن نه ماريو آهي.“ اجيت سنگ لڄي ٿيو ۽ چيائين ته: ”مون ته ڪونه ماريو آهي. مگر جنهن به ماريو آهي، تنهن وٽ ان جا چنبا ۽ ڪن ضرور هوندا.“

انهيءَ ڪانپوءِ راڻي کي يادگيري آئي ته اجيت سنگ ۽ گلاب سنگ پاڻ ۾ سالا پيٽيو يا آهن، تنهنڪري گلاب سنگ کي حڪم ڪيائين ته: ”جيڪڏهن هن وٽ ڪن ۽ چنبا آهن ته ظاهر ڪري.“ گلاب سنگ گهوڙي تان هيٺ لٿو ۽ پنهنجي خرزين مان شينهن جا چنبا ۽ ڪن ڪڍيائين ۽ ادب سان راڻي جي سامهون رکيائين. راڻي خوشيءَ وچان گلاب سنگ جي سورهيائي ۽ حياء جي تعريف ڪئي ۽ هن کي سندس بهادريءَ جي عيوض هڪ چوغو عطا ڪيائين. اجيت سنگ کي پنهنجي دربانن جو مهندار مقرر ڪيائين ۽ گلاب سنگ کي پنهنجي شاهي محلات جي چارج ڏنائين. هنن کي شاهي بخشش کي قبول ڪرڻ کانسواءِ ٻيو چارو ڪونه هو، مگر هنن ٻنهي کي هن قسم جي مستقل جدائي تي بيحد صدمو رسيو.

سانوڻ گذريو سيارو آيو، پر صراف وارن ويهن هزارن جي ادائگيءَ جو ڪو به امڪان نظر نه ٿي آيو. هڪ ڏينهن شام جو هڪ زبردست طوفان لڳو. گلابسنگ ان وقت راجائي محلات جي حاضريءَ تي هو ۽ اجيتسنگ راجا سان گڏ هو. راجا اجيتسنگ کي آرام ڪرڻ جي اجازت ڏني ۽ پاڻ راڻيءَ وٽ وڃي آرامي ٿيو. انهيءَ وقت ويچارو گلابسنگ، جو محلات جي ڊيوٽيءَ تي هو، مينهن جي پاڻيءَ ۾ پُسيل، ٿڌ ۾ پريشان ۽ اباڻڪو هو. هو ان وقت پاڻ کي وندرائڻ لاءِ هيءَ مصرع ڳائي رهيو هو:

”لٿو آهي مينهن، ڏاڍا اوهيرا ڪري،
دريا جو ڏسچر، ٻُڏجي ٻيڙو پري،

ڪيوٽيون خوب ڪيون ٽيون، طوفان زور پري،
اندر باهه ٻري، جدائي جانب ڪان."

اجيتسنگ گلاب سنگ جو راڳ ٻڌي ورتو ۽ جيئن هو گهر ڏانهن پئي ويو، تيئن هن جا لفظ پڙاڏي وانگر هن جي دل تي پئي پڙيا ۽ پل ڪن ۾ هُن به وراڻيءَ ۾ هيءُ راڳ آلاپيو:

"منصف آهي مالڪ، بيشڪ پاڻ خدا،
توڙي ڏرتي نند ۾، جاچي پاڻ سدا،
شايد اڳ جنم ۾، ڪيم ڪم ڪُڏا،
جنهنڪري جُدا- ڪهارڻ پيون هي گهڙيون."

گلاب سنگ جڏهن اهو جواب ٻڌو، تڏهن تڏو ساهه پري ڌهونڪار پائين ته:

"قسمت پنهنجيءَ ۾ آ، قصو هِي سارو،
ڪونهي ڪو چارو- سوا پوڪڻ ان جي."

هاڻي ڇا ٿيو جو راڻي، جيڪا تمام چالاڪ ۽ هشيار هئي، تنهن جڏهن اهي ٻئي مصرائون ٻڌيون، تڏهن بادشاهه کي چيائين ته اهي توهان جي دربانن جا مهندار پاڻ ۾ زال مڙس آهن ۽ جيڪو توهان جي محلات جي مٿان چوبدار آهي اُها يقيناً عورت آهي. راڻي ڪِلي ڪنڌ ڏوڻندي چيو: "نه نه هو پاڻ ۾ سالو پيٽيويا آهن." راڻيءَ چيو ته ٿي سگهي ٿو ته توهان صحيح هجو، مگر اسان کي آزمائڻ گهرجي ته توهان جي خيال مطابق مرد آهي يا منهنجيءَ راءِ موجب زال آهي."

راڻيءَ کي راضي ڪرڻ لاءِ راجا قاصد موڪلي پنهي راجپوتن کي گهرايو، پر جڏهن هو آيا ۽ نمسڪار ڪري بيٺا، تڏهن راجا ڏانهن گهوري چيو ته: "گلاب ۽ اجيت، مون کي هڪدم ٻڌايو ته توهان مان هڪ عورت ته ناهي؟" هيءَ ڳالهه ٻڌي پئي ڏچي ويا ۽ اکر به ڪونه ڪڇيائون. انهيءَ

تي راجا وڏيڪ ٽيڪو ٽي پڇين ته: ”جواب ڇو نہ ٿا ڏيو؟“ هنن جو منهن لٿل ڏسي، وري نرم لهجي ۾ چوڻ لڳو: پنهنجي اصليت پڌائڻ ۾ نہ ڊڄو. جنهن منهنجي جان بچائي آهي، انهيءَ لاءِ مان خوشيءَ سان پنهنجي وس آهر مدد ڪرڻ لاءِ تيار آهيان.“ اها ڳالهہ ٻڌي، اجيتسنگ ۾ ٿوري جرئت آئي ۽ راڻي کي شروع کان وٺي آخر تائين سچي ڪهاڻي ٻڌايائين.

راڻي جواب ۾ ڪي ڪين ڪڇيو ۽ هڪ ٻانهيءَ کي حڪم ڪيو تہ گلاب سنگ کي ڇوڪريءَ جا ڪپڙا پهرائي آڻي. ٻئي ڏينهن هن پنهنجي خزانچيءَ کي حڪم ڪيو تہ اجيتسنگ کي ۲۰ هزار روپيہ ۽ جيڪي ان تي وياج ٿيو هجي، انهيءَ سميت رقم ڏني وڃي. جوان کي اجا مس رقم ملي تہ هو پنهنجي گهوڙي تي سوار ٿي فوراً جيسلمير پهتو. اتي پهچڻ کان پوءِ، هو صراف وٽ ويو ۽ وڃي هن کي قرض ادا ڪيائين، جنهن کي ورتي پورو هڪ سال ٿي ويو هو ۽ جنهن جو ٻڌي صراف ڪجهہ ڏينهن کان آسرو لاهي ڇڏيو هو. هو پنهنجي دل کي اها تسلي ڏيندو ٿي رهيو تہ انهيءَ رقم کان گهڻو ڪجهہ وڌيڪ اجيتسنگ جي پيءُ سان جيڪو هن جو وهنوار هوندو هو، انهيءَ مان حاصل ڪري چڪو هو. مگر جڏهن اجيتسنگ کان وچايل رقم موٽي مليس، تڏهن بيحد گهڻو خوش ٿيو.

صراف کي پئسا ڏيئي، اجيتسنگ هوا وانگر تڪو موٽي اڏيپور پهتو ۽ ان لاءِ ٿورو مڃيندي راڻي جي پيرن تي ڪري پيو. ان کان پوءِ راجا راجبالا کي سڏايو ۽ رسمن موافق هن کي ”پرن رڪشا“ يا حياتي بچائيندڙ ديويءَ جو لقب ڏنائين، جنهن نالي سان هوءَ ساري اڏيپور ۾ مشهور ٿي وئي. ان کان سواءِ کيس هڪ وڏي جاگير ۽ هڪ رهڻ

لاءِ عاليشان محلات ڏنائين. انهيءَ ڏينهن کان اجيتسنگ ۽ راجبالا انهيءَ ۾ رهڻ لڳا. ليڪن هاڻي راڻي جي تلوار مياڻ اندر هئي ۽ اڳي وانگر مياڻ مان ڪڍي پاسي ۾ رکڻ بند ڪيائين، جا پنهي محبت جي متوالن کي هڪ ٻئي کان الڳ رکندي هئي.

٥- دودو ۽ چنيسر

ڪنهن زماني ۾ روپا شهر ۾ ڀونگر نالي هڪ وڏو حاڪم راڄ ڪندو هو. هو سومرا قوم جو فرد هو ۽ سڄيءَ سنڌ جو مڃيل حاڪم هو. هو هڪ دفعي شڪار تي ويو ۽ لاهر قوم جي هڪ حسين ڇوڪري ڏٺائين، جا وقت پنهنجي ماڙيءَ جي دريءَ مان ٻاهر نهاري رهي هئي. توڙي جو بادشاهه ڇوڪريءَ کي ته گهڙي پلڪ لاءِ ڏٺو هو، پر ڏسڻ سان ئي سندس دل ۾ گهڙي ويئي. جڏهن بادشاهه واپس پنهنجي محلات ۾ پهتو، تڏهن هن پنهنجي وزيرن کي گهرايو ۽ انهيءَ واقعي جو احوال ٻڌايو ۽ اهو اظهار ڪيائين ته يا هو ان ڇوڪريءَ سان شادي ڪندو يا مرڻ پسند ڪندو. وزير ڪلي چوڻ لڳا ته: ”بادشاهه کي مرڻ جي ڪا ضرورت ناهي. اوهان سان شادي ڪرڻ تي ڪابه لاهر ڇوڪري آرهي ڪانه ٿيندي.“ ان کان پوءِ بادشاهه جا وزير ان ڇوڪريءَ جي مائٽن سان مليا ۽ وعدي مطابق بادشاهه جي شاديءَ جو بندوبست ڪيائون.

شاديءَ کان هڪ سال پوءِ بادشاهه کي انهيءَ لاهر زال مان هڪ پٽ ڄائو، جنهن جو نالو چنيسر رکيائين. ڀونگر بادشاهه کي سومري خاندان مان ٻي هڪ زال هئي، جنهن کي به ان وقت ڏاري هڪ نياڻي ڄائي، جنهن جو نالو ٻاگي رکيو ويو. ان کان هڪ سال پوءِ بادشاهه کي ان سومري رانيءَ مان هڪ پٽ ڄائو، جنهن جو نالو دودو رکيائين.

وقت گذرندو رهيو، چنيسر ۽ دودو وڏي جوان ٿيا. بادشاهه چنيسر جي شادي هڪ لاهر نينگريءَ سان ڪرائي ۽ دودي کي پنهنجي ڏاڏي ٻوٽي شهزادي پرڻائي. چنيسر کي

پٽ ڄائو، جنهن جو نالو ننگر رکيو ويو ۽ دودي کي نياڻي ڄائي، جنهن جو نالو ڪاويل رکيو ويو.

هڪڙي ڏينهن بادشاهه ڀونگر پنهنجي لاهر، راڻيءَ وٽ ويٺو هو ته راڻيءَ نهايت ئي مغمور ٿي چيو ته: ”بادشاهه سلامت! توهان جي مهربانين جي اظهار لاءِ مون وٽ لفظ ڪونهن، نڪي مان پنهنجي خوشنصيبي بيان ڪري سگهان ٿي، جا توهان وٽ نصيب ٿي اٿم. پر مون کي هڪ خطرو رهي ٿو، اهو هيءُ ته توهان جي وفات کان پوءِ سومرا مون کي ۽ منهنجي پٽ چنيسر کي محلات مان ڪڍي ڇڏيندا ۽ ڪنهن جهنگ ۾ ڪٿي ڦٽو ڪندا.“ ڀونگر بادشاهه جواب ڏنو ته: ”نه منهنجي پياري! تون دلجاءِ ڪر. مان ننگر ۽ ڪاويل جي شادي ڪرائي ڇڏيان ۽ ان کان پوءِ سومرا توکي ٻاهر ڪڍڻ جي جرئت نه ڪري سگهندا.“ ان ئي ڏينهن، بادشاهه پنهنجي ننڍڙن ٻچن جو مڱڻو ڪرائي ڇڏيو.

ان واقعي کان ڪجھ مهينا پوءِ، ڀونگر بادشاهه بيمار ٿي پيو ۽ مري ويو. ان وقت سنڌ ۾ هيءُ رواج هو ته جيستائين نئين بادشاهه جو انتخاب نه ٿيو آهي، تيستائين مئل بادشاهه کي دفن نه ڪيو ويندو هو. اهڙيءَ طرح سنڌ جو تخت ڪڏهن به خالي نه رهندو هو. ليڪن جنهن وقت نئين بادشاهه جي چونڊ لاءِ سنڌ جا ماڻهو گڏ ٿيا ته ڪنهن به ڳالهه تي متفق نه ٿي سگهيا. ڪي سومرا چوڻ لڳا ته بادشاهه جو حقيقي وارث دودو آهي، ڇو ته بادشاهه کي سومري راڻي مان ڄائو هو. ٻين سردارن وري راءِ ڏني ته نه، حقيقي وارث چنيسر آهي، ڇاڪاڻ ته اهو دودي کان اڳ ۾ ڄائو هو. آخرڪار وزير ٻارن چيو ته ”جيڪڏهن سومري جوئي انتخاب ڪرڻو آهي ته پوءِ حقيقي حڪومت جي وارثياڻي ٻاگي آهي، جا بادشاهه جي نياڻي آهي ۽ دودي کان به اڳ ڄائي آهي. هاڻي اهو فيصلو انهيءَ تي ڇڏڻ گهرجي، ڇاهي هوءَ تخت

دودي کي ڏي يا چنيسر کي ڏي." اها رٿ سومرن سردارن کي به وڻي، ڇو ته هنن کي يقين هو ته هوءَ تخت جو مالڪ پنهنجي سڳي پٽ دودي کي بڻائيندي ۽ نه چنيسر کي، جو پٽيتو پٽ اٿس. اهو فيصلو ڪري وزير بارن پاڳيءَ کي لکيو ته هوءَ تخت جي وارثيائي آهي ۽ پنهنجي مرضيءَ مطابق جنهن کي وڻيس، تنهن کي تخت ڏي. پر پاڳي دودي جي پيٽ ۾ چنيسر سان وڌيڪ پيار ڪندي هئي. جواب موڪليائين ته هوءَ چنيسر جي حوالي تخت ڪرڻ چاهي ٿي. اهو ٻڌي سومرن غصي ۾ چپن کي چڪ پئي وڌا، ليڪن ڪري ڇا ٿي سگهيا. هنن خود اها رٿ قبولي هئي، تنهنڪري لاچار چنيسر کي گهرايائون.

جڏهن چنيسر آيو ۽ اچي ڏٺائين ته سومرن سردارن جا منهن لٿل آهن، تڏهن پاڻ ڏاڍو پريشان ٿيو ۽ چوڻ لڳو ته مون کي پنهنجي ماءُ راڻيءَ کان صلاح پڇڻ گهرجي. جيڪڏهن هن جي مرضي هوندي ته پوءِ آءٌ تخت قبول ڪندس." چنيسر ائين چئي، دربار ڇڏي پنهنجي ماءُ وٽ ويو ۽ عرض ڪيائين ته: "امان! ٻڌاءِ ته سومرن جي هوندي مان تخت تي ويهان؟" سندس ماءُ اهو ٻڌي، هن کي ڀتي ڪنيو ۽ فخر سان هن جي ڪلهي تي هٿ رکي چيائين ته: "منهنجا پٽ! ڪنهن جي به پرواهه نه ڪر. بخت تنهنجي طرف آهي، تخت تي ويهه ۽ سومرن جو مقابلو ڪر."

جڏهن چنيسر دربار ڇڏي ٻاهر نڪتو هو، تڏهن ان وقت سومرن سردارن کي ڏاڍي ڪل آئي ۽ نفرت سان چوڻ لڳا ته "هي ته بهترين بادشاهه پيو ڏسجي. ماءُ کان پڇڻ بغير تاج به ڪونه ٿو پهري." ان کان پوءِ، دودي کي سڏائي، وڏي ڌام ڌوم سان، دهل دمامن سان روپا شهر مان گشت ڪرائي، کيس پنهنجو بادشاهه ظاهر ڪيائون. دهلن جو آواز جڏهن چنيسر جي ماءُ جي ڪنن تي پيو، تڏهن هن نوڪرياڻي

ٻاهر موڪلي ان جو سبب معلوم ڪرايو. نوڪرياڻي موٽي اچي ٻڌايس ته سومرن سردارن دودي کي بادشاهه بڻايو آهي، ڇو ته چنيسر ماڻهو جي رضا کان سواءِ تخت تي ويهڻ جي جرئت نٿو رکي. اهو ٻڌي، لاهر راڻيءَ جون اميدون خاڪ ۾ ملي ويون ۽ غصي ۾ چنيسر کي چوڻ لڳي ته: ”بيشڪ سومرا سردار درست آهن، مون سمجهيو ٿي ته مون پٽ ڄڻيو هو، پر تون ته ڌيءَ ثابت ٿئين. هاڻي توکي چرخي وٺ عورتن سان گڏ ويهي ڪتڻ گهرجي.“ چنيسر جي زال کي به مڙس جي تخت وڃائڻ واري ڳالهه بيحد غصي ۾ وجهي ڇڏيو. هوءَ چوڻ لڳي ته: ”چا جو، هي ته چرخي هلائڻ لائق به نه آهي. هن کي ته ڪلهن تي چادر رکي ٻڪريون ۽ رڍون چارائجنس.“ چنيسر کي هنن طعنن ۽ ٺٺولين سخت ڪاوڙايو. هو آئي چوڻ لڳو ته: ”هڪڙي ڏينهن اوهان پنهنجي چيل لفظن تي پشيمان ٿيندؤ.“ ائين چوندي هو جلدائيءَ سان گهر سان ٻاهر نڪتو ۽ دودي ڏانهن چوائي موڪليائين ته، ”سنڌ جي حڪومت منهنجي آهي. اها مون کي موٽائي ڏي. نه ته مان انصاف وٺڻ لاءِ دهليءَ جي بادشاهه علاءالدين ڏانهن ويندس.“

جڏهن دودي کي اهو پيغام پهتو، تڏهن هن جي دل ۾ نرمي پيدا ٿي ۽ هن سڀني سردارن کي گهرائي چيو ته: ”چنيسر هيءَ ڌمڪي موڪلي آهي. آخر هو منهنجو وڏو ڀاءُ آهي ۽ سنڌس پٽ جو منهنجي نياڻيءَ سان مڱڻو ٿيل آهي. هن کي ڪاوڙ ۾ دهليءَ وڃڻ کان روڪيو وڃي ۽ تخت کيس ڏجي، ڇو ته ائين ڪرڻ سان سنڌ کي تباهيءَ کان بچائي سگهبو ۽ اسان ٻئي ڀائر هڪ ٻئي جي همدردي وڃائينداسون.“ پر سومرا سردار غصي ۾ اچي چوڻ لڳا ته: ”بادشاهه سلامت! ائين نه ٿيندو، بادشاهي توکي هلائڻ لاءِ ڏني ويئي آهي، نه انهيءَ لاءِ ته اها خيرات ۾ ڏئي ڇڏ. جيڪڏهن هن

ڪي خيرات جي ضرورت، آهي ته ڪيس ڏيڍ ڏور ڏئي ڇڏ.“ اهو جواب ٻڌي دودو خاموش رهيو. اهو جواب سردارن جي دودي کي ڏنل صلاح جڏهن چنيسر کي پهتي، تڏهن هن گهوڙي تي لانگ ورائي ۽ سڌو دهليءَ رخ ڪيو.

جيئن نوجوان شهزادو مغموم حالت ۾ گهوڙي تي اوپر طرف وڃي رهيو هو، ته هن هڪ ٻڪرار ماڙيءَ ۾ ستل ڏٺو. ٻريان ڏوري پنڌ تي ڏٺائين ته ٻڪرين جا ڌڻ چري رهيا هئا، جن جي پٺيان هڪ ٻڪرار جي لٺ پنهنجو پاڻ هلي رهي هئي ۽ رولو ۽ ڌار ٿي ويندڙ ٻڪرين کي هڪليندي پٺي هلي. ٻڪرار جي مٿي کان مياڻ ۾ سندس تلوار رکيل هئي. چنيسر سوچڻ لڳو ته جنهن صورت ۾ ٻڪرار جي لٺ ۾ ايترو جادو آهي، تنهنڪري سندس تلوار ۾ ته ان کان به وڌيڪ جادو هوندو. سو ان جي چورائڻ لاءِ ستل ٻڪرار جي مٿي ڏانهن آهستي آهستي هلڻ لڳو. بس هن اڃا ٻه قدم مس کنيا هوندا ته خوف هن کي سڪائي ڇڏيو. جڏهن ڏٺائين ته تلوار خودبخود اپي ٿي هن ڏانهن ٽپا ڏئي هلڻ لڳي. هو بي اختيار دانهون ڪرڻ لڳو: ”اڙي ٻڪرار! اڙي ٻڪرار! پنهنجيءَ تلوار کي ٻڪڙ.“ رڙين تي ٻڪرار جاڳي پيو ۽ هڪدم وڃي تلوار کي پڪڙيائين. تنهن کان پوءِ چنيسر ڏانهن منهن ڪندي چيائين ته: ”اي سوچارا جوان! تو ضرور منهنجيءَ لٺ کي يا تلوار کي چورائڻ جي ڪوشش ڪئي هوندي، جنهن ڪري تلوار تو تي حملو ڪيو آهي. چنيسر پنهنجو ڏوهه مڃيو ۽ چيو ته مون واقعي هن تلوار چورائڻ جي ڪوشش ڪئي هئي. پر ساڳئي وقت هن وڌيڪ چيو ته: ”اي ٻڪرار! مون کي پنهنجي تلوار ڏي، ڇو ته مون کي ان جي سخت ضرورت آهي.“ اها ڳالهه ٻڌي، ٻڪرار پڇيو ته: ”تون ڪير آهين؟“ چنيسر سوال جو جواب فخر سان ڏنو: ”مان بادشاهه ڀونگر سومري جو پٽ آهيان.“ ٻڪرار چيو ته:

"ڪهڙو پٽ؟ چنيسر يا دودو؟ ڀانيان ٿو تہ تون سچي چنيسر هوندين، (چوتہ سومرن سردارن هن کي اهو نالو ڏنو هو). ڇاڪاڻ تہ دودو تہ تخت تي ويٺو آهي." چنيسر وراڻيو: "هائو، مان سچي چنيسر آهيان ۽ ان ڪري ئي تنهنجيءَ تلوار جي ضرورت آهي." ڀڪرار چيو: "چڱو! مان توکي پنهنجي تلوار اڌاري ڏيان ٿو، پر جڏهن تون هي رستو وٺي موٽندين، تڏهن اها توکي ڇڏي مون وٽ واپس ايندي." ان کان پوءِ ڀڪرار پنهنجي تلوار چنيسر کي ڏني ۽ چنيسر اها وٺي دهليءَ روانو ٿيو. هو شهر جي دروازي کي ويجهو پهتو، تڏهن هڪ رخشش هن کي داخل ٿيڻ کان روڪيو. چنيسر گهوڙي تان ٽپو ڏيئي لهي پيو ۽ مياڻ مان جادوءَ واري تلوار کي ڪيندي هڪ ئي ڌڪ سان ٻہ اڌ ڪري ڇڏيائين.

ان کان پوءِ چنيسر شهر ۾ داخل ٿيو ۽ سڌو وزير وٽ وڃي بادشاہ سان ملاقات جي موقعي لاءِ عرض ڪيائين. وزير چيس تہ بادشاہ توسان دهليءَ ۾ ڪونہ ملندو، ۽ گڏوگڏ هي بہ چيائينس تہ: "هڪ ڳالهہ آهي تہ بادشاہ سال ۾ فقط هڪ دفعو جمعي جي مقرر ڏينهن تي شينهن جي شڪار لاءِ نڪرندو آهي ۽ اهو جمعو هاڻ ويجهو آهي. ان ڏينهن جڏهن بادشاہ ٻاهر ايندو، تڏهن توکي وٽس پيش ڪندس." اهو ٻڌي چنيسر ڏاڍو خوش ٿيو ۽ پڪو پهہ ڪيائين تہ ان ڏينهن شڪار ۾ دليري ڏيکاري بادشاہ جو جس کٽندس.

ان ڏينهن صبح جو سوير، بادشاہ شينهن جي شڪار لاءِ نڪتو ۽ پاڻ سان هزارين سپاهي بہ کنيائين، ڇو تہ شينهن جو شڪار هڪ جوکائتو ڪم هو. چنيسر وزير وٽ ويو ۽ پڇيائينس تہ: "بادشاہ هڪڙي شينهن جو شڪار ڪندو آهي يا گهڻن جو؟ ڇو تہ اسان جي سنڌ ۾ هڪ شينهن جو مقابلو هڪ مرد ڪندو آهي." اها ڳالهہ ٻڌي، وزير کوبہ جواب

ڪونہ ڏنو ۽ ڪيس بادشاهہ وٽ وٺي ويو ۽ هن جا لفظ ان کي دوباره ٻڌايائين. بادشاهہ، چنيسر کي چتائي ڏنو ۽ چيو تہ: ”مون کي يقين آهي تہ چنيسر پنهنجي لفظن کي ضرور پاڙي ڏيندو، ۽ ڪيس اهو ثابت ڪري ڏيکارڻو پوندو تہ هو سنڌ ۾ شينهن جو شڪار ڪيئن ڪندا آهن. جيڪڏهن مٺو تہ سندس غلطي آهي ۽ جي شينهن کي ماري ٿو وجهي تہ هن لاءِ وڏو انعام آهي.“ چنيسر اها ڳالهہ قبول ڪئي.

جڏهن سوارن جي ٽوليءَ شينهن کي ڳوليندي ڳوليندي هڪ ڪڏي ۾ ڪيس ڏٺو، تڏهن چنيسر گهوڙي تان لهي، ٻڪرار واري تلوار هٿ ۾ ڪٺي شينهن ڏانهن اڪيلو هلڻ لڳو. هو اڃا ان کي ٽورو ويجهو ٿيو تہ شينهن وڏيءَ جلهہ سان وار ڪيو، پر هو ٽپو ڏئي پاڻ بچائي ويو. ان کان پوءِ وڏي ڦڙتائيءَ سان جادو واريءَ تلوار سان، شينهن کي ٻہ اڌ ڪري ڇڏيائين.

بادشاهہ چنيسر جي بهادري ڏسي ڏاڍو خوش ٿيو ۽ هن کي ڪيڪاريندي چيائين تہ ”هاڻي پنهنجو انعام گهُر.“ اتي چنيسر پنهنجي سڄي ڳالهہ هن کي ڪري ٻڌائي تہ ڪهڙيءَ طرح کيس تخت مليو ۽ ڪيئن سومرن سردارن ڪيس سنڌ مان لوڌي ڪڍيو. هن رڙ ڪري چيو تہ: ”اي دنيا جا رکپال! مون کي انعام پنهنجي سنڌ جي تخت جو موٽي ملڻ جو گهرجي.“ انهيءَ تي علاؤالدين ورندي ڏنيس تہ ”توکي اهو ضرور ملندو.“ ان کان پوءِ چنيسر لاءِ سنڌ فتح ڪرڻ جي نيت سان وڏو لشڪر تيار ڪيو ويو.

افغانن جو لشڪر سنڌ ڏانهن روانو ٿيو ۽ جڏهن اهو اتان اچي لنگهيو، جتي اهو ٻڪرار رهندو هو، تڏهن ان ٻڪرار جي چوڻ مطابق سندس تلوار چنيسر کي ڇڏي، مالڪ ڏانهن موٽي آئي. چنيسر کي ٿورو افسوس ٿيو، مگر هو

علاؤالدين جي لشڪر سان گڏ هليو. آخر علاؤالدين جي لشڪر دودي جي شهر، روپا جي ٻاهران اچي خيما کوڙيا.

جڏهن سومرن سردارن پنهنجي شهر جي ٻاهران هيڏو سارو لشڪر ڏٺو، تڏهن دهلجي ويا ۽ چنيسر جي پٽ ننگر کي سفير بڻائي موڪليائون ته وڃي بادشاه کي عرض ڪري ته جيڪڏهن هو پنهنجي لشڪر سميت اسان سان اتان ئي واپس دهليءَ موٽي ته سندس لشڪر جي اچ وڃ جو سمورو خرچ به ڀري ڏنو ويندو ۽ سنڌ جو تخت به چنيسر جي حوالي ڪيو ويندو. بادشاه اهو جواب ٻڌي ڏاڍو خوش ٿيو ۽ ورندي ڏنائين ته: ”فقط چنيسر کي تخت تي ويهاريو، مان توهان کان ڪابه ڍل ڪانه وٺندس.“ پر چنيسر جي مرضي هئي ته سندس دشمن کي وڏيڪ نيوايو وڃي. سو چيائين ته: ”عالم جا محافظ! مون کي تخت وٺي ڏيارڻ سان گڏ خود اوهان کي به دودي کان تحفو وٺڻ گهرجي. اوهان کي منهنجي ڀيڻ ٻاگهيءَ جو ڀاڻ لاءِ سڱ وٺڻ گهرجي ۽ ائين ڪرڻ سان مان سمجهندس ته اسان جي دوستي پائيدار رهندي.“ بادشاه علاؤالدين چيو ته: ”جيڪڏهن تنهنجي اها مرضي آهي ته آءٌ راضي آهيان.“ پوءِ ننگر ڏانهن منهن ڪندي چيائين ته: ”وڃ ۽ سومرن کي ٻڌاءِ ته مان شهزادي ٻاگهيءَ جو سڱ بادشاه سان ڪندس، ته جيئن اسان جي دوستي هميشه قائم رهي.“

پر ننگر جو پيءُ چنيسر وانگر غدار نه هو، تنهن فوراً بادشاه کي فخر سان جواب ڏنو ته: ”ڪابه سومري شهزادي اڄ تائين ڌارئي سان نه پرڻي آهي. جيڪڏهن توکي ڳاپاي شهزاديءَ سان شادي ڪرڻي آهي، ته پوءِ توکي ان جو سڱ اسان جي تلوارن سان ڪٽڻو پوندو.“ اهو جواب ٻڌي، جوش ۾ علاؤالدين جو منهن ڳاڙهو ٿي ويو ۽ پنهنجي سپاهين کي ننگر کي گرفتار ڪرڻ جو حڪم ڏنائين. ننگر شهزادو وڏيءَ

بهادريءَ سان وڙهيو، پر آخر زخمن ۾ چُور ٿي ڪري پيو. چنيسر ان جي لاش کي ڪٺائي ڪٽ تي رکيو ۽ روپا شهر ڏانهن موڪليو. جڏهن شهزادي ڪاويل، جا پنهنجي مڱيندي ننگر جي واپسيءَ جو انتظار ڪري رهي هئي، تنهن ڏٺو ته ان جو لاش ڪٽ تي آندو ويو آهي، تڏهن هن هڪدم هڪ چکيا تيار ڪرائي ۽ مڙس سان گڏ سڙي خاڪ ٿي ويئي.

محلات اندر دودي جي راڻي، ٻاگهيءَ کي چئي رهي هئي: ”پيڻ! تنهنجي واسطي ڇو اجايو ايترو خون خرابي ٿئي؟ جيڪڏهن تنهنجو ڀاءُ توکي علاوالدين بادشاهه جي حوالي ڪري، ته جيڪر سموري خون خرابي بند ٿي وڃي.“ اها ڳالهه ٻڌي، ٻاگهي دودي وٽ وئي ۽ چيائينس ته: ”ادا، اوهان منهنجي ڪري لڙائي نه ڪريو ۽ مون کي ڪٺي علاوالدين جي حوالي ڪريو.“

دودي سڀني سومرن کي گڏ ڪيو ۽ ڪانئن سوال ڪيو ته: ”اوهان سوچي ويچاري ٻڌايو ته سومري سردار کان سواءِ ڪابه سومري عورت ڪنهن ڌاريي ماڻهوءَ کي ڪڏهن ڏني وئي آهي؟“ سردارن وراڻيو، ”اسان ته ڪڏهن به اهڙي ڳالهه نه ٻڌي آهي، پر هتي ٻاگهه نالي هڪ فقير آهي، جنهن کي سومرن بادشاهن جي سورهن پيڙهين جي خبر آهي، ان کان پڇا ڪري ڏسجي.“

دودي بادشاهه ٻاگهه کي هڪدم دربار ۾ گهرايو ۽ هن کان جواب گهريائين. ٻاگهه چيو ته: ”بادشاهه سلامت! سومرن جي سورهن پيڙهين سان ڪنهن به سومري پنهنجي نياڻي ڌارين کي نه ڏني آهي.“ دودي اهو جواب ٻڌي چيو ته ”جيڪڏهن اسانجن وڏن ڪڏهن به ائين نه ڪيو آهي ته آءٌ به هرگز ڪين ڪندس. هاڻي مون کي رڳو اهو ٻڌائي ته آها ڪهڙي جاءِ آهي، جتي سان پنهنجي ٻارن ۽ سومرن سردارن جون زالون حفاظت هيٺ رکي سگهان؟“ ٻاگهه وراڻي

ڏني تہ: ”آبڙائي ڳوٺ ۾ هڪ ابڙو آهي، جيڪو سومرن جي سنڀال مرڻ گهڙيءَ تائين ڪندو.“ بادشاهہ ڀاڳ ڪي ان ماڻهوءَ لاءِ خط ڏئي روانو ڪيو.

ابڙائي واري ابڙي، ڀاڳ جو آدرڀاءُ ڪيو ۽ بادشاهہ جو خط پڙهي ڪيس چيائين تہ: ”بادشاهہ ڪي چئج تہ مان سومرن جي ننگ ناموس جي مرڻ گهڙيءَ تائين حفاظت ڪندس.“ ڀاڳ، ابڙي جو اهو نياپو بادشاهہ تائين پهچايو، جنهن ڪيس حڪم ڪيو تہ سومرن ڪي ابڙي وٽ وٺي وڃي. ابڙي هنن عورتن کي ڪلي ڪيڪاريو ۽ محلات ۾ ويهاريو ۽ پنهنجو سڀڪجهہ سندن حوالي ڪيو. پوءِ دودي ڪي چوائي موڪليائين تہ: ”توهان جون امانتون اسان وٽ محفوظ آهن، تنهنڪري مڙس وارو مقابلو ڪجو. ڏسو متان سنڌ جي متان ڪا آفت اٿيو ۽ سومرن جو نالو نشان ناس ڪري ڇڏيو.“

جڏهن دودي کي يقين ٿيو تہ سندس ٻار ٻچا ۽ ٻيون سومريون عورتون محفوظ آهن، تڏهن شهر جي چوڌاري هڪ وڏي کاهي کٽايائين تہ جيئن حملي وقت دشمن جا گهوڙا ان ۾ ڪري پون. ان کان پوءِ پنهنجي لاءِ هڪ مضبوط اوزار ٺهرايائين. چيائين جو هڪ گهاٽي جي هٿئي ۾ شيهو وجهرايائين، ان جي هڪ پاسي کان چار تلوارون ۽ ٻئي پاسي ٽي تلوارون مضبوطيءَ سان ٻڌرايائين، پوءِ اهو هٿيار کڻائي پنهنجو لشڪر وٺي، علاؤالدين جي بي پناهہ لشڪر تي ڌوڪي آيو.

شروع ۾ سومرن جي ساري پٺي نظر آئي ۽ دودو پنهنجي فوج سان اڳتي وڌندو رهيو ۽ وڃي علاؤالدين بادشاهہ جي ويجهو پهتو. علاؤالدين اهو ڏسي چنيسر کان پڇڻ لڳو تہ: ”اهو ڪير جوان آهي؟“ چنيسر جواب ڏنو تہ: ”اهو منهنجو ڀاءُ دودو آهي، جنهن مون کان تخت ڦٻي ورتو آهي.“ علاؤالدين هي چوڻ تي مجبور ٿيو تہ: ”توڙي هن توکان

تخت ڌري ورتو آهي، ليڪن هو سڀني سومرن سردارن ۾ وڏيڪ بهادر ٿو ڏسجي.“ دودو بادشاهہ کي تير هڻڻ وارو هو، جڏهن هن سندس واتان پنهنجي تعريف جا لفظ ٻڌا ته هڪدم پنهنجي تيرڪمان هيٺ ڪٽي ڪيائين ۽ وراڻيائين ته: ”جيتوڻيڪ علاؤالدين اسان جو دشمن آهي، ليڪن هو بهترين خاندان جو انسان آهي، ان کي نه مارڻ گهرجي.“ هيءَ پاسي علاؤالدين، دودي ۽ سندس ماڻهن تي حملي ڪرڻ جو حڪم ڏنو. حڪم جي دير هئي، دودو ۽ ٻيا ڪيترائي سومرا سردار ميدان ۾ وڙهندي مارجي ويا. علاؤالدين دودي جي لاش جي تلاش جو حڪم ڏنو ۽ جڏهن هٿ آيو تڏهن چنيسر جي حوالي ڪرايائين. ڀاءُ جو لاش ڏسي، چنيسر زارو زار روئڻ لڳو. اهو حال ڏسي علاؤالدين کي سخت غصو آيو ۽ چوڻ لڳو ته: ”مون کي سنڌ تي ڪاهہ جي دعوت ڪان اڳ ۾ توکي سوچڻ گهربو هو. جيڪڏهن مون کي دودي جي بهادريءَ جي خبر اڳ ۾ پوي ها، ۽ تنهنجي گيدائپ جو به پتو هجي ها ته يقيناً تنهنجي مدد ڪڏهن به ڪانہ ڪريان ها. هاڻي سگهو ڪر، ڀاڳي ۽ ٻيون سومريون عورتون اسان جي اڳيان حاضر ڪر.“

چنيسر روپا شهر ۾ داخل ٿيو، ڇا ڏسي ته شهر ماڻهن کان خالي پيو آهي. مرد سڀ جنگ ۾ مري چڪا هئا ۽ عورتون ابڙي وٽ پناهہ ۾ رهيون. چنيسر اها ڳالهہ بادشاهہ علاؤالدين کي وڃي ڪئي، جنهن ابڙائي واري ابڙي ڏانهن خط لکيو ته: ”سومريون عورتون هڪدم مون ڏانهن ڏياري موڪل، ان جي عيوض مان توکي ملتان ۽ ماڻيلي جي جاگير ڏيندس.“ جواب ۾ ابڙي سخت نابري واري ۽ علاؤالدين سان مقابلي لاءِ تياري ڪرڻ لڳو.

ڀهريائين ته ابڙيءَ، علاوالدين جي لشڪر کي پڇائي ڪيو، پر پوءِ علاوالدين خود لشڪر جو سهندار ٿي، ابڙي

سان وڙهڻ آيو. اهو ڏسي، ابڙي پاڳي ۽ ٻين سومرين کي دلجاءِ ڏني ته آءٌ پنهنجي جان اوهان جي حفاظت لاءِ فدا ڪندس، اوهان کي ڪوبہ فڪر نہ ڪرڻ گهرجي. ان کان پوءِ پنهنجو پٽ ممات ۽ ٻيا ماڻهو ساڻ وٺي علاوالدين سان وڙهڻ ويو. پهريائين ممات شهيد ٿيو ۽ پاڳي ان جي لاش کي ڏسي، ائين رُني، جيئن ٻيڻ ٻاءُ جي خون تي ڳوڙها ڳاڙيندي آهي. ان بعد ابڙو ڪريو ۽ وعده مطابق پاڻ کي اندر زالن ۾ ڪٺائي ويو تہ جيئن آخري دفعو انهن کي ڏسي سگهي. ابڙي جي موت تي سومريون سڀڪجهہ وڃائي ويٺيون ۽ الله پاڪ کان دعا گهريائون تہ امن ۾ رکي ۽ عزت بچائي. بس الله جي قدرت اهڙي ٿي جو اتي جو اتي زمين ڦاٽي پئي ۽ سڀني کي ڳهي ويئي.

علاوالدين، ابڙائي ڪوٽ تي حملو ڪيو ۽ ابڙي جي گهر سپاهي موڪليائين تہ وڃي ان جو سر ڪپي آڻين. آهي اندر ويا، ليڪن ان مرندڙ ابڙي جي منهن ۾ ايڏو تہ رعب هو، جو هو دل جهلي نہ سگهيا ۽ موٽي ويا. شهنشاهہ ڏاڍو ڪاوڙيو ۽ هنن کي ٻيهر سر ڪپڻ لاءِ موڪليائين، پر هن دفعي ابڙي جو ننڍو پٽ ڏونگري، جو هن وقت تائين ڪٽ تي سمهيو پيو هو، آهو راند يڪي واري تلوار کڻي پيءُ جي بچاءَ لاءِ بيهي رهيو. سپاهي وري بہ موٽي ويا ۽ بادشاهہ کي ڏونگريءَ جي خبر ڏنائون ۽ عرض ڪرڻ لڳا تہ "بادشاهہ سلامت! ننڍڙي ڇوڪري کي گهرائي وٺو، ڇو تہ ان معصوم کي مارڻ تي اسان جي دل نہ ٿي آماده ٿئي." بادشاهہ ڏونگريءَ کي پاڻ وٽ گهرائي ورتو ۽ ان کان پوءِ سپاهين ابڙي جو سِرُ ڪپي آڻي علاوالدين جي پيرن ۾ ڦٽو ڪيو.

علاوالدين هن ننڍڙي جي جرئت تي ايڏو تہ خوش ٿيو جو چوڻ لڳو تہ: "مان چنيسر جي جاءِ تي توکي سنڌ جو بادشاهہ بڻائيندس." اهو ٻڌي چنيسر ڪاوڙ مان چوڻ

لکيو ته: ”منهنجي ايڏي محنت ۽ ڪشالن ڪان پوءِ آءٌ حڪومت کان محروم رهندس؟“ چنيسر ائين چئي، پنهنجي دوستن ۽ سائين کي ساڻ ڪري علاوالدين سان اهڙو خوفائتي نموني وڙهيو جو پڇاڙيءَ ۾ جڏهن چنيسر ۽ سندس سمورا ماڻهو مارجي ويا، ته علاوالدين وٽ به فقط ست گهوڙي سوار وڃي بچيا.

علاوالدين، ڏونگري کي سنڌ جو تخت ڏنو ۽ پاڻ دهليءَ جو رستو ورتائين. جڏهن ميرپور ماٿيلي وٽ پهتو ته، کيس يادگيري پئي ته دهليءَ مان نڪرڻ وقت ڪيڏو اٿاهه لشڪر وٺي هليو هو ۽ هاڻي واپسيءَ ۾ ست گهوڙي سوار کهڙي منهن سان وٺي وڃان. بس اهو سوچي، ميرپورماٿيلي ۾ رهي پيو ۽ آتي هڪ وڏو مقبرو ٺهرايائين. تنهن کان پوءِ جڏهن اهو ٺهي تيار ٿيو، تڏهن هڪ زهري گوري کائي پاڻ کي آپگهات ڪيائين. کيس ان ٺهيل مقبري ۾ دفن ڪيو ويو. انهيءَ ڪري ئي، ماڻهو کيس اڃان تائين علاوالدين ”گوري“(۱) کوٺيندا آهن. سندس ست گهوڙي سوار آتي ئي رهي پيا ۽ انهن جا پونير اتي مجاور رهندا اچن ٿا.

---

(۱) سنڌي زبان ۾ ”گوري“ ٽڪيءَ کي چوندا آهن. هيءَ روايت غلط معلوم ٿئي ٿي. علاوالدين جي خاندان جو نالو خلجي هو ۽ نه ”گوري“. هن دهليءَ ۾ وفات ڪئي ۽ سندس آخري آرامگاهه اڄ به اتي قطب مينار جي ڀرسان موجود آهي.

٦- نوري ۽ ڄام تماچي

ڪنهن زماني ۾، هڪ سمو شهزادو، ساريءَ سنڌ تي راڄ ڪندو هو، جنهن کي ڄام تماچي ڪري سڏيندا هئا. هڪ ڏينهن جڏهن هو ٻيڙيءَ ۾ ويهي ڪينجهر ڍنڍ جو سير ڪري رهيو هو، ته اچي مهاڻن جي بستيءَ وٽان لنگهيو، جن کي مهاڻا چوندا آهن. هو سڄو سال مڇي ڦاسائيندا، کائيندا ۽ وڪڻندا هئا ۽ هنن جي جسماني گولائپ شمار ڪرڻ کان ٻاهر هئي. زالون عمر کان اڳ ٻوڙهيون هيون، ڪوجهيون ۽ گدليون هيون ۽ سارو جسم روڳي هون. هنن ۾ مڇيءَ جي بدبوءِ هئي ۽ سندن هر شيءِ ۾ ساڳي قسم جي ٻانس. ڇا نوڪرا، ڇا چار ۽ ڪڙهيون ۽ سندن رهڻ وارا پکا، سڀ ان ٻانس سان ڀڀتار هئا. حالت هيءَ هئي جو جيڪڏهن سندن ڪپڙن کي هٿ لائجي ته سارو ڏينهن هوند انهيءَ ڌپ کان، پنهنجي پاڻ کان ٻڇان اچي ۽ ٻين اکيان لڄي ٽيڏو ٻوي، ڇو ته آها ٻانس هن جو پيڇو ڇڏڻ واري نه هئي. سندن ٻار ٻه مائٽن وانگر گدلا هئا، ڇاڪاڻ ته هو پاڻيءَ ۾ رهيا ٿي ۽ تَرڻ ۽ ٽٻين هڻڻ ۾ لڌڙن کان به وڌيڪ تيز هوندا هئا، جيڪي ٻوڙن ۽ سَرن ۾ رهندا هئا. اهي سَرَ ۽ ٻوڙا اڪثر ڪري ڍنڍ جي ڪنارن سان جهڳٽا ڪيو ويٺا هوندا هئا.

مگر نوري نالي هڪ مهاڻي ڇوڪري وري اهڙي سهڻي هئي، جو ٻين ڏانهن نهاريندي حيرت وٺي ويندي هئي. سندس اکيون ڄڻ ٻه ڏيا ٿي چمڪيا. هن جا ڳل گلابي رنگ جا هئا، ٻر هوءَ ساري سنڌ ۾، سونهن ۽ سوڀيا ۾، پنهنجو مٽ پاڻ هئي. ٻين مهاڻين ڇوڪرين وانگر نڪي ميري هئي، نڪا منجهانئس ڪني بوءِ ٿي آئي؛ بلڪ هوءَ صاف سٿري، نازڪ

۽ سهڻي، جهڙي شهزادي! هوءَ جهڙي هئي نماڻي، تهڙي هئي خوبصورت.

اتفاق اهڙو ٿيو جو هڪ ڏينهن ڄام تماچي پنهنجي ٻيڙيءَ ۾ چڙهي آتان اچي لانگهائو ٿيو، جتي هوءَ ڍنڍ جي ڪناري تي بيٺي هئي. هن جي نظر نوريءَ تي پئي ۽ انهيءَ دم هن کي هميشه لاءِ پنهنجي دل ڏئي ويٺو، ڇو ته مهاڻي ڇوڪري جي اکين ۾ چمڪ وارو اثر هو، جو بادشاهه جي دل کي پاڻ ڏانهن زوريءَ ڇڪي ورتائون.

ڄام تماچي هڪ پل به حسن جو تاب سهي نه سگهيو ۽ هڪدم ڇوڪريءَ جي مائٽن کي سڏائي، ڪنائڻ نوريءَ جي پاڻهن جي گهُر ڪيائين. غريب مير بحر خوشيءَ ۾ نه پيا ماپن - جڏهن ڏٺائون ته سنڌ جو حڪمران سندن ڇوڪري نوريءَ سان شادي ڪرڻ لاءِ آتو آهي، بادشاهه جي طرفان پاڻ تي مهربانيءَ جي نظر ڏسندي اهڙي همت‌افزائي تي سڀني مهاڻن ۽ مهاڻين وڏا شادمانا ڪيا.

بادشاهه پنهنجا خزانا کولي ڇڏيا ۽ هيرا، جواهر، ياقوت، اشرفيون ۽ چاندي ۽ سون جا سڪا مهاڻن ۾ اهڙيءَ طرح پکيڙي ڇڏيا ڇڻ ته هن جي مڇين جا ڇلر هئا ۽ نوريءَ کي پنهنجي نڪاح ۾ ڪري پنهنجي راڻي ڪيائينس. باوجود ايڏي مان ۽ مرتبي جي، نوريءَ جي سادگيءَ ۽ نهٺائيءَ ۾ ڪو به فرق نه آيو. پنهنجي سڀني خوشامدڙين کي جواب ڏيندي هئي ته "مان ته فقط هڪ غريب مهاڻي آهيان ۽ منهنجو بادشاهه به وڏي مان مرتبي وارو ۽ مون کان ڪيڏو نه اعليٰ آهي." وري بادشاهه کي چوندي هئي: "مان خاصين جي ڪاڻ آهيان ۽ تنهنجي راڻين جي مقابلي ۾ مان ڪجهه به نه آهيان، مون کان ته وڏيڪ تنهنجون راڻيون سهڻيون آهن."

هڪ ڏينهن ڄام تماچي هن کي پنهنجي ٻين راڻين جي ٻيٽ ۾ ٻرڪڻ جو ڀيهه ٻڌايو. سو چوائي موڪليائين ته هو شام جو گاڏيءَ ۾ سواري تي وڃڻو آهي ۽ هرهڪ پنهنجو بهترين لباس پهري ويهي ۽ پوءِ منجهانئن جيڪا به سڀني کان وڌيڪ سهڻي نظر ايندي، انهيءَ کي پاڻ سان گڏ گهمائڻ وٺي ويندس. مغرور سڀيئون راڻيون سون جا ڳهه ۽ قيمتي وڳا ويس پائي، ڳاٽ مٿي ڪري، مقرر جاءِ تي وڃي ٻيٺيون، مگر نوري غريب، تمام سادو لباس پاتو. ڳچي ۽ آڱريون ڳهن کان خالي هيون. هوءَ نماڻي انداز ۾ بادشاهه ڏانهن وڌي ۽ سندس اکيون پيار سان ٽمٽار نظر ٿي آيون. ٻين راڻين ته اڳي کان به وڌيڪ پنهنجي غرور جو مظاهرو ڪيو، ڇاڪاڻ ته کين خواب خيال به نه رهيو ته ڪو بادشاهه اسان جي هار سينگار کي نظرانداز ڪري مهاڻي کي ترجيح ڏيندو. پر جڏهن ڄام تماچيءَ نوريءَ جو نياز ڏٺو، جنهن سندس اکين کي روشن ٿي ڪيو ۽ ان جي سادي لباس کي ڏٺو، جنهن سان هن سندس دل هٿ ڪئي هئي، تڏهن هن سڀني راڻين ڏانهن اک کڻي به ڪونه نهاريو ۽ هٿ ڊگهيري هن ڏانهن ويو ۽ پاڻ سان گهمڻ لاءِ وٺي ويو. گهمڻ کان پوءِ بادشاهه کيس سواريءَ ۾ پاڻ سان ويهاري محلات ۾ وٺي آيو. سڀيئون راڻيون غصي کان باهه ٿي گهر ٻيٺيون، مگر انهن جي ڪاوڙ جي ڄام تماچيءَ ڪا به پرواهه ڪانه ڪئي. ان کان پوءِ نوري کي پنهنجي پٽ راڻي ڪري ساري ڪينجهر ڍنڍ، سندس مائٽن کي جاگير طور ڏئي ڇڏيائين.

٧- راءِ ڏياچ ۽ ٻيجل

ڪنهن زماني ۾ ڪاٺياواڙ جي گرنار قلعي ۾، هڪ مشهور راجا، راءِ ڏياچ جي نالي سان رهندو هو. هڪ ڏينهن سندس ڀيڻ ڪنهن نجوميءَ وٽ پٽ لاءِ دعا ڪرائڻ وئي ۽ چيائينس ته: ”خدا کان دعا گهُر ته مون کي پٽ ٿئي.“ نجوميءَ دعا گهري ۽ چيائينس ته: ”سائڻ! توکي ڏاڍي پٽ ته ڏيندو، پر راءِ ڏياچ جو سر هن جي هٿان ويندو.“ شهزاديءَ جي واتان رڙ نڪري وئي ۽ نجوميءَ کي چيائين ته: ”شال مون کي اهڙو پٽ ئي نه ٿئي، جو منهنجي ڀاءُ جو خوني ٿئي!“ نجوميءَ ڪنڌ ڌوڻي جواب ڏنو ته: ”جيڪي مون ٻڌايو، اهو اوس ٿيندو.“ ڀلا نجوميءَ جو قول ڪيئن ٽرو ٽري؟ هڪ سال اندر شهزاديءَ کي پٽ ڄائو. ڀاءُ جي سر جي بچاءَ ماڻگي راڻيءَ پنهنجي ٻار کي پيٽيءَ ۾ بند ڪري سنڌو نديءَ ۾ اڇلائي ڇڏيو ته پاڻيءَ جا جانور کڻي کائي ڇڏينس، مگر ڪنهن به واڳونءَ جي اک پيٽيءَ تي نه چڙهي ۽ پيٽي هن وڏي مهراڻ ۾ سلامتيءَ سان ترندي اچي اجمير پهتي، جتي انيراءِ جهڙي وڏي راجا راڄ ٿي ڪيو.

جڏهن نجوميءَ کي ٻار سان ڪيل ويڌن جي سڌ پئي، تڏهن هو راجا انيراءِ جي ملڪ ويو ۽ ڪنهن چارڻ کي وڃي اها پيٽي ڏسيائين. هڪ زال مڙس پيٽي درياءَ مان ڪڍي کولي ويا ۽ وچي ڪولي ڏٺائون. ماڻي جڏهن ڏٺو ته پيٽي اندر هڪ سهڻو پٽ پيو آهي، تڏهن خوشيءَ وچان رڙ نڪري ويس ۽ ٻار کي پيٽيءَ مان ڪڍي پنهنجو پٽيلو ڪري نپائڻ لڳي. چارڻ جي زال چيو ته: ”جيتوڻيڪ هي هينئر ننڍڙو آهي، مگر ڪنهن ڏينهن وڏي وڏو ٿيندو ۽ اسان کي اسان جي محنت ۽ نپائڻ جو عيوضو ڏيندو.“ مڙس به اها ڳالهه

قبول ڪئي ۽ ٻار کي ڪٺي گهر آيا ۽ نالو ٻيجل رکيائونس.
ٻار جڏهن ڇهن سالن جو ٿيو ته هن کي ٻنهن جا ڳڏهه، گهوڙا
چارڻ لاءِ ڏنائون. ٻيجل روزانو انهن کي جهنگ ۾ چارڻ
لاءِ ڪاهي ويندو هو ۽ واٽ تان ويندي چارڻ سرندي تي
اهڙو ته مٺو ڳائيندو هو جو هرڻ بيهي هن جو ساز ٻڌندا هئا.
هڪ ڏينهن ٻيجل اهڙي هنڌ اچي پهتو، جتي ڪن شڪارين
هرڻ جو شڪار ڪيو هو. انهن هرڻ کي انهيءَ هنڌ ڦاسائي ڪاٺي
ان جا آنڊا وڻ جي ٻن ٽارين تي اچلي ڇڏيا هئا. آنڊن ۾
اهڙو اسرار هو جو جڏهن ڏکڻ جو واءُ ٿي لڳو ته انهن مان
اهڙو آواز ٿي نڪتو جو هرڻ ۽ ٻيا جهنگلي جانور انهيءَ
سريلي آواز کي ٻڌڻ خاطر ان وڻ ويجهو ڪنڌ نمائي اچي
وهندا هئا. جڏهن ٻيجل اهو آواز ٻڌو ۽ ان سڄي راز جي
خبر پيس، تڏهن مٺل هرڻ جا آنڊا ڪٺي پنهنجي سرندي ۾
وجهي، ڪمان ڪري ويهي وڄائڻ لڳو. جهنگلي هرڻ ته
اڳيئي انهن پراسرار آنڊن جي سريلي آواز تي اچي ڳاهٽ
ٿيندا هئا، مگر هاڻي ته پکي به آسمان تان لهي اچي ولر ڪري
ٿي ويٺا. جيستائين هن جو راڳ جاري رهندو هو، تيستائين
هن کان پري نه ٿيندا هئا. اهڙيءَ طرح هو هنن جانورن کي
پنهنجي ساز سان ڪاهيندو جهوپڙيءَ ۾ وٺي ايندو هو ۽ ڪين
جيڪو به هرڻ ڪاٽڻ لاءِ کپندو هو سو جهلي وٺندا هئا ۽
انهيءَ کان پوءِ ٻيجل سرندو بند ڪندو هو ته هڪدم پکي
آسمان ۾ اڏامي ويندا هئا ۽ جانور پنهنجي غارن ۽ ٻيلن ۾
موٽي هليا ويندا هئا. چارڻ پنهنجي گوديلي پٽ جي حرفت
۽ هوشياريءَ تي بيحد خوش هو. هن دل ۾ سوچيو ته سال ۾
هڪ ٻه ٻيا هرڻ اسان کان ڦاسندو هو ته ٻاڻ کي
خوش نصيب سمجهندا هئاسين، مگر هي نينگر ته جنهن مهل
وٺي جهلي ٿو اچي. هي سچ پچ هڪ سوغات آهي، جا قدرت
اسان کي ڏني آهي. ٻيجل جي راڳ ۽ سرندي جي هاڪ

پکڙجندي وئي، تان جو چارڻ ٻنا کنهن دقت جي هن لاءِ هڪ سهڻي ڪنوار هٿ ڪري ڏني، جنهن سان هن ڪجهه وقت خوشيءَ جو گذاريو.

جنهن وقت پيچل چائو هو، ان ساڳي وقت راجا انيراءِ جي هڪ زال کي پٽ ڄاڻو هئي. راجا انيراءِ کي اڳي ئي ستت ڌيون هيون، سو هن ڌيءَ ڄمڻ تي هن کي ايڏي ڪاوڙ لڳي جو ٻارڙيءَ کي پيٽيءَ ۾ وجهي ۽ سون جي ٿيلهي پاسي کان رکي، پيٽيءَ کي سنڌو نديءَ ۾ لوڙهي ڇڏيائين. پيٽي درياءَ ۾ لڙهندي اچي هڪ ڳوٺ ۾ نڪتي، جو راءِ ڏياچ جي هٿ هيٺ هو ۽ جتي رتنو ڪنڀر رهندو هو. ڪنڀر اها پيٽي ڏسي ورتي ۽ پاڻيءَ مان ڪڍي ٻاهر ڪيائين. صندوق مان ننڍڙيءَ کي ڪڍي گهر کڻي ويو ۽ سورٺ نالو رکيائينس. جيتوڻيڪ رتنو، راءِ ڏياچ جي ڳوٺ ۾ رهندو هو، مگر راجا انيراءِ جو لاڏلو هوندو هو ۽ هميشه هن جي دربار ۾ حاضري ڀريندو هو.

هڪ ڏينهن رتني، راجا کان ٻن مهينن جي موڪل وٺي پنهنجي ڳوٺ ويو، جتي هن جا ڏينهن تمام مزي ۽ خوشيءَ ۾ گذريا، ايتريقدر جو چار مهينا گذري ويس. ان کان پوءِ، هن کي ٻڌتي جي يادگيري پئي ۽ هاڻي موٽڻ جو سانباهو ڪيائين. سندس زال کيس چيو ته: "منهنجا سائين! راجا توهان کي ڪڏهن به انهيءَ موڪل کان وڌيڪ ترسڻ جي ڏوهه لاءِ معاف نه ڪندو، ۽ مان سمجهان ٿي ته توهان موت جي منهن ۾ ٿا وڃو." مگر رتني جواب ڏنو ته: "ڪجهه به ٿئي، مان ضرور ويندس. مون هڪڙو ڏوهه ڪيو آهي، ٻيو ڏوهه نه ڪرڻ گهرجي."

راجا انيراءِ، رتني جي ٻن مهينن کان پوءِ موٽي نه اچڻ تي سخت ناراض ويٺو هو ۽ پنهنجي دربانن کي چئي ڇڏيو هئائين ته جڏهن رتنو دربار ۾ اچي ۽ مون وٽان ٿي موٽي

ته هن کي هڪدم ماري ڇڏجو. جيئن رتنو راجا انيراءِ جي محلات ۾ پهتو ته ان جي دربانن هن کي سلام نه ڪيو ۽ نه وري هميشه وانگر عزت سان هن کان گهوڙو ورتائون. رتنو محلات ۾ داخل ٿي راجا جي حضور ۾ پهتو، مگر راجا سخت ڪاوڙ سان هن ڏانهن نهاريو ۽ مُنهن موڙي ڇڏيائين. رتني جرئت سان چيو ته: "اي راجا! توهان ڇو اهڙيءَ طرح مون کان منهن موڙيو آهي؟" بادشاهه غصي مان جواب ڏنو ته: "تو وعدو ڪيو هو ته ٻن مهينن ۾ موٽي ايندس ۽ تون چار مهينا رهي آيو آهين." رتني وراڻي ڏني ته: "راجا! انهيءَ کان اڳ جو مون کي ڏوهي ٺهرايو، منهنجي هڪ ڳالهه ٻڌو." راجا ڪاوڙ مان چيو ته: "ڀلا ٻڌاءِ توکي ڇا چوڻو آهي؟" رتني عرض ڪيو ته: "اي سائين! مون کي هڪ وڏي ڏيءَ آهي، مان ان لاءِ وَرَ جي ڳولا ۾ آهيان، ۽ اجان ڪامياب نه ٿيو آهيان." تنهن تي راجا چيس ته: "ڇو نه مون سان هن کي پرڻائين." رتنو اهڙو ته خوش ٿيو جو هڪدم رضامند ٿي، راجا جي گهوڙي تي سوار ٿي سورٺ کي، جيڪا ڇوڪري هن سنڌو درياءَ مان لڌي هئي، وٺي اچڻ لاءِ روانو ٿيو. هن جي اڳيان شاهي دربانن جو دستو سوار ٿيو جو ڍُهل شرنايون زور سان وڄائيندا هليا، جو سارو آسمان گونجي رهيو هو. جڏهن هي ٽولي راجا راءِ ڏياچ جي سرحد تي پهتي ته رتني، انيراءَ جي دربانن کي چيو ته پٺتي موٽو. "جيڪڏهن توهان ائين سوار ٿي هليا ۽ دهل وڄائيندا رهيا ته راجا ڏياچ سمجهندو ته توهان هن تي ڪاهه ڪرڻ آيا آهيو." انهي ڪري دربان پٺتي موٽي ويا ۽ رتنو اڪيلو پنهنجي سر گهر ويو ۽ سورٺ جي شادي راجا انيراءِ سان ڪري ڇڏي. جنهن کان پوءِ ڏيائين جو سرگس گهڻين مان گهمايائين. ان وقت راجا ڏياچ گرنار قلعي ۾ پنهنجي محلات جي هڪ دريءَ وٽ ويٺو هو ۽ جڏهن هن ڏٺائين جو اهو سرگس ڏٺو، ته پنهنجي نوڪر کي انهيءَ سرگس

جي سبب معلوم ڪري اچڻ لاءِ موڪليو. نوڪر خبر آندي ته رتنو پنهنجي ڌيءَ جي شادي، راجا انيراءِ سان ڪري رهيو آهي. راجا رتني کي سڏائڻ جو حڪم ڏنو. نوڪر رتني کي وٺي آيا. راجا پڇيس ته: ”تو پنهنجي ڌيءَ مون کي ڇو نه ڏني؟“ تنهن تي رتني وراڻي ڏني ته: مان غريب ۽ تو هان راجا! مون کي اهو خيال ڪين اچي ته تو هان منهنجي نياڻي قبول ڪندا. راجا ڪجهه دير ويچار ڪرڻ کان پوءِ چيو ته: ”بس هاڻي هوءَ منهنجي زال ٿيندي. سان راجا انيراءِ کي سمجهي ڇڏيندس.“ اهي لفظ چئي، هن پنهنجا چوبدار موڪليا ته سورٺ کي وٺي آڻي محلات ۾ حاضر ڪن.

ڪجهه عرصي کان پوءِ جڏهن راجا انيراءِ کي خبر پئي ته راجا ڏياچ، سورٺ کي کڻائي ويو آهي، تڏهن وڏو لشڪر گڏ ڪري گرنار قلعي تي حملو ڪيائين. مگر جڏهن هن قلعي تي گهيرو ڪرڻ چاهيو ته ڪامياب نه ٿي سگهيو، ڇاڪاڻ ته توبون قلعي جي اوچين ديوارن جي مٿان وڃي نه سگهيون ۽ گهڻي نقصان سهڻ کان پوءِ دل شڪستو ٿي اجمير موٽيو. مگر هن جي دل ۾ راجا ڏياچ جي خلاف غصي جي باهه جيئن پوءِ تيئن وڌيڪ ڀڙڪي رهي هئي. هن پنهنجا قيمتي جواهر ٿالهه ۾ وجهي پنهنجي هڪ ٻانهي کي ڏنا ته سڄي شهر ۾ گهمائي ۽ اعلان ڪري ته هي جواهرن جو ٿالهه انهيءَ کي ملندو، جيڪو راجا ڏياچ جو سر اجمير ۾ آڻي ڏيندو.

جڏهن اهو ٻانهو چارڻ جي ڳوٺ ۾ پهتو ته ان وقت ٻيجل گهر ۾ موجود ڪونه هو ۽ هن جي غير حاضريءَ ۾ سندس زال اهو هيرن جو ٿالهه ٻانهي کان وٺي، ٻاڻ وٽ رکيو. جڏهن ٻيجل گهر آيو ۽ زال جي انهيءَ عمل جي خبر پيس ته ڏاڍي ڪاوڙ لڳس ۽ چيائين ته: ”بدبخت، تو هي ٿالهه ڇو وٺي رکيو؟“ تو مون کي هڪ اهڙي جوکائتي ڪم تي وڃڻ لاءِ مجبور ڪيو آهي، جو جيڪڏهن نه ٿو وڃان ته راجا انيراءِ

جا ماڻهو اچي اسان کي ماري ويندا ۽ امان جي ڳوٺ کي ڦري ناس ڪري ڇڏيندا."

ائين چوڻ کان پوءِ، ٻيجل پنهنجو سرندو کنيو ۽ ان کي اچين ڪوڏين جي لڙهه ۾ ٻڌائين. ان کان پوءِ اچي پوشاڪ پهري پيادو گرنار ڏانهن راهي ٿيو. جڏهن شاهي قلعي جي ويجهو پهتو، تڏهن ڏٺيءَ کان دعا گهريائين ته: "اي مالڪ منهنجي هي دعا قبول ڪر ته مان راجا راءِ ڏياچ کي پنهنجي ساز سان اهڙو ته موهيان، جهڙو مان پنهنجي ڳوٺ جي ويجهو جانورن ۽ پکين کي موهيندو آهيان!" پوءِ ته هن اهڙي سوز مان اهو سرندو وڄايو جو شهر جا ماڻهو ڊوڙندا ٻاهر گهٽين ۾ نڪتا ۽ هن کي خيرات آڇڻ لڳا. مگر هي ڪجهه نه ٻيو وٺي ۽ ساري رات سرندو وڄائيندو رهيو. شهر جا ماڻهو هن جو پاسو وٺي ويهي رهيا، ڇو ته هنن جي اکين ۾ ننڊ تيستين ڪانه آئي، جيستين ٻيجل تنبور جي تارن کي گز ٿي هنئين.

ٻئي ڏينهن صبح جو، هن حيرت جهڙي فقير جي خبر راجا ڏياچ جي ڪن تي پهتي. شام جو راجا، ٻيجل لاءِ هڪ پالڪي موڪلي ۽ حڪم ڪيو ته سندس محلات ۾ اچي. ٻيجل محلات ۾ پهچي، ساري رات سرندو وڄايو، تان جو راجا راءِ ڏياچ بيخود ٿي، هن کي پنهنجي ملڪ مان، سندس پسند مطابق ڪنهن به ڳوٺ ڏيڻ جي آڇ ڪئي، مگر هن ڪنڌ ڌوڻي انڪار ڪيو. جڏهن صبح ٿيو، تڏهن ٻيجل شهر جي ٻاهر ڪنهن وڻ هيٺان وڃي ڪي گهڙيون آرامي ٿيو. وري انهيءَ شام جو راجا ڏياچ هن کي سڏايو، ڇو ته ڏياچ به هن جوڪري جي ڦند ۾ اهڙو ڦاٿو هو، جهڙو جهنگ جي جانورن ۽ پکين کي ڦاسائي ڳوٺ وٺي بيرحميءَ سان ختم ڪندو هو.

آها رات ۽ ٻيون ٽي راتيون لڳاتار راجا ڏياچ موهت ٿي انهيءَ طلسمي ساز کي ٻڌي ٻڌو. آخر چيائين: "مڱڻهار، گهڻر، جيڪي گهرڻو اٿيئي ۽ مان توکي سيڪجهه ڏيڻ لاءِ

تيار آهيان.“ انهيءَ جواب لاءِ ٻيجل اڳ ۾ ئي رٿ رٿي هئي، سو صدا هڻندي چيائين: ”اي راجا، منهنجي گهُر فقط تنهنجو سِر آهي.“ راجا چوڪري جي چار ۾ اهڙو ڦاٿو هو جو هن جو پاڻ ڇڏائڻ هاڻي محال هو. هن ٻيجل کي پنهنجا قيمتي ويس وڳا، پنهنجا محلات، پنهنجا گهوڙا ۽ هٿ، پنهنجا خزانا وغيره سڀ آڇيا، پر ٻيجل رڳو ناڪار ۾ ڪنڌ پئي ڌوڻيو ۽ پنهنجو سرندو ڪڍي وڄائيندو ئي رهيو. جيئن ئي هن جو ساز راجا جي ڪنن تي گهرو پوندو ئي ويو ته سندس دل ڀُڏڻ ئي لڳي. ٻيجل کي يقين هو ته راجا سندس راڳ جي ڦندي مان ڇٽي ڪونه سگهندو ۽ هاڻي هن ۾ اها جرئت ڪانه رهي هئي جو ٻيجل کي نااميد ڪري. چوڪرو مڱڻهار محلات ۾ ٽڪي پيو ۽ هر روز شام جو ٻيپرواهيءَ سان بادشاهه جي ڪمري ۾ داخل ٿي، بنان چوڻ جي پاڻمرادو ساز ڇيڙيندو هو. آخرڪار راجا چيس ته: ”اي ٻيجل، منهنجو سِرُ تنهنجي ڪهڙي ڪم ايندو؟ مون کي اهڙي شيءِ انعام ڏيندي شرم ٿو اچي. منهنجو خزانو وٺ، وڃي موج مزا ڪر.“ پر ٻيجل ڪنڌ ڌوڻي جواب ڏنو ته: ”مون ڪان دان پڇيو اٿو، جو مون توهان کي ٻڌايو آهي. توهان هاڻي پنهنجو وچن ڪيئن نه پاڙيندا. آخر زندگي عزت ڪان سواءِ ڪهڙي ڪم جي؟ انهيءَ ڪري پنهنجو وچن پاڙيو. ان ۾ ئي توهان جو نالو هميشه قائم رهندو ۽ جيڪڏهن قول نه پاڙيندا ته پوءِ ڀل ڪئي حياتي ڪجهه سال بقاءِ ڪري، پر توهان جو مان ۽ شان ته هميشه لاءِ ختم ٿي ويندو.“ راجا کي جواب سمجهه ۾ ئي نه آيو، ڇاڪاڻ ته ٻيجل جي ساز هن جي عقل ۽ سمجهه تي پردا وجهي ڇڏيا هئا، بلڪل اهڙيءَ طرح جيئن پکين ۽ جانورن کي موهت ٿي ڪيائين. راجا بيوس ٿي هن کي ٻڌندو رهيو ۽ ٻيجل هن جي پر ۾ بيهي پنهنجي جادوءَ جو چار راجا کي مضبوطيءَ سان ويڙهيندو ٿي ويو.

آخرڪار راجا ڏياچ راڻيءَ سورٺ کي چيو ته، ٻيجل مان هن جي جند آزاد ڪري. راڻيءَ ٻيجل لاءِ پالڪي موڪلي ۽ راجا وانگر هن به ٻيجل کي آڇا وڳا ويس، هيرا جواهر ۽ هاٿي آڇيا، مگر ٻيجل هڪ به نه مڃي ۽ چيائين ته: ”راجا مون کي وچن ڏنو آهي ۽ جيڪڏهن انهيءَ کي پورو نه ڪيائين ته راجا نه رهندو.“

جڏهن ڏياچ کي خبر پئي ته سورٺ ٻيجل کي مڃائڻ ۾ ڪامياب نه ٿي آهي، تڏهن هو پنهنجي ماءُ راڻي خاتوءَ وٽ ويو ۽ چيائينس ته، هاڻي مان ڇا ڪريان؟ جيڪڏهن هن کي پنهنجو سر ٿو ڏيان ته توکي، پنهنجي راڻين کي، بادشاهت ۽ شان شوڪت کي ڇڏڻو پوندم. پر جيڪڏهن ائين نه ڪيم ته هو مون کي وچن پوري نه ڪرڻ جا طعنا ڏيندو ۽ هن قسم ڪنيو آهي ته سڄيءَ دنيا ۾ منهنجي خواريءَ جي خبر پوندي. راڻي خاتوءَ جواب ڏنو ته: ”منهنجا پٽ! آخر حياتي ڇالاءِ آهي؟ اها هڪ خسيس شيءِ آهي ۽ ڪنهن کي خبر ناهي ته اها ڪيترو هلندي. توکي اهڙو اپهرو وچن نه ڪرڻ گهرندو هو، پر جنهن صورت ۾ هاڻي ڪري ويٺو آهين ته پوءِ توکي اهو پورو ڪرڻو پوندو ته جيئن تنهنجو نالو هميشه لاءِ قائم رهي.“ راجا غمگين ٿي پنهنجي ڪمري ۾ موٽي ويو. انهيءَ شام جو ٻيجل آيو ۽ اچي سرندو وڄايائين. جنهن جهڙو اثر اڳ راجا تي ڪڏهن ڪونه پيو هو. آخر راجا نااميديءَ ۾ اٿيو ۽ پنهنجي تلوار کي ڪڍي هڪ ئي ڌڪ سان پنهنجي سسي لاهي رکيائين. ٻيجل سسي ڪٽي، پنهنجي سرندي کي ڪچ ۾ ڪري، اجمير ڏانهن راهي ٿيو، جتي راجا انيراءِ رهندو هو.

ٻيجل جي ڪارنامي جي خبر سندس پهچڻ کان اڳ ئي پهچي چڪي هئي، سو جڏهن راجا انيراءِ کي خبر پيئي ته هو اجمير کي ويجهو پهتو آهي، تڏهن پنهنجي ماڻهن کي

موڪليائين ته هن کي ماري سندس ملڪ مان ٻاهر ڪڍي ڇڏين، ۽ پوءِ واڪو ڪري چيائين ته جي سڀني کان مٿانهون هندستان جو راجا راءِ ڏياچ به هن جي چار ۾ ڦاسي پيو، جيڪڏهن آءٌ هن کي اجمير ۾ اچڻ جي اجازت ڏيندس ته مون کي به ماري ڇڏيندو. ۽ پوءِ راجا انيراءِ جي سپاهين ٻيجل کي پنهنجي ملڪ مان هڪالي ڪڍي ڇڏيو. هن کي چتاءُ ڏنو ويو ته جيڪڏهن ٻيهر ملڪ ۾ موٽي آيو ته ڪيس جان کان جدا ڪيو ويندو.

آخر ٻيجل پنهنجي ڳوٺ ويو ۽ پنهنجي زال کي ساڻ ڪري موٽي گرنار روانو ٿيو. هو جيئن ئي شهر جي ويجهو ويو، ته هن ماڻهن جو هڪ وڏو ميڙ ڏٺو، جيڪي شهر جي ٻاهر اچي گڏ ٿيا هئا. پڇا تي معلوم ٿيس ته راجا ڏياچ جي زال سورٺ ڏاڍي ئي چڙهي سٽي تي ٿئي. هن اهو نظارو پنهنجي اکين سان ڏٺو. هن ڏٺو ته سورٺ هڪ وڏي چکيا تي چڙهي، جا هن لاءِ تيار ڪرائي وئي هئي. ان کان پوءِ راڻي خاتو به سندس پاسي چڙهي بيٺي ۽ ٻنهي راڻين پنهنجي ماڻهن کي چکيا کي ٻارڻ لاءِ چيو. ٻيجل کي سخت پشيمانيءَ اچي گهيرو ڪيو. هن ڏٺو ته سندس ئي ڪري راجا ڏياچ جي گهر تي ڪيڏي نه مصيبت اچي وئي ۽ پوءِ جيئن باهه جا آلا مٿي اڏاڻا، هي ڊوڙندو ويو ۽ وڃي پاڻ کي باهه ۾ اڇلايائين. هيءُ حال ڏسي ٻيجل جي زال سمجهيو ته راجا انيراءِ جي جواهرن واري ٿالهه وٺڻ ڪري هن ئي پنهنجي مڙس کي موت جي منهن ۾ ڏنو هو، ان ڪري سخت ارمان ٿيس ۽ درد وچان هن به پاڻ کي باهه جي آلن ۾ ڪٽي اڇليو.

٨- هير ۽ رانجهو

ڪنهن زماني ۾ چناب نديءَ جي ڪناري تي جهنگ سيال ۾ چوچڪ نالي هڪ بادشاهه راڄ ڪندو هو. ڪيس هير نالي هڪ نينگري هوندي هئي. ڇوڪريءَ جي حسن جي ڪهڙي ڳالهه ڪجي! ڳچي اهڙي هيس جهڙي ٻدڪ جي ڏگهي ڳچي، اکيون هرڻ جهڙيون ۽ آواز وري ڪوئل جهڙو! مطلب ته خدا جو هڪ رنگ هو. صورت سان گڏ سهڻي سيرت جي به مالڪ هئي. ڏاڍي سمجهو ۽ سياڻي هئي. بادشاهه کيس لاڏ ڪوڏ سان نپايو ۽ رهڻ لاءِ نديءَ جي ڪناري تي هڪ سهڻو محلات ٺهرائي ڏنائينس. هير کي هر طرف گهمڻ جي آزادي هئي. بادشاهه نديءَ جي سير و تفريح لاءِ هير کي هڪ سهڻي ٻيڙي ٺهرائي ڏني هئي، جنهن ۾ هوءَ سواري ڪندي هئي ۽ نديءَ ۾ ڪڏهن اورئين پار ته ڪڏهن لهواري پئي ويندي هئي. سونهن سان گڏ کيس مٺو آواز پڻ مليل هو. رات جو نديءَ جي ٻنهي ڪنارن تي رهندڙ ماڻهو کيس ٻيڙيءَ واري گهر مان ڳائيندو ٻڌندا هئا ۽ ائين محسوس ڪندا هئا ته ڄڻ هير هڪ بلبل هئي ۽ سندس ٻيڙي هڪ پڃرو.

ان ساڳئي وقت، هزارا رياست ۾ وري چار ڀائر حڪومت ڪندا هئا، جن ۾ سڀني کان وڏيڪ بهادر ۽ مقبول رانجهو هو. هڪڙي ڏينهن، هنن وٽ هڪ سياح اچي مهمان ٿيو ۽ هن پنهنجي عادت مطابق مهمان جي وڏي خاطرداري ڪئي. ليڪن ظاهري سک سهنج هوندي به، هي مهمان غمگين پئي نظر آيو. تنهن تي شهزادي رانجهو هن کان ان حالت جو سبب پڇيو. بس، هن جي پڇڻ جي دير هئي. مسافر اچي احوالن ۾ پيو، چيائين ته: ”شهزادا، مون کي ٻي ته ڪابه تڪليف نه آهي، فقط منهنجا خيال ۽ دل پنهنجي شهر جهنگ سيال ۾ آهن ۽

جسماني طرح تہ وٽ مهمان آهيان. آتي جو چوچڪ نالي هڪ بادشاهہ حاڪم آهي ۽ آتي سنڌس شهزادي هير بہ رهي ٿي. شهزادي هير جي سونهن بيان ڪرڻ لاءِ مون وٽ الفاظ نہ آهن، فقط محسوس ڪري سگهان ٿو. انڪري، جيڪڏهن اڄ تون مون کي غمگين ڏسين ٿو، تہ ان جو سبب هي آهي تہ مان بہ پنهنجي شهر جي ڪيترن نوجوانن وانگر، پنهنجي دل هير جي حوالي ڪري چڪو آهيان ۽ دراصل منهنجي سفر اختيار ڪرڻ جو مقصد بہ اهو هو تہ ڪنهن طرح سان هن غمگين ۽ اداس دل کي ڪنهن شين طرف رجوع ڪري، پنهنجو غم غلط ڪريان."

هن ڳالهہ ٻڌڻ کان پوءِ، شهزادي جي دل ۾ هڪ عجيب احساس پيدا ٿيو ۽ دل جي تسڪين لاءِ مسافر کي هير جي سونهن بيان ڪرڻ لاءِ گذارش ڪيائين. مسافر هير جي حسن جو بيان اهڙن لفظن ۽ تشبيهن سان ڪيو جو ڳالهہ ختم ٿيڻ وقت شهزادو رانجهو، پنهنجي پاڻ تان قبضو وڃائي ويٺو ۽ چوڻ لڳو تہ: "مان وعدو ٿو ڪريان تہ هن حسن جي حور کي ضرور ڏسندس يا تنهنجي اکيان پنهنجو سر ويڙيندس." مسافر جواب ۾ چيس تہ: "اي شهزادا، مرڻ يا مارڻ جي ڪهڙي ضرورت آهي. تون خود شهزادو آهين. تون هير جي سڱ لاءِ سندس پيءُ ڏانهن پيغام موڪلي سگهين ٿو."

شهزادي رانجهو، چوچڪ بادشاهہ ڏانهن پيغام ان ڪري نہ پئي موڪليو جو کيس انڪار جو خطرو هو. پئي پاسي هير جي بيان ڪيل تصوير هن جي سامهون کيس وڌيڪ پريشان ڪندي رهي ۽ آخر اهڙو وقت آيو جو هن جو کاڌو پيتو حرام ٿي ويو. شهزادي جي هيءَ حالت ڏسي، سندس ڀائرن هڪ سازش سٽي ۽ هڪ ڏينهن شهر مان لوڌي ٻاهر ڪيائونس ۽ سندس حڪومت جو حصو بہ پاڻ ۾ ورهائي ڪنيائون.

عشق جو ٻہ عجيب سرشتو آهي. ڪالهہ جو حاڪم اڄ پنهنجو فقير هو. ٻي ڪا واهہ نہ ڏسي، رانجهو پنهنجو فقير جي حالت ۾، پنهنجي اڻ ڏٺي محبوب جي وطن ڏانهن رخ رکيو. سفر تمام اڻانگو ۽ ڏکيو هو. آخر ٿڪاوٽ ۾ چُور ٿيل رانجهو هڪ ڏينهن اچي جهنگ سيال شهر ۾ پهتو ۽ اچي چناب درياءَ جي ڪنڌيءَ تي دم پٽيائين. درياءَ جي ڪناري تان، شهزادي رانجهو، شهزادي هير جو محلات ڏٺو، جو تصور جي دنيا ۾ اڳي ئي ڏسي چڪو هو. شهزادو اتان آن محلات طرف نهاري رهيو هو تہ ايتري ۾ ڪيس پريان هڪ ٻيڙي ايندي نظر آئي. شهزادي ٻيڙيءَ جي ميربحر کي منت ڪئي تہ هو ڪيس ان ۾ چاڙهي تہ جيئن هو ٿورو آرام ڪري سگهي. شهزادي جي صورت ۽ سونهن سوڀيا مان ميربحر سمجهي ويو تہ هو ٻہ ڪو شهزادو يا امير ماڻهو آهي، پر هو ائين ڪرڻ کان مجبور هو. نِوڙت ۽ نياز سان وراڻيائين تہ "سائين، هيءَ ٻيڙي منهنجي نہ آهي، پر شهزادي هير جي آهي، تنهنڪري مان توکي ان ۾ چاڙهي نٿو سگهان."

شهزادي رانجهوءَ اِهو جواب ٻڌي دل ڪانہ هاري ۽ وڌيڪ منت سيڙ ڪرڻ لاءِ ميربحر جي ٻيڙيءَ ڏانهن وڌيو. ٿڪجڻ سبب، شهزادو ايترو تہ ساڻو ٿي چڪو هو، جو ٿورو هلڻ کان پوءِ، درياءَ جي ڪناري تي پاڻ نہ جهلي سگهيو ۽ وڃي پاڻيءَ ۾ ڪريو. هيءَ حال ڏسي، ميربحر رحم وچان، شهزادي کي پاڻيءَ مان ڪڍي، ٻيڙيءَ جي تختي تي کڻي ليٽايو. ان کان پوءِ کڻي شهزادي هير جي بستري تي سمهاريائينس، تہ جيئن ڪجهہ آرام ڪري، هوش ۾ اچي. بستري تي ليٽڻ سان ٽڪ شهزادي کي ننڊ اچي ويئي.

قدرت خدا جي اهڙي ٿي، جو آن ڏينهن دستوري وقت کان اڳ، هير کي درياءَ جي سير ڪرڻ جو ارادو ٿيو، سو پنهنجي سٺ ٻانهين سان محلات جي باغ مان لنگهي،

درياءَ جي ڪناري تي اچي پهتي. شهزاديءَ کي اوچتو سامهون ڏسي، مير بحر خوف وچان ڏڪڻ لڳو. زال کي سڏي چيائين ته ”ڪنهن طرح سان شهزاديءَ کي وچي راضي ڪر، ورنه هوءَ اڄ منهنجي ڪُل لهرائي ڇڏيندي.“ مڙس کي بچائڻ لاءِ، سندس زال ٻيڙيءَ مان لهي وڃي رڙيون ڪيون. شهزاديءَ جي پڇا تي عرض ڪيائين ته ”شهزادي، اڄ اهڙو واقعو ٿيو آهي، جنهن لاءِ منهنجو مڙس بيقصور آهي، اوهين مهرباني ڪري هن کي معاف ڪجوس. دراصل هڪ جوان مرد زبردستيءَ ٻيڙيءَ ۾ چڙهي آيو ۽ اچي توهان جي بستري تي سمهي پيو آهي.“ انهيءَ ڳالهه ٻڌڻ سان، شهزادي ڪاوڙ ۾ تپي ڳاڙهي ٿي ويئي ۽ رڙ ڪري چوڻ لڳي ”ڪير آهي؟ جنهن کي ايڏي جرئت ٿي آهي؟ مون کي ڏيکار ته مان ٿي وڍي ٽڪرا ڪيانس.“ ائين چئي، ٻيڙيءَ ۾ داخل ٿي ته جيئن خنجر سان سمهيل ماڻهوءَ کي ختم ڪري، ليڪن جڏهن سندس نظر سمهيل جوان تي پيئي، تڏهن سندس ڪاوڙ ڪافور ٿي ويئي. مٿان ڏسي، هن ننڊ ۾ ستل جوان جي سونهن جي تلاءَ سان پريت جو پاڻي پيئندي رهي ۽ ايتري ۾ رانجهوءَ جي ٻه اک کُلي پئي. جان کڻي ڏسي ته سندس سامهون هڪ اهڙي حسين ۽ جميل نوجوان بيٺي آهي، جنهن جي سونهن پريءَ جي حسن کي به پٺي شرمايو، جنهن جون اکيون ۽ جنهن جي جسماني بيهڪ بيان ڪرڻ کان ٻاهر هئي. هير جي حالت ان وقت اهڙي هئي، ڄڻ ته مٿس ڪنهن جادو پڙهيو آهي، بي وس بنجي بستري جي پرسان اچي بيهي رهي. شهزادي پيار مان ٻانهون کوليون ۽ وڏي چاهه مان هير کي چمي ڏنائين.

هير، شهزادي کي اٿڻ جي تڪليف نه ڏني ۽ پاسي ۾ وهندي کيس پنهنجي احوال بيان ڪرڻ لاءِ چيائين. جڏهن شهزادي رانجهوءَ، شهزاديءَ کي اهو ٻڌايو ته هُن هير لاءِ

پنهنجي بادشاهي وڃائي آهي ۽ فقيراڻي ويس ۾ زندگي اختيار ڪئي آهي، تڏهن هير جي اکين مان ڳوڙها وهڻ لڳا. ان کان پوءِ هير چوڻ لڳي ته ”اي منهنجي دل جا مالڪ، تنهنجو هتي منهنجي هن پيڙيءَ واري گهر ۾ رهڻ خطري کان خالي نه آهي. تنهنجي رهائش واري ڳالهه فوراً منهنجي پيءُ تائين پهچي ويندي ۽ هو توکي جيئرو نه ڇڏيندو.“ ان کان پوءِ ٿورو سوچي، هير چوڻ لڳي ته ”مون کي هڪ ترڪيب سُجهي آئي آهي. توکي ميهار جي شڪل ۾ ويس اوڍڻو پوندو. ان کان پوءِ جيڪڏهن تون منهنجي پيءُ وٽ مينهن چارڻ جي نوڪري حاصل ڪندين ته پوءِ اسان جو ملڻ آسان ٿي پوندو. تون مينهن کي درياهه جي ڪناري تي چارڻ جي بهاني سان وٺيو ايندين ۽ مان تفريح جي سانگي هن پيڙيءَ ۾ چڙهي روزانو تو سان ملي سگهنديس.“ ان تي شهزادو ٿورو مشڪيو ۽ ميهار جا ڪپڙا پائي پيار مان، هير کان موڪلايائين. ان کان پوءِ هير سيدي ماءُ وٽ آئي ۽ اچي چيائينس ته: ”اسان جي مينهن جي چارڻ جو خاطرخواه بندوبست نه آهي ۽ اهوئي سبب آهي جو آهي وڏن ويجهن کونه ٿيون. اسان کي اهڙين مينهن مان ڪو فائدو ڪونه ٿو پهچي. دراصل اسان جي مينهن لاءِ هڪ هوشيار ميهار جي ضرورت آهي. مون اڄ اهڙو ميهار هٿ ڪيو آهي، جيڪو هزارا جو آهي ۽ ان ڪم ۾ بيحد ڀروسي جهڙو آهي. منهنجو خيال آهي ته ان کي پاڻ وٽ نوڪريءَ ۾ رکون.“ اهو ٻڌي، سندس ماءُ ان ڳالهه تي رضامند ٿي ۽ ڏينهن جو جڏهن رانجهو سمجهايل طريقي موجب پاڻ کي ميهار جي نوڪريءَ لاءِ آڇيو، تڏهن راڻي کيس هڪ هزار مينهون چارڻ لاءِ ڏنيون.

رانجهوءَ کي انهيءَ نوڪريءَ ملڻ تي هير کان وڌيڪ خوش ڪوبه ڪونه ٿي نظر آيو، پوءِ ته هوءَ روزانو پيڙيءَ ۾ چڙهي چناب درياهَ جي ڪناري تي، رانجهوءَ سان خوب

ملاقاتون ڪندي رهي. اهڙيءَ طرح هي ٻئي عاشق معشوق چناب جي ڪنڌيءَ تي وڻن هيٺان ويهي، روح رهاڻيون ڪندا هئا.

ليڪن باوجود انهيءَ راز لڪائڻ جي، هنن جي محبت جي ڳالهه ماڻهن تائين پهچي وئي ۽ هر هنڌ چوپچو ٿيڻ لڳي ته: هير پنهنجيءَ عزت ۽ ننگ ناموس کي هڪ حسين ڏنار وٽ وڪيو آهي. هي ڳالهيون، آخرڪار، شهزاديءَ جي مامي جي ڪن تي پهتيون، جنهن جو نالو ”هيڏو“ هو. هن وري پنهنجي ڀيڻ رانيءَ کي سمورو قصو ٻڌايو، جنهن تي هير کي گهرايو ويو ۽ ڪانئس سمورو احوال پڇيو ويو. پهريائين ته هير پنهنجي محبت جي اظهار کان انڪار ڪيو، ليڪن بعد ۾ ماءُ کي سچي حقيقت ٻڌايائين. خبر ٻڌڻ تي راڻي غصي ۾ ڀرجي وئي ۽ چوڻ لڳي ته: ”جيڪڏهن تون هن جهنگلي ڏنار کي هميشه لاءِ ڇڏڻ جو وعدو ڪرين ته مان خاموش رهنديس نه ته مان سچي ڳالهه تنهنجي پيءُ سان ڪنديس ۽ پوءِ هن ڏنار کي زنده ڪين ڇڏيندو.“ هي ٻڌي، هير جواب ڏنو ته: ”امان! مان اهڙو وعدو نه ٿي ڪري سگهان، ڇاڪاڻ ته مان پنهنجي زندگي ان ڏنار جي هٿ ۾ ڏئي ڇڏي آهي، تنهنڪري هن وقت ڏنار کي ڇڏي ڏيڻ پنهنجي زندگي کي ڇڏي ڏيڻ برابر ٿيندو.“ راڻي هي جواب ٻڌي، هڪدم، بادشاهه کي وٽي آئي، جنهن هي ڳالهه ٻڌڻ شرط ڪرار ٻاهر ڪيڏي ۽ غصي جي باهه وچان، هير کي قتل ڪري وجهي ها پر سندس رانيءَ جنبڙي ۽ آزيون ڪيس. لاچار هير کي قيد ۾ بند ڪيائين. ان کان پوءِ بادشاهه پنهنجي دربانن کي حڪم ڪيو ته: ”رانجهو کي وڃي مار ڪڍو ۽ شهر مان تڙي روانو ڪيو.“

بس، بادشاهه جي حڪم جي دير هئي. بادشاهه جي نوڪرن رانجهوءَ کي سخت مار ڏني ۽ نهايت بڇڙيءَ حالت ۾ هو پنهنجي جان بچائي شهر کان دور هڪ جهنگ ۾ رهڻ لڳو. آتي هن وٽ نه کائڻ لاءِ ڪا شيءِ هئي، ۽ نه پيئڻ

لاءِ پاڻي، ليڪن تنهن هوندي بہ، رانجهو رڳو انهيءَ اميد تي زنده پئي رهيو تہ شايد ڪنهن وقت پنهنجي محبوب جو ديدار ڪري سگهي. اها اميد غلط ڪانہ ثابت ٿي. شهزادي هير قيد ۾ اهڙي حالت ۾ هئي جو سندس ماءُ کي هن جي مري وڃڻ جو خطرو اچي لڳو ۽ بادشاهہ کي منٿون ميڙون ڪري شهزادي کي آزاد ڪرايائين. بس، آزاد ٿيڻ جي دير هئي! قيد مان نڪري، هير جهنگ منهن ڪيو ۽ آئي اچي نڪتي، جتي رانجهو هن جي لاءِ انتظار جون گهڙيون گذاري رهيو هو. ٻئي پياسي پاڻ ۾ مليا. ٿورو وقت آئي رهي، هير محلات ۾ موٽي آئي. ان ڏينهن کان پوءِ روزانو رانجهو سان ملڻ ايندي هئي ۽ ان لاءِ ڪائي پيئڻ جون شيون بہ پاڻ سان کڻندي هئي.

بهرحال، هير جو مامو پنهنجيءَ ڀاڻيجيءَ تي نظر رکندو پئي آيو. هن کي هڪ ڏينهن هير متعلق الائي ڪيئن شڪ پئجي ويو، سو فقير جو ويس ڍڪي، هن جي پٺيان جهنگ ۾ ويو ۽ وڃي رانجهو جو پتو لڳايائين. ان کان پوءِ موٽي اچي سمورو قصو بادشاهہ کي ٻڌايائين. هن دفعي بادشاهہ کي هير سان همدردي ٿي ۽ جيڪڏهن سندس پٽ رضامند هجن ها تہ هوند ٻنهي جي شادي ڪرائڻ کان نہ ڪيٻائي ها. ڀريائين تہ هي چارئي گڏجي رانجهوءَ کي ختم ڪرڻ جي خيال سان جهنگ ۾ ويا، ليڪن رانجهو ايڏو جريت وارو بهادر مرد هو جو هنن چئني کي ماري ڀڄائي ڪڍيائين، ان کان پوءِ هنن هڪ بي رٿ ڪئي. پاڻ ۾ گڏجي، نورنگ پور جي بادشاهہ نورنگ وٽ ويا ۽ ان جي پٽ خيرو سان پنهنجي ڀيڻ هير جو مڱ ڪيائون. شهزادي خيرو خوشيءَ سان هير سان شادي ڪرڻ قبول ڪئي. ان کان پوءِ ان جا ڀائر موٽي آيا ۽ اچي ڀيڻ کي شاديءَ لاءِ حڪم ڪيائون. جنهن وقت عورتون هير کي ميندي لڳائڻ لاءِ سندس ڪمري ۾ داخل ٿيون، تڏهن

هير کين پنهنجي ڪڍيو ۽ شادي ڪرڻ کان صاف انڪار ڪري ڇڏيو.

هي حال ڏسي، سيئي ڏاڍا مايوس ٿيا ۽ سندس پيءُ هير کي قاضيءَ وٽ وٺي آيو. ٻهريائين تہ قاضيءَ نرميءَ سان هير کي سمجهائڻ لڳو تہ: ”اي ڌيءَ! توکي پرديسيءَ سان محبت نہ ڪرڻ گهرجي، توکي ان سان پيار ڪرڻ گهرجي، جنهن کي تنهنجا والدين تنهنجي لاءِ چونڊين ٿا.“ ليڪن هير انهن ڳالهين ۾ اچڻ واري نہ هئي. هوءَ اڳتي وڌي، قاضيءَ کي چوڻ لڳي تہ: ”اي قاضي! محبت جي معنيٰ مان تون ڇا ڄاڻين؟ مون جيڪڏهن، پنهنجي والدين جي سڌ کانسواءِ پيار جي پيالي مان ڍڪ پيتو آهي، تہ مون کي ايتري تہ خبر پئي آهي تہ ان پيالي ۾ ڇا آهي؟“ انهيءَ تي قاضيءَ کي ڏاڍي ڪاوڙ لڳي ۽ جوش مان چوڻ لڳو تہ: ”تون پاپڻ آهين ۽ تو وڏو پاپ ڪيو آهي. والدين جي نافرماني ڪري، تو مذهبي حڪم جي حد لتاڙي آهي.“ ائين چئي، قاضي ڪتاب کولي، ڪجهہ پڙهي ٻڌائڻ وارو هو، پر هير هڪ بہ نہ ٻڌس ۽ چوڻ لڳس تہ: ”شل توتي خدا جو قهر پوئي! مان ڇا ڄاڻان تنهنجي مذهبي بحثن مان. مون کي تہ زبر ۽ زير جي فرق جي بہ خبر ناهي. مون کي انهن ڳالهين جي ڪهڙي پرواه آهي تہ ’الف‘ الله لاءِ آهي، ’ميم‘ محمد لاءِ ۽ ’عين‘ علي لاءِ. تون چوين ٿو تہ اهي ڪتاب آسمان کان آيا آهن ۽ ان هوندي بہ تون انهن مان محبت جا اصول ڪونہ ٿو ڳولي سگهين. جيتوڻيڪ پيار بہ ايترو ئي آڳاٽو آهي، جڏهن هو پنهنجي دل جي آئيني ۾ پنهنجي معشوق کي صاف ڏسي سگهي ٿو.“ هي ڪتا جواب ٻڌي، قاضي زور سان چوڻ لڳو تہ: ”هن کي وٺي وڃو ۽ وڃي قتل ڪريوس، ڇو تہ هوءَ هاڻي زنده رهڻ لائق نہ آهي.“ ليڪن پيءُ پنهنجيءَ ڌيءَ کي ڪيئن مارائيندو؟ آخر هن هير کي زبردستي نورنگ پور

ڏانهن موڪليو، جتي سندس شادي سندس خواهش خلاف زبردستيءَ کيڙوءَ سان ڪرائي وئي.

ان وچ ۾، رانجهو فقيراڻو لباس پائي، نورنگ پور ۾ پهتو، جتي هير جي گهر وٽان لنگهڻ وقت، هير جي نڻان جي همدردي حاصل ڪري ورتائين. ان جي مدد سان، پنهنجي اچڻ جي خبر هير تائين پهچايائين. هڪ ڏينهن مکر ڪري، هير وڃي دانهون ڪيون. هن جي دانهن تي سڄي گهر جا ڀاتي اچي مڙيا ۽ پڇا تي ٻڌايائين ته کيس نانگ ڪاٽي وڌو آهي. بس، پوءِ ته اچي شاهي گهر ۾ مانداڻ متو. بادشاهه جي دربار جا حڪيم طبيب آندا ويا، ليڪن نانگ ڏنگيو هجي ته فائدو ٿئي! آخر، هير جي نڻان سهتي، چوڻ لڳي ته: ”ٻڌو اٿم، ته شهر ۾ هڪ نئون فقير آيو آهي، جو نانگ جي ڏنگيل جو علاج ڪري ڄاڻي ٿو. ان کي گهرايو وڃي. شايد ان جي منترن سان هير کي آرام ملي.“ بادشاهي حڪم موجب، فقير کي آندو ويو، جنهن ڏسي يڪدم چيو ته: ”هن شهزاديءَ جو علاج اڪيلائي ۾ ڪري سگهجي ٿو. جڏهن گهر جا سڀئي ڀاتي ٻاهر نڪري ويا ۽ هير رانجهو وڃي ڪمري ۾ رهيا، تڏهن هنن پيار وچان هڪ ٻئي کي خوب ڀاڪر پاتا. ان کان پوءِ هير رانجهو سان ايندڙ رات محلات ڇڏي ڀڄڻ جو وعدو ڪيو. ۽ پوءِ ڪمري کان ٻاهر ويٺل ماڻهن کي خوش ڪرڻ لاءِ رانجهوءَ وڏي آواز سان ”منتر“ پڙهڻ شروع ڪيا. ٿوري دير کان پوءِ، رانجهو ٻاهر وڃي، انتظار ۾ ويٺل ماڻهن کي ٻڌايو ته منتر هير تي اثر ڏيکاريو آهي ۽ هوءَ هاڻي بلڪل آرام ۾ آهي. ان کان پوءِ رانجهوءَ کي وڏا انعام ڏنا ويا.

انهيءَ رات وعدي مطابق، هير محلات مان نڪري، شهر کان ٻاهر وڃي رانجهوءَ سان ملي ۽ هي ٻئي هزارا ڏانهن

روانا ٿيا. نورنگ پور جي بادشاهه هير ۽ رانجهي کي هٿ ڪرڻ لاءِ جهنگ سيال واري رستي سان وٺي گهوڙا ڀڄايا، ڇو ته هن ائين سمجهيو هو ته هير ضرور پنهنجي وطن ويٺي هوندي، تنهنڪري ناڪامي ڏسڻي پيس.

رستي جي ڏکن ڏاکڙن ڪان پوءِ، رانجهو هير کي هزارا ۾ آڻي ڪڍيو. جڏهن ان کي سنڌس رعيت ڏٺو، تڏهن هنن ۾ خوشيءَ جي لهر ڊوڙي وئي. دراصل قصو هن ريت هو ته رانجهو جي ڀائرن ظلم ۽ جبر سان حڪومت پئي هلائي، جنهن ڪري رعيت بيزار ٿي چڪي هئي. ان ڪري رانجهو کي ڏسندي ئي ماڻهن ۾ نجات حاصل ڪرڻ جي اميد جاڳي. هو هزارن جي تعداد ۾ انقلاب لاءِ نڪري پيا ۽ رانجهوءَ جي ظالم ڀائرن کي بلڪل اهڙيءَ طرح محلات سان هڪالي ڪڍيائون، جهڙيءَ طرح ڪجهه وقت اڳ کيس سندس ڀائرن ڪڍيو هو. اهڙيءَ طرح رانجهو پنهنجي پيءُ جي سڄيءَ حڪومت جو بادشاهه تسليم ڪيو ويو. اتي هن وڏي شان ۽ دٻدٻي سان شهزادي هير سان شادي ڪئي ۽ ڪيترن سالن تائين پنهنجي محبوب راڻيءَ سان گڏجي راڄ ڪيائين.

٩- بيرسنگ ۽ سُندر ٻائي

آڳاٽي وقت جي ڳالهه آهي ته سيلا رياست ۾، ڪيسرسنگ نالي هڪ راجا راڄ ڪندو هو، جنهن کي سُندر ٻائي نالي هڪ ڌيءَ هئي. بادشاهه جي لاءِ سُندر ٻائي ڌيءَ نه هئي، پر هڪ خزانو هو، جنهن کي ڏسي پيو گدگد ٿيندو هو. شهزاديءَ جي گُڻن جي ڪهڙي ڳالهه ڪجي. ٿوري ئي وقت ۾ سنسڪرت زبان ۾ ماهر ٿي ويئي هئي ۽ حڪمت تي سمورا ڪتاب پڙهي، پڙ ٿي هئي. مذهبي شاستر سڀ پڙهيا هئائين. ٻئي پاسي وري حسن جي ميدان ۾، هندوستان ۾ سندس ڪو مَٽُ ثاني نه هو. اهڙيءَ طرح سُندر ٻائي نالو واقعي سندس صورت ۽ سيرت سان ٺهڪي ٿي آيو.

باوجود ايتري علم ۽ ڄاڻ جي، سُندر ٻائيءَ ۾ هَٺُ ۽ وڏائي ڪانه هئي ۽ پنهنجي سهيلين سان راند روند ۽ ٻين ڳالهين ۾ شرمائيندي ڪانه هئي. هوءَ هڪڙي ڏينهن پنهنجي سهيلين سان گڏ، پنهنجي پيءُ جي باغ ۾ راند ڪري رهي هئي، انهيءَ باغ جي خوبصورتيءَ جي ڪهڙي ڳالهه ڪجي. سڄي باغ ۾ وڏا وڏا وڻ هئا، جن جي ڇانوَ ڏاڍي گهاٽي ۽ ٿڌي هوندي هئي. ان ۾ بهترين خوشبوءِ وارا عجيب عجيب گلن جا ٻوٽا هوندا هئا، جن جو هڳاءُ پري پري تائين پهچندو هو. اهڙي ٿڌڪار ۽ خوشبوءِ جي وچ ۾ محلات جي عمارت هئي، جنهن ۾ ان وقت جي معلومات مطابق، سڀئي عيش و آرام جون شيون موجود هيون. اهڙي محلات ۾ ڏينهن جي گرمي گذارڻ ڪان پوءِ، سندرٻائي پنهنجي سهيلين سان گڏ باغ ۾ کيڏي رهي هئي.

خدا جي قدرت اهڙي ٿي، جو ان ڏينهن ولهپرا جو راجڪمار بيرسنگ بہ اوڏيءَ مهل آتي اچي سهڙيو. ڏينهن جو شڪار جي خيال سان پنهنجي دوستن سان نڪتو هو ۽ جهنگ ۾ دوستن کان جدا ٿي هتي اچي پهتو هو. هو آرام ڪرڻ جي ارادي سان، راجا ڪيسرسنگ جي باغ ۾ لنگهي آيو هو ۽ گهاٽن وڻن جي جهڳٽي هيٺ ليٽي پوڻ لاءِ گهوڙي جو هنو لاهي، ٻيڙ وڇايو هٿائين. اچان سمهڻ واروئي هو تہ پرسان ڪنهن جي ڳائڻ جو آواز ٻڌائين، جنهنڪري پنهنجي تَڪَ کي وساري ان آواز طرف وڌڻ لڳو. چاهيائين ٿي تہ آتي وڃي پاڻ بہ راڳيندڙن سان شريڪ ٿي تفريح وٺي، ليڪن انهن جي پرسان پهچڻ تي ڏٺائين تہ ڇوڪرين جي ٽولي ڳائي رهي هئي، تنهنڪري انهن وٽ وڃڻ بيرسنگ کي چڱو نظر نہ آيو ۽ وڻن جي اوٽ ۾ ويهي ڇوڪرين جا گيت ٻڌڻ لڳو.

جڏهن ڇوڪرين گيت ڳائڻ ختم ڪيا، تڏهن سڀيئي پاڻ ۾ گفتگو ڪرڻ لڳيون. هڪ چيو: ”جڏهن مان شادي ڪنديس، تڏهن پنهنجي مڙس کي پاڻ سان نرميءَ سان هلڻ سيکاريندي يس. اڪثر ڪري ائين ٿئي ٿو تہ مڙس پنهنجي زال کي جتيءَ وانگر لتاڙيندو رهي ٿو، حالانڪ زال کان سواءِ مرد بيڪار آهي.“ اهو ٻڌي شهزادي سندر ٻائي چوڻ لڳي تہ: ”تون درست چوين ٿي. ليڪن مون تہ شهزادي بيرسنگ سان شادي ڪرڻ جو پڪو پهہ ڪيو آهي جو ولهپرا جي راجا جو پٽ آهي. شاديءَ کان پوءِ مان کيس اهڙيءَ طرح هلائينديس جو هو ٻيءَ ڪنهن بہ عورت ڏانهن نہ نهاريندو ۽ جيڪڏهن هُن مون کي منهنجي خواهش مطابق نہ هلايو تہ پوءِ مان کيس پنهنجي بهادري ۽ جرئت سان اهو ڏيکاريندي يس تہ عورت مرد کان ڪنهن بہ طرح گهٽ ناهي. ان کان پوءِ تہ يقيناً شرم وچان مون سان محبت ڪرڻ ۽ منهنجي عزت ڪرڻ

تي مجبور ٿيندو ۽ منهنجي چوڻ مطابق هلندو.“ ان کان پوءِ ٽينءِ ڇوڪريءَ چيو ته: ”ٻڌو ڪي ان ڳالهه جو يقين ٿي سگهي ٿو ته راجڪمار ٻي زال ڪين پرڻبو؟“

راجڪمار ٻيرسنگ هي سموريون ڳالهيون ڪَنَ لائي ٻڌي رهيو هو. هو ڇوڪرين جي ڳالهائڻ مان اهو اندازو لڳائي ويو ته پهريون نمبر ڳالهائيندڙ ڇوڪري ڪماري سندر ٻائي هئي، تنهنڪري هُنَ آتي وڌيڪ ترسڻ مناسب نه سمجهيو. راجڪمار جلديءَ ۾ باغ مان نڪرڻ جي ڪوشش ڪئي ۽ ٻاهر نڪرڻ کان اڳ هُنَ هڪ دفعو سندر ٻائيءَ کي ڏٺو- ڇا سندس سونهن هئي! راجڪماريءَ جو منهن چوڏهينءَ جي چنڊ وانگر گول ۽ روشن هو ۽ پوري بناوت لاثاني هئي.

راجڪمار گهوڙي تي هنو رکي ۽ لغام سنڀاليو. جڏهن ٻاهر آيو، تڏهن ماڻهن کان ان باغ بابت پڇيائين، جن ٻڌايس ته اهو باغ سندر ٻائيءَ جو آهي. ان تي کيس يقين ٿيو ته مٿي ڳالهائيندڙ سندر ٻائي هئي، جنهن جي سونهن ۽ علم گهڻو مشهور هو. بس، پوءِ ته پنهنجي دل ۾ اهو فيصلو ڪيائين ته سندر ٻائيءَ کي پنهنجي ڪنوار ضرور بڻائيندس.

گهر پهچڻ کان پوءِ راجڪمار کي آرام نه پئي آيو. هن پنهنجي پيءُ کي ٻڌايو ته مان ڪيسرسنگ جي ڌيءَ سان شادي ڪرڻ چاهيان ٿو. راجا کي معلوم هو ته ولڀرا ۽ سيلا جا خاندان سماجي طرح هڪڙي جو مٽ ثاني هئا، تنهنڪري ميٽيءَ لاءِ ڪيسرسنگ ڏانهن هڪ پنڊت موڪليائين، جنهن وڃي ٻڌايو ته سيلا جي راجا جي خواهش آهي ته سندس پٽ جي شادي راجڪماري سندر ٻائي سان ٿئي. هي احوال ٻڌي ڪيسرسنگ، سندر ٻائيءَ جو سنگ ڏيڻ قبول ڪيو ۽ ان کان پوءِ وڏي ڌام ڌوم سان شادي ڪئي وئي ۽ راجڪماري سندر ٻائي کي راجائي سواريءَ ۾ راجڪمار ٻيرسنگ جي محلات ۾ پهچايو ويو.

نوجوان راجڪمار، سندرباءِ جو اهو امتحان وٺڻ ٿي چاهيو، جنهن جو هوءَ پنهنجي سهيلين سان واعدو ڪري چڪي هئي، تنهنڪري راجڪمار چاٽي واٽي پهرينءَ رات سندرباءِ جي ويجهو نہ ويو، جنهن تي هن کي ڏاڍو تعجب لڳو ۽ سندس ٻانهين ۽ سهيلين کي ان ڪان بہ وڌيڪ حيرت لڳي. ليڪن راجڪماريءَ ان غم کي پنهنجي منهن تي آڻڻ نہ ڏنو، خوشيءَ ۽ اطمينان سان گذارڻ لڳي.

هڪ ڏينهن راجڪماريءَ جي ساهيڙيءَ کيس چيو تہ اڄ ائين سال جو ڏينهن آهي ۽ مندر ۾ ماڻهن جو وڏو مجموعو لڳو آهي، تون بہ اسان سان گڏجي هلي اهو ڏس. ائين ڪرڻ سان تنهنجي طبيعت ۾ بہ تبديلي ايندي. اهو ٻڌي سندرباءِ تياري ڪئي ۽ راجائي سواريءَ ۾ پنهنجي سهيلين ۽ ٻانهين سان گڏ مندر ۾ پهتي. اهو بندوبست ڪيو ويو هو تہ جنهن وقت راجڪماري مندر ۾ اندر داخل ٿئي، ان وقت ڪوبہ مرد ماڻهو اندر نہ ڇڏيو وڃي. جڏهن سندرباءِ جي هن روانگيءَ جي خبر بيرسنگ کي پئي تہ ان بہ پنهنجي دربانن سان گڏجي مندر جو رستو ورتو. دراصل هن اهو ڏسڻ ٿي چاهيو تہ سندرباءِ اتي وڃي ڇا ٿي ڪري. راجڪمار کي اندر وڃڻ کان ڪير ٿي منع ڪري سگهيو؟ هو اندر داخل ٿيو ۽ مخفي طرح سندرباءِ جي پٺيان وڃي بيٺو. سندرباءِ ان وقت پرارٿنا ۾ مستغرق هئي ۽ وڏي آواز سان چئي رهي هئي تہ: "اي، عالم جي راڻي! منهنجي مڙس جا سڀ ڪم سولا ڪر!" اهو چئي جيئن ئي سندرباءِ پنهنجو ڪنڌ مٿي ڪيو تہ راجڪمار بيرسنگ سامهون بيٺل ڏٺائين جو سندس پرسان اچي بيٺو هو. بيرسنگ طعنو هڻندي سندرباءِ کي چيو تہ: "چا، اهوئي طريقو آهي پنهنجي مڙس کي بهادري ۽ جريت سان حاصل ڪرڻ جو، جنهن جو وعدو تون پنهنجي سهيلين کي ڏئي چڪي آهين؟"

جڏهن سندر ٻائي پنهنجي مڙس جو هيءُ طعنو ٻڌو، تڏهن سمجهي ويئي ته باغ ۾ سهيلين سان ڪيل ڳالهيون شايد هن ٻڌيون آهن. ان تي ٻئي هٿ ٻڌي سندر ٻائي وراڻيو ته: ”اي، منهنجي زندگيءَ جا مالڪ! عورتون موڪ آهن، ڇوڪريءَ جي ڳالهه ڪي ڪهڙي اهميت! منهنجي ان اعلان کي ڪابه اهميت نه ڏي. پنهنجي عقل جي وسعت ۾ مون کي معاف ڪري ڇڏ.“ پر بيرسنگ تي انهيءَ التجا ڪوبه اثر نه ڪيو. هو چوڻ لڳو ته: ”جيستائين تو پنهنجي وعدي کي پاڙي نه ڏنو آهي ۽ جيئن تو چيو آهي تيئن نه ڪيو آهي، تيستائين مان تنهنجي محلات ۾ پير نه وجهندس.“ ائين چئي راجڪمار بيرسنگ مندر کان ٻاهر نڪري ويو. سندر ٻائي ڪجهه وقت ته مايوسيءَ جي عالم ۾ بيرسنگ کي ڏسندي رهي، پر پوءِ دل ۾ سوچيائين ته: ”جيڪڏهن مون کي مڙس جي محبت حاصل ڪرڻي آهي ته ان لاءِ مون کي بهادري ۽ جرئت ڏيکارڻي پوندي.“ ائين چئي مندر کان ٻاهر نڪتي ۽ محلات ۾ موٽي آئي.

ان کان پوءِ سندر ٻائي انهيءَ ڳالهه تي ڪيترا ڏينهن ۽ راتيون سوچيندي رهي ته ڪيئن ڇا ڪرڻ گهرجي، پر ڪا ترڪيب دماغ ۾ نه پئي آيس. آخر هن نهايت پريشانيءَ ۾ هڪ رات محلات ڇڏي ڀڄي نڪرڻ جو ارادو ڪيو. ليڪن محلات مان نڪرڻ ڪو سؤلو ڪم نه هو. آخر هڪ ڏينهن پنهنجي پيءُ کان مليل مُنڊي آڱر مان لاهي ٻانهيءَ کي ڏنائين ۽ کيس چيائين ته: ”هيءَ منڊي منهنجي پيءُ کي وڃي ڏي ۽ عرض ڪر ته ان جي ٽڪ پنهنجي جاءِ تان ترڪي پئي آهي، سا مهرباني ڪري درست ڪرائي ڏيو.“ حڪم ٻڌڻ کان پوءِ ٻانهي يڪدم اها منڊي پاڻ سان کڻي سيلا رياست ۾ پهتي ۽ اتي وڃي راجا کي سندس نياڻي جي نياپي سان گڏ اها منڊي به ڏنائين.

جڏهن راجا پنهنجي ڌيءَ جي منڍي ڏٺي، تڏهن سمجهي ويو ته سندس ڌيءَ کنهن تڪليف ۾ آهي. منڍي وٺي پانهيءَ کي انعام وغيره ڏيئي ۽ اجازت ڏنائين. اچان جو منڊي کٺي کولي ته ٽِڪَ جي هيٺان هڪ ڪاغذ نظر آيس، جنهن ۾ سندر ٻائيءَ هيٺين لکيو هو ته: "منهنجا مهربان بابا! جڏهن ٻه طوطا پاڻ ۾ تڪرار ڪري وڃن، تڏهن انهن کي ساڳئي پڃري ۾ رکڻ غير مناسب آهي. هڪ ڏينهن باغ ۾ مون پنهنجي سهيلين کي چيو هو ته جيڪڏهن مون بير سنگ سان شادي ڪئي ته مان کيس پنهنجو مجنون بڻائي ڇڏينديس. اهو منهنجو قول بير سنگ ٻاهران ٻڌي ورتو هو. هاڻي هو مون کي آزمائڻ چاهي ٿو. تنهنڪري مهرباني ڪري مون ڏانهن هڪ مردانو لباس، مردانو ڪوٽ ۽ تيز رفتار گهوڙو موڪلي ڏيو، پر انهيءَ ڳالهه جو ڪنهن کي به پتو نه پوي."

هن خط راجا ڪيسر سنگ کي ڏاڍو ملول ڪيو. آخر سندر ٻائيءَ لاءِ هڪ ڪوٽ، مردانو لباس ۽ تيز گهوڙو موڪلڻ هن لاءِ ڏکيو نه هو پر اها ڳالهه ضرور هن جي هئي ته ان جو ڪنهن کي پتو نه پوي. گهڻي غور ڪرڻ کانپوءِ راجا زمين هيٺان رستي کوٽائڻ جو فيصلو ڪيو. وڏي خرچ ۽ محنت سان، ولپيرا جي ويجهو هڪ جبل مان راجا هڪ رستو کوٽايو جو زمين مان وڃي سندر ٻائيءَ جي محلات ۾ پهتو. ان کوٽايل رستي مان، سندر ٻائيءَ ڏانهن هڪ تيز رفتار گهوڙو، هڪ زره ۽ هڪ مردانو لباس ڏياري موڪليو. اٺين انهن جي پهچ تي سندر ٻائيءَ کي ڏاڍي خوشي ٿي، ۽ پوءِ هڪدم مردانو لباس اوڙي، زره وجهي ۽ گهوڙي تي چڙهي ويئي. محلات جي سيني ٻانهين ۽ نوڪرن کي گهرائي چتاءُ ڏنائين ته ڪو به سندس متعلق ڪا به خبر ڪنهن کي نه ڏئي. پاڻ ان کانپوءِ ان زمين دوز رستي مان ٻاهر نڪري ويئي.

ٻن ڏينهن کانپوءِ، هڪ جرنٽ مند سهڻو نوجوان ولپرا ۾ آيو ۽ راجا سان ملاقات ڪرڻ جي گذارش ڪيائين. اهڙي اجازت ملڻ تي، هو اندر درٻار ۾ داخل ٿيو. سڀني هن نوجوان جي قدو قامت ۽ ڦڙتائي تي حيران ٿي ويا. ويجهو اچڻ تي راجا ڪانئس نالو ۽ سندس پيءُ جو نالو پڇيو. جنهن جي جواب ۾ هن پرديسيءَ چيو ته: ”منهنجو نالو رتن سنگ آهي. منهنجو پيءُ هڪ راجپوت آهي، ليڪن مان ان سان تڪرار ڪري گهران نڪتو آهيان پر اهو قسم ڪنيو اٿم ته ان جو نالو نه ٻڌائيندس. مان توهان وٽ نوڪري ڪرڻ جي ارادي سان آيو آهيان. منهنجي حوالي ڪهڙو به ڪم ڪيو وڃي، ان جي سرانجامي بهتر طريقي سان ڪندس. راجا مون کي پرکي آزمائي ڏسي.“

راجا هن نوجوان جي صاف گوئيءَ ۽ همت کان ڏاڍو متاثر ٿيو ۽ کيس پنهنجي اميرن ۽ وزيرن ۾ ويهڻ جي اجازت ڏنائين. ان تي نوجوان، راجا جو شڪريو بجاءِ آندو. راجڪمار کي جيتوڻيڪ لڙائي ۾ حصي وٺڻ جو موقعو ڪڏهن به نه مليو هو، ليڪن گهوڙي سواريءَ ۾ درٻار جي سڀني جوانن کي ماري مچايائين. انهن خوبين سبب، بير سنگهه جو رتن سنگهه سان دوستيءَ جو ناتو ٿي ويو ۽ هُن تي گهڻو ڀروسو ڪرڻ لڳو، ايتري قدر جو هن سان گڏهرو ڳالهين ڪرڻ ۾ به حجاب نه محسوس ڪرڻ لڳو. هڪ ڏينهن هن کي سندر ٻائيءَ جي ڊاڙ ۽ غرور جو قصو ٻڌايائين ۽ اهو پڻ ٻڌايائينس ته ان جي نتيجي ۾ هن ساڻس ڪهڙو برتاءُ ڪيو آهي. ان معلوم ٿيڻ تي رتن سنگهه کليو ۽ چيائين ته: ”شهزادا، ائين ڪرڻ سان، توهن سان چڱائي نه ڪئي آهي.“ بير سنگهه جواب ڏنو ته: ”سچ ڪري پڇين ته مون کي دنيا ۾ راجڪماريءَ کان وڌيڪ ڪابه پياري شيءِ نه آهي ۽ نه وري مان پيءُ ڪنهن عورت سان شادي ڪندس. مان ته فقط سندس فخر سان کيل وڃدي

کي آزمائڻ چاهيان ٿو. جيڪڏهن سچي راجپوتڻي آهي ته، يقيناً انهن کري ڏيکاريندي." ان تي رتن سنگهه ٿورو مشڪيو ۽ خاموش رهيو.

ٿورن ڏينهن کان پوءِ، چاٿيو جو پر وارن ڳوٺن ۾ هڪ خطرناڪ شينهن اچڻ لڳو ۽ روزانو رات جو هڪ يا ٻه ماڻهو ماري کائي ڇڏيندو هو. انڪري ٻهراڙيءَ ۾ ڏاڍو هراس ۽ دهشت پيدا ٿي پئي. انهيءَ شينهن کي مارڻ لاءِ سڀني نوجوان اميرن ڏاڍي ڪوشش ڪئي، مگر ان کي ختم ڪرڻ ۾ ناڪامياب ويا.

آخر هن دکدائڪ حالت راجا کي ڏاڍو پريشان ڪيو. هڪڙي ڏينهن رتن سنگهه کي راجا پاڻ وٽ گهرايو ۽ شينهن کي مارڻ جو خطرناڪ ڪم هن جي حوالي ڪيو جو هن خوشيءَ سان قبول ڪيو. هن راجا کي عرض ڪري هڪ لوهه جي ماڻهوءَ جي شڪل جهڙو بوتو ٺهرايو ۽ جتي شينهن رات جو ايندو هو، اتي ان کي کوڙائي ڇڏيو ۽ پاڻ وري ان جي پرسان هڪ هنڌ لڪي ويهي رهيو. رات جو اونده ۾ شينهن آن بوتي کي ماڻهو سمجهندي، ڇلانگ ماري ان کي چنبو هنيو ته ايتري دير ۾ رتن سنگهه، پٺيان اچي تيز تلوار سان شينهن جي سِسي ڌڙ کان جدا ڪري ڇڏي. ان کان پوءِ رتن سنگهه مثل شينهن جا ڪن ۽ پڇ وڍي گهر کڻي آيو ۽ پنهنجي ڪٽ هيٺان رکي سمهي پيو.

رتن سنگهه جي دوست بير سنگهه کي ان رات گهٽيءَ ۾ ننڊ ڪانه پئي آئي. هن هر گهڙيءَ رتن سنگهه جي خطرناڪ ڪم متعلق پئي سوچيو. آخر صبح ٿيندي ئي بير سنگهه، رتن سنگهه جي رهايش گاهه وٽ پهتو ته جيئن هن متعلق ڪجهه معلوم ڪري. رتن سنگهه کي جڏهن اهو معلوم ٿيو، ته هن کي اچي اهو خوف لڳو ته ڪيس سڃاڻي نه وٺي، سو يڪدم مرداڻو لباس ڦيري، بير سنگهه جو آڌر ڀاءُ ڌروازي وٽ وڃي

ڪيائين. رتن سنگهہ پاڻ سان گڏ ماريل شينهن جا ڪن ۽ پڇ به ڪٽي آيو. ٻير سنگهہ کي هي ڏسي، بيحد خوشي ٿي ۽ ان خوشيءَ ۾ رتن سنگهہ کي پاڻ سان وٺي راجا جي دربار ۾ آيو. راجا رتن سنگهہ جي ڪارنامي کان ڏاڍو متاثر ٿيو ۽ ان ڏکئي ڪم جي سرانجامي عيوض کيس هڪ قيمتي چوغو عطا ڪيائين ۽ هڪ جاگير به ڏنائين.

هڪ ڏينهن ان کان به وڌيڪ اهم واقعو رونما ٿيو. شڪار ڪرڻ جي ارادي سان راجا رتن سنگهہ کي ساڻ ڪري، جهنگ ۾ هليو ويو. پر واري راجا جي جاسوسن اهڙي خبر کيس ڏني، ان کي سونهري موقعو ڄاڻندي، هن راجا، راجپوت راجا جي ملڪ تي حملو ڪيو. ٻيرسنگهہ، جو خود بيمار هو، هن جو مقابلو ڪري نہ سگهيو، پر پاڻ به قيدي ٿي پيو. هن خبر راجپوت راجا کي ڏاڍو ملول ڪيو ۽ ان پريشاني ۾ دانهن ڪري چوڻ لڳو تہ: اي جگر ٻيرسنگهہ، مون کي تنهنجي جدائي ماري ٿي. مون کي اهو پڪ آهي تہ دشمن ڪٿي توکي نہ ماري ڇڏي. تو کان سواءِ مان ڪيئن زنده رهي سگهندس؟ جيڪڏهن تون اڄ هن حالت ۾، مون سان هجين ها تہ مان پنهنجي بادشاهي، تلوار جي زور تي واپس وٺي سگهان ها."

راجا جي اهڙي پريشاني رتن سنگهہ کي وڌيڪ پريشان ڪيو. هن ٻيڙي راجا کي آٿت ڏنو ۽ چيو تہ راجا ڪيسر سنگهہ، منهنجو عزيز آهي، مون کي اجازت ڏيو تہ ان کان لشڪر جي مدد وٺي اچان.

اجازت وٺي رتن سنگهہ سيلا رياست ڏانهن گهوڙو ڊوڙايو ۽ راجا ڪيسرسنگهہ کي سڄو قصو ٻڌايائين. راجا کان هوشيار تيرانداز نوجوانن جو جٿو وٺي رتن سنگهہ ٻيڙي راجا وٽ موٽي آيو ۽ کيس اچي دلداري ڏنائين. ان کان پوءِ تيراندازن کي چئن حصن ۾ ورهايائين. ٽن حصن کي ولهپرا

شهر تي حملي ڪرڻ لاءِ موڪليائين ۽ چوٿين حصي کي پاڻ سان وٺي ان جبل وٽ آيو، جتان سنڌن پيءُ زمين مان رستو کوٽايو هو. تيرانداز پاڻ سان وٺي ان زمين دوز رستي مان اچي محلات ۾ پهتو. ان وقت دشمن جو لشڪر ٻاهرين تيراندازن سان وڙهڻ ۾ مشغول هو ۽ پٺ جي ڪابه خبر ڪانه هين ۽ تڏهن خبر پين، جڏهن پٺئين پاسي کان تيرن جو مينهن وسڻ لڳو. رتن سنگهه شهر جا دروازا کولي وڌا، جنهن مان ٻاهريان تيرانداز داخل ٿيا. اهڙيءَ طرح وڏيءَ جريت ۽ همت سان رتن سنگهه وچايل شهر وري هٿ ڪيو. ان کان پوءِ رتن سنگهه ٻئي ڏينهن راجا جي پٽ بير سنگهه کي قيد مان ڪڍيو ۽ ان کي پاڻ سان وٺي راجا وٽ حاضر ٿيو. جنهن تي راجا ۽ بيرسنگهه، رتن سنگهه جو شڪريو ادا ڪيو، ليڪن رتن سنگهه کين ٻڌايو ته هن ڪو غير معمولي ڪم ڪونه سرانجام ڏنو آهي. هن ته فقط بحيثيت هڪ سپاهيءَ جي پنهنجي فرض ادائي ڪئي آهي.

ان کان پوءِ رتن سنگهه هي عذر ڪري راجا ۽ بيرسنگهه کان موڪل ورتي ته سندس پراڻا دوست ملڻ لاءِ آيا آهن، جن جي خاطرداري کيس ڪرڻي آهي. اجازت وٺي رتن سنگهه قلعي ۾ ويو ۽ ڪافي دير تائين نه موٽي ڪري بيرسنگهه کي سندس ڏاڍو انتظار ٿي پيو. بيرسنگهه هن جي تلاش ڪئي مگر کيس ڪئي به ان جو پتو نه لڳو. آخر کيس ڪنهن ٻڌايو ته هن رتن سنگهه کي سندرباڻي جي محلات ڏانهن ويندي ڏٺو هو.

اهو ٻڌڻ سان، بيرسنگهه کي دل ۾ هڪ خطرناڪ شڪ جاڳيو. هن پاڻيو ته رتن سنگهه، سندس زال جو عاشق آهي ۽ ان جي معرفت ئي کيس زمين دوز رستي جي خبر پئي هئي، جنهن مان هو تيرانداز وٺي محلات ۾ داخل ٿيو هو. ان رستي مان، يقيناً هن اچي سندرباڻيءَ سان چوري ملاقاتيون ڪيون هونديون.

ٻس ان شڪ جو شڪار ٿيندي ئي مياڻ مان تلوار ڪڍي، محلات جي ڏاڪڻ تان سندرٻائيءَ جي ڪمري جو رخ رکيائين. پنهنجي ڪمري ۾ سندرٻائي اڪيلي هئي، ۽ ٻيرسنگهه کي پاڻ ڏانهن ايندو ڏسي کيس کلي ڪيڪار ڪيائين. سندس هن قسم جي نماڻائيءَ شهزادي ٻيرسنگهه جي زخمن تي لوڻ جو ڪم ڪيو. هن رڙ ڪري چيو ته: ”اي دغاباز ۽ مڪار عورت، تنهنجو رتن ڪٿي آهي؟“ هي ٻڌي حيرت مان سندرٻائي پڇڻ لڳي ته: ”اي منهنجي دل و جان جا مالڪ، توهان ڇا ڳالهائي رهيا آهيو؟“ هن سوال راجڪمار جي غصي ۾ اضافو ڪيو. هو چوڻ لڳو ته: ”اي، ڪوڙي، بيوفا عورت، تون منهنجي سوال جو مفهوم چڱيءَ طرح ڄاڻين ٿي. مان پڇان ٿو ته تنهنجو عاشق رتن ڪٿي آهي جو توسان لڪل رستي مان اچي، ملاقاتيون ڪندو هو. مان ان کي تلوار سان ٽڪر ٽڪر ڪرڻ چاهيان ٿو ۽ ان کان پوءِ تنهنجي سيني ۾ خنجر هڻندس.“ هي ٻڌي، سندرٻائي ٻاهر نڪري، ٻيرسنگهه سامهون ٿي بيٺي ۽ نوڙت سان چوڻ لڳي ته: ”اهڙي موت کان وڌيڪ ٻيو مون کي ڇا گهرجي؟ مون کي مارڻ کان اڳ، توهان منهنجي منهن کي چڱيءَ طرح گهوريو، شايد توهان پنهنجي دوست رتن کي لهي سگهو، جنهن تي هيئنر ايڏو سخت غصو ٿيو اٿوَ.“

ٻيرسنگهه، سندرٻائيءَ جي منهن ۾ ڏٺو، جو مشڪي هن کي شرمائي رهيو هو. هڪدم سندرٻائي کي رتن سنگهه تسليم ڪيائين — اهو رتن سنگهه، جنهن سندس پيءُ جو تخت بچايو هو ۽ سندس زندگي بچائي هئي. بس پوءِ ته معافيءَ لاءِ سندرٻائيءَ جي پيرن تي ڪري پيو، پر سندرٻائي کيس چيڙائڻ جي ارادي سان چوڻ لڳي ته: منهنجا محبوب! پنهنجي زبان سان هاڻي چئو ته جيڪي مون پنهنجي باغ ۾ سهيلين سان وعدو ڪيو هو، اهو پورو ڪيم ۽ عورتون به جرئت ۽ ٻهادريءَ ۾ مردن کان گهٽ نه آهن.“

ٻير سنگهه، ٻيار مان، کيس ٻاڪر پاتو ۽ معافيءَ لاءِ ٻوبارہ چيائين جا سنڌ رٻائي کيس ڏني. ان کانپوءِ ٻير سنگهه، سنڌ رٻائيءَ کي هٿ کان وٺي پيءُ جي دربار ۾ آيو ۽ کيس پنهنجي خطرناڪ ڪارنامن بيان ڪرڻ لاءِ چيائين. سنڌ رٻائيءَ سمورو قصو ٻيرائتو ڪري راجا کي ٻڌايو.

ان ڏينهن کان پوءِ ٻير سنگهه، سنڌ رٻائيءَ جي محبت ۾ چريو ٿي پيو ۽ سندس خوبين جو پورو اندازو لڳايائين ۽ سندس موت تائين ٻيءَ عورت سان شادي ڪرڻ جو ڪڏهن به خيال نه ڪيائين.

١٠- ڪامسين ۽ ڪامروپ

ڪنهن زماني ۾ ماگرور شهر ۾، نرڪرپال نالي هڪ باد شاهه راڄ ڪندو هو. هن وٽ نذرساف نالي هڪ وزير هو، جنهن جي مدد سان ساريءَ سنڌ تي هن جو ڌاڪو هوندو هو. بادشاهه کي هڪ پٽ هو، جنهن جو نالو ڪامسين هو ۽ ان جو چهرو اهڙو خوبصورت هوندو هو جو جڏهن پنهنجي سانين سان گڏ جهنگ ۾ شڪار ڪرڻ ويندو هو ته آتي جا جانور هن جي حسن تي موهت ٿي پوندا هئا.

اونهاري جي موسم ۾ هڪ رات شهزادو ڪامسين محلات جي ڇت تي سميو پيو هو ته مٿان هڪ پرين جو ٽولو اچي لنگهيو، جن جي نظر وڃي خوبصورت شهزادي تي پئي. هڪبئي کي چوڻ لڳيون: ”هن جهڙو حسين جوان اسان اڳ ڪڏهن به ڪونه ڏٺو آهي.“ ان کان پوءِ جڏهن واپس پنهنجي هڪار وارن گلن جي باغ ۾ پهتيون، جنهن جي سونهن ۾ چوڏهينءَ جي چنڊ اضافو ڪري ڇڏيو هو، آتي پرين جو هڪ پيو ٽولو ڏٺائون. انهن پرين کي ٻڌايائون ته ”اسان هڪ نهايت حسين نوجوان ڏٺو آهي.“ انهيءَ ڳالهه ٻڌندي آهي پريون خوشيءَ وچان تاڙيون وڄائڻ لڳيون ۽ چيائون ته: ”اسان جڏهن گجرات ملڪ جي مٿان آڏنديون پئي ويوسين، تڏهن آتي اسان هڪ محلات تي ستل سهڻي ڇوڪري ڏٺي، جنهن جو حسن اسان پرين کان به وڌيڪ ڪشش وارو هو. اچو ته سڀاڻي رات هنن ٻنهي حسينن جون ڪٿون ڪٽي هڪٻئي جي پرسان رکون!“

ٻيءَ رات ڪيل فيصلي مطابق، پرين ماگرور مان شهزادي ڪامسين جي کٽ کڻي ۽ اک ڇنڀ ۾ آتي گجرات جي ان

شهزاديءَ جي ڪٽ جي ويجهو رکيائون. ان ڪان پوءِ پنهي کي ننڊ مان جاڳايائون. سڄا ڳ ٿيڻ تي پئي هڪٻئي کي ڏسڻ سان عاشق ٿي پيا ۽ پوءِ ته سڄي رات پاڻ ۾ ويهي محبت جون رهاڻيون ڪندا رهيا. جڏهن ڪين ننڊ وٺي ويئي ته ان وقت پرين، شهزادي جي ڪٽ واپس آڻي، ماڳ ور ۾، سندس محلات جي ڇت تي رکي.

شهزادو جڏهن ننڊ مان جاڳيو ۽ پاڻ کي اڪيلو ڏٺائين، تڏهن پنهنجو هوش حواس وڃائي ويٺو. ڪاڻ پيڻ حرام ٿي پيس. رات ڏينهن ان جي تات هيس. ان پريشانيءَ ۽ ڏک ۾ شهزادو پنهنجو پهڪندڙ حسن ان گل وانگر مرجهائي ڇڏيو، جنهن کي وقت سر پاڻي نه ملندو آهي. بادشاهه پٽ جو هيءَ حال ڏسي ڏاڍو غمگين ٿي پيو ۽ شهزادي جي بيماريءَ جي سبب معلوم ڪرڻ لاءِ سندس سائين کي حڪم ڪيائين. هنن شهزادي کي ريهي ريبي آخر سندس اندر جو راز پروڙيو. شهزادو چوڻ لڳو ته: "هڪ رات مان جڏهن ننڊ مان جاڳي پيس، تڏهن مون پنهنجي ڪٽ، هڪ بيمثال حسين شهزاديءَ جي ڪٽ پرسان پيل ڏٺي ۽ وري جڏهن صبح جو اٿيس، تڏهن سنهنجي ڪٽ ساڳئي هنڌ پيل هئي." هي ڳالهه ٻڌي شهزادي جا دوست ڏاڍا حيران ٿيا ۽ پڇڻ لڳا ته: "ڀلا، اهو ته ٻڌاءِ ته آها شهزادي ڪٿي رهي ٿي ۽ سندس نالو ڇا آهي؟" شهزادي جواب ڏنو ته: "ان جو نالو ڪامروپ آهي، باقي ڪٿي رهي ٿي، اها مون کي خبر ناهي."

ڪامسين جي دوستن اها ڳالهه بادشاهه کي وڃي ٻڌائي، جنهن هڪدم وزير کي حڪم ڪيو ته پنج سؤ ماڻهو وٺي ڪامروپ جي تلاش ۾ نڪري. هي قافلو وڏي شان ۽ شوڪت سان گجرات ملڪ ڏانهن روانو ٿيو. هنن پنهنجن گهوڙن تي سونا سنج وڌا ۽ وڏا قيمتي تنبو رهڻ لاءِ ڪنيائون. ايڏي ڌام ڌوم ۽ شاهي دٻدٻي سان، هيءُ قافلو پنجن مهينن جي

سفر کان پوءِ هڪ ڏينهن اچي گجرات ڏيهه ۾ پهتو. پڇا تي معلوم ٿيو ته گجرات جي راجا جو نالو جشسنگراءِ آهي. وزير کي گجرات جي هڪ ماڻهو ٻڌايو ته: ”جشسنگراءِ هڪ وڏو راجا آهي، جنهن کي بيحد خزانا آهن ۽ زبردست فوج آهي. پر هنن سڀني ڳالهين تي راجا کي ايڏو فخر ۽ ناز نه آهي، جيترو کيس پنهنجي سهڻي ڌيءَ، ڪامروپ تي آهي. ٿورن ڏينهن کان هن کي اهڙو ڪو عجيب لاڳاپو لڳو آهي، جو هن ڪاٺ پيڻ چڙي ڏنو آهي ۽ اڪيلائيءَ ۾ ويهي ڪامسين جو نالو پڪاري ٿي.“ اهو ٻڌي وزير سمجهي ويو ته پنهنجي مقصد کي قريب اچي چڪو آهيان. ۽ پوءِ هڪدم نوڪرن کي حڪم ڏنائين ته: ”هتي تنبو کوڙيو، هاڻي اسين هتي رهنداسين.“

هنن پرديسين جي اچڻ ۽ گجرات ۾ رهي پوڻ جي خبر ملڪ جي ڪنڊ ڪڙڇ ۾ پهچي وئي. جڏهن اتي جي راجا کي خبر پئي ته غيرملڪي ماڻهو شهر جي ٻاهران رهي پيا آهن، تڏهن وزير کي پاڻ وٽ گهرايائين ۽ ڪانئس اچڻ جو سبب پڇيائين. وزير ادب سان عرض ڪيو ته: ”مهاراج! اسان ماگرور جي راجا نرڪرپال طرفان آيا آهيون، جو پوري سنڌ ۾ وڏو طاقت وارو ۽ ناميارو حاڪم آهي. اسان ان جي حڪم سان توهان کي هي عرض ڪرڻ آيا آهيون ته توهان پنهنجي شهزاديءَ جو سڱ سندس پٽ شهزادي ڪامسين سان ڪيو جو حسن ۾ پوري ملڪ ۾ هاڪارو آهي.“

ان کان پوءِ، راجا جشسنگراءِ وزير نذرساف کان ڪيترائي سوال پڇيا ۽ هن جي جوابن تي ڏاڍو خوش ٿيو. هن نئينءَ ماڻيءَ لاءِ پنهنجي وزيرن ۽ اميرن سان صلاح مشورا ڪري وزير کي جواب ڏنو ته: ”هي ناريل اوهان جي آڇ جي قبوليت جي نشاني آهي، اهو پنهنجي مهاراج کي وڃي ڏج ۽

ڪيس ڇڇ تہ ايندڙ ٻارهن مهينن جي عرصي اندر شهزادي ڪامروپ کي شهزاديءَ سان شادي ڪرائڻ لاءِ هتي وٺي اچي."

وزير اها خوشيءَ جي خبر ڪٺي، دربار ۾ پهتو، جتي پوري ملڪ ۾ خوشين جا شادمانا ٿي ويا ۽ راجا خيرخيراتون ڪيون. جڏهن راجڪمار جي شادي ڪرائڻ جو وقت آيو، تڏهن راجا وڏين تيارين جو حڪم ڏنو. راجا جي هن اٺاڻي ۾ گهوڙن تي سونا سنج ۽ قيمتي ڪپڙن جون شالون رکيون ويون، سوڪڙين لاءِ مختلف قسمن جون شيون ڪنيائون. بدقسمتيءَ جي ڳالهہ ڇنجي جو هنن خوشين ۾ پائداري ڪانہ رهي، اڃا پنهنجي شهر کان هڪ ڏينهن جو سفر مس ڪيائون تہ رستي ۾ مٿائن هڪ دشمن راجا حملو ڪيو. ان حملي ۾ راجا مارجي ويو ۽ ڪيترا وزير ۽ امير قتل ڪيا ويا. ڪامسين وڏيءَ مشڪل سان پنهنجي ٿورن ماڻهن سان جان بچائي، پنهنجي شهر ڏانهن ڀڳو. دشمن هنن جو پيڇو ڪيو ۽ اچي تخت گاهہ کي گهيرو ڪيو. ليڪن وڏي بهادريءَ ۽ جرئت سان ڪامسين پنهنجو شهر بچايو. ان کان پوءِ راجڪمار ڪامسين، گجرات جي راجا جسنگراءِ کي پيءُ جي قتل ۽ پنهنجي پريشانين کان واقف ڪيو.

هي ٻڌي راجا جسنگراءِ کي ڏاڍو صدمو پهتو، ليڪن ٿوري ئي وقت ۾ ڪيس پنهنجي پريشانين اچي ورتو. هڪ ڏينهن پر واري حاڪم هن جي شهر تي حملو ڪيو ۽ صلح ڪرڻ لاءِ سندس راجڪماري ڪامروپ جي سنگ کي وٺڻ جو شرط مقرر ڪيو.

هن شرط راجا کان وڌيڪ راجڪماريءَ کي پريشان ڪيو، ڇوتہ هوءَ ان ڏينهن کان وٺي ڪامسين جي ٿي چڪي هئي، جڏهن ٻنهين هنن پنهي جون ڪنون ڪٺي هڪٻئي جي پرسان رکيون هيون. سو آها تہ ڪائڻ پيڻ کي حرام سمجهي ويهي رهي ۽ آهہ وزاري ڪرڻ ۾ وقت گذارڻ لڳي. آخر هن هڪ

ڏينهن کامسين ڏانهن خط موڪليو، جنهن ۾ کيس گذارش ڪيائين تہ جلدي، ڪنهن بہ طرح کيس اچي پنهنجو ڪري.

راجڪماريءَ جو هيءُ خط هڪ خاطيءَ کي ڏنو ويو، جو فقير جي لباس ۾ ماگرور شهر کي گهيرو ڪندڙن مان لنگهي بادشاهي قلعي وٽ وڃي پهتو. قلعي وٽ پهچڻ کان پوءِ، هن کامسين جي سپاهيءَ کي ڪَن ۾ ٻڌايو تہ کيس راجڪمار سان ملائي. ملاقات ۾ هن اهو خط راجڪمار کي ڏنو، جنهن پڙهي يڪدم جواب ۾ کيس خط لکي ڏنو، جنهن ۾ کامروپ کي يقين ڏنائين تہ هو کيس ضرور پنهنجو ڪندو، ليڪن ٿورو وقت انتظار ڪري، هي خط راجڪماريءَ کي پهچايو ويو.

هوڏانهن ماگرور تي حملو ڪندڙ شهر ۾ داخل ٿي نہ سگهيا ۽ آخر نااميد ٿي پنهنجي ملڪ موٽي ويا. ان کان پوءِ ماگرور جي ماڻهن راجڪمار کي راجا جي جاءِ تي پنهنجو حاڪم تسليم ڪيو ۽ ڏاڍيون خوشيون ڪيون.

پيءُ جي وفات جي صدمي ۽ سندس راجا ٿيڻ جي خوشيءَ بہ کامسين جي دل تان کامروپ جي يادگيري نہ فنا ڪئي. راجا ٿيڻ کان پوءِ يڪدم پنهنجا امير ۽ وزير گهرايائين ۽ کين چيائين تہ مون کي کامروپ ڪنهن بہ طرح حاصل ڪرڻ گهرجي. توهان حڪومت کي سنڀاليو تہ مان وڃي اهو ڪم سرانجام ڏئي اچان. راجا جي هن ارادي وزيرن کي ڏاڍو خوفزده ڪيو. هو عرض ڪرڻ لڳا تہ: هينئر گهڻي دير ٿي چڪي آهي ۽ تنهن کان سواءِ دشمن گجرات پهچڻ جا سمورا رستا بند ڪيا آهن، تنهنڪري اهو ڪم راجا لاءِ خطري کان خالي نہ آهي. ليڪن هن چتاءَ مٿس ڪو اثر نہ ڪيو. هو وڃڻ لاءِ تياري ڪرڻ لڳو.

اهو ڏسي وزير نذرساف عرض ڪيو تہ: جيڪڏهن ائين آهي ۽ توهان کي هروڀرو راجڪماريءَ کي حاصل ڪرڻو آهي تہ پوءِ توهان پاڻ نہ وڃو، پر هڪ پانهي موڪليو جا اتي

وڃي ڪو رستو سوچي سگهجي. هن اها صلاح قبول ڪئي ۽ هڪ سهڻي ٻانهي دلهران نالي کي گجرات روانو ڪيائين.

هيءَ ٻانهي سونهن سان گڏ چالاڪيءَ ۾ به بي مثل هئي، سو ڇا ڪيائين جو دائي جو لباس پائي سفر تي رواني ٿي. هن ائين مشهور ڪرايو ته هوءَ عورتن جي مڙني بيمارين جو علاج، طب ۽ جادوءَ رستي ڪري چاهي ٿي. تنهن کان سواءِ هن ماڻهن ۾ پئسا به جام ورهائڻ شروع ڪيا، جنهنڪري سندس پهچڻ کان اڳ ۾ سندس خوبين جي مشهوري گجرات ۾ پهچي وئي.

جڏهن هيءَ طبيباڻي گجرات ۾ پهتي، تڏهن هن جي علاج جي خوبين جي خبر ڪامروپ تائين پهتي. هن هڪدم کيس محلات ۾ اچڻ لاءِ چيو، پر ٻانهي وڏائي ڪندي چورائي موڪليو ته هوءَ بادشاهن ۽ راڻين جي علاج ڪرڻ لاءِ ڪانه نڪتي آهي. اهو ٻڌي ڪامروپ طبيباڻيءَ کي آڻڻ لاءِ پالڪي موڪلي، جڏهن هوءَ محلات ۾ پهتي، اتي راجڪماريءَ پنهنجي علاج ڪرڻ لاءِ پنهنجو رومال ان جي ڪڇيءَ ۾ وڌو، ڪڇيءَ ۾ رومال وجهڻ جي معنيٰ هئي کيس مست ڪرڻ.

ٻانهي تمام سياڻي هئي، سو پهچڻ سان پنهنجا ڪتاب کولي ۽ ڏسڻ لڳي، چڻ ته واقعي راجڪماريءَ جي علاج لاءِ ڪتاب ۾ ڏسي رهي آهي. ٿورو پڙهي چوڻ لڳي: "مان سمجهان ٿي ته تو هڪ رات ننڊ مان جاڳڻ تي پنهنجي پرسان کٽ تي هڪ راجڪمار ستل ڏٺو آهي." انهيءَ ڳالهه ٻڌڻ سان راجڪماري سمجهي وئي ته هوءَ ويچياڻي نه هئي، پر سندس محبوب جي پيغامي. آخر ٻانهيءَ کيس ٻڌايو ته هوءَ راجا ڪامسين وٽان آئي آهي، جو پڻ سندس وانگر بيمار آهي ۽ ساڳئي مرض ۾ مبتلا آهي. هي ٻڌي راجڪماريءَ چيو ته: "هاڻي ڪا ترڪيب ڪيڏي آهي، منهنجي شادي زبردستي منهنجي پيءُ جي دشمن سان ڪرائي ٿي وڃي،

جنهن جي تاريخ ويجهي اچي چڪي آهي. جيستائين ڪامسين مون کي حاصل نه ڪيو آهي، تيستائين هي خطرو لاحق آهي. تون يڪدم موٽي وڃ ۽ راجڪمار کي ٻڌاءِ ته هو منهنجو انتظار فلاڻي جهنگ ۾ ڪري.

ٻانهي، ڪامروپ جو هيءُ نياپو ڪٺي نهايت تيزيءَ سان ڪامسين وٽ پهتي جو ٻنان دير جي حڪومت پنهنجي وزير جي حوالي ڪري، تمام تيز گهوڙي تي سوار ٿي گجرات ۾ ان ٻڌايل جهنگ ۾ اچي پهتو. اتي هن هڪ هاريءَ کي ٻڌايو ته هو هڪ دولتمند واپاري آهي ۽ کيس ٻه ٽي ڏينهن پاڻ وٽ رهڻ ڏئي. ان جي عيوض راجڪمار هاريءَ کي هڪ سؤ سونيون اشرفيون ڏنيون. هاريءَ وڏي خوشيءَ سان ههڙي مهمان کي پاڻ وٽ رهايو. هن هاريءَ جي مدد سان ئي راڻي تائين پنهنجي اچڻ جي خبر پهچرائي.

جڏهن راجڪماريءَ کي هيءَ خبر پئي، تڏهن ڏاڍو خوش ٿي ۽ يڪدم مشهور ڪرايائين ته هوءَ پنهنجي سهيلين سان گڏ جهنگ ۾ پرارٿنا ڪرڻ جي ارادي سان وڃي رهي آهي. اهڙيءَ طرح راجڪماري سهيليون ساڻ ڪري جهنگ ۾ ٻڌايل هنڌ تي اچي پهتي، جتي گهوڙي تان لهي وڻ جي سامهون پرارٿنا لاءِ جهڪي. ڪامسين ان وڻ جي پور ۾ راجڪماريءَ جو انتظار ڪري رهيو هو. ڪامروپ جيئن عبادت جو عذر ڪري هيٺ جهڪي، تيئن ڪامسين ٻاهر نڪتو ۽ گهڙيءَ اندر راجڪماريءَ کي گهوڙي تي چاڙهي، پاڻ پٺيان ويهي، گهوڙي کي تيز ڊوڙايائين. راجڪماريءَ جي سهيلين ڪامروپ کي گهڻوئي ڳوليو ۽ سڏ ڪيا، مگر ڪو پتو ڪونه پيو. گهڻيءَ تلاش ڪانپوءِ هڪ ٻئي کي چوڻ لڳيون ته: ”شايد ڪو ديوتا، راجڪماريءَ تي عاشق ٿي پيو هوندو ۽ پاڻ سان وٺي ويو هوندس.“ جڏهن رات جو واپس محلات ۾ آيون ۽ راجا جئسنگراءِ کانئن ڪامروپ جي غير موجودگيءَ جو سبب

پڇيو، تڏهن ان جي سهيلين جواب ڏنو ته: ”راجا، هڪ بيحد وڏو پکي آسمان مان هيٺ لٿو ۽ راجڪماريءَ کي آڏائي کڻي ويو.“

ڪامسين، راجڪماريءَ کي ڳوليندي ٿي ڪري، ڪجهه وقت گهوڙو رستي سان پڇايو، پر پوءِ وري خيال آيس ته ڪٿي راجا جا تيز گهوڙا نه اچي کين پڪڙين، تنهنڪري گهوڙي کي جهنگ ۾ لاڙي، هڪ طرف منهن ڏنائين. ڪامسين ان حالت ۾ سڄو ڏينهن گهوڙو ڊوڙايو. آخر جڏهن رات پئي، تڏهن پري کان ڪامسين کي ڪجهه دونهون ڏسڻ ۾ آيو. ان کي وسندي سمجهندي، گهوڙي کي ان طرف هلايائين. ٿوري وقت اندر ڪامسين هڪ جهوپڙيءَ اڳيان اچي راجڪماري کي لاٿو ۽ اتي رات گذارڻ جو ارادو ڪيو. ”انسان جي دل ۾ هڪڙي، خدا جي دل ۾ ٻي.“ جنهن گهر کي هنن آرام لاءِ چونڊيو، ان ۾ هنن لاءِ هڪ ٻيو دشمن موجود هو. ان گهر ۾ هڪ پوڙهو ماڻهو رهندو هو، جنهن ڏائڻ سان شادي ڪئي هئي ۽ ان مان چار راڪاس پٽ هئس. هنن جي گهر ۾ داخل ٿيڻ تي پوڙهي مرد سندن ڪلي ڪيڪار ڪئي ۽ رات رهڻ لاءِ چيو. پر ڳالهه هيئن ٿي جو ڪامسين کي ڏسندي ئي، ڏائڻ هن تي عاشق ٿي پئي ۽ راجڪماريءَ کي ان لاءِ مارڻ جو پروگرام رٿيائين. هن اهو ڪم رات اندر ڪرڻ ٿي چاهيو. رات جو جنهن وقت هن سمجهيو ته مهمان ننڊ ۾ هوندا، ڏائڻ پنهنجي مقصد حاصل ڪرڻ لاءِ انهن ڏانهن هلي، پر ڏائڻ ڏٺو ته ڪامروپ هٿ ۾ تيرڪمان کڻي، پنهنجي محبوب تي پهرو ڏئي رهي آهي. ڏائڻ هيءَ ڏسي راجڪماريءَ کي ڊيڄارڻ لڳي، ليڪن هوءَ ڊڄڻ واري نه هئي، يڪدم ڪمان ۾ تير وجهي ڏائڻ ڏانهن منهن ڪيائين. ڏائڻ هڪدم ايڏو ڊڄي ٿي وئي جو سندس متو آسمان سان گسڻ لڳو ۽ نڪ زمين سان. ان کان پوءِ ڏائڻ پاڻ کي هڪ جبل ۾ تبديل ڪيو ۽ ان حالت ۾ ڪامروپ کي ختم ڪرڻ لاءِ اڳتي وڌي. اهو ڏسي به

ڪامروپ ڪانہ ڊني. هن چا ڪيو جو تير ڪمان سان ان جبل جي مرڪز واري جاءِ تي تير هنيو، ائين ڪرڻ سان تير وڃي ڏائڻ جي دل ۾ لڳو ۽ هوءَ يڪدم پنهنجي اصلوڪيءَ شڪل ۾ اچي، زمين تي ڪري پئي ۽ ڦٿڪي ڦٿڪي مري وئي.

راجا ڪامسين جڏهن ننڊ مان جاڳيو، تڏهن راجڪماريءَ سڄي ڳالهہ ڪري ٻڌايس ۽ چيائينس تہ: ”اسان ڪنهن هيءَ خطرناڪ جڳهہ يڪدم ڇڏڻ گهرجي، نہ تہ اجهو ٿا ڪي ديوَ اچن ۽ اسان تي حملو ڪن.“

اهو ٻڌي، راجا ڪامسين، ڪامروپ کي گهوڙي تي چاڙهيو ۽ پاڻ ٽپو ڏئي سندس اڳيان ٿي ويٺو. ان کان پوءِ اڃان هي ٿي اهڙيءَ طرح ويٺا ئي هئا تہ هنن ست راڪاس ڏٺا، ايندا ڏٺا جي ان ڏائڻ جا پٽ هئا. ڏائڻ راجڪماريءَ سان ڪوڙ هنيو هو تہ سندس راڪاس پٽ اڳ ۾ قتل ٿي ويا هئا. راجا گهوڙي کي گهڻوئي ڊوڙايو، پر سڀ اجايو هو، ڇو تہ راڪاس جي رفتار جي هيءَ حالت هئي تہ هڪ قدم ۾ پوري فرلانگ جو فاصلو پئي هليا. ان مايوسيءَ جي وقت ۾ راجڪماريءَ وري پنهنجي تير ڪمان سڌي ڪئي ۽ هڪ ٻئي پٺيان ڇهہ راڪاس ڪيرائي وڌا، باقي ستون راڪاس هيءَ حال ڏسي، وٺي پٺتي پيو.

ان کان پوءِ، راجا گهوڙي کي خوب ڊوڙايو ۽ آخر هڪ پاڻيءَ جي خوبصورت ڍنڍ وٽ اچي پهتا، جنهن جي ڪنارن تي گهاٽي ڇانوَ وارا وڏا وڻ ۽ گلن جا ٻوٽا هئا. هنن اتي ترسي، ٿورو آرام ڪرڻ جو ارادو ڪيو ۽ گهوڙي تان هيٺ لٿا، لهڻ سان هنن هڪ پوڙهو ڏٺو جو بيمار پئي ڏسڻ ۾ آيو. راجا کي ان تي رحم اچي ويو ۽ پڇيائينس تہ، تون ڪير آهين؟ پيرمرد جواب ڏنو تہ: ”مان هرات کان اچان ٿو، مون سان گڏ پيا ساٿي بہ هئا، پر مان جڏهن بيمار ٿي پيس، تڏهن منهنجو ڪاڙو وغيره بہ پاڻ سان کڻي، مون کي

هتي ڦٽو ڪري هليا ويا. راجا هن کي ڪاڏو وغيره ڪارايو ۽ چيو تہ: ”تون اسان جي خدمت چاڪريءَ لاءِ اسان سان رهي پؤ.“ ان کان پوءِ راجا ان ڏينهن ۾ سنان ڪرڻ جو ارادو ڪيو، پنهنجا ڪپڙا لاهي ۽ تيرڪمان بہ ان پيرمرد کي ڏنائين ۽ پاڻ پاڻيءَ ۾ وهنجڻ ويو، اجان راجا چيلهہ جيڏي پاڻيءَ ۾ مس ويو تہ هن پيرمرد جو دراصل، ان ڏائڻ جو ستون راڪاس پٽ هو ۽ پڇي ويو هو، ان تير ۽ ڪمان سان ڪشي، راجا کي دل ۾ هنيو. راجا اتي پورو ٿي ويو ۽ سٽانئس پاڻي وري ويو. ان کان پوءِ راڪاس راجا جا ڪپڙا پائي، سڌو راجڪماريءَ وٽ ويو ۽ ٻڌايائينس تہ مون راجا کي ماري ڇڏيو آهي، تنهنڪري تون هاڻي منهنجي ڪنوار بڻج.

راجڪماريءَ سوچيو تہ راڪاس جي قبضي مان ائين جان ڇڏائڻ مشڪل آهي، تنهنڪري مڪر ڪري ان کي شادي جي قبوليت ڏنائين، پر چيائينس تہ: ”تون پاڻيءَ ۾ ٻهر يائين سنان ڪر تہ پوءِ مان توسان شادي ڪنديس.“ راڪاس بہ راجڪماريءَ جي مڪر کي سمجهي نہ سگهيو، سو تيار ٿي، ڪپڙا لاهي، تلاءَ ۾ وهنجڻ جي ارادي سان ٽپو ڏنائين. راجڪماري راڪاس سان بہ ساڳي ڪار ڪئي. تير ۽ ڪمان ۾ وجهي راڪاس کي اهڙو چٽيائين جو هو اتي جو اتي ختم ٿي ويو. تنهن کان پوءِ ان جا ڪپڙا لاهي، ٻاهر آنداڻين ۽ ڪاسين کي بہ پاڻيءَ کان ٻاهر ڪڍيائين. مٿل راجا کي ٻاهر ڪڍي سمهاريائين ۽ ان جو مٿو پنهنجي جهوليءَ ۾ رکي، زور سان ماتم ڪرڻ لڳي. اهڙيءَ طرح پنهنجي محبوب تي، سڄو ڏينهن روئندي رهي ۽ اڌ رات وقت ان غم ۾ ايڏو پريشان ٿي جو سوچيائين تہ هن حياتيءَ کان مرڻ بهتر آهي. انهيءَ ارادي سان خنجر پنهنجي ڇاتيءَ ۾ هڻڻ جي سانباهي ۾ هئي.

ڪامروپ جو اهو سڄو لقاءُ مهاديو، عرش تان ويٺي ڏٺو. ان جي روح ۽ راڙي تي کيس ڏاڍو رحم آيو، سو پرواتيءَ

سان گڏ اهو به هيٺ زمين تي لهي آيو. زمين تي لهڻ کان پوءِ كامروپ کان روئڻ جو سبب پڇيائين، جنهن سڄي ڳالهه ڪري ٻڌايس. كامروپ جي راجا لاءِ اهڙي سچي محبت ڏسي، مهاديو مئل راجا کي وري زنده ڪيو جو اکيون مهٽيندي ائين اٿيو جيئن ڪو ننڊ مان اٿندو آهي. راجا ۽ راجڪماري ڪامروپ پيار مان هڪٻئي کي مليا ۽ مهاديو پراوتيءَ سان وري آسمان تي چڙهي ويو.

ان ئي ڏينهن كامسين ۽ كامروپ گهوڙي تي چڙهي اڳتي هليا. سورهين ڏينهن، هنن کي هڪ وڏو شهر سامهون نظر آيو. جڏهن هو انهيءَ شهر جي هڪ دروازي وٽ پهتا، تڏهن معلوم ٿين ته انهيءَ شهر جو نالو ديول آهي ۽ آتي جي راجا جو نالو ڪنڊ آهي. هنن ٻنهي جي اچڻ جي خبر راجا ڪند کي پهچي ويئي، جنهن هنن کي پاڻ وٽ گهرايو ۽ آتي اچڻ جو سبب پڇيو. كامسين جواب ڏنو ته: ”مان ماگرور شهر جي راجا نرڪرپال جو پٽ آهيان، جهنگ ۾ شڪار ڪرڻ آيس، پر آتي رستو وڃائي ويٺس. رات گذارڻ لاءِ هتي آيو آهيان.“ راجا اهو احوال ٻڌي، هنن جي ڏاڍي خاطرداري ڪئي ۽ پاڻ وٽ رهايو.

كامسين ڪجهه ڏينهن آتي رهيو. هڪ ڏينهن، هڪڙو هاري، راجا ڪند وٽ اها شڪايت ڪئي آيو ته هڪڙو شينهن سندس ڍڳا ڍور کائي چٽ ڪري ويو آهي ۽ اها وينتي ڪيائين ته راجا ان شينهن کي مارائڻ جو ڪو بلو ڪري. هاريءَ جو اهو عرض ٻڌي، راجا كامسين ٽپ ڏئي اٿيو ۽ چيائين ته: ”مون کي اجازت ڏني وڃي ته آءٌ توهان جي ڪيل احسان جي بدلي ۾ شينهن کي وڃي ختم ڪريان.“ راجا اها ڳالهه ٻڌي هن کي اجازت ڏني. ان کان پوءِ بهادر راجا كامسين، هاريءَ سان گڏجي سندس گهر ڏانهن ويو ۽ ڏٺائين ته سچ پچ شينهن هڪ ڍڳو کائي رهيو آهي. هيءَ

ماجرا ڏسي راجا ان طرف وڌيو. شينهن هڪ انسان جي اها جرئت ڏسي، مٿس حملو ڪيو. راجا ڪامسين بهادري ڏيکاريندي، تيز تير شينهن جي ڇاتيءَ ۾ لنگهائي وڌو، جنهن هن جو ڪم تمام ڪري ڇڏيو. ان کان پوءِ جڏهن راجا ڪامسين شينهن کي ناس ڪري راجا ڪند وٽ آيو، تڏهن راجا خوشيءَ وچان پنهنجي راجڪماري واسوءَ جو سڱ کيس ڏيئو ڪيو.

هيءَ ڪماري هڪ وڏي پاپي عورت هئي، جنهن هن کان اڳ پنهنجا ڪيترائي مڙس ماري ڇڏيا هئا. جڏهن کيس خبر پئي ته ڪند سندس پانهن راجا ڪامسين جي حوالي ڪئي آهي، تڏهن هن ڪامسين کي پنهنجي محلات ۾ گهرايو ۽ جادوءَ جي زور تي هڪ رڍ ۾ تبديل ڪري ڇڏيو ۽ اڱڻ ۾ ڪليءَ سان ٻڌي قابو ڪري ڇڏيو.

جڏهن راجا ڪامسين نه موٽيو، تڏهن ڪامروپ ڏاڍو پريشان ٿي. شهر ۾ راجا جي ڳولا ڪيائين، ليڪن ڪوبه پتو ڪونه پيس. آخر گهڻي ڳولا کان پوءِ راجا جي پيرن جا نشان شهزادي واسوءَ جي محلات ڏانهن ويندي ڏٺائين. هيڏانهن هوڏانهن پڇڻ کان پوءِ جڏهن محلات مان واپس موٽڻ جا نشان نظر نه آيس، تڏهن يڪدم سمجهي ويئي ته واسوءَ ڪو سانس ويل ڪيو آهي. پنهنجي ڪمري ۾ وڃي مردانو لباس پائي، واسوءَ جي محلات هيڏان اچي لنگهي. اوڏيءَ مهل مڃاڻ محلات جي دريءَ مان شهزادي ڪامروپ کي واسوءَ ڏسي ورتو ۽ کيس هڪ سهڻو نوجوان سمجهندي، پنهنجي محلات ۾ اچڻ لاءِ گهرائي ورتو. انهيءَ دعوت تي هوءَ اندر ويئي ۽ ڏٺائين ته هڪ رڍ اڱڻ ۾ ٻڌي بيٺي آهي. ڪامروپ سڄي ڳالهه سمجهي ويئي. يڪدم واسوءَ کي دسي ڪئي نوڙيءَ سان ٻڌائينس ۽ چيائينس ته: "جيڪڏهن ڪامسين کي آزاد نه ڪنديءَ ته مان توکي اتي ئي گهڻي ماري ناس ڪري ڇڏينديس."

واسوءَ هكدم وٺي رڙيون كيون ۽ سندس گوڙ تي راجا كند پاڻ محلات ۾ لنگهي آيو. راجكماري كامروپ راجا كي واسوءَ جي كيل ڏوهہ كان واقف كيو. راجا، كامروپ كي واسوءَ كي معاف كرڻ لاءِ منت كئي، ليكن كامروپ نہ مڃيو ۽ تيستائين نہ ڇڏيائينس، جيستائين هن كامسين كي وري انساني روپ ۾ آندو ۽ پوءِ آن ڏائڻ جي چوٽي كتريائين، جنهن ۾ جادوءَ جو زور هو.

كجهہ ڏينهن كان پوءِ، راجا كامسين جي شادي واسوءَ سان وڏي ڌام ڌوم سان كرائي وٺي ۽ ان خوشيءَ ۾ راجا كيترا ڏينهن شكار ۾ گذاريا. پر واسوءَ جي من ۾ كامروپ لاءِ ڌكار جيئن پوءِ تيئن وڌندي رهي. هكڙي ڏينهن جڏهن هن كامروپ كي غسل كندي ڏٺو ۽ سندس حسن جو پورو جلوو پسيو، تڏهن تہ سندس دل ۾ حسد جي باهہ پڙكڻ لڳي. ان كان پوءِ كامروپ كي مارائڻ جون سازشون سٽڻ لڳي. پنهنجي وارن وڃائڻ كان پوءِ، جادوءَ جي وسيلي تہ كامروپ كي كو نقصان پهچائي نہ ٿي سگهي، تنهن هوندي بہ هن همت نہ هاري ۽ كامروپ جي خاتمي لاءِ هك خطرناك سازش سٽيائين.

ان ڏينهن شام جو، جنهن وقت كامسين واسوءَ جي محلات ۾ آيو، تڏهن واسوءَ كي ڏاڍو غمگين ڏٺائين ۽ كانئس ان جو سبب پڇيائين. ليكن واسوءَ، كامسين سان بلكل نہ پئي ڳالهايو. راجا كيترائي سوال پڇيا، مگر واسو خاموش رهي. كجهہ دير كان پوءِ، واسو ٽوروكٽلي ۽ راجا كي چوڻ لڳي تہ: ”توهان جيكا خوبصورت ڇوكري پاڻ سان آندي آهي، اها توهان سان بيوفا آهي ۽ هك وڏي دغاباز ٿي ڏسجي.“ هي ٻڌي كامسين كي ڏاڍو غصو لڳو ۽ چوڻ لڳو تہ: ”مون دنيا جي تختي تي كامروپ جهڙي صاف دل ۽ پوتر عورت كانہ ڏٺي آهي. ٻہ دفعا تہ هن

منهنجي زندگي بچائي آهي. مون کي يقين آهي ته هوءَ مون سان وفادار آهي." اُن تي واسو، ڪامسين کي ٽوڪيندي چيو ته: "چڱو توکي هُن ستيءَ تي ايڏو ڀروسو آهي ته پوءِ سڀاڻي شڪار تي وڃڻ بدران ڪامروپ کي جاچ ۽ ڏس ته ڪهڙيءَ طرح سندس نوان عاشق پيئيون ٿيا هن وٽ وڃن ٿا." راجا يڪدم ان رٿ کي مڃيو، چاڪاڻ ته هن کي يقين هو ته اها دعويٰ ضرور ڪوڙي ثابت ٿيندي.

ٻئي ڏينهن راجا ڪامسين محلات مان شڪار جي بهاني سان ٻاهر نڪري ويو. دراصل هو شڪار ڪرڻ ڪين ويو هو، پر هڪ اهڙي هنڌ وڃي لڪي ويٺو جتان ڪامروپ جي محلات کي چڱي طرح ڏسي سگهيو ٿي. راجا جي وڃڻ کانپوءِ، ظالم واسوءَ چا ڪيو جو مرداڻو لباس پهري، ڪامروپ جي محلات جي پٺ تي چڙهي ۽ دريءَ مان اندر داخل ٿي. ڪامسين اهو سڀ ڪجهه ڏسي غلط فهميءَ ۾ مبتلا ٿي ويو ته جيڪي واسوءَ چيو ٿي، سو سراسر سچ آهي. بس پوءِ ته هڪدم گهوڙي کي ڊوڙائي گهر آيو ۽ جلادن کي گهرائي، ڪين حڪم ڏنائين ته: "شهزادي ڪامروپ کي يڪدم محلات مان وٺي رڻ ۾ نيئي سندس ٻئي اکيون ڪڍي ڇڏيو." راجا اهو ڦهر حڪم غصي ۽ ڪروڌ جي ٻاهر وچان ڪيو.

جلادن حڪم ٻڌڻ کانپوءِ، ڪامروپ کي محلات مان وٺي هڪ رڻ پٽ ۾ آندو. قضا سان ڪامروپ جو ڪو پاڳ ڀلو هو. جلادن کي ڪامروپ جي حسن ۽ جوانيءَ تي رحم اچي ويو، تنهنڪري ڪيس مارڻ بدران ڇڏي ڏنائون، ۽ سندس اکين جي بجاءِ، هڪ هرڻ کي ماري ان جون اکيون ڪڍي، ۽ موٽي اچي راجا کي ڏيکاريون.

اهڙيءَ ريت ڪامروپ موت کان بچي ويئي، پر محلات ۾ پليل راجڪماري رڻ ۾ اچي رُلي، سچو ڏينهن پنڌ ڪيائين، آخر پيرن ۾ ليڪون پئجي ويون ۽ اڳتي هلڻ جهڙي نه رهي.

انهيءَ حالت ۾، هڪ هنڌ ويهي رهي ۽ غم ۽ اندوهه ۾ اچي روئڻ ۾ چنڊڪي. ڪجهه وقت روئڻ ڪانپوءِ، کيس آهي پريون ياد پيون، جن کيس ۽ ڪامسين کي پاڻ ۾ ملايو هو، بس پوءِ ته انهن کي ڏک مان مدد لاءِ پڪارڻ لڳي. قدرت ڏٺيءَ جي اهڙي ٿي جو ٿوريءَ دير ۾ هن جي اڳيان هڪ پرين جو ولر اچي بيٺو. ڪامروپ کين پنهنجي سورن جي ڪهاڻي ٻڌائي. پرين کي راجڪماريءَ جي هن حال تي ڏاڍو رحم آيو ۽ کيس آسمان تي پنهنجي ولايت ۾ کڻي ويون. اتي ڪامروپ جي غم دور ڪرڻ لاءِ کيس هڪ بهترين محلات ۾ رهايو ويو، جنهن ۾ پريون هن جي خدمت چاڪري ڪنديون هيون، جنهن جي چوڌاري هڪ دلچسپ جنت نما باغ ۾ عجيب و غريب گل هئا، جن جي خوشبوءِ ۾ وڻندڙ اثر هو. هي سموريون چيزون راجڪماريءَ جي اڳيان انهيءَ لاءِ رکيون ويون ته جيئن هوءَ اتي راضي رهي ۽ دل جي غم کي وساري ڇڏي.

ٻئي پاسي وري ڪامسين جو عجيب حال هو. هن کي يقين ٿي ويو هو ته ڪامروپ واقعي دوکيباز عورت هئي. اهڙن خيالن ۾ جيئن کيس پڪائي ٿيندي وئي، تيئن پاڻ واسو جهڙيءَ دغاباز ۽ ڏائڻ عورت سان وڏيڪ محبت ٿيندي ويس. ڪامسين، ڪامروپ کي دل مان وسارڻ کان پوءِ زندگيءَ جو ڪافي عرصو عيش ۽ مزي ۾ گذاريو، ليڪن چوندا آهن ته خدا وٽ دير آهي، انڌير ناهي. سو ڪجهه وقت گذرڻ کانپوءِ، هڪ رات ڪامسين ننڊ مان جاڳي پيو ۽ جاڳڻ سان هن ائين محسوس ڪيو ته راجڪماري ڪامروپ بلڪل معصوم هئي ۽ مون ساڻس سان ظلم ڪيو آهي. انهيءَ قسم جو خيال هن جي دل تي ايتري قدر ته ڇانئجي ويو جو واسوءَ کي هڪ وڏي دوکيباز ۽ ظالم عورت تصوّر ڪرڻ لڳو. آخر هڪ ڏينهن هن کي ايڏو ته جوش اچي ويو جو

خنجر ڪڍي، ننڍ ۾ ستل واسوءَ کي هڪ ئي ڌڪ سان پورو ڪري ڇڏيائين. ان ڪانپوءِ، يڪدم گهوڙي تي سوار ٿي شهر مان نڪري ويو ۽ ريگستان ۾ گهوڙي کي ڊوڙائيندو رهيو. ڪامروپ جي فراق ۾، ڪاسين پنهنجو راجائي لباس ڦاڙي، ڇيهون ڇيهون ڪري ڇڏيو ۽ اڌ-چريٽي ماڻهوءَ جي حالت ۾ رڻ ۾ هيڏانهن هوڏانهن ڀٽڪندو ۽ رلندو رهيو.

ڪاسين انهيءَ حالت ۾ جهنگ ۽ بيابان ۾ ڪيترا ڏينهن رُلندو رهيو. آخر هڪ ڏينهن ٿڪجي هڪ ڍنڍ جي ڪناري تي بيٺل وڻ جي ڇانوَ ۾ وڃي ويٺو. اُن وڻ تي ٻه پکي ويٺا هئا، جن مان هڪ ٻئي کي چيو ته: هن وڻ هيٺان ويٺل جيڪو ماڻهو ڏسين ٿو. انهيءَ جو قصو نهايت عجيب آهي. اِهو محبت جو مريض آهي، ليڪن هن پاڻ ئي پنهنجي بيگناه معشوق کي مارڻ جو حڪم ڏنو هو.“ اها ڳالهه ٻڌي ٻئي پکيءَ کي ڏاڍو عجب لڳو، هو چوڻ لڳو: مهرباني ڪري مون کي انهيءَ ماڻهوءَ جي سموري آڪاڻي ٻڌاءِ.“ پوءِ پهرئين پکي، ڪاسين جي غلط فهميءَ ۽ ڪامروپ کي سزا ڏيڻ وارو سربستو قصو هن کي بيان ڪري ٻڌايو ۽ چيائينس ته: ”اجا به هڪ رستو آهي، جيڪڏهن هن ماڻهوءَ کي اهو معلوم ٿي وڃي ته: راجڪماري ڪامروپ کي وري به حاصل ڪري سگهي ٿو. هن کي اٺ ڏينهن باهه تي روزو رکي وهٽو پوندو ۽ ڏونهين مان ساهه کڻڻو پوندو. انهين ڏينهن، پرين جو ٽولو، پنهنجي راڻي شهپوري ۽ ڪامروپ سان هن تلاءَ تي وهنجڻ ايندو. هن کي ان وقت موقعي مان فائدو وٺڻو آهي. جڏهن سڀئي پريون تلاءَ ۾ وهنجڻ لاءِ داخل ٿي وڃن، تڏهن هن کي راڻيءَ جي ڪپڙن تي قبضو ڪرڻ گهرجي ۽ تيستائين ڪپڙا نه ڏيڻ گهرجن، جيستائين راڻي، راجڪماري ڪامروپ جي ٻانهن سندس حوالي نه ڪري.“

ڪامسين وٽ هيٺان، پکين جي اها سموري گفتگو وڏي ڌيان سان ٻڌي رهيو هو. انهيءَ راز کي معلوم ڪندي ڪڏهن دل ۾ اميد پيدا ٿيس ٿي ته ڪڏهن وري مايوسي. آخر هو انهيءَ ٻڌل طريقي موجب آٺ ڏينهن پاڻ تي روزو رکي ويٺو ۽ دونهين مان ساهه کڻندو رهيو. آخر اٺين ڏينهن ٻرين جو ٽولو پنهنجي راڻي شهپوري ۽ ڪامروپ سميت انهيءَ تلاءَ تي اچي لٿو. ڪامسين تلاءَ جي ڀر ۾ وڻن جي اوٽ ۾ ايستائين لڪو ويٺو رهيو، جيستائين سڀني پنهنجا ڪپڙا لاٿا ۽ وهنجڻ جي ارادي سان پاڻيءَ ۾ ٽپو ڏنو. ان کان پوءِ، ڪامسين نهايت آهستگيءَ سان راڻي شهپوري جي ڪپڙن تي قبضو ڪري آهي پاڻ سان کڻي ۽ پنهنجي ساڳيءَ جڳهه تي اچي لڪي ويٺو. ٿوري وقت کان پوءِ، هر هڪ پري، پاڻيءَ مان نڪري پنهنجا ڪپڙا پاتا ۽ جڏهن راڻيءَ جو وارو آيو ته جان ڏسن ته ڪپڙا غائب آهن. هن ڏاڍي ڳولا ڪرائي مگر بي سود ان کان پوءِ، هنن ڪپڙن جي تلاش لاءِ جهنگ ۾ ڳولا ڪرائي. آتي ڳولا ڪندي، هنن ڪامسين کي ڏسي ورتو جيڪو راڻيءَ جا ڪپڙا پنهنجي ڪڇ ۾ ڪيو لڪو ويٺو هو. هي حال ڏسي ٻرين جي راڻي غصي ۾ ڳاڙهي ٿي وئي ۽ پنهنجي ڪپڙن جي واپسيءَ لاءِ ڪامسين کي حڪم ڪيائين. اهو حڪم ٻڌي، ڪامسين وراڻيو ته ڪپڙن جي عيوض ڪيس ڪامروپ جي پاڻهن ڏني وڃي. اهو جواب ٻڌي پرين جي راڻي غصي ۾ اچي هڪ ننڍي راڪاس جي شڪل ۾ تبديل ٿي وئي ۽ ان کان پوءِ هاٿيءَ جي شڪل ۾ مٽجي وئي. هاٿيءَ جي شڪل ۾ اچي ڪامسين کي لتاڙي مارڻ جي ڌمڪي ڏنائين. ليڪن ڪامسين بي پرواهه ڪانه ڏيکاريس ۽ چيو "هن زندگيءَ کان موت بهتر آهي. ڪامروپ سان گڏ رهڻ حياتي آهي ۽ ان کان سواءِ مان موت کي آجيان ڪندس." هي جواب ٻڌي، ٻرين جي راڻيءَ جو غصو رحم ۾ تبديل ٿي ويو ۽

هن جي دل نرم ٿي ويئي، جڏهن ڪامروپ، ڪامسين کي اُئين ليلائيندي ڏٺو تڏهن پاڻ به ان سان گڏ راڻيءَ کي منتون ڪرڻ لڳي. چوڻ لڳي ته: ”مون کي هن جي حوالي ڪريو توهان ٿي اسان ٻنهي کي پاڻ ۾ ملايو هو. سو هاڻي ڪيئن ٿيون جدا ڪريو.“ ڪامروپ کي ليلائيندي ڏسي، راڻي شپوريءَ سندس ٻانهن ڪامسين جي حوالي ڪئي ۽ ان جي عيوض ۾ پنهنجا ڪپڙا واپس ورتا.

ان کان پوءِ راڻي جي حڪم سان پرين هنن ٻنهي عاشقن کي مٿي کنيو ۽ هوا ۾ اڏائي، سنڌ ڏيهه جي مٿان آندو. جڏهن کين ٿورو هيٺ لاٿائون، تڏهن راجا ڪامسين پنهنجي تختگاهه ماڳرور کي سڃاتو. هيٺ لاهڻ کان پوءِ کين شپوري ٻڌايو ته هيءَ توهان جي بادشاهي آهي، ليڪن هڪ مڪار ماڻهوءَ توهان جي فوج کان حڪومت کسي پنهنجي قبضي ۾ رکي آهي. ايترو چئي پريون اکين کان گم ٿي ويون.

پرين کان هيءَ ڳالهه ٻڌي، راجا ڪامسين وڏيءَ ڳڻتيءَ ۾ اچي ويو ۽ ٿورو سوچي ڪامروپ کي چيائين ته: ”ماڳرور شهر جي اتر طرف منهنجو هڪ محلات آهي، مان سمجهان ٿو ته اتي ڪوبه ڪونه پهتو هوندو. اسان کي اتي هلي ڪو مشورو ڪرڻ گهرجي.“ ائين چئي ان طرف وڌيا ۽ اڌ رات جو هي ٻئي محبت جا متوالا ان خالي محلات ۾ وڃي پهتا. ان محلات ۾ ٻنهي خوشي ۽ سک ۾ رات گذاري، ليڪن ساڳئي وقت پنهنجي آئينده جو اونو به کهٽو رهين.

صبح جو جڏهن ڪامسين پنهنجي محلات جي دريءَ کان هيٺ ڏٺو، تڏهن سندس نظر وڃي هڪ پوڙهيءَ عورت تي پيئي، جنهن هن کي نپايو هو. ان کي آواز ڏنائين، جنهن خوشيءَ سان ڊوڙي اچي ڪامسين جو خيرمقدم ڪيو. پوڙهيءَ راجا کان سندس ايڏي لنبي عرصي جي غيرحاضريءَ جو سبب پڇيو. راجا پنهنجي سمورين تڪليفن ۽ ڏکن ڏاکڙن

سان پريل سفر جو بيان ڪيو ۽ ڪيس ٻڌايو ته ڪيئن ڪيس ۽ ڪامروپ کي پريون هتي پهچائي ويون آهن. ان کان پوءِ راجا پوڙهيءَ کان پڇيو تہ منهنجي غيرحاضريءَ ۾ ڇا وهيو واپريو ۽ اهو ماڻهو ڪير آهي، جنهن منهنجي تخت تي ناجائز قبضو ڪيو آهي؟"

راجا کي هن پوڙهي عورت نهايت ڏک واري لهجي ۾ ٻڌايو تہ: "مهاراج، توهان جي وڃڻ کان پوءِ هڪ سال کن تہ رواجي طرح حڪومت جو چرخو امن ۽ شانتيءَ سان هلندو رهيو، ليڪن ان کان پوءِ جڏهن توهان جي باري ۾ ڪا خبر نہ آئي، تڏهن توهان لاءِ همدردي ۽ وفاداري ماڻهن جي دلين مان غائب ٿيڻ لڳي. ملڪ جون اهي حالتون ڏسي، هڪ دشمن، جنهن جو نالو شاه دمڪ آهي، تختگاه تي حملو ڪيو ۽ شهر جا سمورا دروازا ڀڃي اندر داخل ٿيو. شهر تي قبضي ڪرڻ کان پوءِ توهان جي وزير نذر سيف کي قيد ڪيائين ۽ توهان جي حڪومت تي قبضو ڪيائين. هينئر توهان جو تاج ۽ توهان جا خزانا سڀ هن جي قبضي ۾ آهن ۽ مون کي ڪو رستو ڪونہ ٿو سجهي، جو توهان اهي واپس حاصل ڪري سگهو."

هيءَ ٻڌي راجا ڪامسين کي ڏاڍي حيراني لڳي. ليڪن دل نہ هاريائين ۽ پوءِ ڪاغذ تي هي پيغام پوڙهيءَ جي معرفت شاه دمڪ ڏانهن موڪليائين تہ: "اي غاصب! تولاءِ مناسب آهي تہ حڪومت مان چپ چاپ نڪري وڃ، ٻيءَ حالت ۾ مون سان مقابلي لاءِ تيار ٿيءُ."

جڏهن شاه دمڪ هيءُ خط پڙهيو، تڏهن پوڙهيءَ کان پڇيائين تہ: "راجا ڪامسين ڪٿي آهي ۽ هن سان ڪيترو لشڪر آهي؟" ڪيس جواب مليو تہ: "هو فلاڻي محلات ۾ لٿل آهي ۽ اڪيلو آهي." اهو جواب ٻڌي شاه دمڪ هڪ چڱو لشڪر تيار ڪري هن سان وڙهڻ لاءِ محلات ڏانهن وڌيو.

راجا ڪامروپ جڏهن شاهه دمڪ جي فوج کي ايندو ڏٺو، تڏهن هن هڪ دفعو وري پرين کي مدد لاءِ پڪاريو. انهيءَ گهڙيءَ ۾، پرين جو هڪ وڏو لشڪر آسمان تان هيٺ لٿو، ديون ۽ راڪاسن جي شڪل اختيار ڪري، شاهه دمڪ جي فوج تي حملو ڪيو، ۽ انهن سخت خوف ۽ هراس ڦهلايو. هي حال ڏسي شاهه دمڪ جي فوج هرطرف ڀڄڻ لڳي، ليڪن ديون ۽ پرين هنن جو پيڇو ڪيو ۽ ڪيترن کي ماري قتل ڪري ڇڏيو، ۽ ڪيترا راجا ڪامسين جي پيش پيا. شاهه دمڪ جو ننڍو پٽ شاهه صادق پيش پيو، جنهن کي راجا ڪامسين پناهه ۾ ورتو. خود شاهه دمڪ کي ڀڄڻ وقت ديون ماري وڌو هو.

جڏهن هيءَ لڙائي ختم ٿي، تڏهن راجا ڪامسين وڏي شاندار نموني سان پنهنجي شهر ماڳرور ۾ داخل ٿيو ۽ پنهنجي اڳين وزير نذر سيف کي قيد مان آزاد ڪيائين، ۽ پوءِ ان جي ئي مدد سان هو پنهنجي تخت تي ويٺو، ۽ سنڌ ڏيهه ۾ راڄ ڪرڻ لڳو. راجا هڪ وڏو مضبوط قلعو ٺهرايو ۽ ڪيترائي سال سنڌ ۾ انصاف ۽ رحم سان حڪومت ڪندو رهيو. جيڪڏهن حقيقت جي نگاهه سان ڏسجي ته راجا ڪامسين لاءِ سيني خزانن ۽ تاج کان وڌيڪ قيمت واري ملڪيت راجڪماري ڪامروپ هئي، جنهن ڪيترا دفعا هن جي حياتي بچائي ۽ جنهن جي ئي تعاون سان هن پنهنجي ويل حڪومت وڌيءَ سوڀ سان حاصل ڪئي ۽ پنهنجي رعيت وٽ وڏي شان ۽ عزت آبروءَ سان موٽي اچي حڪومت جون واڳون سنڀاليون.

١١- سيف الملوڪ

ڪنهن زماني ۾، هاشم شاهه نالي هڪ بادشاهه، مصر ۾ راڄ ڪندو هو. هن جي پيءُ جو نالو شاهه سفيان هو، جو گذر ڪري چڪو هو. هاشم شاهه وڏو دولتمند ۽ طاقت وارو بادشاهه هو ۽ سندس رعيت ڏاڍي آسودي هئي. قدرت خدا جي اهڙي جو کيس پٽ جو اولاد ڪونه هو، باقي دنيا جا ٻيا سڀ سک ۽ سهنج نصيب هئس. جوانيءَ واري عرصي ۾ ته بادشاهه کي پٽ جي ضروت گهٽي محسوس ڪانه ٿي، پر جڏهن ستر ورهين جو ٻوڙهو ٿي چڪو، تڏهن انهيءَ حقيقت کيس ڏاڍو ملول ڪيو ۽ ان غم ۽ اندوهه ۾ هڪڙي ڏينهن اوچتوئي اوچتو پاڻ کي محلات جي هڪ ڪمري ۾ بند ڪيو ۽ وزيرن ۽ اميرن سان ملڻ کان منهن موڙي ڇڏيو. بادشاهه جي هن هلت ڪري، آخرڪار حڪومت جو چرخو بيهجي ويو، ڇوته ڌنار کان سواءِ ڌڻ ڪيئن سلامت رهي؟ ملڪ ۾ ڏينهون ڏينهن بدامني ڦهلجي وئي، آخر انهيءَ صورتحال بادشاهه جي وزير صالح کي ڏاڍو پريشان ڪيو ۽ هڪ ڏينهن بادشاهه جي مرضيءَ خلاف زبردستيءَ سان محلات ۾ داخلا ٿيو ۽ بادشاهه جي آڏو نهايت ادب ۽ احترام سان چوڻ لڳو ته: ”جيئندا قبلا! آءٌ توهان جي غم جو سبب پڇي سگهان ٿو؟ مون کي يقين آهي ته جيڪڏهن بادشاهه سلامت مون کي ان کان واقف ڪرڻ فرمائيندو ته مان ان کي دور ڪرڻ ۾ ضرور ڪامياب ٿيندس.“ بادشاهه ورندي ڏني ته: ”اي وزير، منهنجو غم معمولي قسم جو نه آهي، توکي خبر آهي ته مون وٽ دنيا جي هر نعمت موجود آهي، دولت جا بي انداز خزانا آهن ۽ طاقتور فوج آهي، ليڪن پٽ جي اولاد کان محروم آهيان. هينئر منهنجي

موت کان پوءِ منهنجو تخت ڪير سنڀاليندو؟ مصر ملڪ جي حڪومت جو ڪير وارث ٿيندو.“ هيءَ ڳالهه ٻڌي، وزير عرض ڪيو ته: ”بادشاهه سلامت، منهنجو خيال آهي ته نجومين کي گهرايو وڃي، مون کي اميد آهي ته هو پنهنجي علم ۽ نجوم جي وسيلي اوهان جي ان غم جو ڪو نه ڪو علاج ضرور ڳولي ڪڍندا.“

بادشاهه کي وزير جي اها صلاح دل سان آئڙي ۽ نجومين کي پاڻ وٽ گهرايو ۽ کين حڪم ڪيو ته هو حساب ڪري ڪيس پنهنجي غم جي علاج جي ڪا ترڪيب ٻڌائين. نجومين ٽن ڏينهن جي مهلت گهري، هنن انهيءَ عرصي ۾ آسماني نکيٽر ۽ سيارن کي خوب جاچيو ۽ ان کان پوءِ چوٿين ڏينهن دربار ۾ اچي، بادشاهه کي عرض ڪيائون ته: ”بادشاهه سلامت، اسان کي نجوم جي حساب مان معلوم ٿو ٿئي ته جيڪڏهن توهان يمن جي بادشاهه شرف شاهه جي شهزاديءَ سان شادي ڪندؤ ته توهان کي ان مان ضرور پٽ جو اولاد ٿيندو.“

نجومين جي اها ڳالهه ٻڌي بادشاهه حڪم ڪيو ته: ”هڪدم يمن جي بادشاهه لاءِ سوکڙيون ۽ سوغاتون تيار ڪيون وڃن، انهن ۾ پنجاهه اٺ موتين سان ڀريل هجن، چار سؤ سهڻيون ٻانهيون هجن ۽ چار سؤ بهترين گهوڙا قيمتي سنجن سميت موجود هجن. اهي سموريون شيون تحفي طور يمن جي بادشاهه جي خدمت ۾ پيش ڪيون وڃن ۽ ان کان پوءِ اسان جي لاءِ سندس شهزاديءَ جو سڱ گهريو وڃي.“ ٻن-ٽن ڏينهن بعد، بادشاهه جي حڪم مطابق اهو سمورو سامان، جنهن جي خاصي لشڪر جو ڏيک پئي ڏنو، سو جڏهن يمن جي بادشاهه جي سرحد تي وڃي پهتو، تڏهن يمن جي بادشاهه جي ماڻهن کي شڪ پيو. هنن شڪ دور ڪرڻ لاءِ هاشم شاهه بادشاهه جي ماڻهن کان پڇيو ته: ”ڇا توهان

جنگ ڪرڻ جي نيت سان آيا آهيو؟" هنن جواب ڏنو ته: "نه، اسان جنگ ڪرڻ نه آيا آهيون، پر اسان اوهان جي بادشاهه کان سندس شهزاديءَ جو سڱ چڪائڻ آيا آهيون." اهو جواب ٻڌي، هنن کي دلجاءِ ٿي ۽ پوءِ هو هلندا اچي يمن جي بادشاهه جي درٻار ۾ پهتا. درٻار ۾ پهچي، وڏي ادب ۽ نياز سان، هاشم شاهه بادشاهه جي ماڻهن پنهنجو تعارف يمن جي بادشاهه سان ڪرايو، ۽ کيس پنهنجي بادشاهه جو خط ڏنو. خط پڙهڻ کان پوءِ، يمن جي بادشاهه وڏي خوشيءَ سان ورندي ڏني ۽ چيو ته: "هيءَ ته هڪ نيائي آهي، پر جيڪڏهن مون کي ست نيائيون هجن ها ته اهي ٻه، جيڪر اوهان جي بادشاهه جي مرضيءَ مطابق ڏيڻ ۾ مون کي بيحد خوشي ٿئي ها." ان کان پوءِ هن پنهنجي ڌيءَ کي گهرايو ۽ پنهنجي خاندان جي رسم مطابق سندس تلوار ۽ پڳڪي سان شادي ڪرائي ويئي.

هن طرح شادماني ٿيڻ کان پوءِ، مهمانن موڪلايو ۽ شهزاديءَ کي ساڻ ڪري، يمن مان روانا ٿيا. شهزاديءَ پنهنجي وندر لاءِ پيءُ جي وزير جي ڌيءَ، پاڻ سان ڪنئي، جنهن سان سندس ننڍپڻ کان ساهيڙپ هئي. مصر ۾ پهچڻ تي، هاشم شاهه بادشاهه ڏاڍي ڌام ڌوم سان شهزاديءَ سان شادي ڪئي ۽ سندس ساهيڙيءَ جي شادي پنهنجي وزير صالح سان ڪرائي. خدا جي مهربانيءَ سان هڪ سال بعد بادشاهه هاشم شاهه ۽ صالح وزير کي هنن زالن مان پٽ پيدا ٿيا. هاشم شاهه بادشاهه پنهنجي پٽ جو نالو سيف الملوڪ رکيو ۽ وزير پنهنجي پٽ جو نالو صياد رکيو. هنن ٻنهي نينگرن کي نپائڻ لاءِ هڪ دائي رکي وئي ۽ اهڙيءَ طرح هو ٻئي سڳن ڀائرن وانگر پلجڻ لڳا.

اچ نندا سياڻي وڏا، وقت گذرندو رهيو ۽ هي ٻالڪ به وڏا ٿيندا ويا. اهڙيءَ طرح چوڏهن سال گذري ويا. هڪڙي

ڏينهن بادشاهه پنهنجي ڇوڪرن کي پنهنجيءَ دربار ۾ گهرايو ۽ پنهنجي پٽ کي هڪ منڊي ۽ هڪ چوغو ڏنو، جي کيس ڪنهن وقت بادشاهه سليمان کان مليا هئا ۽ صالح وزير جي پٽ کي وري هڪ گهوڙو ۽ هڪ ڪڙتو عطا ڪيو. ان رات شهزادي سيف الملوڪ هڪ عجيب اسرار ڏٺو. هو ننڊ مان سجاڳ ٿيڻ شرط پيءُ وٽان مليل چوغي کي کولي حيرت سان ڏسڻ لڳو. اوچتو سندس نظر وڃي هڪ نهايت حسين ڇوڪريءَ تي پئي، جا کيس پرسان بيٺل ڏسڻ ۾ آئي. پر جڏهن هُن پنهي هٿن سان ان کي وٺڻ جي ڪوشش ڪئي ته هوءَ نظر کان گم ٿي ويئي، وري جڏهن هن پنهنجا هٿ هيٺ ڪيا ته ڇوڪري سامهون بيٺل نظر آيس. آخرڪار هن چوغو ويڙهي رکي ڇڏيو ۽ پاڻ سمهي پيو، پر کيس سڄي رات ننڊ نه آئي ڇو ته هو ان سهڻيءَ ڇوڪريءَ جي حسن تي موهجي پيو هو.

ٻئي ڏينهن صبح جو جڏهن بادشاهه ڏٺو ته سندس پٽ روزاني دستور مطابق شڪار تي نه ويو آهي، تڏهن کيس پاڻ وٽ گهرايائين. بادشاهه ڪانئس ان جو سبب پڇيو، پر شهزادي ڪنهن به سوال جو جواب ڪونه پئي ڏنو. هن کي ڪا ڳالهه سمجهه ۾ نه پئي آئي، سندس ذهن ۽ دماغ ۾ انهيءَ حسين ڇوڪريءَ جو تصور هو، جنهن کي هن رات جو ڏٺو هو. پيءُ جي سوالن تي فقط ڪنڌ ڌوڻي رهيو هو ۽ زارزار روئي رهيو هو. بادشاهه پٽ جو هيءُ حال ڏسي ڏاڍو غمگين ٿيو. هڪدم هن جي علاج لاءِ حڪيم ۽ طبيب گهرايائين، جيڪي پڻ ڪافي ڪوشش جي باوجود شهزادي جي بيماريءَ کي سمجهي ڪين سگهيا. آخرڪار، هاشم شاهه جي وزير عرض ڪيو ته: "جيئندا قبلا، منهنجي پٽ کي اجازت ڏيو، شايد هو سيف الملوڪ جي بيماريءَ کي سمجهي ڪانئس پڇي ۽ پروڙي سگهي. آخر وزير زادي کي اجازت ڏني ويئي ته هو اڪيلائي ۾ شهزادي سان وڃي ڳالهائي ۽ جيڪڏهن ضرورت سمجهي ته

ڪيس اها ڏمڪي به ڏني ته جيڪڏهن تون مون کي پنهنجي بيماريءَ جو سبب نه ٻڌائيندين ته مان پاڻ کي ماري ڇڏيندس.“ بادشاهه، وزير جو اهو مشورو مڃيو ۽ وزيرزادي کي شهزادي وٽ سندس دلي راز پروڙڻ جي اجازت ڏني.

صياد کي ڏسندي ئي، شهزادي کي معصوميت ۽ ننڍپڻ وارو زمانو ياد اچي ويو، جنهن ۾ هنن سڳن ڀائرن وانگر ڪيڏيو ۽ ڊوڙيو هو. ان تصور سندس دل کي نرم ڪري وڌو ۽ شهزادي پنهنجي زبان کولي. شهزادي رات جو ڏٺل سمورو واقعو ۽ حسين ڇوڪريءَ تي عاشق ٿي پوڻ وارو سمورو قصو، هن کي دل کولي ٻڌايو. صياد هي حال معلوم ڪري سڄي ڳالهه، بادشاهه کي ڪري ٻڌائي. بادشاهه هي قصو ٻڌي عجب مان چوڻ لڳو ته: ”ننڍپڻ واري زماني ۾ هڪ ڏينهن مان تخت تي ويٺو هوس ته اوچتو هڪ روشنيءَ جو چمڪاٽ ٿيو ۽ گجگوڙ ٿي، ان کان پوءِ مون پنهنجي پيرن جي پرسان ست پريون لهنديون ڏٺيون. لهڻ کان پوءِ هنن مون کي هڪ منڊي ۽ هڪ چوغو ڏنو، جيڪي ٻئي چيزون مون سيف الملوڪ جي حوالي ڪيون. هنن مون کي ٻڌايو ته اهي ٻئي چيزون حضرت سليمان جون آهن. پوءِ جڏهن مون چوغي کي کوليو، تڏهن منهنجي اڳيان هڪ نهايت جميل ڇوڪري اچي بيٺي. ان ڇوڪريءَ کي جهلڻ لاءِ مون پنهنجون ٻانهون وڌايون ته هوءَ نظر کان غائب ٿي وئي. ان تي مون پرين کان پڇيو ته هيءَ ڪير هئي. پرين جواب ڏنو ته: ’هوءَ اسان جي بادشاهه شهوال جي ڌيءَ، بديع الجمال آهي ۽ اسان جو بادشاهه گلستان ارم شهر ۾ رهي ٿو‘. ان کان پوءِ مون گلستان ارم شهر ڳولڻ لاءِ هر طرف ماڻهو موڪليا، پر ڪنهن کي به ڪو پتو ڪونه پيو. هن جي محبت مون کي چوڏهن سال پريشان ڪندي رهي ۽ هاڻي وري ان منهنجي پٽ کي ساڳيو اثر ڏيکاريو آهي. هينئر اچ انهيءَ ڇوڪريءَ جي تلاش

۾ چئني طرفين پنهنجا ماڻهو روانا ڪريان ٿو." بادشاهه اها حقيقت بيان ڪري، وڏي غم ۽ پريشانيءَ ۾ اچي ويو.

بن-چئن ڏينهن بعد بادشاهه پنهنجا امير امراءَ ۽ ٻيا ڪيئي ماڻهو آسپاس جي ملڪن ڏانهن روانا ڪيا: ڪي ايران ويا، ڪي هندستان اسهيا، ڪن عربستان ۽ افغانستان ڏانهن منهن ڪيو، ۽ ترڪستان روانا ٿيا، ليڪن ڪٿي به گلستان ارن شهر جو ڪو پتو ڪونه پيو. اميرن جي رواني ٿيڻ وقت شهزادي ڪجهه پاڻ سنڀالي ورتو، مگر جڏهن اهي ناڪامياب موٽيا، تڏهن هن تي وري ساڳي حالت طاري ٿي وئي. بادشاهه محسوس ڪيو ته جيڪڏهن شهزادي کي موت کان بچائڻو آهي ته ان لاءِ فقط هڪ ئي رستو آهي، اهو هيءُ ته شهزادي کي اجازت ڏجي ته هو پاڻ به ان پريءَ جي تلاش ۾ نڪري. ان لاءِ بادشاهه وڏيون تياريون ڪرايون ۽ سامونڊي ٻيڙا ٺهرايا، جن ۾ پنجن سالن جي ضرورتن جو کاڌو ۽ پيون شيون رکايون ويون. شهزادي ۽ صياد لاءِ هڪ جدا ٻيڙو تيار ڪرايو ويو ۽ ٻين ٻيڙن ۾ سٺ اميرن جي رهائش جو بندوبست ڪيو ويو، جن کي شهزادي سان گڏ وڃڻ جو حڪم ڏنو ويو.

چاليهن ڏينهن جي سامونڊي سفر کان پوءِ هڪ ڏينهن شهزادي پنهنجي اميرن سان گڏ چين ملڪ جي ڪناري سان اچي لنگر هنيو. جڏهن چين جي بادشاهه ناذفر کي هيءُ خبر پهتي، تڏهن هن پنهنجو نمائندو موڪليو ته هنن جي اچڻ جو سبب معلوم ڪري، کيس اچي ٻڌائي.

شهزادي سيف الملوڪ ٻڌايو ته آءٌ گلستان ارن شهر جي تلاش ۾ نڪتو آهيان. جڏهن شهزادي جو مقصد چين جي بادشاهه کي ٻڌايو ويو، تڏهن شهزادي سيف الملوڪ جو وڏو آدرڀاءُ ڪيو ۽ سندس مقصد جي تلاش ۾ مدد ڪرڻ جو پاڻان وعدو ڪيو. پوءِ گلستان ارن شهر متعلق معلومات حاصل ڪرڻ لاءِ سڀ ذريعا استعمال ڪيا ويا. هر طرف ماڻهو

ڊوڙايا ويا ۽ ملڪ جي سڀني وڏيءَ عمر وارن ماڻهن کان پڇاڳاڇا ڪئي ويئي. آخرڪار هي محنتون رائگان نه ويون: چين ملڪ ۾ هڪ تمام وڏي عمر وارو ماڻهو مليو جنهن ٻڌايو ته ننڍپڻ ۾ کيس ٻڌايو ويو هو ته گلستان ارم جي ولايت، اسان جي ملڪ کان هڪ مهيني جي سفر جي دوريءَ تي آهي.

هي خبر ٻڌي، شهزادي سيف الملوڪ، چين جي بادشاهه جو شڪريو بجاءِ آندو ٻڌايل طرف وڃڻ لاءِ پنهنجي جهازن جا سڙهه سنوان ڪيا. جڏهن هي سفر ختم ٿيڻ وارو هو ته ان وقت هڪ اهڙو سخت طوفان لڳو جو شهزادي جا سمورا ٻيڙا ڀڄي ٽڪرا ٽڪرا ٿي پيا ۽ سندس ساٿي ٻڏي مري ويا، ۽ شهزادو پاڻ وڏي تڪليف ڪانپوءِ فقط ٻن چئن ساٿين سان هڪ ٻيڙيءَ ۾ سوار ٿي ڪناري تي پهچڻ ۾ ڪامياب ٿيو.

ٽن ڏينهن ۽ راتين جي رولاڪي ۾ هنن کي ڪو ماڻهو ڇيٽو نظر نه آيو. آخر چوٿين ڏينهن هنن کي پري کان هڪ ڪوٽ نظر آيو، جنهن طرف هلڻ لڳا. پر پوءِ جلد ئي هنن جي اميد ۽ خوشي، مايوسي ۽ غم ۾ تبديل ٿي ويئي. هنن ڏٺو ته ان ڪوٽ جا رهاڪو آدم خور ۽ راڪاس آهن. چند منٽن ۾، هنن کي پڪڙيو ويو ۽ آدمخورن جي بادشاهه جي اڳيان آندو ويو.

چوندا آهن ته "مارڻ واري کان جيارڻ وارو ويجهو آهي." قدرت الله جي اهڙي ٿي جو اُتي جي بادشاهه جيئن ئي هنن انسانن کي کائڻ جي ڪوشش ڪئي، تيئن سندس ڌيءَ، اربال کيس انهيءَ ارادي کان روڪڻ جو سبب بڻي. دراصل هو سيف الملوڪ کي ڏسندي ئي پنهنجي دل وڃائي ويٺي هئي ۽ دل جي محبت کيس شهزادي جي حفاظت تي مجبور ڪيو. اربال، شهزادي ۽ سندس ساٿين جي سلامتيءَ لاءِ پيءُ

کي وينتي ڪئي، جنهن پهريائين تہ انڪار ڪيو، پر پوءِ آخر ڌيءُ جي منٿن کي مڃٽو پيس.

بادشاهہ، پنهنجي ڌيءُ جي دل جي ڪيفيت معلوم ڪري ورتي هئي، تنهنڪري حڪم ڪيائين تہ: ”شهزادي کي آزاد ڪيو وڃي، ڇو تہ کيس شهزاديءَ ارباب سان شادي ڪرائي ويندي.“

هي خبر ٻڌي، شهزادو ڏڪرن ۾ پئجي ويو ڇاڪاڻ تہ ارباب جيتوڻيڪ توڙي جو جوانيءَ جي ڦوهہ ۾ هئي، ليڪن حد درجي جي بدشڪل هئي، سندس منهن مسجد جي گنبذ جيڏو وڏو هو، سندس آواز ڪتي جي ڀؤنڪڻ جهڙو هو، ساري جسم تي وڏا وار هئس، ڪن ڳُٺن جي ڪونڊين جيڏا هئس، هيٺيون چَپُ اٺَ جي چَپَ وانگر لڙڪيل هوس ۽ سندس ڪل اڱرن جهڙي ڪاري هئي. ارباب پهرئين رات شهزادي کي پاڻ وٽ گهرايو، ليڪن شهزادي جي هن جي ويجهو وڃڻ تي دل نہ ٿي. سيف الملوڪ جي انڪار ارباب کي ڏاڍو ڪاوڙايو، جنهن آخر کيس توڙي سندس سائين کي زنجيرن ۾ جڪڙايو. مطلب تہ هاڻ سيف الملوڪ ۽ سندس سائي، قيدخاني ۾ بادشاهہ جو انتظار ڪندا رهيا تہ ڪڏهن ٿو کين ڪاٺي کپائي، ناس ڪري.

شهزادي پنهنجي سائين کي ايندڙ مصيبت کان آگاهہ ڪيو، جن موت کان بچڻ لاءِ ترڪيبون سوچڻ شروع ڪيون. هڪڙي ڏينهن وَجهہ وٺي، زنجير توڙي، ڀڄي هٿ ڪري، سمنڊ ۾ لنگهي پيا. ڪجهہ وقت ڪانپوءِ هي سڀئي هڪ ننڍڙي ٻيٽ تي اچي لٿا، جيڪو ميوي جي وڻن سان ڀريو پيو هو. انهن ميون جي خوشبوءِ عجيب هئي. مسافرن کي بُک بہ ڏاڍي هئي، تنهنڪري ميوو جام کاڌائون. پر قدرت خدا جي جو هڪ مصيبت مان نڪتا، تہ وري ٻيءَ ۾ وڃي ڦاٿا،

اهو سيوو زهر وارو هو جنهنڪري ان رات سيف الملوڪ کان سواءِ ٻيا سڀ اتي جو اتي ڦٿڪي مري ويا.

سيف الملوڪ، جنهن ٻين کان نسبتاً ٿورو کاڌو هو، سو مرڻ کان بچي ويو، ليڪن سخت بيمار ٿي پيو. آهستي آهستي ان بيماريءَ مان چڙهيو. ٿورن ڏينهن کانپوءِ جان ۾ طاقت واپس آيس ۽ پنهنجي مٿل سنگتين کي دفن ڪيائين. ان کان پوءِ، سيف الملوڪ ٻيٽ کي جاچڻ لڳو. اوچتو هن پنهنجي ٻڌيان ڪنهن پکيءَ جي ٻچن جو آواز ٻڌو ۽ جيسين پاڻ ٻچي وڃي ڪتي پنهنجو پاڻ لڪائي، هڪ گرڙ پکي هن کي چنبن ۾ آڏائي کڻي ويو ۽ وڃي پنهنجي ٻچن جي کاڌي لاءِ کيس پنهنجي آکيري ۾ ڇڏ يائين.

هيڏانهن سيف الملوڪ پنهنجي بچڻ جي اميد بلڪل لاهي ويٺو ۽ پاڻ کي الله جي حوالي ڪري ڇڏيائين. عين ان وقت سيف الملوڪ هيٺ ڏٺو ته هڪڙو وڏو نانگ ان وڻ تي چڙهي رهيو آهي، جنهن تي اهو آکيرو هو. شڪار جي خوشيءَ ۾، گرڙ پکي واسينگ نانگ جي چرپر کان بلڪل غير واقف ويٺو رهيو ۽ پنهنجي ظالم چهنب سان سيف الملوڪ کي ڦاڙڻ وارو ئي هو ته پاڻ واسينگ نانگ جي وَر چڙهي ويو. گرڙ پکي گهڻو ئي دانهون ڪيون ۽ پاڻ ڇتوڙيو پر واسينگ نانگ کان جند نه ڇڏائي سگهيو. نانگ وڏو طاقتور پئي ڏٺو، تنهن پنهنجي ڏکي جسم سان گرڙ پکيءَ کي جهٽ ڏيئي کڻي قابو ڪيو. سيف الملوڪ بيوس بت بڻيو ويٺو رهيو ۽ گرڙ پکيءَ جي هڏن جي ڀڃڻ جو آواز ٻڌي رهيو هو. ان کانپوءِ واسينگ نانگ، گرڙ پکي کي کائي ختم ڪري هيٺ لهي ويو.

نانگ جي لهڻ کان پوءِ به ڪافي دير تائين شهزادي تي خوف طاري هو. ليڪن جان سڀ ڪنهن کي پياري آهي.

ڪجهه وقت کان پوءِ جڏهن شهزادي جي نظر کان نانگ غائب ٿي ويو، تڏهن هيءَ هيٺ لٿو ۽ هڪ طرف منهن ڪري وڃي پيڳو. آخرڪار ڀڄندي ڀڄندي شهزادو ٿڪجي پيو ۽ پنهنجي سامهون هڪ وڏو محلات ڏٺائين. ان محلات جي ڪليل دروازي وٽ، شهزادي هڪ سنل شينهن ڏٺو. سيف‌الملوڪ پنهنجي تيز تلوار، سنل شينهن جي پيٽ ۾ لنگهائي وڌي. ان کان پوءِ، اُن مئل شينهن کي اورانگهي، محلات ۾ اندر داخل ٿيو. اندر اچي، شهزادو ٿي سينگاريل ڪمري ۾ پهتو، جن ۾ عجيب و غريب زيورات ۽ پيو سامان پيو هو. شهزادي چوٿين ڪمري ۾ هڪ نهايت قيمتي تخت ڏٺو، جيڪو هيرن ۽ موتين سان پريل هو ۽ ان ۾ هڪ حسين نوجوان عورت ننڊ ۾ سمهي پيئي هئي. جڏهن شهزادو ويجهو ويو، تڏهن ڏٺائين ته اها نوجوان عورت ساڳي اها حسين جميل ڇوڪري هئي، جنهن کي چوغي کولڻ وقت ڏسي، مٿس موهت ٿي پيو هو. پنهنجي محبوب کي ڏسي، شهزادو ڏاڍو خوش ٿيو ۽ جرئت ڪري، پرسان وڃي انهيءَ ننڊ پيل سهڻيءَ صورت کي هڪ چمي ڏنائين. ان تي اها نوجوان حسين ڇوڪري جاڳي پئي ۽ ٿورو مشڪي چوڻ لڳي ته: ”اي نوجوان، تون ڪير آهين؟ توکي ايتري جرئت ڪيئن ٿي، جو ديون جي ملڪ ۾ لنگهي آيو آهين؟“

شهزادي هڪدم پنهنجو ڪنڌ ڌوڻيو ۽ نهايت پيار ۽ پاٻوهه مان ورندي ڏنائين ته: منهنجو داستان بيان ڪرڻ کان گهڻو ڏکيو آهي، پر في‌الحال ته تون مون کي ٻڌاءِ ته تون ڪير آهين؟ ۽ هيتري سج چڙهي اچڻ کان پوءِ به تون هن وقت تائين ڇو ستي پئي آهين؟“

خوبصورت ڇوڪريءَ جواب ۾ چيو ته: ”منهنجو نالو ملڪان آهي ۽ مان هڪ بادشاهه جي ڌيءَ آهيان. هڪڙي ڏينهن مان پنهنجي سهيلين سان گڏجي، پنهنجي پيءُ جي باغ ۾

گهمڻ ويس ۽ آئي تلاءَ ۾ گهڙي وِهنس. ان وقت اوچتو اهڙي تيز هوا لڳي، جنهن مون کي ان تلاءَ جي ڪناري تان کڻي هن پٽ تي آڻي ڇڏيو. مون جڏهن زمين تي پير رکيو ۽ اک پٽي نهاريو ته پاڻ کي هن محلات جي سامهون بيٺل ڏٺم. هن محلات ۾ هن پٽ جو ديو بادشاهه رهي ٿو. پوءِ گهڙي پلڪ گذرندي منهنجي اڳيان اهو ديو آيو، جنهن سان گڏ ٻيا به ڪيترائي ديو هئا. هي ديو هڪدم مون کي چوڻ لڳو ته: ”مان توکي هتي انهيءَ لاءِ کڻي آيو آهيان، جو آءٌ توتي عاشق آهيان ۽ هاڻي مون سان ناراض ٿيڻ يا مخالفت ڪرڻ بيسود آهي، ڇوته تنهنجو هتي ڪو واهرو ڪونهي، تنهنجو ملڪ هتان ايترو دور آهي جو اتان جو ماڻهو ته ڇا، پر ڪو جانور ۽ پکي به هتي نٿو پهچي سگهي. ان کان پوءِ مون کي وٺي اچي هن تخت تي وِهاريائين، جتي ويهڻ سان هڪدم ننڊ وٺيو ٿي وڃي. هاڻي هر صبح جو هو هتي اچي مون کي اٿاريندو آهي ۽ ڳالهائيندو آهي ۽ مون سان ڳالهائيندو آهي، ان کان پوءِ هو ٻين ديون سان گڏجي ٻاهر هليو ويندو آهي ۽ مون کي ننڊ وٺي ويندي آهي. وري ٻئي ڏينهن صبح جو هو موٽندو آهي ۽ اچي مون کي اٿاريندو آهي، مان تيستائين ننڊ پئي هوندي آهيان. اهڙيءَ طرح سان مون هتي مهيني کان به زياده وقت گذاريو آهي. منهنجو اهو احوال آهي جو توکي ٻڌايم، هاڻي تون مون کي ٻڌاءِ ته ڪير آهين؟ ڪٿان آيو آهين؟ بيان ڪرڻ لاءِ وقت گهٽو آهي، ڳالهه ڪيڏي به ڏکي هجي، تون ٻڌائي سگهين ٿو ۽ مان ٻڌي سگهان ٿي. ديو سڀاڻي صبح کان اڳ هتي ڪين ايندو.“

شهزادي سيف الملوڪ، بديع الجمال کي ڳوڙهن، رستي ۾ تڪليفن ۽ دشوارين سان منهن ڏيڻ جو بيان ۽ پيءُ کان الڳ ٿيڻ واري وقت کان وٺي ان وقت تائين، جيڪي ڪجهه،

ساڻس وهيو واپريو هو، سو داستان بيان ڪري ٻڌايو. شهزادي ملڪان اهو احوال ٻڌي ڏاڍو خوش ٿي ته شهزادو سيف الملوڪ سنڌس ڀيڻ بديع الجمال تي عاشق آهي ۽ ان جي ئي ڳولا ۾ نڪتو آهي. پوءِ کيس چوڻ لڳي ته ”هو ءَ ته منهنجي ڀيڻ آهي ۽ جيڪڏهن تون مون کي هن نفرت جهڙي ديو کان آزاد ڪندين ته منهنجا والدين بديع الجمال جو سڱ توکي وڏي خوشيءَ سان ڏيندا.“

شهزادو ۽ شهزادي ملڪان اها ساري رات پاڻ ۾ ڳالهيون ڪندا رهيا ۽ شهزاديءَ جي آزاديءَ لاءِ راهون سوچيندا رهيا. آخر شهزادي سيف الملوڪ کي هڪ ترڪيب سمجهي آئي. هن چيو ته ”تون اٽڪل ڪري ديو بادشاهه کان اهو ڳجهه ڪنهن طرح معلوم ڪر ته هو پنهنجو ساهه ڪٿي رکي ٿو؟ چوڻ ته ديو انسان وانگر پنهنجو ساهه پنهنجي جسم ۾ ڪونه رکندا آهن. تون جيڪڏهن مون کي ان جڳهه متعلق صحيح معلومات هٿ ڪري ڏيندينءَ ته مان هن جو آسانيءَ سان خاتمو آڻي سگهان ٿو.“

شهزاديءَ اها صلاح قبول ڪئي ۽ پوءِ آسمان ڏانهن نهاريندي شهزاديءَ چيو ته ”منهنجا پياءَ! اوڀر طرف پيلاڻ شروع ٿي رهي آهي ۽ ٿوري وقت کان پوءِ ديو اچي ويندو، تنهنڪري هيئنر تون هليو وڃ ۽ وري شام جو اچجانءِ.“

شهزادي موڪلايو ۽ شهزاديءَ کي ننڊ وٺي وئي.

شهزادو شام جو موٽي آيو ۽ ساڳئي نموني شهزاديءَ کي سونهري تخت تي سمهيل ڏٺائين. هن، شهزاديءَ جي ڳل تي چمي ڏني ۽ شهزادي جاڳي پيئي. سيف الملوڪ کي واپس ڏسي، شهزادي خوشيءَ ۾ ڪانئر پئي ماپي ۽ چوڻ لڳي ته: ”مون اها جڳهه معلوم ڪري ورتي آهي، جتي ديو پنهنجو ساهه لڪايو آهي. پهريائين ته منهنجي ٻچڻ تي ديو ڪاوڙ ۾ ڳاڙهو ٿي ويو، پر پوءِ جڏهن مون نرمي اختيار ڪئي ۽

ڪيس نـارڻ جـي ڪوشش ڪيم ۽ چاپلوسي ڪرڻ لڳيس، تڏهن هو راضي ٿيو ۽ ٻڌايائين ته سنڌس ساهه هڪ پيتيءَ ۾ بند آهـي، جـا هڪ وڻ جـي پـاڙ ۾ پوريل آهي ۽ وڻ درياءَ جي ڪاپي ڪناري تي آهي. پر افسوس اهو آهي ته هن ائين به چيو ته جنهن وٽ حضرت سليمان جي منڊي هوندي، ان کان سواءِ ٻئي ڪنهن بہ ساهه واري کي اها پيتي نہ ملي سگهندي. هاڻي مون کي ته مايوسي آهي تہ تون اها پيتي ڪيئن کولي سگهندين؟"

اهو ٻڌي شهزادي چيو ته: "مون وٽ حضرت سليمان جي منڊي موجود آهي، تون ڪوبہ خيال نہ ڪر." ان کان پوءِ شهزاديءَ کي منڊيءَ جي هٿ اچڻ جو سمورو احوال بيان ڪري ٻڌايائين. آن کان پوءِ شهزادو تيزيءَ سان محلات کان ٻاهر نڪري ويو ۽ سڌو وڃي آن وڻ هيٺان اها پيتي ڪڍيائين، جنهن ۾ هڪ پيرو ويٺو هو ۽ ڪجهه قيمتي پٿر پيا هئا. پيري کي ڏسي، شهزادو سمجهي ويو ته ان ۾ ئي ديوَ جي جان هوندي. سو ڪَپُ ڪڍي، ان کي اتي جو اتي پورو ڪيائين. ان کان پوءِ قيمتي پٿر پاڻ سان کڻي، ڊوڙي اچي محلات ۾ شهزاديءَ کي سربستو احوال ڪيائين ۽ هڪدم شهزاديءَ کي پاڻ ساں وٺي، درياءَ ۾ ديوَ جي بيٺل ٻيڙيءَ ۾ سوار ٿي، روانو ٿيو.

رستي ۾ بي انداز ڏکن ڏاکڙن ڏسڻ کان پوءِ، شهزادو سيف الملوڪ، شهزاديءَ سميت پنهنجي ٻيڙي کـي گلستان ارن جي ڪناري تي اچي پهچايو. شهزاديءَ کي ٻيڙيءَ ۾ ڇڏي، پاڻ هيٺ لهي آيو ۽ واٽ سواٽ لهڻ لڳو. اوچتو سندس نظر وڃي هڪ ماڻهوءَ تـي پيئي، ان کان اتـي هجڻ جو سبب پڇيائين. هن جواب ڏنس ته چهه مهينا ٿيندا جو هتان جي بادشاهه جي ڌيءُ ملڪان، کي هڪ واچوڙو کڻي ويو هو ۽ هو ٻين ڪيترن ماڻهن وانگر ان جي تلاش ۾ آهي.

شهزادو اها حقيقت ٻڌي، خاموش رهيو ۽ جلدئي ملڪان وٽ موٽي آيو ۽ اچي کيس سمورو قصو ٻڌايائين. شهزادي ۽ خوشيءَ وچان رڙ ڪري چيو ته: ”پروردگار جا لک احسان آهن! هيءُ ملڪ منهنجو ملڪ ٿو ڏسجي. هاڻي جلدي ڪر ته هلي ڪنهن پرواري ڳوٺ سان بابي متعلق ڪا خبرچار معلوم ڪريون.“

ائين چئي، شهزادي ملڪان، پيڙيءَ سان هيٺ لٿي ۽ شهزادي سيف‌الملوڪ سان گڏجي پنڌ پيئي. ٿوري پنڌ ڪرڻ کان پوءِ، هڪ شهر ۾ اچي پهتا، جتي سنڌس پيءُ جي پاران هڪ نواب مقرر ڪيل هو. هنن، شهر ۾ داخل ٿي، نواب سان ملڻ جي خواهش ظاهر ڪئي. ليڪن سندن ڪپڙا اهڙا ته ڦاٽل هئا ۽ سندن ظاهري حالت ايتري ته ڪريل هئي، جو هنن کي نواب سان ملاقات ڪرائڻ لاءِ ڪوبه ماڻهو تيار نه ٿي ٿيو. دنيا به عجيب شيءِ آهي. ماڻهو فقط ڪنهن جي ظاهري جوڙجڪ ۽ هار سينگار ڏسن ٿا ۽ ان جي لڪل خصوصيتن معلوم ڪرڻ جي تڪليف ڪوبه نٿو ڪري. ماڻهن جي هن هلت تي شهزادي سيف‌الملوڪ کي ڏاڍي ڪاوڙ لڳي، پر ڪري به ڇا ٿي سگهيو؟ پوءِ شهزادي ملڪان، هڪ ڪاغذ تي هي الفاظ لکي، نواب ڏانهن موڪليا:

”اڌنڊڙ پکيءَ وانگر، آءٌ هڪ عجيب ملڪ کان پنهنجي ملڪ ۾ واپس آئي آهيان، ليڪن دل غمگين آهي.“

شهر جي نواب هيءَ چٺي ڪولي پڙهڻ جي ڪوشش ڪئي، مگر مفهوم سمجهي ڪين سگهيو. تنهن هوندي به نوڪرن کي شهزادي کي اندر آڻڻ جو حڪم ڏنائين. شهزادو سيف‌الملوڪ اندر آيو ۽ نواب کانئس حال احوال پڇيو. شهزادي جواب ۾ عرض ڪيو ته هو پاڻ هڪ بادشاهه جو پٽ آهي، ليڪن سفر جي تڪليفن ۽ غير رواجي حادثن کيس فقير بڻائي ڇڏيو

آهي". نواب، هن جي سونهن ۽ منهن مهانڊي مان اندازو لڳايو تہ هن جي بيان ۾ واقعي صداقت آهي. نواب جي زور ڀرڻ تي، شهزادي سيف‌الملوڪ پنهنجي سفر جو سمورو قصو ٻڌايو ۽ آخر ۾ چيو تہ مون توهان جي بادشاهہ جي وڇايل ڏيءَ ٻاڻ سان آندي آهي.

هيءَ خبر ٻڌي، نواب خوشيءَ ۾ مدهوش ٿي ويو، ڇو تہ هو بادشاهہ جو عزيز پڻ هو. پوءِ تہ نواب حڪم ڪيو تہ شهزاديءَ ملڪان کي هڪدم پالڪيءَ ۾ ويهاري، عزت ۽ احترام سان محلات ۾ آندو وڃي. ان کان پوءِ انهي خوشيءَ جي موقعي ملهائڻ جا پروگرام رٿجي ويا ۽ ڪيترا ڏينهن شهزاديءَ جي واپسيءَ تي خوشين جا شادمانا ٿيندا رهيا.

آخر هڪ ڏينهن نواب، شهزادي سيف‌الملوڪ جي دعوت ۾ شڪار جو پروگرام رکيو. ان سلسلي ۾ شهزادو سڄو ڏينهن جهنگ ۾، شڪار ۾ مصروف رهيو. واپسيءَ وقت سيف‌الملوڪ هڪ ماڻهوءَ کي ڪاٺيون ميڙيندي ڏٺو، جنهن جي شڪل سندس پراڻي دوست صياد سان ڪافي ٺهڪي پئي آئي. اهو ماڻهو ايترو ڪمزور ۽ پريشان پئي ڏٺو، جو شهزادي کي يقين ئي نہ پئي ٿيو تہ ڪو هيءُ صياد هوندو. تنهنڪري نوڪرن کي ان ماڻهوءَ کي آڻڻ لاءِ حڪم ڏنائين. نوڪرن وري ائين سمجهيو تہ شايد شڪار ڪرڻ وقت ان ماڻهوءَ شهزادي کي شڪايت جو موقعو ڏنو آهي ۽ سزا ڏيڻ لاءِ کيس پاڻ وٽ گهرائي ٿو، تنهنڪري ان سان شوخيءَ سان پيش آيا ۽ سائس سختيءَ سان گڏ مار ڪٽ بہ ڪيائونس.

ان ماڻهوءَ کي جڏهن شهزادي آڏو آندو ويو، تڏهن ان کان پڇيو ويو تہ: "تون ڪير آهين؟" صياد سخت پريشانيءَ جي حالت ۾، شهزادي جي پيرن تي ڪري پيو ۽ چوڻ لڳو تہ: "سائين منهنجا! منهنجو نالو صياد آهي. سچ کي بہ پاڇا آهن، ڪنهن وقت تہ مان بہ مصر جي بادشاهہ جي

وزير جو پٽ ۽ بادشاهہ جي پٽ جو دوست هوس، پر اڄ زماني مون کي هن حال تي آڻي پهچايو آهي." هي احوال ٻڌي، شهزادي کي يقين ٿيو تہ سندس پراڻو ساٿي آهي ۽ خوشيءَ وچان هن کي ڀاڪر پائي مليو ۽ کيس پنهنجي قصي ٻڌائڻ لاءِ چيائينس.

ٻئي وڇڙيل دوست پاڻ ۾ مليا ۽ پراڻيون يادگيريون سندن دلين تي تري آيون. شهزادي جي زور ڀرڻ تي، صياد پنهنجو قصو هن طرح شروع ڪيو: "طوفان ۾ اسان جو جهاز ٻڏي پيو. ان کان پوءِ هرڪو پنهنجي جان بچائڻ ۾ لڳي ويو. مون کي بہ هڪ ڪاٺ جو تختو هٿ اچي ويو، جنهن جي آڌار تي ڇولين ۽ موجن سان مقابلو ڪندو رهيس. گهڻي ڪشمڪش کان پوءِ ان تختي وچي مون کي ڪناري تي چاڙهيو. اتان مون کي آدمخورن پڪڙيو ۽ کائڻ چاهيو، ليڪن بعد ۾ هنن اهو فيصلو ڪيو تہ مون کي کارائي ٿلهو متارو ڪري پنهنجي بادشاهہ کي سوکڙيءَ طور ڏين. ان کان پوءِ مون کي کيترا ڏينهن خوب کارايو ويو ۽ جڏهن آدمخورن ڏٺو تہ هاڻي بادشاهہ کي پيش ڪرڻ جهڙو ٿيو آهي، تڏهن پنهنجي بادشاهہ ڏانهن وٺي هليا. خوشنصيبيءَ جي ڳالهہ اهڙي ٿي جو هي آدمخور مون کي درياءَ جي ڪناري سان وٺي هلڻ لڳا. مون موقعي کي غنيمت ڄاڻندي، درياءَ ۾ ٽپو ڏنو. آدمخور ترڻ ڪونہ ڄاڻندا هئا. سو پنهنجو پاڻ تي افسوس ڪندا ڏسندا رهيا ۽ مان تري وڃي درياءَ جي ٻئي ڪناري تي پهتس. ان کان پوءِ مان سر بچائڻ لاءِ پنڌ پيس تہ اچي هن ملڪ ۾ نڪتس. ٻيو ڪو ذريعو نہ ڏسي، پنهنجي پيٽ پالڻ لاءِ ڪاٺين جي مزوري کي پنهنجو پيشو بڻايم. هينئر ڪاٺيون ڪري شهر ۾ وڪڻندو آهيان ۽ انهن پئسن مان پنهنجو روزگار ڪندو آهيان."

ان کان پوءِ، شهزادي پنهنجي تڪليفن ۽ سفر جي سُورن جو بيان ڪيو ۽ هڪ دفعو وري هڪٻئي کي ڀاڪر پاتائون ۽ الله جا شڪرانا بجاءِ آندائون، جنهن معجزي سان ٻنهي دوستن کي بچايو ۽ صحيح سلامت پاڻ ۾ ملايو.

ان وچ ۾، شهزادي ملڪان جي ماءُ پنهنجي نوڪرياڻين سان ان شهر ۾ اچي نڪتي. دراصل ملڪان جي واپسيءَ واري خبر هر هنڌ پهچي چڪي هئي ۽ شهزاديءَ جي ماءُ کي جدائيءَ ۾ هڪ ڏينهن به وڌيڪ گهارڻ مشڪل نظر آيو ۽ هڪدم خبر ٻڌڻ سان پنهنجي ڌيءَ کي ملڻ لاءِ اچي سهڙي. ڌيءُ کان شهزادي سيف الملوڪ جي بهادريءَ ۽ جرئت جون ڳالهيون معلوم ڪري، ملڪان جي ماءُ پنهنجي سموري اٽالي سان شهزادي سيف الملوڪ کي ڏسڻ جي لاءِ آئي. شهزادي جنهن وقت پنهنجي دوست صياد کي پنهنجو سفرنامو ٻڌائي ختم ڪيو ته ان وقت شهزادي ملڪان جي ماءُ پنهنجي ساهڙين سان سندس رهائش گاهه تي اچي نڪتي. شهزادي سيف الملوڪ جي سونهن سوڀيا ڏسي، شهزادي ملڪان جي ڀيڻ شهزادي بديع الجمال مٿس موهت ٿي پيئي. هيءَ اها ساڳي پري هئي، جنهن شهزادي سيف الملوڪ جي دل پهرئين ئي ديدار ۾ کسي ورتي هئي ۽ جنهن لاءِ هن ايڏا ڏک ڏاکڙا ۽ مصيبتون ڀوڳيون هيون.

پنهنجيءَ دل جي اهڙي بيوس حالت هوندي به شهزادي بديع الجمال آتي ڪجهه به ڪين ڪڇيو، ليڪن رات جو ”سڪ سمهڻ نه ڏئي، تنهنجي آهي تات“ واريءَ چوڻي مطابق شهزاديءَ کي آرام ڪين آيو؛ آخر سيڻي کي ستل ڏسي، خاموشيءَ سان شهزادي سيف الملوڪ جي ڪمري ۾ داخل ٿي. آتي ڪمري ۾ ستل شهزادي جي ڳل تي منهن رکي چُمي ڏنائين، جنهن تي شهزادو جاڳي پيو. سيف الملوڪ، بديع الجمال کي ڏسندي ئي خوشيءَ ۾ ڀرجي ويو ۽ کيس ڀيٽا ڀاڪر پاتائين ۽ چاهه مان چُميون ڏنائين. ٿورو ڳالهائڻ ٻولهائڻ کان پوءِ،

بديع الجمال چوڻ لڳي ته: ”مون کي اها ڳالهه وڏي ڳڻتيءَ ۾ وجهي ٿي ته مان پري آهيان ۽ تون انسان آهين. مان هن ملڪ جي رهاڪو ۽ تنهنجو وطن دور. مون کي خطرو اهو آهي ته شاديءَ کان پوءِ ڪٿي تون وطن جي وڇوڙي کان مجبور ٿي، مون کي جدائيءَ جو داغ نه ڏيـن.“ اها ڳالهه ٻڌي، شهزادي سيف‌الملوڪ وعدو ڪيو ته مان توکي ڪڏهن به ڪين ڇڏي ويندس. آخر شهزادي جي وعدي تي شهزاديءَ کي مس مس يقين آيو.

ٻئي ڏينهن شهزادو سيف الملوڪ ۽ بديع الجمال، شهزادي ملڪان ۽ شهر جي نواب سان مليا ۽ پنهنجي شاديءَ لاءِ اجازت گهريائون، ليڪن نواب اجازت ڏيڻ کان انڪار ڪيو. هن چيو ته اها شادي تيستائين ناممڪن آهي جيستائين بادشاهه شهوال اجازت ڏئي يا سندس ڀيڻ شهزادي سروبانو اجازت ڏئي، جيئن ته بادشاهه کان شهزادي سروبانو قريب هئي، تنهنڪري نواب اها رٿ ڪئي ته ان ڏانهن خط موڪليو وڃي. آخر هڪ آفريد کي حڪم ڪيائين ته هو اهو خط ۽ شهزادي سيف الملوڪ جي پاڻهن هن وٽ پهچائي.

نواب اها گفتگوئي مس ختم ڪئي ته شهزادي سيف‌الملوڪ پاڻ کي آفريد جي ٻانهن ۾ محسوس ڪيو جو ڪيس هوا وانگر جبلن، جهنگن، دريائن ۽ ميدانن مٿان اڏائيندو ڪٺي هليو ويو. انهيءَ گهڙيءَ ۾ آفريد شهزادي سيف الملوڪ کي هيٺ لاهڻ لڳو ۽ شهزادي سروبانو جي محلات جي دروازي وٽ وڃي ويهاريو. پوءِ آفريد، نواب جو خط هڪ دربان جي هٿان شهزاديءَ کي پهچائڻ لاءِ ڏنو، جنهن اهو خط اندر وڃي پهچايو. خط پڙهڻ شرط شهزاديءَ سيف الملوڪ کي اندر گهرايو ۽ سندس پرلطف ۽ عجيب سفر جو بيان ٻڌو. آخر ۾ شهزادي سيف الملوڪ جي رهائش جو محلات اندر انتظام ڪرايو ۽ هن جي لاءِ شاهاڻي نموني دعوتن جو سلسلو شروع ٿيو.

ٻئي ڏينهن صبح جو، شهزادو سيف الملوڪ ٿورو پرڀرو هڪ ٿڌي پاڻيءَ جي تلاءَ ۾ غسل ڪرڻ ويو، انهيءَ پاڻيءَ ۾ گلاب جي خوشبوءِ هئي. غسل ڪرڻ کان پوءِ، شهزادي ٻاهر نڪري ڪپڙا پهريا ۽ ڪناري تي بيٺل وڻ جي ٿڌي ڇانوَ هيٺ ليٽي پيو. آتي هن کي ننڊ اچي ويئي. شهزادو اڃا ننڊ ۾ ئي هو ته مٿان هڪڙو ديُو اڏندو آيو ۽ هن کي ڇنبن ۾ کڻي پنهنجي ولايت ڏانهن روانو ٿيو. شهزادي کي ديون جي بادشاهه وٽ آندو ويو، جنهن کي ٻڌايو ويو ته هيءُ اهو ماڻهو آهي، جنهن شهزادي ملڪان کي قبضي ۾ رکندڙ ڏيو کي ماريو هو. هيءَ خبر ٻڌي، ديون جي بادشاهه کي ڏاڍو غصو آيو ۽ حڪم ڪيائين ته شهزادي کي زنجيرن ۾ جڪڙي اونهي غار ۾ رکيو وڃي. هوڏانهن شهزادي سرو بانو، شهزادي سيف الملوڪ جو انتظار ڪندي رهي، ليڪن جڏهن هو ڪافي دير تائين به نه موٽيو، تڏهن ان جي تلاش ۾ آفريد سوڪليائين، جنهن پوري ڪائنات ۾ شهزادي جي تلاش ڪئي ۽ آخر شهزادي جي ديون جي قبضي ۾ اچڻ جي حقيقت شهزاديءَ کي ڏني.

ان کان پوءِ، شهزادي سرو بانو، آفريد کي حڪم ڪيو ته مون کي اڏائي پرين جي بادشاهه شهوال وٽ پهچاءِ. چوڻ جي دير هئي، گهڙيءَ ۾ شهزادي، بادشاهه شهوال جي درٻار ۾ اچي لٿي ۽ شهزادي سيف الملوڪ جي سفر جو احوال، سندس ڏيئي ملڪان کي آزاد ڪرائڻ جو بيان، بديع الجمال تي عاشق ٿيڻ جي حقيقت ۽ سندس باغ مان شهزادي کي ديو جي کڻي وڃڻ جو قصو سربستو ڪري ٻڌايو.

بادشاهه شهوال، ديون سان جنگ ڪانه ٿي ڪرڻ گهري، ڇوته ديون ۽ پرين جا تعلقات دوستانه هئا ۽ سندن درميان ڪابه دشمني ڪانه هئي ۽ وڏي ڳالهه اها هئي ته بادشاهه سيف الملوڪ کي ڏٺو به ڪونه هو، رڳو ان متعلق ڳالهيون

ڀڄي ويون هئائين. ليڪن بادشاهه جي ان روش تي شهزادي سيرو بانوءَ کي ڏاڍي چڙ آئي، جنهن گهڻوئي بادشاهه کي جوش ڏيارڻ جي ڪوشش ڪئي، پر ڪو فائدو ڪونه ٿيو. ان ڪان پوءِ، شهزاديءَ آفريد کي حڪم ڪيو ته تون شهزادي بديع الجمال کي آڏائي هتي ڪٺي اچ. شهزاديءَ جي اچڻ تي سيرو بانو ۽ بديع الجمال ٻنهي گڏجي، بادشاهه کي قدم کڻڻ لاءِ منٿون ڪيون.

پهريائين ته بادشاهه شهوال ٻنهي جي منٿن کي ٺڪرائي ڇڏيو، پر بعد ۾ جڏهن ڏٺائين ته سندس ڌيءَ بديع الجمال جو کاڌو پيتو حرام آهي ۽ هوءَ شهزادي سيف الملوڪ جي جدائي برداشت نه ٿي ڪري سگهي، تڏهن مجبوراً ديون جي خلاف پرين جو لشڪر تيار ڪيائين. پريون تمام تيزيءَ سان، ديون جي ملڪ ۾ داخل ٿيون ۽ اهڙو ته اوچتو حملو ڪيائون جو ديو ڪوبه مقابلو ڪري نه سگهيا، ۽ هڪدم ديون جي بادشاهه کي گرفتار ڪري بادشاهه شهوال جي حضور ۾ آندو ويو.

جڏهن ديون جي بادشاهه کي قيد ڪري، شهوال بادشاهه جي اڳيان آندو ويو، تڏهن شهوال بادشاهه، ديو کي سيف الملوڪ متعلق معلومات ڏيڻ لاءِ چيو، جنهن کان هن بلڪل نابري واري، پر پوءِ جڏهن بادشاهه شهوال جوش ۾ ديو جي سر ڪپڻ جو حڪم ڏنو، تڏهن ديو، شهوال کي ان قيدخاني ڏانهن وٺي هليو جنهن جي هڪ غار ۾، سيف الملوڪ کي چار مهينا بند ۾ گذري چڪا هئا.

چوٽي آهي ته ڏکن ٻنيان سک آهن، تنهن جيان هاڻ سيف الملوڪ جي سکن جا ڏينهن اچي چڪا هئا. آخر سيف الملوڪ کي صحيح سلامت انهيءَ غار مان ڪڍي پرين جي ملڪ ۾ آندو ويو، ان خوشيءَ ۾ ڪيترائي ڏينهن شادمان

ٿيندا رهيا ۽ رنگين محفلون ٿينديون رهيون. ان کان پوءِ ٻن جي ٻادشاهه شهوال، شهزادي سيف الموڪ کي بديع الجمال سان پرڻايو. ڪجهه ڏينهن خوشين ۾ رهڻ کان پوءِ شهزادي سيف الملوڪ بادشاهه کي عرض ڪيو ته: ”گهڻو عرصو گذريو آهي جو آءٌ پنهنجي وطن ۽ والدين کان وڇڙيل رهيو آهيان، منهنجو پيءُ مصر ولايت جو بادشاهه آهي، مون کي اجازت ڏيو ته مان بديع الجمال کي پاڻ سان وٺي مصر وڃان.“ بادشاهه شهوال هن کي اجازت ڏني ۽ شهزاديءَ کي گهڻو خزانو ڏيئي، آفريد کي حڪم ڪيائين ته هنن کي سلامتيءَ سان آڏائي مصر ملڪ ۾ ڇڏي اچ.

شهوال بادشاهه کان موڪلائي، شهزادو سيف الملوڪ ۽ پري بديع الجمال، آفريد تي چڙهي ويٺا جو هنن کي هوا ۾ کڻي اڏريو ۽ مصر ملڪ طرف هلڻ لڳو، رستي ۾ شهزادي سيف الملوڪ کي شهزادي ملڪان سان ملاقات ڪرڻ جي خواهش ٿي. آفريد گهڙيءَ پلڪ ۾ ٻنهي کي ملڪان جي باغ ۾ آڻي لاٿو، سيئي هڪٻئي سان مليا ۽ شهزادي سيف الملوڪ جي خوشيءَ جي حد نه رهي، جڏهن کيس معلوم ٿيو ته صياد ۽ شهزادي ملڪان هڪٻئي سان پيار جي رشتي ۾ جڪڙجي چڪا آهن ۽ شادي فقط ان ڪري روڪيل هئي، جو سيف الملوڪ جي غيرموجودگيءَ ۾ سندس پراڻي ساٿي صياد، شادي ڪرڻ پسند ڪانه ٿي ڪئي. بس، پوءِ ته هنن جي اچڻ سان ٻنهي جي شادي ٻنان ڪنهن دير جي ڪرائي ويئي.

شادي جي خوشين کان پوءِ، ٻنهي جوڙن پنهنجو پاڻ آفريد جي حوالي ڪيو، جو ڇئني کي ساڳيءَ سولائيءَ سان مصر ملڪ ڏانهن کڻي اڏريو. جڏهن هي سيئي سلامت مصر ڏيهه ۾ لٿا، تڏهن معلوم ٿين ته سندن والدين پنهنجن پٽن کي مئل سمجهي، آسرو لاهي ويٺا آهن. پر پوءِ جڏهن هنن

جي آمد جو بادشاهه هاشم ۽ وزير صالح کي پتو پيو، تڏهن بيحد خوشي ٿين. نهايت وڏي پيماني تي هنن جو خيرمقدم ڪيو ويو، سمورو گڏ ڪيل خزانو غريبن ۽ محتاجن ۾ ورهايو ويو ۽ هڪ سال جون ڍلون پڻ معاف ڪيون ويون. ان کان پوءِ شهزادو ۽ سندس وفادار ساٿي، پنهنجي ڪنوارين سان حياتيءَ جا باقي ڏينهن عيش، خوشي ۽ آرام سان گذاريا.

سهڻي

١٢ــ سهڻي ۽ ميهوال

ڪنهن زماني ۾، چناب درياءَ جي ڪناري تي، گجرات شهر ۾ تلو نالي هڪ مشهور ڪنڀار رهندو هو جو ٺانوَن ٺاهڻ ۾ بي مثال ڪاريگر هو ۽ پنهنجي ڏنڌي مان گهڻي دولت ڪمائي هئائين. هن کي پڇاڙيءَ ۾ هڪ نياڻي ڄائي، جا نهايت سهڻي ۽ سلڇڻي نينگري هئي. ڇوڪريءَ جي سونهن سوڀيا ننڍي کان ئي اهڙي ته نمايان هئي جو پڻس مٽس نالو ئي سهڻي رکيو هو.

انهن ساڳين ڏينهن ۾، بخارا شهر ۾ مرزا نالي هڪڙو دولتمند سوداگر رهندو هو جو پٽ جي اولاد نه هئڻ سبب ڏاڍو غمگين گذاريندو هو. هڪ ڏينهن کيس ڪنهن فقير متعلق معلوم ٿيو ته هو ڏٺيءَ جو اهڙو پيارو آهي جو بي اولادن کي اولاد ڏئي ٿو. اها خبر ٻڌي، هيءُ سوداگر ٻه هڪلي وڃي ان فقير وٽ پهتو ۽ کيس ٻاڏائڻ لڳو ته: اي سائينءَ جا سنواريا! منهنجي هيءَ هيتري گڏ ڪيل دولت ڪهڙي ڪم جي ٿيندي، جيڪڏهن مان بي اولاد مري ويندس.”

سوداگر وڏيءَ عمر جو ماڻهو هو، تنهنڪري سندس ٻاڏائڻ تي فقير کي رحم اچي ويو، ۽ هن اها خوشخبري ڏنس ته: ”تنهنجي آرزو قبول ٿي وئي، توکي هڪ پٽ عطا ٿيندو، پر انهيءَ خطري کان ضرور خبردار رهجان، جڏهن تنهنجو پٽ ڪنهن جي عشق ۾ مبتلا ٿيندو، ۽ توکان الڳ ٿي ويندو.”

پٽ ڄمڻ جي خوشخبري ٻڌي، سوداگر ايترو ته خوش ٿيو جو فقير جي چتاءَ جي ڪابه پرواهه ڪانه ڪيائين. هو بيحد خوشيءَ ۾ گهر موٽي آيو. الله جي قدرت اهڙي جو ٿورن ڏينهن ۾ سندس پيرسن زال کي پيٽ ٿيو ۽ پوري

وقت تي ڪيس هڪ سهڻو پٽ ڄائو. چون ٿا ته سوداگر کي ٻه انهيءَ ڏينهن پٽ ڄائو، جنهن ڏينهن تي تلو ڪنڀر کي سهڻيءَ نالي بيحد حسين نينگري ڄائي هئي.

هن سوداگر پنهنجي پٽ جو نالو عزت بيگ رکيو. ڇوڪري جو ننڍپڻ کان وٺي راڳ ۽ شڪار طرف گهڻو لاڙو هوندو هو ۽ جوانيءَ جي عمر تائين هڪ بي مثال گوَيو ۽ نالي وارو شڪاري ٿي پيو. هڪ ڏينهن هنن جي شهر ۾ هڪ هندوستاني مسافر آيو، جنهن پنهنجي ملڪ ۽ دهليءَ جي شهر جي خوشحاليءَ ۽ مغل بادشاهه، شاهه جهان جي انصاف جي ڏاڍي تعريف پئي ڪئي. عزت بيگ هن جي ڳالهين کان متاثر ٿي، دهلي ڏسڻ جو پڪو پهه ڪيو ۽ ان لاءِ پيءُ کان اجازت گهر يائين، ليڪن پيءُ پٽ کي موڪل ڪانه ڏني.

عزت بيگ کي دهلي ۽ مغل بادشاهه ڏسڻ جو ايڏو شوق وڌي ويو، جو هن کائڻ پيئڻ ۽ ننڊ ڪرڻ ڇڏي ڏني. ظاهر آهي ته پٽ جي اهڙيءَ دکدائڪ حالت ۾ ان ماڻهوءَ جو ڪهڙو حال ٿيندو، جنهن کي سالن کان سڪي سڪي هڪ پٽ ڄائو هجي. عزت بيگ جي هيءَ حالت سندس پيءُ کان ڏٺي ڪانه ٿي ۽ ڇوڪري جي مري وڃڻ جي خوف سببان لاچار ڪيس هندستان جي سفر جي اجازت ڏنائين.

پيءُ جي اجازت سان عزت بيگ پاڻ سان ڪيترا ئي نوڪر ۽ ناڻو کڻي دهليءَ جي شهر ۾ پهتو. آتي دربانن کي چڱيون خاصيون سوکڙيون ڏنائين، جن مغل بادشاهه، شاهجهان سان ملاقات ڪرڻ جو شرف ڏياريس. ٿوري ئي عرصي ۾، عزت بيگ جي دل دهليءَ مان ڀائنجي وئي ۽ موٽڻ جي تياري ڪيائين. هو جنهن وقت پنجاب مان لنگهي رهيو هو، ان وقت گجرات جي تلو ڪنڀر جي مشهوري به چوٽ تي پهچي چڪي هئي. عزت بيگ خيال ڪيو ته اهڙي مشهور ڪنڀر جا ٿانوَ چونڊ پنهنجي پيءُ لاءِ سوکڙيءَ طور خريد

ڪري ڪٽي وجي. سو ان ارادي سان گجرات شهر ۾ اچي لٿو. اتان هڪ ڪنڀر ڪان ٿانون خريدڻ لاءِ پنهنجو هڪ نوڪر موڪليائين، جنهن موٽي اچي عزت بيگ کي ٻڌايو ته: "سائين، هن ڪنڀر جي ٿانون جي خوبصورتي سندس ڌيءَ جي خوبصورتي جي ڀيٽ ۾ ڪجهه به نه آهي. سبحان الله! اهڙي من موهڻي صورت واري ڇوڪري، مون ساري ڄمار ڪٿي به نه ڏٺي ۽ ٻڌي آهي. سچ پڇ اهڙي بي مثال سونهن لاءِ توهان ئي مستحق آهيو."

نوڪر ڪان نينگريءَ جي سونهن جي واکاڻ ٻڌي، عزت بيگ حيرت ۾ پئجي ويو ۽ انهيءَ دم نوڪر ساڻ ڪري، ڪنڀر جي دڪان تي چڙهي آيو. ڏسڻ سان عزت بيگ پنهنجي دل وڃائي ويٺو ۽ ان ڇوڪريءَ کي زياده دير تائين ڏسڻ جي مقصد سان، ٿانون جو عذر ڪندو رهيو ۽ سڀ ٿانوَ ڏسندو رهيو. جڏهن ڇوڪري ڪيس سڀ ٿانوَ ڏيکاري چڪي ۽ هين هڪ ٿانو به خريد نه ڪيو، تڏهن سهڻيءَ ڪيس چيو ته: "جيڪڏهن توهان کي ٿانوَ خريد ڪرڻا آهن، ته آءٌ اوهان کي سڀئي ٿانوَ ڏيکاري چڪي آهيان، ۽ جيڪڏهن توهان کي مورڳو ٿانوَ وٺڻا ئي نه آهن ته پوءِ مهرباني ڪري مون کي ڇڏيو، ڇو ته مون کي ٻيو گهر جو ڪم به ڪرڻو آهي."

سهڻيءَ کي راضي ڪرڻ لاءِ، عزت بيگ ڪنڀر جا سڀ اوچا ۽ مهانگا ٿانوَ خريد ڪري پاڻ سان کڻي آيو. ان وچ ۾ سوداگر جي پٽ سوچيو ته آءٌ سهڻيءَ جي محبت ۾ بُريءَ طرح گرفتار ٿي چڪو آهيان ۽ منهنجي زنده رهڻ لاءِ سواءِ ان ڳالهه جي ٻيو ڪو چارو ڪونهي ته آءٌ گجرات شهر ۾ ئي رهي پوان. پوءِ سهڻيءَ کي روزانو ڏسڻ لاءِ هن ٿانوَن جي واپار کي ڪٽي هڪ بهانو ٺاهيو. شهر ۾ هڪ دڪان ورتائين ۽ ٿانوَن وڪڻڻ جو ڌنڌو اختيار ڪيائين. عشق جو رستو به عجيب آهي، چاڪاڻ ته عشق آيو ته عقل موڪلايو.

اهڙيءَ طرح، هيءُ سوداگر به ڪنير کان مهانگي قيمت تي، ڳانو ان ڪري پيو خريد ڪري، ته جيئن هو راضي رهي ۽ سستي بها تي انهيءَ لاءِ پيو وڪڻي ته جيئن جلدي جلدي ڳانو وڪرو ٿين ۽ هو ٻين ڳانون خريد ڪرڻ جي بهاني سان ڪنير جي دڪان تي ويندو رهي. عزت بيگ جي هيءَ حالت ڏسي، سندس نوڪر ڏٺو جي ويا ته هن نموني سان واپار ڪرڻ ۽ رهڻ جي معنيٰ هيءَ ٿي ته هٿين خالي ٿي وڃڻ کان پوءِ پنهنجي زندگيءَ ۾ وطن جا وڻ ٻيهر ڪين ڏسبا، تنهنڪري هڪ رات سيٺي صلاح ڪري، عزت بيگ کان باقي پئسا ڦري، بخارا ڏانهن روانا ٿيا.

ٻئي ڏينهن تي صبح جو، عزت بيگ جي حالت فقيرن جهڙي وڃي ٿي. ڪيس هڪ پئسو به نه هو، پر پوءِ به هو ڳانون جو واپار قرض تي به ڪندو رهيو. جڏهن ڪنير جو قرض ان تي وڌي ويو، تڏهن هن عزت بيگ تي ان جي ادائگيءَ لاءِ زوربار رکيو. عزت بيگ نوڪرن جي ڦري وڃڻ وارو واقعو ڪنير کي ٻڌايو ۽ قرض لاهڻ لاءِ ڪنير وٽ نوڪر ٿي بيهڻ جي آمادگي ڏيکاري. تلو ڪنير انهيءَ تي رضامند ٿيو ۽ عزت بيگ کي پاڻ وٽ نوڪر رکيو. عزت بيگ تي گهرَ جي ٻهاري ڏيڻ ۽ درياءَ تان ڳانون لاءِ مٽي کڻي اچڻ جو ڪم هوندو هو.

ڪنير وٽ عزت بيگ ايڏي محنت سان ڪم ڪيو جو ٿوري وقت کان پوءِ بيمار ٿي پيو. گهڻيءَ محنت سان ڪم ڪرڻ ۾ عزت بيگ جو مقصد هيءُ هو ته جيئن ڪنير منجهانئس راضي رهي ۽ ڪيس نوڪريءَ مان نه ڪڍي. هن جي بيماريءَ کان پوءِ تلو ڪنير کي هن تي قياس آيو ۽ ان کان پوءِ ميهن چارڻ جو ڪم سندس حوالي ڪيو ۽ ڪيس "ميهار" جي نالي سڏڻ لڳو.

هڪڙي ڏينهن جيئن ميهار مينهون چاري رهيو هو، تيئن ڪير لاءِ هن وٽ سهڻي آئي. ڪير ڏهڻ وقت ميهار پنهنجو سچو درد جو داستان سهڻيءَ کي ٻڌايو ۽ پڻس وٽ نوڪر رهڻ جو سبب به بيان ڪيو. ميهار جي هن داستان سهڻيءَ تي ايڏو اثر ڪيو جو هوءَ ان وقت سندس سامهون روئي رهي هئي ۽ آخر ميهار وانگر هن به پنهنجيءَ دل کي محبت جي بيقراريءَ ۾ تڙپندي محسوس ڪيو.

ان کان پوءِ، هر روز سهڻي ڪير جي بهاني سان، ميهار سان ملندي هئي ۽ گهڙي پلڪ هن جي رهاڻ ۾ گهاريندي هئي. چوندا آهن ته ٽتين کي به ڪن آهن، سو هنن ٻنهي بيقرار دلين جي محبت جو راز گهڻو وقت راز نه رهيو ۽ آخر هنن جي محبت جو راز فاش ٿي پيو. شهر جا ماڻهو هڪ ٻئي جي ڪنن ۾ سس پس ڪندا رهيا. آخر تلو ڪنڀر جي ڪن تي به اها ڳالهه وڃي پهتي، جنهن سخت غصي جي باهه ۾ اچي، ميهار کي نوڪريءَ مان ڪڍي ڇڏيو ۽ باوجود سهڻيءَ جي آهه و زاريءَ ۽ روج راڙي جي سندس سؤٽ سان زبردستيءَ پرڻائي ڇڏيو. شاديءَ واري رات سهڻي، الله پاڪ جي بارگاهه ۾ زارو زار روئي ٻاڏايو ته منهنجي ميهار سان محبت آهي، تنهن ڪري منهنجي سؤٽ کان منهنجي عزت کي پناهه ۾ رک. قدرت الله جي اهڙي ٿي، جو روزانو رات جو هن نئين گهوٽ کي اهڙي ته ننڊ وٺي ويندي هئي، جو سهڻيءَ جي پنهنجي پاسي ۾ هئڻ جي ڪا سڌ ئي ڪانه رهندي هئي.

جنهن ڏينهن ميهار کي نوڪريءَ مان ڪڍيو ويو ۽ شهر مان تڙيو ويو، تنهن ڏينهن کان هن چناب درياهه لنگهي، هُن پار وڃي هڪ جهوپڙي ٺاهي ۽ انهيءَ ۾ ئي رهڻ لڳو. ڏينهن جو پنهنجي جهوپڙيءَ مان ڪنڀر جي ڇت ڏسي پيو وقت ڪاٽيندو هو، جنهن ۾ هن جي محبوبه سهڻي رهندي هئي. سهڻيءَ جي وڇوڙي ۾ ميهار ڏينهن ڏکن ۾ راتيون روئيندي ٿي

گذاريندو هو، پر جڏهن خبر پيس ته سهڻيءَ جو سڱ سندس سوٽ کي ڏنو ويو آهي ته ان کان پوءِ هن جي دل ۾ پنهنجي محبت جي ناڪاميءَ جي باهه ٻرڪي آئي. هڪ ڏينهن سهڻيءَ ڏانهن خط موڪليائين، جنهن ۾ هن کي بي وفا قرار ڏنائين ۽ گهڻو ئي ننديائين. هُن کي ائين به لکيائين ته تون اُن ماڻهوءَ سان بي وفا ٿي آهين، جنهن تنهنجي لاءِ سڀ ڪجهه قربان ڪيو. پر ميهار سهڻيءَ کي غلط سمجهيو هو. انهيءَ خط پهچڻ کان پوءِ، سهڻيءَ جوابي خط ۾ ميهار کي لکيو ته ايندڙ رات سندس سوٽ جي گهر جي پرسان سائنس ضرور ملي، جتي کيس معلوم ٿيندو ته سهڻي بي وفا آهي يا با وفا.

سهڻيءَ جي جوابي خط ميهار ۾ پيهر زندگي پيدا ڪئي. اُن رات ميهار، چناب ندي تري، سهڻيءَ سان درياءَ جي ڪنڌيءَ تي اچي محفل مچايائين. سهڻيءَ جي مڙس کي خدا اهڙي ننڊ بخشي هئي، جو هو سڄي رات ان ۾ سوگهو پيو هو. هينئن پنهنجي سڄي رات آتي گذاري ۽ محبت جي وعدن کي نئون ڪيو. ميهار، سهڻيءَ لاءِ سوکڙي طور پڪل مڇي آندي هئي، سا به اتي گڏجي کاڌائون ۽ آخر پرهه ڦٽيءَ مهل ميهار درياهه لهي پنهنجي جهوپڙيءَ ۾ پهتو.

ان کان پوءِ هر رات، ميهار درياهه تري، سهڻيءَ سان ملاقاتون ڪندو هو ۽ پاڻ سان هميشه پڪل مڇي آڻيندو هو، جا ٻئي گڏجي کائيندا هئا.

هڪ رات سخت طوفان لڳو ۽ مير بحر مڇي ڦاسائي ڪين سگهيا. ميهار سوچڻ لڳو ته مڇي نه نيڻ واريءَ حالت ۾، سهڻي ڪٿي ائين نه سمجهي ويهي ته مان ڪنجوس ٿي پيو آهيان يا منهنجي محبت جي درياءَ ۾ لاٽ اچي ويئي آهي. سو ڇا ڪيائين جو پنهنجيءَ ران جو گوشت جو ٽڪر وڍي پاڻ سان کنيائين. سندس ڦٽ مان ايترو ته خون وهيو، جو درياءَ ۾ ترندي هو بيهوش ٿي ويو ۽ وڏيءَ تڪليف سان

درياءَ تري، ڪناري تي پهتو. سهڻي پنهنجي محبوب جي جسم مان خون وهندو ڏسي، ڪانئس اُن جو سبب پڇيو، ميهار سڄي ڳالهه ڪري ٻڌايس. هي ٻُڌي سهڻيءَ جي دل تي اهڙو گهرو اثر ٿيو، جو ملاقات ختم ڪرڻ ڪان پوءِ ميهار کي چيائين ته: ”اڄ ڪان پوءِ آءٌ پاڻ درياءَ تَري تو وٽ ايندي س ۽ تون مهرباني ڪري وري اهڙي تڪليف نه ڪجانءِ.“ بس، ان ڪان پوءِ روزانو رات جو سهڻي درياءَ تري، ميهار وٽ اچي رهائيون ڪندي هئي.

ٻي رات سهڻي، وعدي مطابق، ٻيءَ جو هڪ پڪل دِلو پاڻ سان کنيو ۽ اُن جي آڌار تي چناب درياءَ تَري، ميهار سان اچي ملي ۽ صبح ٿيڻ ڪان اڳ وري ساڳئي دِلي تي تَري، موٽي اچي گهر پهتي.

اهڙيءَ طرح، دِلي جي آڌار تي، سهڻيءَ ڪيتريون راتيون درياءَ تريو ۽ سندس وعدي وفائيءَ ۾ ڪاب، رنڊڪ پيدا ڪانه ٿي. هن ميهار سان محبت جون ڪافي راتيون گذاريون. هڪ رات سندس مڙس جي ڀيڻ، هن کي ڏسي ورتو ۽ پڪو پهه ڪيو ته ڀاءُ جي اهڙيءَ ڪميڻي زال جو ضرور خاتمو آڻڻ گهرجي. هڪ رات درياءَ جي ڪناري تي، سهڻيءَ جو پيڇو ڪندي، لِڪي وڃي ويٺي ۽ سهڻيءَ جي واپس موٽڻ تي، اها جڳهه به ڏسي ورتائين، جتي سهڻي پنهنجو دِلو لڪائي رکندي هئي. هوءَ ٻئي ڏينهن منجهند جو اُن جاءِ تي وڃي، پڪي دِلي جي بدران، ڪچو دِلو رکي آئي ۽ پڪو دِلو گهر کڻي آئي.

سهڻي ٻيءَ رات، هميشه وانگر، ميهار جي محبت جي نشي ۾، پنهنجو دِلو کنيو. ان رات سخت هوا گهلي رهي هئي، جنهن درياءَ جي موجن ۽ ڇولين ۾ تيزي پيدا ڪري ڇڏي هئي. درياءَ ۾ وڏي دهشت هئي، پر سهڻي پَڪي هئڻ واري نه هئي ۽ دِلو هيٺان ڪري درياءَ ۾ ٽپي پئي. وچ سير ۾

ڪچو ڍلو پئُري، ميٽيي ٿي پيو ۽ سهڻيءَ جو وسيلو وينڌو رهيو. گهڻي ئي ٻانهون هنيائين، موجن سان مقابلو ڪيائين، پر آخر سندس ٻانهن ست ڇڏي ڏنو ۽ درياءَ کيس پنهنجي پيٽ ۾ کڻي ڇڏيو.

درياءَ جي ٻئي طرف، ميهار، سهڻيءَ جو انتظار ڪندو رهيو ۽ آخر انتظار ڪندي ڪندي پرهه ڦٽي ويئي. ميهار کي يقين هو ته سهڻي درياءَ جي دهشت کان ڊڄڻ واري نه آهي ۽ ان جو نه اچڻ ثابت ٿو ڪري ته شايد کيس ظالم درياءَ ٻوڙي ڇڏيو آهي. اهو ويچاريندي ۽ سهڻيءَ کان سواءِ پنهنجي زندگي زهر سمجهندي، ميهار دانهن ڪري وٺي درياءَ ۾ ٽپو ڏنو ته: ”سهڻي! آءٌ به تو وٽ اچان ٿو.“ ان کان پوءِ ميهار کي وري ڪنهن به ڪونه ڏٺو.

١٣- شهزادو امل ماڻڪ ۽ شهزادي حُسِيني

ڪنهن زماني ۾، چين ولايت ۾، هڪڙو بادشاهه هو، جنهن کي لالُو سڏيندا هئا. هڪ ڏينهن هن پنهنجي وزير صيفل کي سڏايو ۽ چيو ته: "مون وٽ دنيا ۽ دولت جي ڪابه ڪمي ڪانهي، پر افسوس جو مون کي اولاد ڪونهي." پوءِ وزير کي وڏو خزانو ڏيئي حڪم ڪيائين ته تون پڙهو گهماءِ ته جيڪو به ڏٺيءَ جي درگاهه مان مون کي پٽ وٺي ڏيندو، انهيءَ کي آءٌ پنهنجو خزانو ڏئي ڇڏيندس. اهو حڪم ٻڌي، وزير ملڪ جي ڪنڊ ڪڙڇ ۾ اهو ڍنڍورو ڦيرايو. آخر اهو ڍنڍورو هڪ ڏينهن ڪنهن فقير جي ڪن تي وڃي پيو، جو هلي وزير وٽ ويو ۽ هن کي رک جي چپٽي هٿ تي رکي چيائين ته: "جيڪڏهن بادشاهه هيءَ خاڪ جي چپٽي پاڻيءَ جي پياليءَ ۾ وجهي، پنهنجي دل گهريءَ راڻيءَ کي پياري، ته هن کي خدا جي مهرباني سان ضرور پٽ پيدا ٿيندو، پر انهيءَ ڇوڪري جو نالو 'امل ماڻڪ' رکجو، جڏهن امل ماڻڪ وڏي جوان ٿيندو ته هن ۾ ٣٣ صفتون هونديون. هو هڪ سياڻو انسان ۽ اعليٰ گهوڙيسوار ٿيندو. جڏهن تعليم مڪمل ٿيس ته بادشاهه کي گهرجي ته هن کي مون وٽ آڻي حاضر ڪري." وزير بادشاهه جي پاران فقير سان وعدو ڪيو ته جيئن اوهان چيو آهي تيئن ضرور ڪبو. ان کان پوءِ فقير کان چپٽي رک جي وٺي، بادشاهه وٽ کڻي آيو.

خدا جي مهربانيءَ سان فقير جي اڳڪٿي پوري ٿي. جڏهن ڇوڪرو بالغ ٿيو، تڏهن صيفل وزير بادشاهه کي عرض ڪيو ته: "بادشاهه سلامت! اوهان جي رضا سان، مان شهزادي کي فقير سان ملائڻ وٺي ٿو وڃان." لالو بادشاهه

اها ڳالهه مڃي ۽ ڪيترائي گهوڙيسوار سپاهي شهزادي سان گڏ موڪليا ۽ ٻه گهوڙا جواهرن سان سنجيل ۽ وڏو خزانو سون ۽ رپي جو ۽ آچا ويس وڳا پڻ فقير لاءِ سوغات طور وزير هٿان ڏياري موڪليائين.

فقير شهزادي جو چڱو آدرڀاءُ ڪيو ۽ اڌيءَ رات جو هن کي جاڳائي پنهنجو ۽ شهزادي جو ويس مٽائي، هڪ بادشاهه جي ملڪ ۾ وٺي ويو، جنهن کي "گل آستان" چوندا هئا. هو پوءِ پنهنجي رهڻ جو بندوبست ڪري سارو شهر گهمڻ نڪتا ۽ ڳوليندي آخر هڪ گهٽيءَ ۾ پهتا، جتي بادشاهه ٽي رهيو. هنن محلات جي درين مان ڏٺو ته اهو محلات اندران تمام گهڻو روشن ٿي نظر آيو. فقير شهزادي کي محلات کان تڪڙو وٺي وڃي ها، پر شهزادي هن کي زور ڪيو ته اتي ٿورو ترسي ته جيئن محلات جي روشنائي جو نظارو چڱيءَ طرح ڏسي سگهي.

اوڏيءَ مهل هڪ ٻانهي ٻه بدلا- هڪ سون جو ۽ ٻيو چانديءَ جو، کڻي آئي. شهزادي ۽ فقير کي ڏسي، چيائين ته: "توهين ڪير آهيو جو هن وقت رات جو درين مان بادشاهه جي محلات ۾ ليئا پائي رهيا آهيو. بهتر آهي ته توهين هتان جلدي هليا وڃو، نه ته چوڪيدار توهان کي جهلي، بادشاهه وٽ وٺي ويندو ۽ ڏاڍي سزا ملندوَ."

فقير جواب ڏنو ته: "اي مائي، اسين ڏور ڏيهه کان آيا آهيون ۽ واٽ منجهي پيا آهيون. اسان کي ته خبر به ڪانه هئي ته هي ڪو شاهي محلات آهي. مهرباني ڪري اسان کي ڏس ڏي ته مسجد ڪٿي آهي، ته اسين وڃي آتي آرامي ٿيون."

ٻانهيءَ جواب ڏنو ته: "توهان کي مسجد جو ڪهڙو ضرور آهي؟ اتي ته فقير سمهڻ ويندا آهن، پر توهان ته ڏسڻ ۾ امير ماڻهو ٿا اچو."

شهزادي وچ ۾ پئي، مائيءَ کان پڇيو ته: ”اي موچاري عورت! خدا جي واسطي ٻڌاءِ ته، هيءَ روشني ڇاجي آهي ۽ انهيءَ جي معنيٰ ڇا آهي؟“ ٻانهيءَ جواب ڏنو ته، اها روشني شهزادي حسيني نالي هڪ پريءَ جي حسن جي آهي. هوءَ پنهنجي غسلخاني ۾ ويٺي آهي ۽ جنهن محل هوءَ پنهنجا ڪپڙا لاهيندي آهي ته، هن جي جسم جي چمڪ ۾ سارو محلات روشن ٿي ويندو آهي.

فقير ۽ شهزادي اها ڳالهه ٻڌي ٻانهيءَ جو شڪريو ادا ڪيو ۽ موٽي گهر آيا، جتي پنهنجي منزل ڪئي هئائون. رستي تي، شهزادي عرض ڪيو ته: ”اي بزرگ سائين! ”توهان جي علم ۽ عقل جي ته حد ئي ڪانهي. مان وينتي ٿو ڪريان ته، مون کي انهي پري شهزادي حسينيءَ سان شادي ڪرايو.“ فقير ورائيو ته: ”منهنجا پٽ! خدا اڳ ۾ انهيءَ جي ٻانهن توکي ڏئي ڇڏي آهي.“

ٻئي ڏينهن صبح جو، شهزادي فقير کان گهر موٽي هلڻ جي اجازت گهري. هن گهر پهچي پنهنجي پيءُ بادشاهه کي عرض ڪيو ته: ”بابا سائين! مهرباني ڪري منهنجي شادي حسيني پريءَ سان ڪرايو، جا هڪ نهايت عجيب محلات ۾ ٿي رهي ۽ هن جي سونهن ۽ سوڀيا جي ڪا حد ئي نه آهي. انهيءَ کان پوءِ هو بادشاهه کي تفصيل سان ٻڌائڻ ويٺو ته جڏهن هوءَ وهنجڻ ٿي ويهي تڏهن سندس جسم جو حسن اونداهيءَ رات ۾ به محلات کي روشن ڪيو ڇڏي. بادشاهه تنهن تي چيس ته: ”منهنجا پٽ! منهنجي تمنا آهي ته تون پنهنجي سوٽ سان شادي ڪر.“ مگر شهزادي انڪار ۾ ڪنڌ ڌوڻي بي‌صبريءَ سان جواب ڏنو ته: ”مان يا ته شهزادي حسينيءَ سان شادي ڪندس، يا ته ساري ڄمار ڪنهن سان به شادي ڪونه ڪندس. جيڪڏهن توهان مون کي اڄ ڏو اينئا ته، مان هميشه لاءِ توهان کي ڇڏي هليو ويندس. بادشاهه نرميءَ

سان جواب ڏنس ته: ”منهنجا پٽ! اجايو چوٽو ڪاوڙجين، جيڪڏهن تون هن جي عشق ۾ قائل آهين ته مان بيشڪ توکي شهزادي حسينيءَ سان شادي ڪرائيندس.“

تنهن کان پوءِ صيفل وزير کي بادشاهه حڪم ڏنو ته وڃي گلستان بادشاهه کان سندس ڌيءُ حسينيءَ جو سڱ گهري. وزير، بادشاهه جي ملڪ ۾ ويو ۽ گلستان کي وڃي چيائين ته، جيئندا قبلا! لالُو بادشاهه منهنجي آقا، توهان جي نياڻيءَ شهزادي حسينيءَ جي پاڻهن جي گهُر پنهنجي پٽ شهزادي امل ماڻڪ لاءِ ڪئي آهي.“

بادشاهه گلستان جواب ڏنو ته: ”توهان ڀلي ڪري آيا، پر منهنجي ڌيءُ هاڻي عاقل بالغ آهي، مون کي هن کان ضرور پڇڻ گهرجي ته هوءَ راضي آهي يا نه. جيڪڏهن هوءَ راضي آهي ته مان هن کي ڪونه روڪيندس.“

پوءِ بادشاهه گلستان، شهزادي حسينيءَ وٽ ويو ۽ لالو بادشاهه جي اچ جو احوال ٻڌايائينس، جنهن تي هن جواب ڏنو ته: ”بابا سائين، مان اوهان کي پنهنجو ڪعبو ۽ قبلو ٿي سمجهان، مان شهزادي سان هڪ شرط تي شادي ڪرڻ لاءِ تيار آهيان ته اسين ٻئي ڌار ڌار محلاتن ۾ رهنداسون. جيڪڏهن هن کي مون سان ڳالهائڻو هوندو ته هو پاڻهيءَ کي چوندو ۽ اها جڏهن مون کان اجازت وٺندي، تڏهن مون سان ڳالهه ٻولهه ڪندو.

بادشاهه شهزاديءَ جو شرط وزير کي ٻڌايو، جنهن ٿورو سوچي جواب ڏنو ته: ”چڱو، مون کي شهزاديءَ پاران اهو شرط قبول آهي.“ هن دراصل ائين سمجهيو ته شادي ڪرڻ کان پوءِ شهزادي انهيءَ شرط تي ڪوبه ضد ڪونه ڪندي. پوءِ وزير اهو جواب وٺي موٽي بادشاهه وٽ پهتو ۽ کيس سارو احوال ڪري ٻڌايائين.

لالو بادشاهه، شهزاديءَ کان پڇيو ته: ”شهزاديءَ جي انهيءَ شرط تي هلي سگهندين؟“ شهزاديءَ جواب ڏنو ته: ”مان ڇا ڪريان، وزير ته اڳ ئي اهو قبول ڪري آيو آهي.“

ان کان پوءِ لالو بادشاهه وڏيون تياريون ڪيون ۽ پنهنجي پٽ کي وڏي شان شوڪت سان گلستان جي ملڪ ۾ موڪليائين، جتي هن جو ڏاڏو آدرياءُ ٿيو ۽ حسيني سان هن جي شادي ڪرائي وئي. ڪجهه ڏينهن خوشيون ۽ جشن جاري رهيا ۽ انهيءَ کان پوءِ شهزاديءَ کي پنهنجي پيءُ جي ملڪ ۾ وٺي آيو، جتي اڳ ۾ ڪيل وعدي مطابق ڌار ڌار محلات ۾ رهڻ لڳا ۽ جڏهن شهزادي ۽ شهزاديءَ کي پاڻ ۾ ڪا ڳالهه ٻولهه ڪرڻي هوندي هئي ته ٻانهيءَ جي معرفت ڪندا هئا، جا هنن جا نياپا هڪڙي محلات کان ٻئي محلات تائين ڪٺي ويندي هئي.

هڪ ڏينهن شهزادو امل ماڻڪ شڪار تي نڪتو ۽ هن سان گڏ پيا سوار ڪافي اڳتي نڪري ويا ۽ هڪڙي نيري ڏکي کي نيزي جو نشانو ڪيائون، ۽ جڏهن شهزادو شڪار ڪري گهر ڏانهن موٽيو ٿي ته رستي تي پنهنجي ماڻهن سان ڳالهيون ٻولهيون ڪندو ٿي آيو ته هن کي هڪ فقير گڏيو جنهن هن کي چيو: ”شهزادا سائين! مون کي توسان هڪ ڳالهه ڪرڻي آهي.“ شهزادو، فقير کي هڪ گهوڙي تي چاڙهي پنهنجي محلات ۾ وٺي آيو. اتي پهچڻ کان پوءِ هن کان پڇيائين ته: ”اي بزرگ سائين! توهان کي مون سان ڪهڙي ڳالهه ڪرڻي آهي.“

فقير جواب ڏنس ته: ”شهزادي حسيني، جنهن سان تنهنجي شادي ڪئي آهي، اها هڪڙي ديوَ سان عشق ۾ ڦاٿل آهي، جنهن جو نالو سفيد ديوُ آهي، جو ستن سمنڊن جي پار هڪڙي باغيچي ۾ رهندو آهي، انهيءَ باغيچي کي بستي باغيچو چوندا آهن، هر وسپت جي ڏينهن شهزادي حسيني پري جي وڻ ۾

پنهنجي ٻانهين سميت اڏامي "ٻستي باغيچي" ۾ پهچائي ڇڏيندو آهي. مان توکي جادوءَ جي هڪ ٽوپي ڏيندس، جا توکي پائڻ کان پوءِ ماڻهن جي نظر کان الوپ ڪري ڇڏيندي، تون انهيءَ ٽوپيءَ کي پائي ايندڙ خميس ڏينهن شام جو شهزاديءَ جي محلات ۾ وڃج، هوءَ انهيءَ وقت وهنجندي آهي ۽ وهنجڻ کان پوءِ هوءَ هڪڙي غاليچي تي ويهي ۽ پنهنجا سون ورنا وار سڪائيندي آهي. تون ٻه انهيءَ غاليچي تي هن جي پير ۾ ويهي رهج، هوءَ توکي ڪانءِ ڏسي سگهندي. وار سڪائڻ کان پوءِ، هوءَ قيمتي زيورن سان پاڻ کي آراسته ڪندي ۽ مشڪ عطر سان پاڻ کي معطر ڪندي. ٻانهن ۾ چوڙيون ۽ پيرن ۾ پازيب ۽ عاليشان پوشاڪ پائي تيار ٿيندي. انهيءَ کان پوءِ پنهنجي ڪاڏي لاءِ حڪم ڪندي ۽ ماني هن جي اڳيان رکي ويندي. هوءَ مانيءَ کي هٿ لائي تنهن کان اڳ تون سموري ماني کائي ختم ڪري ڇڏج. جڏهن هوءَ پنهنجي اڳيان ڪاڏو نه ڏسندي، تڏهن ٻورچيءَ کي سڏ ڪري چوندي ته: "منهنجي ماني جلدي کڻي اچ." ٻورچي جواب ۾ چوندس ته: "اسين هميشه توهان جي ٻچيل ڪاڏي مان ڏهه ٻارهن چٽا کائي ويندا آهيون، پر اڄ اوهان سفيد ديوَ جي ملاقات جي خوشيءَ ۾ سمورو ڪاڏو کائي ختم ڪري ڇڏيو، ۽ هاڻي ٻيو ٿيون طلب ڪريو. حسيني، ٻورچيءَ جي حاضر جوابي تي اهڙي شرمندي ٿيندي جو چوندي ته چڱو ڀلا تڪليف نه ڪر، مون کي ٻپهر جو وڻ آڻي ڏي. هاڻي انهيءَ کان اڳ جو هوءَ وڻ تي چڙهي، تون غاليچي تان اٿي وڻ تي چڙهي وڃج. شهزادي پنهنجي مرتين سان انهيءَ تي چڙهندي ۽ هن جي طلسم سان ٻپهر جو وڻ هنن کي کڻي ست سمنڊ پار ڪري سفيد ديوَ جي باغيچي ۾ پهچائيندو. اتي پهچڻ تي تون سيني جي پٺيان هجج، ته جيئن پل پيا سڀ لهي وڃن ۽ توکي آخر ۾ لهڻ جو موقعو ملي. ٻوءِ سفيد ديوُ هنن کي

ڪيڪاري پنهنجيءَ محلات ۾ ولي ويندو جتي پيون سؤ کن پريون پيون ناچ ڪنديون هونديون. سفيد ديو حسينيءَ کي چوندو ته: ”جيڪڏهن تون اڄ هنن سؤ پرين بدران ناچ ڪندينءَ ته مان توسان ايندڙ خميس تي شادي ڪندس.“ شهزادي انهيءَ آڇ تي راضي ٿي ويندي ۽ ناچ جو گهگهرو پائي ديو جي اڳيان نچڻ لڳندي. جڏهن هوءَ ناچ ختم ڪندي ته ديو هن کي نؤلکو هار ڏيندو. پوءِ تون اهو هار چوراڻي پنهنجي سٿڻ جي ور ۾ لڪائي ڇڏج. وري جڏهن ٻيهر نچندي ته ديو کيس جواهرن جو چوغو ڏيندو، تون اهو به چوراڻي پنهنجي چيلهه سان ٻڌي ڇڏج. وري ٽيون دفعو به نچندي ۽ ديو هن دفعي هن کي نؤلکي نٿ ڏيندو، اها به چوراڻي اکٽ ۾ ٻڌي ڇڏج، ۽ پوءِ پپر جي وڻ جي چوٽيءَ تي چڙهي وڃج. ٿوريءَ دير بعد شهزادي ديو کي خداحافظ چوندي ۽ پنهنجي ساهيڙين سان گڏجي وڻ تي چڙهندي. پپر توهان سڀني کي کڻي آڻي توهان جي شهر ۾ پهچائيندو، اتي وڻ تان لهي پنهنجي محلات ڏانهن وڃج. شهزادي ۽ هن جون سرتيون پنهنجي گهر وينديون ۽ شراب پي انهيءَ ۾ الوٽ ٿي سمهي پونديون ۽ سڄ چڙهئي اٿنديون. شهزادي جڏهن هار، جواهرن سان جڙيل چوغو ۽ نٿ جيڪي ديو هن کي انعام طور ڏنا هئا نه ڏسندي ته ٻانهين کي ڏمڪائيندي ۽ کين ڏوهاري ٺهرائيندي، مگر ٻانهيون صاف اظهار ڪنديون ته اسان کي انهن شين جو ڪوبه علم ڪونهي ۽ پنهنجي معصوميت جي اقرار ڪان پوءِ، شهزاديءَ کي مشورو ڏينديون ته هوءَ توهان وٽ اچي. هوءَ انهيءَ مشوري تي راضي ٿيندي ۽ سڀني سان گڏجي تو وٽ محلات ۾ ايندي، جڏهن تون هن کي ايندو ڏسين تڏهن منهن تي چادر وجهي ڪونڪهرا هڻڻ شروع ڪج، شهزادي لڪي تنهنجي هند وٽ ايندي، ۽ انين وسهندي ته تون سچ پچ سمهيو پيو آهين،

اهو موقعو تولاءِ نهايت موزون آهي. پوءِ تون يڪدم هند مان ٽپ ڏيئي، شهزاديءَ کي جهلي هن جا پَر وڍي وٺج، جنهن کان پوءِ هوءَ اڏامڻ کان بيڪار بنجي هميشه لاءِ تنهنجي ٿي رهندي.

ٻيءَ خميس تي، شهزادي اصل مالڪ ائين ڪيو، جيئن فقير هن کي صلاح ڏني هئي. هن اها آلٽوپ ٽوپي پاتي ۽ شهزادي حسينيءَ سان گڏجي ٻپهر جي وڻ تي ديوَ جي محلات ۾ ويئي، موٽي آيو.

ٻئي ڏينهن صبح جو، شهزادي حسيني پنهنجن ٻانهين سان گڏجي شهزادي وٽ وئي، شهزادو مڪر ڪري ڪونڪهرا هڻڻ لڳو، شهزاديءَ نرمي سان پڇيو ته اهو ٻه زمانو هو، جڏهن تون مون سان ڳالهائڻ لاءِ سڪندو هئين ۽ هاڻي جڏهن مان تو وٽ آئي آهيان ته تون پيو ڪونڪهرا هڻين. شهزادو هن جي اکرن تي موهجي پيو ۽ هڪدم چيائين ته مون هڪ خواب ڏٺي لڌو. اهو جواب ٻڌي، شهزاديءَ زور ڀريس ته مهرباني ڪري مون کي پنهنجو خواب ٻڌاءِ. شهزادي وراڻيو ته مون خواب ۾ ڏٺو ته تون وهنجي پنهنجا سونهري وار ڀيٽي سڪائين ۽ سڪائڻ کان پوءِ تو آڇا ڪپڙا ۽ زيور پاتا ۽ تنهن کان پوءِ پنهنجي لاءِ مانيءَ جي گهر ڪئي، ۽ مان جو تنهنجي پر ۾ ويٺو هوس، سو سموري ماني کائي ختم ڪري پيو ڇڏيان، پوءِ مان، تون ۽ تنهنجون ٻانهيون سڀ ٻپهر جي وڻ تي چڙهي ٿا ويهون ۽ وڻ هوا ۾ اڏائي اسان سڀني کي ڪٺي ”بستي باغيچي“ ۾ آڻي ٿو پهچائي، جتي سفيد ديوَ ٿو رهي، انهيءَ ديوَ توکي پنهنجي اکيان ناچ ڪرايو ۽ انهيءَ توکي هڪ هار، هڪ موتين جڙيل چوغو ۽ ٺولـڪي نٿ ڏني، اهي ٽيئي شيون تو منهنجي حوالي ڪيون، جي هينئر ۾ مون وٽ موجود آهن.“

"منهنجا شهزادا" نهايت نئي نرم لهجي ۾ شهزاديءَ چيو:
"مهرباني ڪري اهي سمورا زيور مون ني موٽائي ڏي."
"مگر هي ته رکيو هڪ سپنو هو." شهزادي ٽلي چيو:
"ڪيئن توکي موٽائي ڏيان."

شهزاديءَ بيحد ليلايو ۽ ڪرانڙيون پاتائين ۽ انڪل سان ريهي ريبي شهزادي کي اهڙو نرم ڪري وڌائين، جو نيٺ هن ديو جون ڏنل سوکڙيون ڪڍي ڏيکاريس. شهزادي جهٽ هٿي، هن جي هٿ مان ڦري هوا ۾ اڏامي غائب ٿي ويئي.

اهو حال ڏسي، وڏيءَ مايوسيءَ ۾ گهيرجي ويو. آخر شهزادي جي مايوسيءَ جي خبر فقير جي ڪنن تي وڃي پهتي، ۽ هو هڪدم وٽس هلي آيو ۽ چيائيس ته: "جيئن مون توکي چيو هو، تو ائين نه ڪيو، جڏهن تو هن جا پَرَ ڪهيا ته ڇا ٿيو؟" شهزادي ارمان مان جواب ڏنو ته: "نه، مون کان هن جا پَرَ ڪپڻ وسري ويا ۽ هوءَ هڪدم اڏامي هلي وئي. مهرباني ڪري هاڻي ٻڌايو ته مان ڇا ڪريان؟ فقير جواب ڏنو ته: "تنهنجي پيءُ جي طبيلي ۾ هڪ ساموندي گهوڙو آهي. انهيءَ تي سون سان جڙيل سنج وجهه، لغام ۽ خرزين ۾ هيرا ۽ موتي پرينس، ۽ پوءِ واسريءَ ۾ ٽن مهينن جي سفر جيتري رقم وجهي ۽ سفيد ديوَ جي تلاش ۾ نڪري پؤ."

شهزادي، فقير جي چوڻ موجب ڪيو. هو پيءُ جو ساموندي گهوڙو سنجي، سوار ٿي نڪتو ۽ ست سمنڊ لتاڙي، آخر هڪ وڏي جهنگ ۾ اچي نڪتو. ٻيلي ۾ هن هڪ شينهڻ ڏٺي، جا هڪ وڏي ڪنڊي لڳڻ ڪري منڊي ٿي پيئي هئي، هن جڏهن شهزادي کي ڏٺو، تڏهن کيس سڏ ڪري چيائين: "اي انسان جا ٻچڙا! خدا جي واسطي منهنجي پير مان هيءُ ڪنڊو ڇڪي ڪَڍُ." شهزادي جواب ڏنس ته: "مون کي خطرو آهي ته جيڪڏهن مان توکي ويجهو ايندس ته تون مون کي ساري وجهندينءَ." پوءِ شينهڻ يقين ڏنس ته:

”حضرت محمد صلي الله عليه وآله وسلم منهنجو شاهد آهي ته مان توکي ڪو به ايذاءُ نه رسائيندس.“

اهو جواب ٻڌي، شهزادو گهوڙي تان لٿو ۽ الله جو آسرو ڪري، شينهن جي ويجهو وڃي، هن جي پير مان ڪنڊو ڪڍي ڇڏيائين. شينهن سور کان ڪجڪوڙ ڪئي، پر شهزادي کي ذرو به ڪونه ايذايائين. هن جي ڪجڪوڙين تي، سندس پيئي ٻچا ڊوڙي ويجهو آيا ۽ ڪاوڙ مان چوڻ لڳا ته: ”آدم جا ٻچا! توکي ڪهڙي ڪئيءَ ڪئي آهي جو اسان جي غار ۾ گهڙي، اسان جي ماءُ کي ايذاءُ پهچائين ٿو؟“ مگر شينهن هنن کي تسلي ڏني ته انهن نه آهي. هين ته پاڻ مون کي وڏي درد کان ڇڏايو آهي. انهيءَ ڀلائيءَ جي عيوض ۾، مان توهان ٻنهي کي هن جي حوالي ٿي ڪريان ته توهان هن جا خادم ٿي رهو ۽ هن کي جنن، ديون، پرين ۽ ٻين خوفناڪ جانورن ۽ نانگن کان حفاظت ۾ رکجو، هن کي ڪاڏي لاءِ هرڻ ۽ ڦاڙها ماري ڏجو. نه رڳو ايترو، مگر ضرورت وقت هن جي جان جي حفاظت خاطر پنهنجي جان قربان ڪرڻ ۾ به اصل نه ڪيٻائجو.“

شينهن جي ٻچن ماءُ جي حڪم پوري ڪرڻ جو وعدو ڪيو ۽ شهزادي جي خدمت ۾ حاضر ٿيا. شهزادو جڏهن سامونڊي گهوڙي تي سوار ٿي هلندو هو، تڏهن شينهن جا پيئي ٻچا سندس ٻچاءَ ۾ ٻنهي پاسن کان گهوڙي جي رفتار سان پيٺ هلندا هئا.

هلندا هليا، آخر هو هڪ ڏينهن هڪ وڏيءَ ڍنڍ وٽ اچي پهتا، جنهن جي ويجهو هڪ محلات هو، جنهن جي دَرَ وٽ ڪي سون ۽ چانديءَ جا ڏاڪا هڪيٺي پليان پاڻيءَ جي ڪناري تائين ٿي پهتا. شهزادي، شينهن کي چيو ته هي محلات ضرور ڪنهن پريءَ جو هوندو. شينهن نهايت نوڙت سان شهزادي کان ان محلات ۾ اندر وڃڻ جي اجازت گهري.

شهزادو گهوڙي تان لٿو. گهوڙي کي وڻ سان ٻڌي، ڏاڪا چڙهيو. هڪ شينهن سندس اڳ ۾ هو ۽ هڪ پٺيان. جڏهن شهزادو محلات جي دَر مان اندر گهڙيو ته هڪ سهڻي ڇوڪري، شهزادي جي لباس ۾ اندرئين ڪمري ۾ ڏٺائين. شهزاديءَ اٿي يڪدم دروازو بند ڪيو. ”در کول.“ شهزادي وڏي آواز ۾ کيس چيو. مگر ڇوڪريءَ جواب ڏنو ته: ”هتان ڀڄي وڃ، جيڪڏهن پنهنجيءَ جان جو خير گهرندو هجين. ديو هاڻي هتي پهچڻ وارو آهي.“ شينهن رڙ ڪري ڌمڪي ڏنيس ته: ”جيڪڏهن تو دروازو نه کوليو ته اسين ان کي ڀڃي، تختو تختي کان جدا ڪري ڇڏينداسون.“ پوءِ شهزاديءَ جواب ڏنو: ”چڱو ڀلا!“ ائين چئي هن دَرُ کوليو ۽ اندرئين ڪمري مان نڪري، ٻاهر ورانڊي ۾ هڪ ڪوچ تي ٿي ويٺي. شهزادو سندس ڀَر ۾ ٿي ويٺو. ڇوڪريءَ پڇيس ته: ”اي جوان، توکي ڇا گهرجي؟“ شهزادي جواب ڏنو تہ: ”مان شهزادي حسينيءَ کي ڳولي رهيو آهيان. هوءَ منهنجي زال آهي ۽ مون وٽان ڀڄي، سفيد ديوَ وٽ، هن جي ملڪ ۾ وڃي لڪي آهي.“ ڇوڪريءَ ٻڌايس ته: ”ادي حسيني ته منهنجي ڀيڻ آهي.“ پوءِ دوربيني هن جي هٿ ۾ ڏني، چيائين ته: ”هو ڍنڍ جي ڪناري تي ٻهر جو وڻ توکي ڏسڻ ۾ اچي ٿو؟ اڄ خميس جي رات آهي، حسيني سڀاڻي صبح جو پنهنجي ٻانهين سان گڏجي ايندي ۽ هو انهيءَ ڍنڍ ۾ ڪپڙا لاهي ترڻ ڪنديون. جنهن مهل هو پاڻيءَ ۾ اندر گهڙنديون، ان وقت تون حسينيءَ جا ڪپڙا کڻي وٺجِ، پوءِ هوءَ تنهنجي رحم ۽ ڪرم جي محتاج ٿي پوندي.“

ائين چئي ڇوڪريءَ، شهزادي کي موڪل ڏني. پٺيءَ شينهن ۽ شهزادو گڏجي ڍنڍ جي ڪپ تي، ٻهر جي وڻ هيٺان وڃي ويٺا، جتي شينهن، شهزادي کي آرام ڪرڻ لاءِ

عرض ڪيو ۽ پاڻ پيٺي چوڪيءَ تي ٿي بيٺا. شهزادي کي جلدي ننڊ ڪٽي وئي.

صبح سوير شهزادو، پرن جي ڦڙڪڻ جي آواز تي جاڳيو. ڏينهن پڌايس ته پريون اچي ويون آهن. شهزادو خاموش رهيو. جيئن ئي پرين ڪپڙا لاٿا ۽ پاڻيءَ ۾ ڪهڙي پيون، تيئن شهزادي ڏينهن کي چيو ته: ”حسينيءَ جي ڪپڙن تي لامارو هڻو.“ هنن ائين ڪيو. شهزادو ڍنڍ جي ڪپ تي وڃي حسينيءَ کي چيڙائڻ لڳو ۽ چيائينس ته هاڻي توکي پنهنجو جوڙ جيس مليو آهي. توکي هن دفعي چالاڪي ڪرڻ ڪين ڏيندس.

حسينيءَ ڏٺو ته هاڻي هوءَ شهزادي جي رحم ڪرم تي آهي، جو ته شينهن به ڏاڍي خوفائتي نموني ۾ ڏانهس نهاري گجگوڙون پئي ڪيون. هوءَ اڳئين وانگر وري به شهزادي کي ريجهائڻ لاءِ ويجهو ٿي ۽ چيائين ته شهزادا مون آڻ مڃي، تو مون کي شڪست ڏني آهي. پوءِ نڪ مان بولو لاهي هن کي ڏنائين ۽ چيائينس ته ايندڙ جمعرات سفيد ديو جي باغ ۾ اچج، جتي توهان گهڻي ئي پريون واڱڻائي پوشاڪن ۾ ڏسندا، جن جي هٿن ۾ سون ۽ چانديءَ جون کهڪيون هونديون. توهان هنن جي ويجهو اچي، ڪانئڻ پنهنجي گهوڙي لاءِ پاڻي طلب ڪجو ۽ جيئن ئي توهان جو گهوڙو پاڻي پيئڻ شروع ڪري، توهان هي بولو هڪ جي کهڪي ۾ وجهي ڇڏجو. مان پوءِ بولو ڏسي ڪڍي وٺندس ۽ پنهنجي پانهي توهان کي وٺي آڻڻ لاءِ موڪليندس. توهان پنهنجي لڪل هنڌ کان نڪري اچجو ۽ جڏهن توهان باغ جي وچ تي پهچو ته وڏي واڪي سان چئجو ته، سفيد ديو منهنجي حقيقي زال سان شادي ٿو ڪري. اهو ٻڌي سفيد ديو چوندو ته جيڪڏهن تنهنجي نڪاح ٻڌل زال آهي ته تون هن کي سڃاڻي وٺ. هو توکان پڇندو ته ان کي سڃاڻي سگهندين؟“ توهان جواب ۾ چئجو ته ”ها.“ ان کان پوءِ سفيد ديو، سو

پرين هڪ قطار ۾ بيهاريندو ۽ سڀئي هوبهو سون جهڙيون هونديون. توهان کي چوندو ته مون کي ڳولي هٿ ڪر. انهيءَ مهل آءٌ بولو پاتل هوندس ۽ پوءِ اوهان مون کي آسانيءَ سان سڃاڻي وٺندا.

شهزادي، حسينيءَ جي صلاح تي عمل ڪرڻ جو وعدو ڪيو ۽ هن کي ڪوڙا موتائي ڏنائين جا پائي اڏامي هلي ويئي.

ٻيءَ خميس تي شهزادي، حسينيءَ جي صلاح مطابق عمل ڪيو. هن اهو بولو هڪڙيءَ پريءَ جي ڳچيءَ ۾ وجهي ڇڏيو ۽ حسينيءَ اهو ڏسي، هڪ ٻانهيءَ کي شهزادي کي وٺڻ لاءِ موڪليو. ٻانهي اتي اچي پهتي، جتي شهزادو لڪو ويٺو هو ۽ واڪو ڪري چيائينس، "جلدي ڪري هل اتي شادي ٿي ٿئي." شهزادو ٻانهيءَ سان گڏجي وڃ باغيچي ۾ اچي پهتو ۽ بلند آواز سان پڪاري چيائين ته: "سفيد ديو منهنجي حق ٻڌيءَ زال سان شادي ٿو ڪري." ديو شهزادي جا اهي لفظ ٻڌي اکيٽي وڏي آيو ۽ اچي چيائين ته: "جيڪڏهن ائين آهي ته تون پنهنجيءَ زال کي سڃاڻي سگهندين؟" شهزادي هاڪار ڪئي. تنهن کان پوءِ ديو، هڪ سؤ پرين کي هڪ قطار ۾ بيهاريو، جي سڀ هوبهو هڪ جهڙيون هيون ۽ چئن ڪنڊن تي گهوڙيسوار بيهاري ڇڏيائين ته جيئن شهزادو پڄي نڪري نه وڃي. شهزادي کي چيائين ته: "مان توکي ٽي موقعا ڏيندس ۽ جيڪڏهن تو ان هوندي به ان کي سڃاڻي نه سگهئين ته پوءِ مان توکي پنهنجي قلعي جي ديوارتان لٽڪائي، ڳجهين کان تنهنجو ماس ڪارائي ڇڏيندس."

شهزادو امل ماڻڪ، پرين جي بيٺل قطار ڏانهن نهاريو ۽ هرهڪ کي پيرن کان وٺي مٿي تائين نهاريندو رهيو. سموريون گهڻو ڪري هڪ ٻئي مهانڊي جون هيون، تنهنڪري سڃاڻي نه ٿي سگهيو. پر پوءِ بولي واري ڳالهه ياد پيس ۽ جڏهن

ڏئائين ته ڪنهن کي به ٻولو ٻيل نه هو، تڏهن ٻنهي ناامبد ٿيڻ تي هو، مگر شينهڻ جي وڏي ٻچي اشارو ڪري چيس ته شهزادا ڊپ نه ڪر، جيسين اسين زنده آهيون، تنهنجو وار به ونڪو ٿيڻ نه ڏينداسون." ديو هن کي ٻيو موقعو به ڏنو، مگر هن ٻيري به هو حسينيءَ کي ڳولڻ ۾ ڪامياب ڪين ٿيو. آخر هن غمگين ٿي، شينهن کي چيو ته منهنجو ٻيو وجهه به ويو. شينهن وري به اشاري ۾ چيو ته: "شهزادا همت نه هار، اڃا ٽيون موقعو به آهي." هن ٻيري شهزاديءَ کي شهزادي تي قياس آيو ۽ يڪدم ٻولو نڪ ۾ ٻائي ٻيهي رهي. جڏهن ديو ٽيون ڀيرو چيس ته هن پرين جي قطار مان هڪ کي ٻولو نڪ ۾ ڏسي، خوشيءَ کان واڪو ڪري چيو ته مون حسينيءَ کي ڳولي ورتو. ٻيون سڀئي پريون هن جي ڪاميابيءَ تي خوشيءَ مان تاڙيون وڄائڻ لڳيون ۽ ديو چيو ته: "هان برابر شهزادي تنهنجي زال آهي، هاڻي تون هن کي ٻلي ولي وڃ. هن سفيد ديو حسينيءَ جي ٻانهن شهزادي امل ماڻڪ کي ائين ڏني جيئن ڪو پيءُ پنهنجيءَ نياڻي ڪنهن کي پرڻائي ڏيندو آهي.

امل ماڻڪ ڪجهه ڏينهن ديو جو مهمان ٿي رهيو، ۽ پوءِ گهر ڏانهن موٽڻ جي موڪل گهريائين، جنهن تي سفيد ديو نهايت قرب سان چيس ته: "جيترو وقت دل گهرئي اسان وٽ رهه، توهان جو آدرڀاءُ ٿيندو رهندو، مگر جيڪڏهن توهان وڃڻ چاهيو ٿا ته توهان ٻلي وڃو." شهزادي تانگهه ظاهر ڪئي ته هو پنهنجي پيءُ جي ٻادشاهت ۾ ضرور ويندو. پوءِ سفيد ديو طرفان گهوڙيسوارن جو وڏو ڊنبلو ۽ خزاني جو انبار ساڻ ڪري، شهزادي حسينيءَ سان پنهنجي پيءُ جي ملڪ ڏانهن راهي ٿيو.

سفر ڪندي هڪ رات، هنن ڪوهه وٽ اچي منزل ڪئي. شهزادو ۽ شهزادي ٻئي ساڳئي پلنگ تي سمهي پيا ۽ سندن

چوڪاري پهريدار سمهي پيا. اڌ رات جو ان ڪوهه مان هڪ ديو، جو ان ۾ اندر رهندو هو، نڪري آيو ۽ ننڊ ۾ ستل شهزاديءَ کي پلنگ تان کڻي ڪوهه ۾ واپس هليو ويو.

صبح جو ننڊ مان اٿڻ کان پوءِ شهزادي امل ماڻڪ کي شهزاديءَ جي غائب ٿيڻ جي ڳالهه پئي. هن غم ۽ خوف جي حالت ۾ چوڪيدارن کان پڇا ڪئي، مگر هو ڪجهه به ٻڌائي نه سگهيا. شهزادي سخت مايوس ٿي، ائين سمجهيو ته شهزادي پنهنجو قول ڪوڙو ڪري، مون کي وري ڇڏي هلي وئي آهي. مگر شينهڻ جي هڪ ٻچي چيو ته: "شهزادا، مٿان شهزادي ڪوهه ۾ لڪي ويٺي هجي، سو توهان اسان ٻنهي کي رسي ٻڌي، ڪوهه ۾ ڇڏيو ته اسين ڏسي اچون."
پهريدارن ٻنهي شينهن کي رسيءَ جي وسيلي، اندر ڪوهه ۾ لاٿو. جڏهن هو تري ۾ پهتا ته ڇا ڏسن ته هڪ وڏو شهر آهي، جو سنڌن اڳيان ميلن ۾ پکڙيو پيو آهي، جنهن جي وچ ۾ هڪ سهڻو باغيچو آهي ۽ انهيءَ جي وچ ۾ هڪ عاليشان محلات آهي. جڏهن انهيءَ محلات ۾ گهڙي نظر ڪيائون ته ڏٺائون ته ديو ڏاڍيءَ ننڊ ۾ ستو پيو آهي ۽ هن جو مٿو حسينيءَ جي هنج ۾ آهي. حسيني شينهڻ جي ٻچن کي ڏسي، ڏاڍو خوش ٿي ۽ هنن کي آهستي چيائين ته "مون کي هن خوفناڪ جاءِ سان يڪدم ڪڍو." شينهڻ جي ٻچن اهڙي ته آهستگيءَ سان ديوَ جو مٿو کنيو ۽ هڪ وهاڻو هن جي مٿي هيٺان رکيو، جو شهزادي اٿي پيرن ڀر ٿي ۽ ديو سُتو ئي رهيو. پوءِ ته شينهن ديو جي مٿان چڙهي، ڪيس چيري ڦاڙي ٽڪرا ٽڪرا ڪري ڇڏيو.

هو جڏهن باغيچي کان ٻاهر ٿي نڪتا، ته ديوَ جو خوبصورت سامونڊي گهوڙو، سون جي زنجير ۾ ٻڌل هو ۽ ڪُنجي تالي ۾ ئي لڳي پئي هئي. پوءِ گهوڙي کي کولي ورتائون ۽ جڏهن ڪوهه جي تري وٽ رسيا ته گهوڙي کي ٻه

پاڻ سان ٻاهر آندائون، پوءِ شهزادي کي ساري حقيقت اچي ٻڌايائون ۽ مشورو ڏنائون ته پاڻ ۽ سندس درٻان هنن سان گڏ هڪ دفعو وري کوهه ۾ هلي ديوَ جو خزانو کڻي اچن. مگر شهزادي انڪار ڪيو ۽ چيائين ته: ”منهنجي پيءُ جي خزاني ۾ ڪابه کوٽ ناهي. باقي اهو سامونڊي گهوڙو شهزادي پاڻ وٽ جهليو ۽ پاڻ ۽ شهزادي انهيءَ تي سواري ڪندا هئا.

جڏهن سمنڊ جي ڪناري تي پهتا، تڏهن ٻئي سامونڊي گهوڙا شهزادي ۽ شهزاديءَ کي سفيد ديوَ جي سمورين سوغاتن سميت پٺيءَ تي کڻي ست سمنڊ پار ڪري وڃي پيءُ پَٽ لٿا. هو اتي پهچي، ملڪ ڏانهن روانا ٿيا، جڏهن هو ويجها پهتا، تڏهن بادشاهه لالَوءَ کي هنن جي آمد جي خبر ملي، هن شهزادي ۽ شهزادي حسينيءَ جي آدرڀاءَ لاءِ گهوڙيسوارن، دهلائن ۽ شرنائين وڄائيندڙن جو پاڻ سان هڪ قافلو آندو، ۽ کين وڏي شان ۽ مرتبي سان پنهنجي بادشاهيءَ ۾ وٺي آيو، جتي هو ٻيئي هڪ محلات ۾ باقي حياتيءَ جا ڏينهن عيش ۽ مزن ۾ گذاريندا رهيا.

۱۴- ڪؤرو ۽ چنيسر

ڪنهن زماني ۾، سنڌ ۾ راءِ ڪنگهار نالي هڪ وڏو اثر وارو راجا رهندو هو. پنهنجي دولت ۽ حشمت هوندي به، هو ساري هندستان ۾ ٻين مڙني راجائن کان زياده ڌرم پرست ۽ رعيت سان سهڻو انصاف ڪندڙ هو. هن کي پٽ اولاد ڪونه هو، رڳو هڪ نياڻي هيس، جنهن کي "ڪؤرو" ڪري سڏيندا هئا. ڇوڪري وڏيءَ سونهن ۽ سوڀيا واري هئي. درٻار جا شاعر هن جي ڏندن کي موتين سان تشبيهه، سيني کي ڏاڙهونءَ سان، ڳچيءَ کي مور جي ڳچيءَ سان ۽ هن جي هلڻ کي ڍيل جي رفتار سان مشابهت ڏيندا هئا. پيءُ ماءُ جي لاڏڪوڏ ۽ ٻين سڀني عزيزن جي پيار سببان هوءَ هر وقت رڳو هار سينگار ۽ اوڇڻ وڳن پهرڻ ۾ مشغول هوندي هئي ۽ ڏينهن ۾ ڏهه ڏهه ڀيرا پنهنجي لباس بدلائيندي هئي. سارو ڏينهن عنبر پيئي مکيندي هئي، اکين ۾ سرمو وجهندي هئي ۽ قيمتي عطرن سان پيئي وهنجندي هئي. مگر انهيءَ کان به وڌيڪ سندس خاص خوشيءَ جو سبب هڪ هار هو، جنهن ۾ شب چراغ جڙيل هئا جي رات جو پنهنجيءَ تڏي روشنيءَ سان ساريءَ محلات کي منور ڪري ڇڏيندا هئا. ڪؤرو جو مڱڻو سندس هڪ نوجوان مائٽ، اتماديءَ سان ٿيل هو، جنهن جي ڀيڻ جمنا سندس هميشه جي ساٿياڻي هئي.

هڪ ڏينهن جمنا، ڪؤروءَ کي سندس آڏاڻي وٽ ويٺل ڏٺو، جو بلڪل پراڻو هو، چوڻ لڳي ته، هي آڏاڻو توکي نه ٿو سونهين. تنهنجي پيءُ جهڙي ماڻهوءَ جي نياڻيءَ کي ته سونو آڏاڻو هجي، جنهن ۾ قيمتي جواهر جڙيل هجن. ڪؤرو جي دل انهيءَ ڳالهه تي ريلو کاڌو ۽ هڪدم ان جي ٺهرائڻ

لاءِ هڪ سونارو گهرايائين جو سڄي شهر ۾ بهترين ڪم ڄاڻندو هو. هن جي هدايت سان، ڏهن ڏينهن اندر انهيءَ سوناري هڪ خوبصورت آڏاڻو، سارو سون ۽ ياقوتن سان جڙيل تيار ڪيو، جو اهڙو چلڪندو هو جهڙو چنڊ. جڏهن آڏاڻو تيار ٿيو، تڏهن ڪؤروءَ پنهنجي سرتين کي دعوت ڏني ته اچي هن جي سڀڻ پرڻ واري ڪوٺيءَ ۾ سندس سوني آڏاڻي کي ڏسن. پوءِ سڀني سرتين سندس قيمتي آڏاڻي جي بي انتها تعريف ڪئي ۽ ساراهيو ۽ انهيءَ کان پوءِ پنهنجي آڏاڻن تي ويهي ڪم ڪرڻ لڳيون. پر ڪؤروءَ کي سندس نئين رانديڪي جي خوشيءَ بيقرار ڪري رکيو هو. هوءَ رڳو پئي پنهنجي گهر جي اڱڻ ۾ خوشيءَ وچان ڪڏندي ۽ ٽپندي هئي يا ته وري سارو ڏينهن آرسيءَ ۾ پنهنجي سونهن کي ڏسيو پئي ساراهيندي هئي. ساهيڙين هن کي سندس چلولائيءَ تي پئي چيڙايو، مگر هن انهن جي ڪابه پرواهه ڪانه ٿي ڪئي. آخر ڪمري ۾ نچندي، ٽپندي جمنا جي آڏاڻي کي ڪيرائي پڇي وڌائين. جمنا کان صبر ڇڏائجي ويو ۽ هڪدم ڪاوڙ مان رڙ ڪري چيائين ته: ”تون منهنجي غريب پيءُ اماديءَ جي وس جي نه آهين. توکي جڳائي ته وڃي چنيسر کي مڙس ڪر.“

چنيسر ديول ڪوٽ جو شهزادو هو ۽ ساري راجپوت قوم جو وڏو سردار هو. ڪؤروءَ کي جمنا جي طعني ڏنگي وڌو، سو ڪمري مان ڊوڙي، اکين مان ڳوڙها ڳاڙيندي، پنهنجي ماءُ مارڪيءَ کي وڃي جمنا جي ڳالهه ٻڌايائين ۽ چيائينس ته: ”مان انهيءَ ڏاڻ جي پيءُ اماديءَ سان هرگز شادي نه ڪنديس ۽ چنيسر سان شادي ڪري ڪيس جلائينديس.“

پهريائين ته راڻي مارڪي ڌيءَ کي ريجهائڻ جي ڪوشش ڪئي، مگر آخرڪار هوءَ سندس مڱڻو اماديءَ سان ٽوڙڻ تي راضي ٿي ۽ چنيسر سان پرڻائڻ جي فڪر ۾ پئجي ويئي.

انهيءَ ڪان پوءِ راڻي راءِ ڪنگهار وٽ ويئي ۽ هن کي رضامند ڪيائين، جنهن پنهنجي مرضيءَ جي خلاف اجازت ڏني ته پنهنجي ڌيءَ کي چنيسر جي دربار ۾ وٺي وڃي. هن انهيءَ لاءِ آٺ ۽ ٻيا دولت جا انبار سفر لاءِ تيار ڪرائي، مارڪي ۽ ڪؤروءَ کي پنج سؤ گهوڙيسوار سنڀال لاءِ ۽ چار-پنج ٻانهيون راڻي ۽ شهزادي جي خدمت لاءِ حوالي ڪيا.

قافلو ديول ڪوٽ ڏانهن راهي ٿيو. هو جيئن راجپوتانا ڏانهن وڌندا ٿي ويا ته شهزادي ڌٽيءَ ڪان دعائون گهرندي ٿي هلي ته شل چنيسر هن کي هٿ اچي. رستي تي هن قافلي کي چورن جي پاڻاريدار "سارڪ" جي جاگير مان لنگهڻو هو، جنهن پنهنجي ماڻهن هٿان هنن کي ترسڻ جو حڪم ڏنو ۽ ڪانئن محصول جي طلب ڪئي. مگر جڏهن شهزاديءَ جي قاصد ڪان خبر پيس ته هوءَ طاقتور چنيسر جي ڪنوار آهي ته هڪدم ڊڄي، هنن کي بنان محصول وٺڻ جي ڇڏي ڏنائين.

هر روز شهزادي ڳوٺاڻن ڪان حال احوال پڇندي رهندي هئي ته ديول ڪوٽ اڃان ڪيترو پري آهي. آخرڪار هڪ ڏينهن، هڪ ڪرار کيس ٻڌايو ته باقي ٻن ڏينهن جي پنڌ تي آهي. سڀئي انهيءَ خبر تي ڏاڍا سرها ٿيا ۽ ٻن ڏينهن ڪان پوءِ پريان هنن کي پنهنجي منزل مقصود نظر آئي.

هيءَ اڻ سڌريل شهزادي، هوند سڌو چنيسر وٽ لنگهي وڃي ها ۽ شاديءَ لاءِ چويس ها، ليڪن هن جي وڏيءَ عمر ۽ عقل واريءَ ماءُ هن کي روڪيو ۽ چيو ته: "منهنجي ڌيءَ، توکي صبر ڪان ڪم وٺڻ گهرجي. اسان کي پاڻ کي گهوڙن جو واپاري ظاهر ڪرڻ گهرجي ۽ اهڙيءَ طرح اسان پنهنجو مقصد آسانيءَ سان حاصل ڪري سگهنديونسين. اسان کي پنهنجا گهوڙا وڪڻڻا نه آهن، پر اسان انهن جي ٻها اهڙي ڪري ٻڌائينداسين، جو ڪو به خريد ڪري نه سگهندو."

ڏيئي، پنهنجي ماءُ جي صلاح سان اتفاق ڪيو، ۽ پوءِ ديول ڪوٽ وٽ وڃي ديرو ڪيو ۽ پاڻ کي گهوڙن جو واپاري سڏايو. انهيءَ دم ساري ديول ڪوٽ جا ماڻهو گهوڙن کي ڏسڻ لاءِ اچي گڏ ٿيا، پر ڳري قيمت ٻڌي سڀ ناآميد ٿي موٽي ويا.

هڪ ڏينهن، هڪ پوڙهي عورت، ڪؤروءَ وٽ گلن جا هار وڪڻڻ لاءِ ڪٺي آئي. راجڪماري، گلن کي ڏسي اهڙي ته راضي ٿي، جو پنهنجي ساري ڪهاڻي مُنڍ کان وٺي آخر تائين هن کي ڪري ٻڌايائين ۽ هن کي منت ڪيائين ته ڪا اهڙي رٿ ڪڍ، جو چنيسر سان ملي سگهجي ۽ ساڻس اهو به وچن ڪيائين ته، جيڪڏهن سندس اٽڪل ڪامياب ٿي ته، پوءِ جيڪو به انعام گهرندي، سو کيس ڏنو ويندو. مگر ٻڍيءَ ڪنڌ ڌوڻي چيو ته: "مان انهيءَ معاملي ۾ ڪجهه به ڪري نه ٿي سگهان، پر جيڪڏهن تون هن جي وزير جکري کي چوندينءَ ته شايد تنهنجي مقصد جي ڪام ڪا راهه ڪڍي وجهي. ڪؤرو، ٻڍيءَ کي پنهنجيءَ ماءُ وٽ وٺي ويئي ۽ پوءِ ٽيئي ڄڻيون گڏجي، جکري جي گهر ويون ۽ هن کي سڄي ماجرا اول کان آخر تائين ڪري ٻڌايائون. ڪؤرو هن جي پيرن تي ڪري، ليلائي چوڻ لڳي ته: "ڀلائي ڪري منهنجي مدد ڪريو." آخرڪار وزير جي دل پسي ۽ چيائينس ته: "دل جاءِ ڪر. مان سڀاڻي راجا چنيسر کي ٿو چوان ۽ مون کي پڪ آهي ته هو توکي پاڻ وٽ آڻيندو." ائين چئي، ٽنهي ڄڻين کي رخصت ڏنائين.

جکرو صبح سان چنيسر وٽ ويو ۽ ڪؤرو جي اچڻ جي ڳالهه ساڻس ڇوريائين ۽ راجا تي زور آندائين ته هن کي پاڻ وٽ گهرائي ۽ پنهنجي اکين سان هن جي سونهن جو مشاهدو ماڻي. مگر چنيسر بيرُخيءَ سان وراڻي ڏني ته: "توکي خبر آهي ته منهنجي ليلان، منهنجي محلات ۾ موجود آهي، جنهن کي مان

بيحد پيار نه ڪريان. ڀلا اهڙيءَ حالت ۾ آءٌ ڪنهن ٻيءَ ڏاريءَ عورت سان ڪيئن ناتو رکي سگهندس؟ چڱو ائين آهي ته ڪؤروکي واپس وڃڻ لاءِ چئو. مون کي هن جي گهرج ڪانه آهي."

جڪري هن نااميديءَ جو نياپو ڪؤروءَ کي اچي پهچايو. ڪؤرو وزير اڳيان ڪين ڪڇيو، پر پوءِ راڻي ماروڪي کي چيائين ته: "اماں، منهنجي جيئڻ جو باقي هڪ وسيلو وڃي رهيو آهي، هارائي گهر موٽڻ کان بهتر آهي ته آءٌ پاڻ کي هتي ئي ماري ختم ڪري ڇڏيان. مان سمجهان ٿي ته اسان کي خود ليلان وٽ وڃڻ گهرجي، هوءَ شايد مون تي قياس ڪري ۽ چنيسر سان ملڻ ۾ مدد ڪري."

راڻي ڳالهه مڃي، ماءُ ۽ ڌيءُ گڏجي ليلان جي محلات ۾ ويون، ليلان هنن کان پڇيو ته توهان ڪير آهيو ۽ ڪيئن آيون آهيو؟ ڪؤرو جواب ڏنو ته: "اسين هتي مسافر آهيون، اسان جو پئسو پنجڙ سڀ کپي ويو آهي، ڏاڍي توکي قياس ۽ وڏو مرتبو بخشيو آهي، سو اسان کي ڀلائي ڪري پنهنجي گهر جي ڪم تي رکي. منهنجي ماءُ کي ڪپهه ڪتڻ اهڙي ايندي آهي جهڙو پٽ، ۽ مون کي جيڪو به ڪم ڏيندينءَ، مان ڪرڻ لاءِ تيار آهيان."

ليلان کي هنن پنهي مسافر عورتن تي قياس آيو ۽ ڪانئڻ نالا پڇي، پنهنجون نوڪرياڻيون ڪري رکيائين. ڪؤروءَ کي روزانو چنيسر جي هنڌ پکيڙڻ جو ڪم ڏنائين، ۽ ماروڪيءَ کي حڪم ڪيائين ته مڙس لاءِ لنگي آڻي تيار ڪري.

هڪ ڏينهن ڪؤرو جي اکين مان ڳوڙها ڳڙي، سندس ڳلن تي وڃي پيا. هن دل ئي دل ۾ ويچار ڪيو ته ڪيترا ڏينهن گذري ويا آهن، پر چنيسر سان ملڻ جي اميد نظر نٿي اچي. ليلان هن کي اهڙي حال ۾ ڏسي ڪانئس پڇيو ته: "ڇو ٿي روئين؟" ڪؤروءَ جواب ڏنو ته: "راڻي! مان روئان

ڪانہ ٿي، مگر ٻنيءَ جو دونهون اکين ۾ آيو آهي، تنهنڪري پاڻي نڪتو آهي، پنهنجي گهر ۾ اسين ٻتي ڪونہ ٻاريندا هئاسون، بلڪ شب چراغ، جيڪي منهنجي هار ۾ جڙيل آهن، اهي سڄي گهر کي هيئان ڏان مٿي تائين روشن ڪري ڇڏيندا هئا.“ ليلان انهيءَ تي ڪلي چيو تہ مون کي هار ڏيکار تہ پوءِ توتي ويساهہ ڪيون. ڪؤنرو هڪدم ونئي ۽ وڃي پيٽيءَ مان هار ڪڍي آئي، ڀنهي شب چراغن جي ٽڏي سائي چمڪ سڄيءَ محلات کي روشن ڪري ڇڏيو، ۽ انهن ليلان جي دل تي موتمار زهر جو ڪم ڪيو. ”گهڙ جيڪي توکي کپي.“ انهيءَ متوالي ليلان واڪو ڪري چيو: ”گهڙ جيڪي توکي وٺي، پر مون کي اهو عجيب هار ڏي.“ ڪؤنرو چيس تہ مون کي پئسو ڪونہ کپي، رڳو مون کي هڪ رات پنهنجي مڙس چنيسر سان گذارڻ ڏي. ليلان، جنهن کي هار جي موهہ انڌو ڪري ڇڏيو هو، هڪدم راضي ٿي چيائينس تہ تون پنهنجي گهر وڃ ۽ مان هن کي شام جو تو وٽ وٺي ايندس.“

ڪؤنرو گهر ويئي ۽ هڪدم قيمتي غاليچا فرش تي پکيڙيائين ۽ جيترو ٻيو ٿي سگهيس، چنيسر جي آدرڀاءَ لاءِ پنهنجي غريباڻي اجهي کي سينگاريائين، جنهن ۾ پاڻ ۽ راڻي مارڪي ٿي رهيون.

انهيءَ شام جو راجا پنهنجي دوستن ۽ درٻارين جي محفل ۾ خوب شراب نوشي ڪئي هئي، ۽ ايستائين عيش ۾ مست رهيو، جيستائين هن جو دماغ شراب جي نشي ۾ ٽمٽار ٿي ويو. جڏهن ليلان جي محلات ڏانهن موٽڻ جي ڪيائين تہ گهوڙي تي مس ويهي ٿي سگهيو. ڪاهي دير کان پوءِ محلات ۾ پهتو ۽ ليلان هن کي ڪيڪارڻ لاءِ ٻاهر نڪري آئي ۽ راجا کي اهڙي حالت ۾ ڏسي بيحد خوش ٿي، انهيءَ خيال کان تہ هاڻي جيڪي بہ هن کي چونديس، سو ضرور قبول ڪندو. پوءِ هن کي ويجهو وڃي، ليلائي چيائينس تہ ”منهنجا سرتاج

منهنجي نوڪرياڻي ڪؤنرو توهان جي محبت ۾ ماندي آهي، سو ڪرم ڪري هن جي گهر وڃو ۽ فقط اڄوڪي رات هن کي وڃي خوش ڪريو. چنيسر جيتوڻيڪ نشي ۾ هو، تڏهن به ڳالهه ٻڌڻ سان هڪدم انڪار ڪيائين، پر پوءِ جيئن مٿس مدهوشي وڌندي تي ويئي ۽ هو وڌيڪ قلبو پئي، تڏهن ليلان جي پانهيءَ گهوڙي جو لغام هٿ ۾ ڪري، گهوڙي کي واڳ کان وٺي ڪؤنرو جي در تي وڃي پهتي. چنيسر بلڪل بي خبر هو ته پاڻهي ساڻس ڇا پئي ڪري. ڪؤنرو هڪدم راجا کي ڪيڪاري، هٿ هٿ ۾ ڏيئي، پنهنجي ڪوٺيءَ ۾ وٺي ويئي، جتي برهمڻ تڙتڪڙ ۾ هنن جي ويڙي ڙهي ورتي. تنهن کان پوءِ، هوءَ چنيسر کي هنج ۾ ڪري چوڻ لڳي ته آءٌ توسان ڪيڏو نه پيار ٿي ڪريان. مگر چنيسر شراب جي نشي جي ڪري پاڻ کي پلنگ تي ڪٽي اڇليو ۽ ديوار ڏي منهن ڪري، الوٽ ننڊ ۾ سمهي پيو. ڪؤنرو ڪلاڪ کن جتن ڪيا ته جيئن ڪيس سجاڳ ڪري، مگر آخرڪار نااميد ٿي ماءُ جي ڪمري ۾ ويئي ۽ اوچنگارن ۾ اچي چئنڪي. چي، "امان، مان ڇا ڪريان؟ چنيسر مون ڏانهن نڪي نهاري ٿو، نڪي وري ڳالهائي ٿو. مون ڏانهن پٺ ورائي ڇڏي اٿس ۽ منهنجي هزار مٿن هٺ جي، هو جاڳي ئي نٿو." ماڻس جواب ڏنس ته: "توکي ضرور جاڳائڻ گهرجي، ڇاڪاڻ ته هن کي ليلان کان هار جي عيوض خريد ڪيو اٿيئي."

انهيءَ مهل جيئن ڪؤنرو ڪمرو ڇڏي ٻاهر نڪتي ته چنيسر جاڳي پيو ۽ ڪؤنرو ۽ ماڻس جي گفتگو ٻڌي ورتي. سمجهيائين ته ليلان مون کي هار جي عيوض ڪؤنروءَ کي وڪڻي ڏنو آهي. انهيءَ ڳالهه کي ويچاريندي، هن جي سيني مان غيرت جي باهه ڀڙڪي آئي. هڪدم ڪؤنرو کي سڏايائين ۽ کانئس سچي حقيقت معلوم ڪري، پڪو پهه ڪيائين ته ڪؤنرو کي ليلان جي عيوض پنهنجي راڻي ڪندس.

پئي ڏينهن هڪ عاليشان دعوت، پنهنجي نئين ڪنوارجي اعزاز ۾ ڏنائين. اهو سڄو ڏينهن ليلان، راجا لاءِ واجهايو، مگر بي سود. آخرڪار پانهيءَ کي سڏڻ لاءِ موڪليائين، پر راجا پانهيءَ کي چيو ته وڃي پنهنجي سائڻ کي چئو ته: ”مان هاڻي تنهنجو پتار نه آهيان، ۽ هاڻي اهو هار سندس گهوٽ آهي، جنهن تي مون کي وڪيو اٿس.“

جڏهن ليلان کي اهو نياپو مليو، تڏهن هڪدم وٺي محلات ڏانهن ڊوڙي. مگر دربان کي حڪم مليل هو ته ليلان کي ڪنهن به صورت ۾ اندر گهڙڻ نه ڏئي. انهيءَ ڪري در تان نااميد ٿي هلي وئي ۽ پوءِ هڪ دريءَ مان، جيڪا راجا جي خاص ڪمري ۾ هئي، ليو پائي ڏٺائين. چا ڏسي ته چنيسر ۽ ڪؤرو پاڻ ۾ عشق بازي پيا ڪن ۽ انهيءَ منظر هن کي ايترو ته گهائي وڌو جو آخر هوءَ بيهوش ٿي وئي ۽ جڏهن هوش ۾ آئي، ته پاڻ کي ڪٽائي گهر ڏي آئي ۽ پوءِ متي ۾ ڏوڙ وسائيندي، سينو پٽيندي، سڏڪا ڀريندي، روڄ راڙو شروع ڪري ڏنائين. پاڙي جون سموريون زالون ڊوڙي وٽس آيون، مگر جڏهن هنن ٻڌو ته هن پنهنجي مڙس کي هار تي وڪيو آهي، تڏهن سڀني مٿس ملامت ۽ ٺٺولي ڪئي ۽ گهر مان نڪري ٻاهر هليون ويون.

آخرڪار ليلان نراس ٿي وري موٽي محلات ڏي وئي ۽ زبردستي دربان وٽان ڌوڪيندي، وڃي ڪؤروءَ وٽ پهتي ۽ هن کي گهٽ وڌ ڳالهايائين ۽ دغابازيءَ جا طعنا ڏنائين. مگر ڪؤروءَ ڌڪار سان فقط ايترو چيس ته، توکي پنهنجي پتيءَ سان محبت هجي ها ته هن کي هرگز ڪين وڪڻين ها. هاڻي ڇو ٿي هار پائي انهيءَ سان پاڻ کي وندرائين ۽ خوش رکين! آخر ليلان کي چيائين ته هڪدم ديول ڪوٽ مان نڪري وڃ، ورنه توتي هڪ آفت اچي ڪڙڪندي.

آخر بدنصيب ليلان، چنيسر کي ليلائي التجا ڪئي تہ مون کي پنهنجي گهر ڏانهن موڪليو تہ جيئن منهنجي ماءُ، منهنجي دل کي ٺرڻائي سگهي. چنيسر هن کي وٺي وڃڻ تي راضي ٿيو، جيتوڻيڪ ساڻس گڏ آڪ تي سواري ڪيائون، مگر چنيسر هن سان هڪ اکر بہ نہ ڳالهايو. رستي تي هرڻن جو ڏڻ ڏٺائون، جتي چنيسر آڪ کي جهڪايو ۽ هرڻ جو شڪار ڪيائين، پوءِ باهہ تي هڪ هرڻ کي پچرايائين. ليلان کي اميد هئي تہ هميشه وانگر ڪيس بہ پڪل گوشت جو حصو ملندو، مگر چنيسر سمورو گوشت پنهنجي نوڪرن ۽ ٻين ساٿين ۾ ورهائي، پنهنجو حصو پاڻمرادو کائي ڇڏيو ۽ راڻيءَ کي ڪي بہ ڪين ڏنائين. ان کان پوءِ، آڪ تي سوار ٿي، ليلان جي گهر جو رخ رکيائون. ليلان جي پيڪاڻي گهر کان ٿوري پنڌ تي، چنيسر ڪيس آڪ تان لاهي، پنهنجي آڪ جو رخ ڦيرائي، پنهنجي ساٿين ۽ نوڪرن سان نهايت تيز رفتار سان پنهنجي شهر پهتو.

ليلان کي اميد هئي تہ چنيسر هن وٽ موٽي ايندو، مگر سالن جا سال گذري ويا تہ هن جو پتو ئي ڪونہ پيو. آخر چنيسر کي ڏسڻ جي اميد لاهي ويٺي.

هڪ ڏينهن، بادشاهہ جي وزير جکري جو مڱڻو ليلان جي ڪنهن ميٺياڻيءَ سان ٿيو ۽ هو شاديءَ لاءِ هن جي ڳوٺ ۾ آيو. ليلان جي ماءُ کي جو خبر پئي، سو پنهنجي ڪٽنب جي گهر ويئي ۽ کين پاڻهن ڏينڻ کان روڪيائين ۽ جکري کي چيائين تہ: "منهنجي ڳوٺ جي ڪابہ نياڻي، ديول وارن سان ڪانہ پرڻبي، جاڪاڻ تہ آن جو بہ اهڙو حال ٿيندو، جهڙو چنيسر ليلان جو ڪيو آهي. جکرو نراسائيءَ ۾ ليلان وٽ ويو. آخر ليلان کي هن تي رحم آيو ۽ چيائينس تہ: "منهنجي محب کي پنهنجي وهانءَ تي وٺي اچ، تہ پوءِ توکي سڱ ڏيڻ کان انڪار ڪين ڪبو. جکرو تيز رفتار سان، ديول ڪوٽ موٽي ويو ۽

راجا کي هٿ ٻڌي عرض ڪيائين تہ: ”مون سان گڏجي شادي ۾ تي هلو.“ وڏيڪ عرض ڪيائين تہ: ”منهنجا سائين! مون ساري عمر توهان جي خدمت ڪئي آهي، مون سان هي وَڙُ ڪريو، ورنہ هو مون کي پنهنجي منگيندي ۾ سان شادي ڪرڻ ڪونہ ڏيندا.“

چنيسر ڀڙيائين تہ انڪار ڪيو، مگر آخرڪار مڃيائين ۽ هڪ بهادر ٻورائن جو هٿيار بند جٿو، شرنائيون ۽ دهلائي ساڻ ڪري، جکري سان گڏجي ليلان جي ڳوٺ ويو. جيئن ڳوٺ جي ويجهو پهتو، تہ ليلان شهر جي جوان سرتين سميت بانقاب چنيسر کي ڪيڪارڻ لاءِ اڳتي وڌي. هن جي دل چاهيو پئي تہ پاڻ کي چنيسر جي قدمن تي اڇلي، ليڪن خيال ٿيس تہ متان هو ڪانئس نهي وڃي ۽ سڀ مٺائس کلن، تنهنڪري اڳتي وڌي عرض ڪيائين تہ: ”مرحبا! منهنجا بادشاهہ سائين! اسان کي اميد آهي تہ اسان جي هن غريب شهر مان، توهان ڪا ڇوڪري پسند ڪندا، پر اوهان جنهن کي پسند ڪريو، انهي ۾ سان پلاڻي ڪري، مسڪين ليلان جهڙو برتاءُ نہ ڪجو.“ اهي لفظ هن ايڏي تہ ناز نخري سان چيا ۽ ڪليو، جو چنيسر جي دل موهجي پئي ۽ سچائي ڪان سواءِ ٿي جواب ڏنائين تہ: ”مان خوشي ۾ سان توکي قبول ڪرڻ لاءِ تيار آهيان، جيڪڏهن تون مون سان هلين. پر ان کان اڳ، تون پلاڻي ڪري، پنهنجو نقاب لاهہ تہ مان تنهنجي سهڻي شڪل ڏسان. مون کي پڪ آهي تہ تنهنجي صورت، تنهنجي آواز کان وڌيڪ مٺي ۽ حسين هوندي.“ ليلان ان تي نقاب پري ڪري، چوڻ لڳي تہ: ”منهنجا بادشاهہ سائين! ڏسو، مان خود ليلان آهيان، جنهن کي اوهان ڪوڙ ۾ خاطر پاڻ کان ڌڪي ٿوڪاري ڇڏيو. منهنجا سرتاج، مون کي قبول ڪر، مان اوهان سان هلڻ لاءِ تيار آهيان.“

ليلان آهي لفظ چئي ختم ئي ڪين ڪيا ته ڪيس ڏندڻ پئجي ويا ۽ هوءَ مٿنهن پٽ وڃي ڪري ۽ آتي ئي ساهه ڏنائين. ليلان پنهنجي محبوب کي-جنهن جي ملڻ لاءِ هوءَ ايترو ماندي هئي-ملڻ سان جيڪا خوشي ٿيس، تنهن جو تاب سندس نرمل ۽ ڏکن جو ستايل جسم سهي ڪين سگهيو.

چنيسر هي منظر ڏسي دل شڪستو ٿي پيو ۽ نهايت ئي عاجزيءَ مان هٿ ٻڌي دعا گهريائين ته: "اي مالڪ مهربان! تون مون کي ٻه پاڻ ڏانهن ڪوٺ، چاڪاڻ ته مان هاڻ ليلان کان سواءِ، هڪ دم ٻه جيئرو نٿو سگهان." هن جي ڏٺيءَ در اِها ارداس قبول ٿي ۽ انهيءَ ئي گهڙيءَ، اتي جو اتي بادشاهه پاڻ به هوش حواس وڃائي، بيهوش ٿي، ليلان جي لاش مٿان وڃي ڪريو.

جڪري وزير هيءَ حال ڏسي، هڪدم ڏاگهه تيار ڪرايو ۽ هنن ٻنهي محبت جي متوالن جا لاش، باهه جي ڀيٽ ڪري جلي ڪامي ناس ٿي ويا. ڪوڙوءَ جيتوڻيڪ حياتيءَ ۾ پنهنجي من جي مراد ماڻي، مگر ليلان، محبت جي آخري امتحان ۾، پنهنجو پاڻ سچو ثابت ڪري، پنهنجي محبوب چنيسر سان، هميشه لاءِ ملي، هڪ ٿي ويئي.